

A KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJÁNAK ÉVKÖNYVE 1989

A KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJÁNAK ÉVKÖNYVE 1989

A KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJÁNAK ÉVKÖNYVE 1989

Szerkesztette:

P. Ligeti Angelus OFM
P. Kiss Barnabás OFM

Youngstown, Ohio
USA

© Katolikus Magyarok Vasárnapja

Készült
a Katolikus Magyarok Vasárnapja nyomdájában
1739 Mahoning Avenue, P.O.Box 2464
Youngstown, Ohio 44509 USA

Aggódás — kopogtatás

Új törekvések, várakozások, reménységek. Új utak, lehetőségek. Az idő — a kérlelhetetlen — új kerete, darabja... Új esztendő, a maga 365 napjával, óráival, perceivel.

S ki tudja... ? Új sikertelenségek, céltalanságok, mihasznaságok. Új nyomorúságok, nélkülözések, nincstelenségek. Új üldözések, gyalázások, hontalanságok... De ne tovább, mert úgy tűnik, ez a sor végtelenre nyúlik...

1989 — a nyolcvanas évek utolsója. Még pár év, s a megállíthatatlan kerék óriásit fordul.

Lehet 1988 utolsó heteiben, az új esztendő kezdetén kiáltóbb aggódásunk, mint Erdély? Mert most ott — évszázadok során már annyiszor — igen bús magyarnak lenni. Ott most gyötrelemmel fajul Árpád népe. A nép, mely számos időkön át leghűségesebb volt. A hang, a szó tompul — bűntennyé lett. Kapuk, porták, istenházak, a megfáradt, porladó, de más életre alkotott test nyughelyei pusztává tétetnek. Elsóhajtott fohászok, zokogó imák nem kapnak választ? Isten is elfeledkezett népéről?...

S az anyaföld, anyaország? Nincs elég kenyér munkától érdes tenyerű, idegzetileg agyonterhelt korosaink asztalán. Pusztulásra ítélve... ? Gyermektelenség, mert a kelengye méregdrága. Parlamenti szavazás: a második gyermek után zöld lámpa gyulladt — minden bűn terhe nélkül — az életre teremtettség eltörlésére. Mi ez, ha nem tudatos nemzetgyilkosság?

És mégis, lazulnak az eresztékek. Az összetákolt lélekvesztő a merülési szint alatt lebeg a békanyálon. A vályogfalak, tömésbástyák megrepednek. Homokra nem lehet tartósat építeni. Amit sós verejték, tengernyi könny, serkenő vér kényszerített ki, az nem kívánt, óhajtott, akart. Az erőszakolt, kínos és fájdalmas, s aztán gyűlölt lesz! Amitől szabadulni kell, eltörölni az emlékezetből — ha ez a nemzedék akkor még képes lesz emlékezni...

Van hát itt nekünk miért dolgozni, fáradni, élni. Ennek csepp-nyije e kötet, az immáron 96. évébe lépő KMV kalendáriuma, amit egyik kezünkben tartunk. A másikkal sok-sok magyar ajtón bekopogunk. Hisszük, hogy bebocsátást nyerünk...

Ligeti Angelus

JANUÁR
JÉZUS NEVE HÓNAPJA

BOLDOGHÓ		TÉLHÓ
Vasárnap	1	ÚJÉV, Sz. Mária, Isten anyja
Hétfő	2	N. Vazul, Naz. Gergely; Érd
Kedd	3	Genovéva (Gyöngyvér)
Szerda	4	Seton Erzsébet-Anna, Bu. Gáspár
Csütörtök	5	Neum. János; Gerlák (Ellák)
1. péntek, bűnbánat napja	6	Gáspár, Menyhért, Boldizsár
1. szombat	7	Pe. Rajmund, Január (Gyopárka)
Vízkereszt vasárnapja	8	Szörény ap., Péter (Tas)
Hétfő, Jézus megker.	9	Julián, Vitályos vtk.
Kedd	10	Vilmos pk., X. Gergely p.
Szerda	11	Higyin p., Teodóz: Dózsa ap.
Csütörtök	12	Ernő ap., Tigrius (Kaplony) vt.
Péntek, bűnbánat napja	13	Hilár: Vidor et., Csongor
Szombat	14	Félix: Felekes (Bódog) vt.
Évközi 2. vasárnap	15	Remete Sz. Pál (Kicsind)
Hétfő	16	Marcell vt. p.: Marcal (Mácsa)
Kedd	17	Antal rt., Béke Királynője (Békés)
Szerda	18	Piroska vt. sz., B. Beátrix
Csütörtök	19	Árpád-házi Szent Margit (Gyöngyi)
Péntek, bűnbánat napja	20	Fábián, Sebestyén, B. Özséb
Szombat	21	Ágnes vt. sz. (Báránka)
Évközi 3. vasárnap	22	Vince vt., Anastáz (Enyed)
Hétfő	23	BA. eljegyzése (Aracsa, Arad)
Kedd	24	Szal. Ferenc (Szalók), Bedő vt.
Szerda	25	Pál ford., Bretannió (Bottyán)
Csütörtök	26	Timót, Titus pkk.
Péntek, bűnbánat napja	27	Arsz. János., Mer. Angyéla
Szombat	28	Akv. Tamás ea., Valér (Erőd)
Évközi 4. vasárnap	29	Konstánc (Taktamér)
Hétfő	30	Mártonka sz., Barzes (Bars)
Kedd	31	Bos. János ra., Péter ps. (Zalán)

JANUÁR

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Újév, Sz. Vazul	Vasárnap	Újév, Zwingli
2	Szilvester: Sorostély	Hétfő	Ábel, Béla
3	Malakiás próféta	Kedd	Énok, Benjámin
4	Hetven apostoltanítvány	Szerda	Titus, Leona
5	Teónás (Tompos)	Csütörtök	Noé, Simon
6	Epifánia	Péntek	Vízkereszt
7	Ker. János, Iván	Szombat	Attila
8	György: Gyerő	Vasárnap	Marcel
9	Polieuktes vt.	Hétfő	Szörény
10	Nisszai Gergely pk.	Kedd	Melánia
11	Teodóz: Dózsa ap.	Szerda	Ágota, Anikó
12	Zakeus vas.	Csütörtök	Ernő
13	Sztratónikus vt. (Csongor)	Péntek	Vidor
14	Sinai atyák	Szombat	Bódog, Révész I.
15	Pál és János remete	Vasárnap	Lóránt, Lasco
16	Szent Péter lánca	Hétfő	Gusztáv, Révész B.
17	N. Antal ap., rem.	Kedd	Antal
18	Nagy Antanáz et., Cirill	Szerda	Piroska
19	Makár remete, Fruzsina	Csütörtök	Sára, Heid, Káté
20	Eutimus ap. (Ötömös)	Péntek	Fábián, Sebestyén
21	Miksa és Ágnes	Szombat	Ágnes, Kun Bert.
22	Timót, Anasztáz.	Vasárnap	Artur, Fejes I.
23	Kelemen vt. pk.	Hétfő	Ézsaiás, Zelma
24	Xénia, Euzébia	Kedd	Taddeus
25	Naz. Gergely: Gecső ea.	Szerda	Saul megt.: Pál
26	Nagy Xenofon vt.	Csütörtök	Vanda
27	Krizosztom (Karád)	Péntek	Lotár, Levente
28	Efrém szír egyháztanító	Szombat	Károly
29	Ignác ereklyéi átvitele	Vasárnap	Adél
30	Triódium, 3 szent pk.	Hétfő	Mártonka
31	Cirus (Csörsz) és János	Kedd	Virgilia

A Hold fényváltozásai:

Újhold.....7-én
Első negyed.....14-én
Holdtölte.....21-én
Utolsó negyed.....30-án

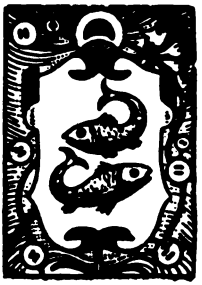

FEBRUÁR

LOURDES-I SZŰZ

BÖJTELŐ		TÉLUTÓ
Szerda	1	Sövér pk., Pión vt. (Ézelő)
Csütörtök	2	GYERTYASZENTELŐ BA.
1. péntek, bűnbánat napja	3	Anzgár, Balázs pkk., Zákoly, Csapó
1. szombat	4	Korzini András: Endrőd
Évközi 5. vasárnap	5	Ágota, Avitus (Ösöny, Ösönke)
Hétfő	6	Japán vtk., Dorottya, Sümegi BA.
Kedd	7	Juliána (Jávorka), Tódor
Hamvazósz., szigorú böjt	8	Em. Jeromos, Honorát (Becsend)
Csütörtök	9	Apolka vt. sz., Radnót pk.
Péntek, bűnbánat napja	10	Skolasztika: Kolostya, M. Pál
Szombat	11	Lourdes-i Áldó BA. (Áldáska)
Nagyböjt 1. vasárnapja	12	B. Fces vtk.: Miklós, László, ts.
Hétfő	13	R. Katalin, Benignus (Bény, -öke)
Kedd	14	Cirill-Metód, Bálint, Adony
Szerda	15	K. Kolos, Erdélyi Síró BA.
Csütörtök	16	Julianna, Pálfalvi BA. (Felhőke)
Péntek, bűnbánat napja	17	Donát, Evermód (Edömén)
Szombat	18	Jeru. Simeon pk.: Semjén
Nagyböjt 2. vasárnapja	19	P. Konrád, Mansvét (Szende)
Hétfő	20	Eleutér (Aladár), Potám (Őned)
Kedd	21	Dam. Péter ea., Nóra
Szerda	22	Péter székf., Kort. Margit
Csütörtök	23	Polikárp (Balambér), Szemere
Péntek, bűnbánat napja	24	Mátyás, Montán vt. (Dobó)
Szombat	25	Nicefor (Géza), Taráz (Tarcal)
Nagyböjt 3. vasárnapja	26	Viktor, Győző rt., Sándor pk.
Hétfő	27	Leánder: Lándor pk., P. Gábor
Kedd	28	Román, Pupulus (Árvád, -cska)

FEBRUÁR

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Trifon (Turány) vt.	Szerda	Ignác, Benkő
2 Jézus tal. Simeonnal	Csütörtök	Karolina
3 Simon és Anna	Péntek	Balázs
4 Izidor: Szidor	Szombat	Veronika, Rákóczi
5 Ágota: Teodula (Toldoska)	Vasárnap	Ágota
6 Bukolus	Hétfő	Dorottya, Jób
7 Parténius pk.: Pertényes	Kedd	Tódor
8 Tivadar vt. Zakariás pr.	Szerda	Salamon, Aranka
9 Nicefor vértanú	Csütörtök	Apollónia
10 Karalampiás	Péntek	Árpád, Elvira
11 Balázs vt., Teodóra	Szombat	Dezső, Bertold
12 Melécius pk. (Vécs)	Vasárnap	Lili, Balogh P.
13 Martinián és Zoé	Hétfő	Ella
14 Ciril apostol	Kedd	Bálint
15 Onézimus vt.	Szerda	Zoltán, Emese
16 Pamfil vértanú	Csütörtök	Juliánna
17 Tódor (Somodor)	Péntek	Konstantin
18 Leó pápa	Szombat	Simon, Luther
19 Árkippus	Vasárnap	Zsuzsánna
20 Katániai Leó főpap	Hétfő	Aladár, Álmos
21 Timót rem.	Kedd	Eleonora: Nóra
22 Péter	Szerda	Gerzson
23 Polikárp (Balambér)	Csütörtök	Alfréd
24 János feje megtalálása	Péntek	Mátyás apostol
25 Taráz pk. (Tarcal)	Szombat	Géza
26 Porfir pk. (Szederkény)	Vasárnap	Sándor
27 Prokóp	Hétfő	Ákos
28 Vazul (Vászoly)	Kedd	Zakariás

A Hold fényváltozásai:

Újhold.....6-án
Első negyed.....12-én
Holdtölte.....20-án
Utolsó negyed.....28-án

MÁRCIUS

SZENT JÓZSEF HÓNAPJA

BÖJTMÁS		TAVASZELŐ
Szerda	1	Albin pk., Leó (Arszlán) vt.
Csütörtök	2	Szimplic p. (Somló), Pr. Ágnes
1. péntek, bűnbánat napja	3	Kunigunda: Kinga, Kamilla sz.
1. szombat	4	Kázmér, Elpid (Ete) vt.
Nagyböjt 4. vasárnapja	5	Özséb vt., Adorján vt.
Hétfő	6	Viktorin (Csekőd), Jordán: Ardány
Kedd	7	Perpétua, Felicitás vtk., B. Tamás
Szerda	8	Is. János, Szilván (Zsolt, Zoltán)
Csütörtök	9	Rm. Franciska: Fanni, Ni. Gerg.
Péntek, bűnbánat napja	10	40 vt. (Csetény, Cseténke)
Szombat	11	Konstantin (Szilárd), Ötömös pk.
Nagyböjt 5. vasárnapja	12	Gergely, Ince p. (Ináncs)
Hétfő	13	Szabin, Nimfodora (Sellő), B. Egyed
Kedd	14	Matild kné.: Tilda, Afrodiz (Abossa)
Szerda	15	1848-as m. ünn., Specióz (Szepesd)
Csütörtök	16	Geréb pk., Ábrahám: Ibrány
Péntek, bűnbánat napja	17	Patrik (Abos), Ar. József: Izsép
Szombat	18	Jer. Cirill ea, Sándor (Kászon)
Virágvasárnap	19	József (Munkács, Forgácska)
Nagyhétfő	20	B. Csák Mór, Martos pk.
Nagykedd	21	Benedek (Bendegüz, Bekény)
Nagyszerda	22	Gy. Katalin, Benvenut (Cséka)
Nagycsütörtök	23	Turib pk., Frumenc (Magod)
Nagypéntek	24	Gábor, Berta, Svéd Katalin
Nagyszombat	25	Ireneus.
Húsvétvasárnap	26	Emmánuel: Manó, Montán (Dabas)
Hétfő	27	Lídia vt., Sándor vt. (Alpár)
Kedd	28	Kap. János, Vitályos (Elemér)
Szerda	29	Auguszta: Ágosta, Bertót kárm.
Csütörtök	30	Kerény vt., Domnin (Urkony)
Péntek, bűnbánat napja	31	Guidó: Vid., B. Erzs., Ámos

MÁRCIUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Eudoxia vt.: Dóka	Szerda	Albin
2 Teodót püspök	Csütörtök	Lujza
3 Eutrópius vértanú	Péntek	Kornélia: Nelli
4 Gerázimus apát (Ősze)	Szombat	Kázmér
5 Kónon vértanú	Vasárnap	Perpetua, Adorján
6 Ámori vtk.	Hétfő	Jenő, Ursinus
7 Vazul: Vászoly vt.	Kedd	Tamás
8 Teofilaktus pk.	Szerda	Zoltán
9 Szebastéi 40 vt.	Csütörtök	Franciska
10 Kodrát vt. (Karancs)	Péntek	Olimpia
11 Szofron pk.	Szombat	Szilárd
12 Teofán	Vasárnap	Gergely
13 Nicefor pk. (Géza)	Hétfő	Rudolf, Krisztián
14 Benedek atya	Kedd	Matild
15 Nemzeti ünnep, Agápius	Szerda	Nemzeti ünnep
16 Szabin vt., Sándor pk.	Csütörtök	Henrietta
17 Elek	Péntek	Gertrud
18 Jeruzsálemi Cirill pk.	Szombat	Sándor
19 József, Krizsán	Vasárnap	József
20 Szabbási kolostor vt.-i	Hétfő	Hubert
21 Jakab vt.	Kedd	Benedek, Szikszai
22 Vazul vt., Izsák	Szerda	Katalin
23 Nagycsütörtök	Csütörtök	Nagycsütörtök
24 Nagypéntek	Péntek	Nagypéntek
25 Nagyszombat	Szombat	Nagyszombat
26 Húsvétvasárnap	Vasárnap	Húsvét
27 Húsvéthétfő	Hétfő	Hajnalka
28 Hilarion	Kedd	Gedeon: Gida
29 Márk pk.	Szerda	Ciril, Koppány
30 Lajtorjás János pk.	Csütörtök	Mária, Márta
31 Hipácius (Huba)	Péntek	Árpád

A Hold fényváltozásai:

Újhold.....7-én
Első negyed.....14-én
Holdtölte.....22-én
Utolsó negyed.....30-án

ÁPRILIS

OLTÁRISZENTSÉG HÓNAPJA

Sárkányölő (Szentgyörgyhó) TAVASZHÓ

1. szombat	1	Hugó pk., Makár ap.
Húsvét 2. vasárnapja	2	Pauli Ferenc, Orbán pk. (Iba)
Hétfő	3	GYÜMÖLCSOLTÓ BA.
Kedd	4	Izidor ea. (Turdos), Benkő fc.
Szerda	5	Ferr. Vince dm. (Vasárd, -ka)
Csütörtök	6	Cselesztény p., Szatur (Takson)
1.péntek, bűnbánat napja	7	La S. Ján. ra, Afrátes (Árpád)
Szombat	8	Dénes pk., Radnai BA. (Réde)
Húsvét 3. vasárnapja	9	Konrád, Deszignát (Szecsőd)
Hétfő	10	Ezékiel, Geján (Gyalán, -ta)
Kedd	11	Leó, Szaniszló vt., Benedek ps.
Szerda	12	Gyula p., Damján: Demők pk.
Csütörtök	13	Márton p., Ida, Kvintil (Ötény)
Péntek, bűnbánat napja	14	Tibor, Valérián vtk., Abund (Bőd)
Szombat	15	Eutikes vt. (Etes, -di)
Húsvét 4. vasárnapja	16	Bernadetta; Enkrátisz (Enikő)
Hétfő	17	Anicét p. (Etecsény), Rezső vt.
Kedd	18	Amadé szerv., Galdin (Zatád)
Szerda	19	IX. Leó, Besnyői BA (Besnyő, -ke)
Csütörtök	20	Tivadar, Krizofóra (Kincső)
Péntek, bűnbánat napja	21	Anzelm: Enzsel ea., Parz. Konrád
Szombat	22	Zsótér p., Leonidás (Legénd)
Húsvét 5. vasárnapja	23	György vt., Béla pk., Ehellős vt.
Hétfő	24	György, Szigm. Fidél (Hived)
Kedd	25	Márk ev., Ányos: Ángyán pk.
Szerda	26	Tanácsadó BA, Kilit (Köllő)
Csütörtök	27	Zita sz., Kástor vt. (Káta, Kátoly)
Péntek, bűnbánat napja	28	Ch. Péter, Tiball vt. (Tiván, -da)
Szombat	29	Siénai Katalin, Robogány
Húsvét 6. vasárnapja	30	V. Pius, B. Zsófia

ÁPRILIS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Egyiptomi Mária remete	Szombat	Hugó
2 Titus, Amfián és Edézius	Vasárnap	Áron
3 Nicétás apát	Hétfő	Ambrus
4 József ft.	Kedd	Izidor
5 Kolos, Teodul (Toldos)	Szerda	Vince
6 Szent Tamás ap.	Csütörtök	Celesztin
7 György: Györös főpap	Péntek	Herman
8 Heródion vt.	Szombat	Lidia
9 Eupszik vt.	Vasárnap	Ágost
10 Terencius vt., pk.	Hétfő	Zoltán, Zsolt
11 Antipás vt., pk.	Kedd	Leó
12 Vazul pk.	Szerda	Gyula
13 Tamás ap.	Csütörtök	Ida
14 Gyula p.; Damján	Péntek	Tibor
15 Aristárkos vt.	Szombat	Tas, Atala
16 Irén vagy Jernő	Vasárnap	Lampért
17 Agapit (Ádok) pápa, Semjén	Hétfő	Rezső, Anicét
18 János remete, Jóka	Kedd	Ilma
19 Pafnucius vt., János remete	Szerda	Kocsárd
20 Tivadar: Tiva remete	Csütörtök	Tivadar
21 Január vt. pk.	Péntek	Aladár, Enikő
22 Szikeotus Tódor (Arda)	Szombat	Csilla, Szilárd
23 György: Gyerő: Gyorkos	Vasárnap	Béla
24 Szabbás: Sebők vt.	Hétfő	György
25 Szent Márk evangélista	Kedd	Márk. ev.
26 Vazul: Vászoly vt. pk.	Szerda	Ervin
27 Simeon: Semjén	Csütörtök	Rebeka, Arisztid
28 Józson, Szozipáter	Péntek	Valéria
29 9 cyzikusi vt., Memnon	Szombat	Lenke
30 idb. Jakab apostol	Vasárnap	Katalin

A Hold fényváltozásai:

Újhold.....6-án
Első negyed 12-én
Holdtölte 21-én
Utolsó negyed 28-án

MÁJUS

SZŰZ MÁRIA HÓNAPJA

LÉLEKHÓ (Pünkösdhó) TAVASZUTÓ

Hétfő	1	Munkás Sz. József, Bánk, Szalka
Kedd	2	Atanázs ea., Szádok, Márk
Szerda	3	Fülöp, Jakab apsk., Sosteneus
Áldozócsütörtök	4	Flórián: Flóris, Kocsárd bc. pk.
1. péntek, bűnbánat napja	5	Iréne: Jerne, B. Vid (Nyirjes)
1. szombat	6	Benke: Áldóka, B. Árp. Erzs.: Zsóka
Húsvét 7. vasárnapja	7	Domitilla (Dalma), B. Gizella kné.
Hétfő	8	Dezsér pk., Benedek p.: Bekő
Kedd	9	Pakóm ap (Bakony), B. Albert ps.
Szerda	10	Antonin (Altagur), Jób pátr.
Csütörtök	11	Ignác fc., Majol bc. (Máhol, Majlát)
Péntek, bűnbánat napja	12	Pongrác, Ehellős vtk., Imelda sz.
Szombat	13	Gyemma (Gyöngy), Szervác
Pünkösdvasárnap	14	Mátyás aps., Gar. Mihály: Mikecs ra.
Hétfő	15	Indár, Torkvát vtk. (Törked), Fürtike
Kedd	16	Nep. János, St. Simon (Botond)
Szerda	17	Paskál fc. vt. (Húsvéd, -ka)
Csütörtök	18	I. János p.: Jóka, Venánc (Vadad)
Péntek, bűnbánat napja	19	Celestény Péter, Pudens (Buda)
Szombat	20	Bernardin fc., Akvila (Alattyán)
Szentháromságvasárnap	21	Bob. Andocs, Nikostrát (Hősed)
Hétfő	22	Júlia (Gyulácska), Rita, Ilka
Kedd	23	Dezső pk., Eutikius (Tékes) vt.
Szerda	24	Hadsegítő BA. (Hadad, Hadossa)
Csütörtök	25	VII. Gergely, Orbán, Béda, Lenke
Péntek, bűnbánat napja	26	Néri Fülöp, Fugác (Füged)
Szombat	27	Kenti Ágoston, B. Pelbárt
Vasárnap, Úrnapja	28	Hegyi Bernát, B. Albert (Csanád)
Hétfő	29	Gellérke özv., Vótus rt. (Esküllő)
Kedd	30	A. Janka, Sz. Jobb (Kézd, Kézdi)
Szerda	31	Angela (Sallód, -i)

MÁJUS

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Jeremiás próféta	Hétfő	Fülöp, Jakab
2	Nagy Atanáz egyháztanító	Kedd	Zsigmond, Kiss I.
3	Tódor, Timót és Móra vtk.	Szerda	Irma, Pósaházi
4	Áldozócsütörtök	Csütörtök	Áldozócsütörtök
5	Iréne: Jerne vt.	Péntek	Gothárd, Kocsárd
6	Jób pátriárka	Szombat	Frida
7	Sz. Kereszt megjelenése	Vasárnap	Szilás
8	János ap. és evang.	Hétfő	Gizella
9	Sz. Miklós átvit.	Kedd	Ármin, Fodor
10	Buzgó v. Zelóta Simon ap.	Szerda	Gergely, Ildikó
11	Cirill és Metód pk.	Csütörtök	Flóra
12	Epifánius pk., Gyermán pt.	Péntek	Pongrác
13	Glicéria (Édeske), Szervác	Szombat	Szervác
14	Pünkösdvasárnap	Vasárnap	Pünkösdvasárnap
15	Pünkösdhétfő	Hétfő	Zsófia
16	Teodor: Tivadar	Kedd	Mózes
17	Andornok, Junia pannon vtk.	Szerda	Ubul
18	Pető és Dénes, Teodót	Csütörtök	Erik
19	Patrók: Pátricius vt., pk.	Péntek	Sarolta, Előd
20	Talaléus vt.	Szombat	Bernát
21	Konstantin és Ilona	Vasárnap	Konstantin
22	Baziliszkusz vt. (Basagur)	Hétfő	Júlia, Ilka
23	Mihály; Mikes pk.	Kedd	Dezső
24	Oszlopos Simon; Semjén	Szerda	Eszter
25	Ker. János fejereklyéje	Csütörtök	Orbán, Szász Dom
26	Kárpos	Péntek	Ede, Janka
27	Therapont vt. pap	Szombat	Béda, Magda
28	Nicétás (Nyék)	Vasárnap	Lóránt
29	Teodózia szűz	Hétfő	Maxim
30	Izsák szerz., Niceai atyák	Kedd	Hősök napja
31	Hermás vt. (Hargos)	Szerda	Petronella, Angéla

A Hold fényváltozásai:

Újhold.....5-én
Első negyed.....12-én
Holdtölte.....20-án
Utolsó negyed.....28-án

JÚNIUS

JÉZUS SZÍVE HÓNAPJA

TŰZÁLDÓ (Szentiványhó) NYÁRELŐ

Csütörtök	1	Jusztin vt. Gaudenc (Kadocsa)
1. péntek, Jézus Sz. Szíve	2	Marcellin, Ed. BA. (Ildikó), Etele
1. szombat	3	Ugandai vtk., Klotild, Cecil (Csellő)
Évközi 9.vasárnap	4	Kerény, Rutilus (Szőny, -ike)
Hétfő	5	Bonifác hith., Szancius (Csány)
Kedd	6	Norbert: Norbát ra, Kolos (Káld)
Szerda	7	Róbert (Rasd), B. Hedvig prem.
Csütörtök	8	Medárd (Medes), Klodulf (Siklód)
Péntek, bűnbánat napja	9	Efrém ea, Felician: Felcény vt.
Szombat	10	Margit, B. Dom. János (Bács)
Évközi 10. vasárnap	11	Barnabás aps., B. Gergely ps.
Hétfő	12	F. János, Antónia (Adonka)
Kedd	13	Pád. Antal fc. ea, Pereglény
Szerda	14	Vazul, Elizeus, Eterius (Ilmár)
Csütörtök	15	Vidos, Gyermána (Öcse), B. Jolánta
Péntek, bűnbánat napja	16	R. Ferenc. Ferreol (Tömörkény)
Szombat	17	Ba. Gergely, Esk. Máté (Madacs)
Évközi 11. vasárnap	18	Teodul (Told), Amand (Szeretke)
Hétfő	19	Romuald ra, Gyárfás, Gyulánka
Kedd	20	Szilvér (Solymár), Pál, Cirjék
Szerda	21	Gonz. Alajos, Terencius (Csizér)
Csütörtök	22	Paulin, Mórus Tamás, Ákos vt.
Péntek, bűnbánat napja	23	Ediltrud (Édua), Józsiás k.
Szombat	24	Ker. János, Iván, Héros (Levente)
Évközi 12. vasárnap	25	Vilmos pk. Maxim (Mágocs, -a)
Hétfő	26	János, Pál vtk., Vigyil (Örs)
Kedd	27	László (Csitár, Hados), A. Cirill
Szerda	28	Iréneus: Jernő, B. Kálm. (Kaland)
Csütörtök	29	PÉTER-PÁL APOSTOLOK
Péntek, bűnbánat napja	30	Római első vtk., Tibold rt.

JÚNIUS

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Justin vt.	Csütörtök	Arnold, Tünde
2	Nicefor pátr.	Péntek	Anna, Blanka
3	Lucián vt. Paula vt. és társai	Szombat	Klotild
4	Metrofán pk.	Vasárnap	Kerény
5	Tirusi Dorót	Hétfő	Bonifás, Józsa
6	Besszárion, Hilárion	Kedd	Norbert, Szidónia
7	Teodót vértanú	Szerda	Róbert
8	Tivadar nagyvt. ereklyéi	Csütörtök	Médárd, Rák. Gy.
9	Alex., Cirill	Péntek	Félix
10	Sándor, Timót vt. pk.	Szombat	Margit
11	Bertalan és Barnabás apk.	Vasárnap	Barnabás
12	Onufrius remete	Hétfő	Klaudius, Villő
13	Akvilina vt. szűz (Ölvedke)	Kedd	Tóbiás
14	Elizeus próféta	Szerda	Zaránd, Vazul
15	Ámos próféta	Csütörtök	Jolán,
16	Tikon püspök	Péntek	Szász K., Jusztin
17	Szábel vt. (Szabolcs)	Szombat	Laura
18	Leoncius vt. (Levente)	Vasárnap	Arnót
19	Judás-Tádé apostol	Hétfő	Gyárfás
20	Metód vt. pk.	Kedd	Rafael
21	Julián vértanú (Jávor)	Szerda	Alajos
22	Özséb vt., pk.	Csütörtök	Paulina
23	Agrippina vt. (Örkéndi)	Péntek	Zoltán
24	Ker. Szent János: Iván	Szombat	Iván, Béza
25	Febrónia vt. sz.	Vasárnap	Vilmos
26	Dávid remete	Hétfő	János, Kont
27	Sámson pap	Kedd	László
28	Cirus és János ereklyéi	Szerda	Arszlán
29	Péter-Pál	Csütörtök	Péter és Pál
30	12 apostol	Péntek	Pál: Pósa

A Hold fényváltozásai:

Újhold.....3-án
Első negyed.....11-én
Holdtölte.....19-én
Utolsó negyed.....26-án

JÚLIUS

KRISZTUS VÉRE HÓNAPJA

SARLÓSHÓ (Szentjakabhó) NYÁRHÓ

1. szombat	1	Jézus dr. Vére, Detre ap., Galló
Évközi 13. vasárnap	2	Ottó, Szvitun (Soltony)
Hétfő	3	Tamás aps., Sz. pápák
Kedd	4	Izabella kné., Ulrik: Oldor pk.
Szerda	5	Z. Antal: Antos, Berta özv.
Csütörtök	6	Gor. Mária, Ézsiás próf.
1. péntek, bűnbánat napja	7	Edilburg (Delinke), B. Mikocsa dm.
Szombat	8	Kilián, Szerémi vtk. (Eperjes, Csató)
Évközi 14. vasárnap	9	Veronka, B. Bereck ps.
Hétfő	10	Amália, Szekunda (Zenedő)
Kedd	11	Benedek ra. (Bendegúz), Cobor vt.
Szerda	12	Gv. János ra, Paternián (Abony)
Csütörtök	13	Henrik: Héder cs.
Péntek, bűnbánat napja	14	Kamill (Kadán), Szolán (Zalán)
Szombat	15	Bonaventura: Bónis, Ladomér
Évközi 15. vasárnap	16	Kármelh. BA. (Szőlős, -ke)
Hétfő	17	Elek, Szórád András rt.
Kedd	18	Frigyes pk., Simforózsa és ts.
Szerda	19	Rufina (Bíborka), Epafrás (Eperke)
Csütörtök	20	Margit vt., Illés (Élesd)
Péntek, bűnbánat napja	21	Br. Lőrinc, Praxédes (Ráska), Dániel
Szombat	22	M. Magdolna, Szintike (Szinta)
Évközi 16. vasárnap	23	Apollinár: Polnár, Brigitta
Hétfő	24	Kinga (Csönge), Krisztina, Salómé
Kedd	25	Jakab aps., Kristóf vt., Tödemér
Szerda	26	Anna és Joákim (Dédes,-ke)
Csütörtök	27	Pentele vt., Aurél (Ajtony)
Péntek, bűnbánat napja	28	Ince p., Bartuzius (Bars)
Szombat	29	Márta, László k. hal. (Torda)
Évközi 17. vasárnap	30	Kriz. Péter ea., Judit, Árboz
Hétfő	31	Loy. Ignác ra. (Iklód, Tüzinke)

JÚLIUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Kozma és Damján vtk.	Szombat	Tibold
2 Boldogasszony palástja	Vasárnap	Ottokár
3 Jácint vértanú	Hétfő	Kornél, Soma
4 Krétai András püspök	Kedd	Függetlenségi nap
5 Ciril és Metód	Szerda	Enese
6 Nagy Szizoés rem.	Csütörtök	Ézsaiás, Husz J.
7 Tamás és Ákos	Péntek	Cirill
8 Prokóp vértanú	Szombat	Teréz, Marót
9 Pongrác: Pongor	Vasárnap	Lukrécia
10 Cavei Szent Antal	Hétfő	Amália, Kálvin
11 Eufémia: Fémike	Kedd	Izabella
12 Proklus vértanú	Szerda	Lili
13 Gábor arkangyal	Csütörtök	Jenő
14 Akvila (Turul) és Onézimus	Péntek	Örs
15 Vladimir	Szombat	Henrik
16 Athenogénes (Atány)	Vasárnap	Ruth
17 Marina vértanú szűz	Hétfő	Elek, Bullinger
18 Jácint vértanú: Acintos	Kedd	Frigyes
19 Makrina szűz	Szerda	Emilia
20 Illés próféta (Élesd)	Csütörtök	Illés
21 Simeon remete: Semjén	Péntek	Olivér, Dániel
22 Mária Magdolna: Lenke	Szombat	Magdolna
23 Trofim és Teofil vtk.	Vasárnap	Lenke
24 Borisz	Hétfő	Kinga, Krisztina
25 Anna asszony	Kedd	Jakab
26 Hermolaus, Paraszkéva vt.	Szerda	Anna
27 Pantaleon vt.: Pentele	Csütörtök	Olga
28 Prokórus és Nikánor	Péntek	Ince, Bach
29 Kallinik vt.: Kálnok, Teodóta	Szombat	Márta
30 Szilás és Szilván ősker.	Vasárnap	Judit
31 Eudocimus	Hétfő	Oszkár

A Hold fényváltozásai:

Újhold.....3-án
Első negyed 11-én
Holdtölte 18-án
Utolsó negyed.....25-én

AUGUSZTUS

BOLDOGASSZONY HÓNAPJA

SZŰZHÓ		NYÁRUTÓ
Kedd	1	Lig. Alfonz (Altabarc), Etéd
Szerda	2	Ve. Özséb (Versény), Porciunkula
Csütörtök	3	Evód (Regős, -sse), B. Ágoston
1. péntek, bűnbánat napja	4	Domonkos, Vianney János
1. szombat	5	Havas BA. (Havadi), Emőd, Sükösd
Vas., Urunk színeváltozása	6	Berta, 1456 emléke
Hétfő	7	Kajetán ra., Cirjék (Cenkes)
Kedd	8	Domonkos: Döme ra. (Désike)
Szerda	9	Rusztikus (Csedén, -ke), B. Alv. Ján
Csütörtök	10	Lőrinc, Astéria (Csilla), Blanka
Péntek, bűnbánat napja	11	Klára, Zsuzsa, B. eml. Hunyad
Szombat	12	Krescencián: Kereskény, Sugárka
Évközi 19. vasárnap	13	Ipoly (Ibolya), Ber. Ján (Barakony)
Hétfő	14	Özséb, Anasztáz, Sz. Korona
Kedd	15	NAGYBOLDOGASSZONY
Szerda	16	István k., Rókus, Serénke
Csütörtök	17	Jácint dm., Szeptim (Hetény)
Péntek, bűnbánat napja	18	Ilona, Laura (Borostyán), Tarzicius
Szombat	19	Eu. János ra. (Ozdor), Lajos pk.
Évközi 20. vasárnap	20	SZENT ISTVÁN király, Bernát
Hétfő	21	X. Pius (Pozson), Szidónus
Kedd	22	Királynő BA. (Tábor, Boglárka)
Szerda	23	Limai Rózsa, Fülöp, Zakeus (Cakó)
Csütörtök	24	Bertalan aps. (Badacsony)
Péntek, bűnbánat napja	25	Lajos, Kal. József (Kálozd, -zka)
Szombat	26	Zefirin (Szegfű), Pálos BA.
Évközi 21. vasárnap	27	Mónika, Cézárius (Décső)
Hétfő	28	Ágoston ea., B. Lukács (Bánd)
Kedd	29	Ker. Ján. fővét., Hipác (Huba)
Szerda	30	Bonónius (Bodony), B. Jakab ps.
Csütörtök	31	Rajmund (Nimród), Robustyán vt.

AUGUSZTUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Sz. Kereszt diadalmenete	Kedd	Melinda
2 István első vt. ereklyéi	Szerda	Gusztáv, Lehel
3 Izsák, Fausztus: Fástos	Csütörtök	Ágoston
4 Efézsomi 7 gyermek vt.	Péntek	Domonkos
5 Fábius, Euszignius vt.	Szombat	Oszvald
6 Úr színeváltozása	Vasárnap	Berta, Bécsi béke
7 Doméc vértanú	Hétfő	Ibolya
8 Emilián püspök	Kedd	László
9 Mátyás vt., ap.	Szerda	Emőd
10 Lőrinc vértanú	Csütörtök	Lőrinc
11 Euplus szerpap vt.	Péntek	Zsuzsánna
12 Focius és Anicét vt.	Szombat	Klára
13 Maxim v. Miksa szerzetes	Vasárnap	Ipoly
14 Mikeás próféta: Mike	Hétfő	Özséb
15 Nagyboldogasszony	Kedd	Mária
16 Diomédes vértanú	Szerda	Ábrahám
17 Miron vértanú pap	Csütörtök	Anasztáz
18 Flórus és Laurus vtk.	Péntek	Ilona
19 András vt. és 2500 katona	Szombat	Huba
20 Szent István király	Vasárnap	István király
21 Tádé	Hétfő	Sámuel
22 Agatonikus vértanú és társai	Kedd	Menyhért
23 Kálnok, Lupus vt. (Farkas)	Szerda	Farkas
24 Eutikius vt. (Tékes) ősker.	Csütörtök	Bertalan
25 Bertalan apostol	Péntek	Lajos
26 Adorján és Natália vtk.	Szombat	Izsó
27 Poimén	Vasárnap	Gebhárd: Gibárt
28 Mózes vértanú: Majsa	Hétfő	Ágoston
29 Ker. Szent János fővétele	Kedd	Erna
30 Sándor, János, ifj. Pál pátr.	Szerda	Rózsa
31 Boldogasszony öve ereklye	Csütörtök	Erika

A Hold fényváltozásai:

Újhold.....1-én
Első negyed.....9-én
Holdtölte.....17-én
Utolsó negyed.....23-án
Újhold.....31-én

SZEPTEMBER
ŐRANGYALOK HÓNAPJA

SEREGFŐ (Szentmihályhó) — ŐSZELŐ

1. péntek, bűnbánat napja..	1	Egyed ap., Anna pr.: Anikó
1. szombat	2	Konkord (Köként, -i), Imre hal.
Évközi 22. vasárnap	3	N. Sz. Gerg., Ist. Pásztor A. (Csobán)
Hétfő, Munka ünnepe	4	Rozsálka sz., B. Ida, Mózes prof.
Kedd	5	G. Lőrinc, Árkonc (Tárkány)
Szerda	6	Prezidius (Harka, -ány), Porfir
Csütörtök	7	B. Kassai vtk. (Kossa, Kassád)
Péntek, bűnbánat napja	8	KISBOLDOGASSZONY
Szombat	9	Kl. Péter, Severjén, Gorgon (Gara)
Évközi 23. vasárnap	10	Tol. Mikó, Teodárd (Tardos)
Hétfő	11	Prótus (Bogor), Paciens (Senyő)
Kedd	12	Mária Neve (Gyüd, -ike), Kürt
Szerda	13	Aranysz. János (Karád), Tunyog
Csütörtök	14	Kereszt Felmag., Kornél (Somos)
Péntek, bűnbánat napja	15	Hétfájd.: Sasvári BA. (Hete)
Szombat	16	Kornél p. (Somogy), Ciprián: Cobor
Évközi 24. vasárnap	17	Bellarmin Rób., Sz. Ferenc sebhelyei
Hétfő	18	Kup. József, Ferreol (Tömörke)
Kedd	19	Január pk., Szabbác (Szabolcs)
Szerda	20	Euszták: Lestár, Teodóra (Tündér)
Csütörtök	21	Máté aps.: Mátyus, Jónás prof.
Péntek, bűnbánat napja	22	Móric, Exupér vtk. (Csegző)
Szombat	23	Tekla, Szózius (Somoró)
Évközi 25. vasárnap	24	Fogolykiváltó BA., Pacifik (Békés)
Hétfő	25	Gellért vt. pk. (Gyimes)
Kedd	26	Kozma, Damján, Ciprián (Surány)
Szerda	27	Páli Vince, Fidenc (Bizond)
Csütörtök	28	Vencel, B. Salamon k.
Péntek, bűnbánat napja	29	Mihály, Gábor, Ráfael főa.
Szombat	30	Jeromos ea., Leopardus (Barca)

SZEPTEMBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Évkezdet. Simon.	Péntek	Egyed
2 Mammás vt. remete	Szombat	Rebeka, István
3 Antim	Vasárnap	Albert
4 Babilás érs.	Hétfő	Rozál, Munka ünn.
5 Zakariás főpap.	Kedd	Viktor
6 Mihály ark.	Szerda	Zakariás.
7 Szózon vt.	Csütörtök	Regina.
8 Kisboldogasszony	Péntek	Mária
9 Joákim és Anna	Szombat	Ádám
10 Menodóra vt. sz.	Vasárnap	Erik
11 Teodóra bűnbánó (Tündér)	Hétfő	Teodóra
12 Autonóm vt. püspök	Kedd	Guidó: Vid, Mária
13 Sír templ. felsz., Kornél	Szerda	Lóránt
14 Sz. Kereszt felmagasztalása	Csütörtök	Szerénke
15 Nicetás nagy vt.	Péntek	Nikodémus
16 Eufémia vt. szűz	Szombat	Edit
17 Zsófia vértanú és 3 leánya	Vasárnap	Ottó, Bullinger
18 Eumén püspök (Enyég)	Hétfő	Tamás, Titus
19 Trofim vt., Szabbác vt.	Kedd	Vilma
20 Euszták vt.: Lestár	Szerda	Friderika
21 Kodrát v. Kvadrát pk.	Csütörtök	Máté
22 Fókás vértanú (Fekecs)	Péntek	Móric
23 Ker. Szent János fogantatása	Szombat	Tekla
24 Tekla szűz vt.	Vasárnap	Gellért
25 Eufrozina: Fruzsina vt. sz.	Hétfő	Farkas, Virág
26 Nilus (Nyilas), János hal.	Kedd	Jusztina
27 Kallistrát és 50 katona vt.	Szerda	Adalbert
28 Baruk próféta, Kariton vt.	Csütörtök	Vencel
29 Cirjék remete	Péntek	Mihály
30 Örmény Világosító Gergely	Szombat	Jeromos

A Hold fényváltozásai:

Első negyed.....8-án
Holdtölte.....15-én
Utolsó negyed.....22-én
Újhold.....29-én

OKTÓBER

RÓZSAFÜZÉR HÓNAPJA

FEJFAHÓ (Mindszenthó) ŐSZHÓ

Évközi 26. vasárnap	1	Kis Sz. Teréz, Krescens (Kelemér)
Hétfő	2	Őrangyalok (Örs, Öröske)
Kedd	3	Gellért: Gyirót ap., Fástos
Szerda	4	Assz. Ferenc ra., Krispus (Bodor)
Csütörtök	5	Placid, Pálma vtk., Attila pk.
1. péntek, bűnbánat napja	6	Brunó (Berény), Erótisz (Ercse)
1. szombat	7	Rózsafüzér Királynője (Esenke)
Évközi 27. vasárnap	8	MAGYAROK NAGYASSZONYA
Hétfő	9	Dénes, Leon. János, Göntér rt.
Kedd	10	Bo. Ferenc. Gedő, Eulampia (Hajna)
Szerda	11	BA. Anyasága (Ajnárka), Zenőke
Csütörtök	12	Miksa vt., Monás pk. (Nánás)
Péntek, bűnbánat napja	13	Kálmán vt., Ede k., Teofil
Szombat	14	Kalliszt p., Burghard (Bogárd)
Évközi 28. vasárnap	15	N. Teréz, Aurélia (Aranka)
Hétfő	16	Al Margit, Tiszt. BA. (Arika), Lehel
Kedd	17	Ant. Ignác, Heron (Tuhudun)
Szerda	18	Lukács ev., Asklepiád (Csokaly)
Csütörtök	19	Jogues Izs. vt., Ker. Pál, Alk. Péter
Péntek, bűnbánat napja	20	Vendel, Artémius vt.: Tihamér
Szombat	21	Orsolya, Viátor (Vétes, -di)
Évközi 29. vasárnap	22	Kordula vt. (Karaldi), Alódia
Hétfő	23	Kap. János (Koppány, -nka), Zaránd
Kedd	24	Kl. Antal, Ráfael, Maglór (Káldor)
Szerda	25	Krizsán (Örkönd), B. Mór pk.
Csütörtök	26	Evariszt p., Dömötör: Dömös vt.
Péntek, bűnbánat napja	27	Szabina, Elezbán (Besnyőd, Ellák)
Szombat	28	Simon, Tádé apsk., B. Gál fc.
Évközi 30. vasárnap	29	Nárcisz, Tódor (Somodor), Melinda
Hétfő	30	R. Alfonz, Luperkus (Farkasd)
Kedd	31	Farkas pk., Sztakisz (Csekez)

OKTÓBER

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Boldogasszony védelme	Vasárnap	Lucián
2	Ciprián: Coborján vt. pk.	Hétfő	Malvin
3	Areopagita Dénes vt.	Kedd	Helga
4	Jerót athéni püspök	Szerda	Ferenc
5	Karitina vt. sz.	Csütörtök	Aurél
6	Tamás apostol	Péntek	Elfrida, Brunó
7	Szergius vt.: Sergyes	Szombat	Amália
8	Pelágia: Pelágyia bűnbánó	Vasárnap	Etelka
9	ifj. Jakab apostol	Hétfő	Dénes
10	Eulamp (Fényőke, Hajnalka)	Kedd	Gedeon
11	Fülöp szerpap	Szerda	Kálman, Zwingli
12	Andornok vértanú	Csütörtök	Miksa
13	Papilás és Kárpus vtk.	Péntek	Ede, Béza
14	Nazár, Gyárfás, Prótás vtk.	Szombat	Helén
15	Lucián vértanú	Vasárnap	Teréz
16	Longyinus vértanú	Hétfő	Gál
17	Ózeás próféta	Kedd	Hedvig
18	Lukács evangélista	Szerda	Lukács
19	Jóel próféta, Kleopátra özv.	Csütörtök	Nándor
20	Artémius vértanú: Tihamér	Péntek	Irén
21	Hilárion apát	Szombat	Orsolya, Hilárius
22	Abercius püspök	Vasárnap	Előd
23	Jakab apostol, Ignác pátr.	Hétfő	Gyöngyvér
24	Aretás hitvalló	Kedd	Salamon
25	Marcián és Martélyos vtk.	Szerda	Vilma
26	Dömötör vértanú: Demők	Csütörtök	Demeter
27	Nesztor vt.	Péntek	Szabina
28	Parasceva, Terenc (Csizér)	Szombat	Simon, Júdás
29	Anastázia vértanú (Neste)	Vasárnap	Zénó
30	Zenóbius (Zsember), Zenó	Hétfő	Kolos
31	Stachis	Kedd	Reformáció napja

A Hold fényváltozásai:

Első negyed.....8-án
Holdtölte.....14-én
Utolsó negyed.....21-én
Újhold.....29-én

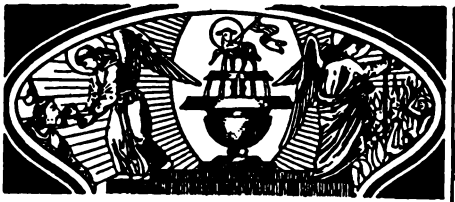

NOVEMBER

SZENVEDŐ LELKEK HÓNAPJA

MENYEGZŐS (Szentandráshó) ŐSZUTÓ

Szerda	1	MINDENSZENTEK (Ögyek)
Csütörtök	2	HALOTTAK NAPJA, Viktorin
1. péntek, bűnbánat napja	3	P. Márton, Hubert, Szilvia (Zolna)
1. szombat	4	B. Károly, Sarolta, B. János dm.
Évközi 31. vasárnap	5	Imre hg. (Téteny, Tétenke)
Hétfő	6	Lénárd, B. Lorándh. Istv. ps.
Kedd	7	Engelbert (Csenger), Delinke
Szerda	8	4 koron. vt. (Zombor, Hódos)
Csütörtök	9	Lateráni Baz., Tivadar, B. Ilona
Péntek, bűnbánat napja	10	N. Sz. Leó, Av. András, Tünde
Szombat	11	Turi Márton pk., Bartók ap.
Évközi 32. vasárnap	12	Jozsafát vt., Asztrik (Ecser)
Hétfő	13	K. Szaniszló, Ennáta (Enéh)
Kedd	14	Lőrente pk., Pócsi BA. (Pozson)
Szerda	15	N. Albert ea., Samonás vt. (Csoma)
Csütörtök	16	Skót Margit, Gyertód, Ödön, Ötemér
Péntek, bűnbánat napja	17	Magyar Erzsébet (Berénke), Gerg.
Szombat	18	Péter-Pál Baz., Jenő
Évközi 33. vasárnap	19	Erzsébet, Köröspén pk. (Bodrog)
Hétfő	20	V. Félix (Bódog), Szolutor (Bulcsu)
Kedd	21	BA. bemutatása, (Bercsény, -nke)
Szerda	22	Cecília: Cicelle vt. (Csellőke)
Csütörtök, Hálaadás n.	23	Kelemen, Kolumbán, Amfilok
Péntek, bűnbánat napja	24	Krizsogon vt. (Zalkod, Kurszán)
Szombat	25	Alex. Katalin, Rézmán vt.
Krisztus Király vasárnap	26	P. Lénárd, B. Vác rt., Hegyi BA.
Hétfő	27	Érmes BA. (Vezekény), Virgyil pk.
Kedd	28	Márkai Ják, Kreskon (Tényő)
Szerda	29	Szaturnin, B. Balázs ps. (Balmaz)
Csütörtök	30	András aps.: Endre (Almás, -ka)

NOVEMBER

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Kozma és Demjén vtk.	Szerda	Marianna
2	Acindin vt. (Öcsigür)	Csütörtök	Győző
3	Acempszimás pk. vt.	Péntek	Hubert
4	Joannicius remete	Szombat	Károly
5	Galaktion, Episztémisz vtk.	Vasárnap	Imre
6	Pál pk., vt.: Pósa	Hétfő	Lénárd
7	Hieron vértanú, Lázár	Kedd	Rezső
8	Mihály arkangyal	Szerda	Godofréd
9	Matróna, Onézifor vt.	Csütörtök	Tivadar
10	Erásztus, Olimpus vtk.	Péntek	Luther, Réka
11	Vince, Ménás, Viktor vtk.	Szombat	Márton
12	Alamizsnás Szent János	Vasárnap	Jónás
13	Aranyszájú Szent János et.	Hétfő	Szaniszló
14	Szent Fülöp apostol	Kedd	Klementín, Aliz
15	Szamonás vértanú (Csoma)	Szerda	Lipót
16	Szent Máté evangélista	Csütörtök	Otmár
17	Csodatevő Szent Gergely	Péntek	Hortenzia
18	Román és Plátó vtk.	Szombat	Ödön, Jenő
19	Abdiás próféta	Vasárnap	Erzsébet
20	Dekapolisi Sz. Gergely vt.	Hétfő	Jolán, Kiss Áron
21	Boldogasszony felajánlása	Kedd	Ilona, Hatvani
22	Filémon és Cecília vtk.	Szerda	Cecilia
23	Amfilok püspök (Bokod)	Csütörtök	Hálaadó nap
24	Alexandriai Szent Katalin vt.	Péntek	Emma, Knox
25	Szent Kelemen	Szombat	Katalin
26	Alipius remete.	Vasárnap	Jóka, Virág
27	Perzsa Szent Jakab	Hétfő	Virgil
28	István vértanú	Kedd	Stefánia
29	Paramon vértanú	Szerda	Noé
30	Szent András ap. (Almás)	Csütörtök	András

A Hold fényváltozásai:

Első negyed.....6-án
Holdtölte.....13-án
Utolsó negyed.....20-án
Újhold.....28-án

DECEMBER
KARÁCSONY HÓNAPJA

BŐVEDHÓ (Karácsonyhó)		TÉLELŐ
1. péntek, bűnbánat napja..	1	Elegy pk., Diodór (Ozondur)
1. szombat	2	Bibiána, Aranka, Szekurus (Csekős)
Ádvent 1. vasárnapja	3	Xav. Ferenc (Zovárd, Zovárka)
Hétfő	4	Dam. János, Borbála, Ozmund (Özd)
Kedd	5	Szabbás: Sebők (Csaba), B. Lukács
Szerda	6	Miklós pk., Tercius (Torzok)
Csütörtök	7	Ambrus ea., Polikárp: Korpos
Péntek, bűnbánat napja	8	SZEPLŐTELEN FOGANTATÁS
Szombat	9	F. Péter ra., Bassián (Vázson)
Ádvent 2. vasárnapja	10	Melkiás p., Lorétomi BA. (Lakod)
Hétfő	11	Damocsa p., Trázon: Terestyén
Kedd	12	Ch. Franciska (Csanta), Gvad. BA.
Szerda	13	Luca vt., Jodók: Józsa, Ottilia
Csütörtök	14	Ker. János ea., B. Bertót fc.
Péntek, bűnbánat napja	15	Valér, Crocifissa Mária ra.
Szombat	16	Etelka csné, Albina, Sidrák
Ádvent 3. vasárnapja	17	Lázár pk., Sturmius (Burány)
Hétfő	18	Úrváró BA. (Váród), Töhötöm
Kedd	19	Pelágyia, B. Pál (Bólya), Oros
Szerda	20	Döme ap., B. Dénes ps. (Dés, -ike)
Csütörtök	21	Tamás, Kaniz. Péter, Tömös
Péntek, bűnbánat napja	22	Zénó (Zigánd), Demeter: Dönkös
Szombat	23	Kenti Ján., Viktória, Umbert
Ádv. 4. vas., Szenteste	24	Ádám, Éva (Ősed, Őse)
Karácsony	25	JÉZUS SZÜLETÉSE (Zaránd)
Kedd	26	ISTVÁN 1. vt. (Előd, -ke)
Szerda	27	Boráldó Szent János (Böjte)
Csütörtök	28	Aprószentek (Apor, -di, Fiád)
Péntek, bűnbánat napja	29	Beket Tamás (Bökény), Damó vt.
Szombat	30	Szent Család Dávid k., Sebő érs.
Szent Család vasárnap	31	Szilveszter: Sorostély, Estike

DECEMBER

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Náhum próféta	Péntek	Natália, Károli
2	Habakuk próféta	Szombat	Aranka
3	Sofóniás próféta	Vasárnap	Olivia
4	Borbála vértanú szűz	Hétfő	Borbála
5	Szabbás apát (Csaba)	Kedd	Vilma
6	Szent Miklós püspök	Szerda	Miklós
7	Szent Ambrus egyháztanító	Csütörtök	Ambrus
8	Boldogasszony fogantatása	Péntek	Mária
9	Patápius remete	Szombat	Natália
10	Mennás vértanú (Nánás)	Vasárnap	Judit
11	Oszlopos Szent Dániel remete	Hétfő	Lehel
12	Spiridion püspök	Kedd	Gabriella
13	Eustrát vt., Luca vt.	Szerda	Lucia
14	Tirzus és vértanútársai	Csütörtök	Benő
15	Eleutér vt. pk. (Aladár)	Péntek	Johanna
16	Aggeus próféta	Szombat	Etelka, Linzi béke
17	Dániel próféta	Vasárnap	Lázár
18	Sebő és tsai vt. katonák	Hétfő	Auguszta
19	Bonifác vértanú	Kedd	Viola, Gusztáv A.
20	Ignác vértanú	Szerda	Ignác, Teofil
21	Juliána (Jávorka) vt. szűz	Csütörtök	Tamás
22	Anastázia vértanú (Neste)	Péntek	Zénó
23	Viktória vt., Tíz krétai vt.	Szombat	Viktória
24	Karácsony vigíliája	Vasárnap	Ádám és Éva
25	Karácsony	Hétfő	Karácsony
26	Istenszülő B. A. és József	Kedd	István
27	Szent István fővértanú	Szerda	János
28	Több ezer nikodémiai vt.	Csütörtök	Kamilla
29	Aprószentek	Péntek	Dávid, Bocskay
30	Anizia vt.: Anikó	Szombat	Zoárd
31	Melánia, Szilveszter	Vasárnap	Szilveszter

A Hold fényváltozásai:

Első negyed.....6-án
Holdtölte.....12-én
Utolsó negyed.....19-én
Újhold.....28-án

Tudnivalók az 1989-es év ünnepeiről

* Újév .....jan. 1.
Vízkereszt.....jan. 8.
Árpád-házi Sz. Margit ....jan. 19.
Gyertyaszentelő BA .....febr. 2.
Hamvazószerda .....febr. 8.
1848-as magyar ünnep .márc. 15.
Szent József.....márc. 18.
Virágvasárnap.....márc. 19.
Nagycsütörtök .....márc. 23.
Nagypéntek.....márc. 24.
Nagyszombat .....márc. 25.
Húsvétvasárnap..... márc. 26.
Gyümölcsoltó BA. .....ápr. 3.
A Szent Antal kilenced kezdete .....ápr. 18.
*Áldozócsütörtök .....máj. 4.
†Pünkösdi búcsú.....máj. 14.
Édesanyák napja.....máj. 14.
Szentháromságvas.....máj. 21.
Úrnapja .....máj. 28.
Hősök napja .....máj. 30.
Jézus Szent Szíve.....jún. 2.
Édesapák napja.....jún. 18.
Szent László király .....jún. 27.
Szent Péter és Sz. Pál.....jún. 29.
Függetlenség ünn. USA ....júl. 4.
Kármelhegyi BA.....júl. 16.
Porciunkula .....aug. 2.
* Nagyboldogasszony ....aug. 15.
Szent István király.....aug. 20.
Mária királynő.....aug. 22.
Munka ünnepe .....szept. 4.
Kisasszony napja.....szept. 8.
† Őszi búcsú .....szept. 10.
Szt. Kereszt. felmag. ...szept. 14.
Hétfájdalmas Szűz .....szept. 15.
Szent Gellért .....szept. 24.
Mihály, Gábor, Rafael főangyalok ünnepe.....szept. 29.
Assziszi Szent Ferenc.....okt. 4.
Aradi 13 magyar vértanú .okt. 6.
Magyarok Nagyasszonya.okt. 8.
Kapisztrán Sz. János.....okt. 23.
1956-os szabadságharc ...okt. 23.
* Mindenszentek ünnepe..nov. 1.
Halottak napja .....nov. 2.
Szent Imre herceg .....nov. 5.
Magyar szentek és bold..nov. 13.
Árpád-házi Sz. Erzsébet.nov. 19.
Szűz Mária bemutatása .nov. 21.
Hálaadási ünnep USA....nov. 23.
Krisztus Király ünnepe..nov. 26.
Advent első vasárnapja....dec. 3.
* Szeplőtelen Fogantatás .dec. 8.
* Karácsony ünnepe.....dec. 25.

* Kötelező ünnepnapok
† Búcsú Youngstownban

A KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJA
HETILAP ÉS NYOMDA
AZ
AMERIKÁBAN LÉVŐ ERDÉLYI FERENCES KUSZTÓDIA
TULAJDONA.

A KÉPEN A SZENT ISTVÁN KIRÁLY
FERENCES KUSZTÓDIA
ÚJ ELÖLJÁRÓJA ÉS TANÁCSOSAI VANNAK.

(Balról jobbra:)
FR. ANTAL REGINÁLD OFM, P. VITÉZ BAÁN OFM,
P. NÉMETH RÓBERT OFM, KUSZTOS,
P. DENGL MIKLÓS OFM, P. DR. MÉSZÁROS GYÖRGY OFM.

DR. HALMOS MILÁN:

Időszerű számvetés

Mi, a XX. század gyermekei, fölöttébb okos, értelmes, felvilágosult, bölcs és tudományos lények vagyunk. Robbantjuk az atomot, rakétákat lövünk az űrbe, átültetünk emberi szerveket, igyekszünk még a lehetőségek határain túl is életben tartani olyanokat, akiknek a természet rendje szerint már lejárt földi tartózkodási idejük; erőszakkal tartunk vissza az életbe testi és szellemi nyomorékokat, akik számára az élet nem egyéb, mint szenvedés. Ugyanakkor azt képzeljük, hogy valami nemes, emberséges dolgot cselekszünk. Mesterségesen akadályozzuk új nemzedékek születését, pedig azok soraiban a valószínűség szerint nagyobb százalékban lennének egészségesek; egyidejűleg életképtelenek megtartására fordítunk céltalan energiát. Történik pedig mindez a tudomány, az emberi haladás fennkölt, szent nevében. Alapelv: mentől szokatlanabb, rendkívülibb, mentől abszurdabb és természetellenesebb, annál jobban erőltessük, elhitetve önmagunkkal, hogy az emberi nem előrehaladását, boldogságát szolgáljuk. E felmérhetetlen mennyiségű, bár gyakran értelem nélkül felhasznált ismerethalmaz mélyén egyetlen alapvető kérdés rejlik: sokat tudunk, rengeteget tudunk, csak éppen a lényeget nem ismerjük.

Minden ellentétes érveléssel szemben hiszem és vallom: ebben a földi életben leglényegesebb az, hogy az ember önmagával és a külvilággal harmóniában élje le azt az időt, amit a Teremtő számára kimért. Gondolom, ezt nevezik boldogságnak. Évezredek tapasztalata bizonyítja, hogy az anyagi jólét, kényelem egymagában még senkit nem tett boldoggá. Mentől számosabb igényünk, kívánságunk nyer beteljesedést, annál több újabbra vágyunk, amelyeket előbb-utóbb nem lehet kielégíteni, s máris kész a boldogtalanság. Tudomány? Még ha egyesek megköveznek érte, akkor is állítom, hogy a tudomány önmagában nemcsak hogy nem teszi boldoggá az embert, hanem számtalan újabb fizikai, szellemi problémát vet fel, komplikációkat teremt, amelyeknek nem csekély hányadával sose tudunk megbirkózni. Pedig a

tudomány soha eddig nem álmodott magaslatot ért el s joggal kérdezhetjük, valóban boldogabbá tette az embert? Soha ennyi ideg- és elmebeteg, lelki egyensúlyát vesztett, kiábrándult, az életnek semmi jelentőséget nem tulajdonító, felemelő ideálokban mit sem hivő, évezredeken át szépnek tartottat a csúnyával felcserélő, egymással szemben kíméletlen ember még százalékarányban sem futkározott a föld hátán, mint manapság.

A technikai ellentmondásoknak se szeri, se száma: rakétát lövünk a holdba s képtelenek vagyunk a postát fennakadás nélkül közvetíteni; az általunk termelt óriási mennyiségű szemét a nyakunkra nő, eltakarítása máris komoly problémát jelent; felhőkarcolókat építünk, az áradások, erdőtüzek viszont fittyet hánynak minden technikai felkészültségünknek; májat, vesét ültetünk át, de nem bírunk az egyszerű náthával; akarva-akaratlanul megváltoztatjuk, beszennyezzük környezetünket, azt önmagunk számára egészségtelenné tesszük pusztán azért, hogy utána drága pénzért kúráltassuk magunkat. Apránként leszokunk a gondolkodásról is: ott a számológép, komputer, az gyorsabban és pontosabban elvégzi helyettünk nemcsak azt, amit képtelenek lennénk megoldani, de azt is, aminek elvégzése kényelmünkben háborítana bennünket. Magyarán, lusták vagyunk. Ezek után bolond ember az, aki manapság meg akarja tanulni az egyszeregyet! Gondolkodóképességeinket alig használva fokozatosan elbambulunk, s egyre fogékonyabbá válunk a tömegszuggesztió iránt. E módszert azok alkalmazzák, akik nem olyan ostobák, mint mi; ők nem szoknak le a gondolkodásról, jól tudván, hogy az úrrá teszi őket a fejüket nem használó tömegek felett. Csodafegyverük a hírközlés, főleg a televízió, ami a legtöbb ember napi tápláléka. Ettől kezdve az ember véleményét már nem saját maga alakítja ki. Minek? Gondolkodás, bírálat nélkül beveszi a legképtelenebb, legostobább hazugságokat feltéve, hogy a tv elegendő gyakran ismétli őket. Az ilyen ember hasonlóvá válik Pavlov kísérleti kutyájához, amelyet feltételes reflexekre tanítanak be. Erre épít a hirdetés, a politikai agymosás technikája. Valamely állítást lemérni, megvizsgálni, utánanézni, vajon igaz-e, teljesen fölösleges: a hírközlés mondta, tehát igaz kell, hogy legyen! A modern hírközlés a széles publikum számára 48 óra leforgása alatt képes utcalányból zárdaszűzet, rablógyilkosból félreértett szerencsétlen áldozatot csinálni minden nagyobb nehézség nélkül. Íme a modern technika egyik áldása; annyi szépnek, jónak eszköze lehetne, s oda fajult, hogy az emberek gondolkodását, szándékait is

lehet általa irányítani. Ezt nevezik manapság ún. „kondicionálásnak". Politikai célok elérésére kiválóan alkalmas!

Modern kultúránk egyik legfrappánsabb jellemzője a mai művészet — amennyiben szabad e tiszteletreméltó nevet reá egyáltalán alkalmazni. A modern ún. haladás csaknem háromezer esztendő görög-római-keresztény kultúrájából fejlődött szépségideált taszít el magától. A mai művészet alapelgondolása szerint szép mindaz, amit eddig csúnyának, groteszknek, értelmetlennek, visszataszítónak tartottak; aki pedig más véleményt merészel hallatni, az elmaradott, begyepesedett fejű és monolitikus.

A közelmúltban a tv rendkívül tanulságos, egyben jellemző művészeti kiállítást mutatott be, amelyet még a bemondó is „kissé merésznek" ítélt! Képzeljük el a következőt: az önmagát művésznek gondoló két lábon járó lény megrakta egy tágas helyiség padlóját toalettülőkékkel, s azok víztartályára törvénykönyvet, újságot, stb. helyezett!!! Ha ezt nem érted, testvér, akkor maradi vagy, nem haladsz a korral, s okosabban teszed, ha már most magadra húzod a koporsófödelet. Hasonló művészi produktumok láttára alapos gyanú merül fel aziránt, hogy az emberiség alighanem a fokozatos megbolondulás állapota felé halad. Nem elég baj, hogy akad emberszabású lény, aki ilyesmit termel, de vannak sajnos olyanok is, akik meg is nézik, méltányolják és védelmére kelnek. Kérdezzük — és joggal! —, ez is velejárója, nélkülözhetetlen alkatrésze a modern haladásnak, fejlődésnek? Boldogabb lett általuk az emberi nem? Pedig ez lenne a lényeg! Úgy tűnik, hogy amikor a modern haladás félrelökte, avultnak ítélte az eddigi szépségideált a művészetben, egyidejűleg elavultnak tekinti és félrelöki a vele csaknem egyidős erkölcsi alapelveket és törvényeket is. A szabadságot összetévesztik a szabadossággal; önfegyelem, önmérséklet nevetség tárgya, a felelősségérzet lassan már ismeretlen fogalom. Csak jogok léteznek kötelességek nélkül. Kétségtelen, az emberiség a régi korokban is küszködött saját alapvető hibáival, de mégis létezett olyasmi, amit fegyelemnek, mértéktartásnak, erkölcsnek, törvénynek neveztek s azok áthágói tetteikért felelősséggel tartoztak.

Lássuk tehát még egyszer összefoglalva az eddigieket: boldogabb lett-e az emberiség a modern kor vivmányai által, amelyeket áldásoknak is neveznek? Öngyilkosság, gyilkosság, bűnözés általában, a gátlás nélküli szexualitás, a természetellenes nemi elhajlás, narkotikumélvezet, az elme- és idegbetegek egyre emelkedő száma, a családi élet felbomlása s az emiatt elzüllött, otthon nélkül felnőtt gyermekek tömege valóban azt bizonyítaná, hogy

az emberiség a boldogság állapota felé halad? A tudomány, technika fejlődése mögött az erkölcsi fejlődés nemcsak lemaradt, hanem visszafejlődött.

Egyik szép nyári délután félreeső országúton hajtottam. Nemsokára beértem egy feketére festett egylovas kis kocsit, amit aránylag nem túl idős, szakállas férfi hajtott; mellette ült egyszerűen öltözött asszonya kedves kis főkötővel a fején, kettőjük között egy csöpp leányka ugyancsak totyolás főkötővel. Békés nyugalommal baktattak az úton. Tudtam, hogy amish család kocsiját előztem meg. A kíváncsiság nem hagyott nyugton, ezért nem sokkal utóbb félrehúztam, leálltam s úgy tettem, mintha a csomagtartóban keresnék valamit. Nemsokára utolértek. A férfi segítőkész, barátságos hangon kérdezte, miben lehetne segítségemre. Felnéztem rájuk: valamennyiük arcán derűs, békés nyugalom, amely kiegyensúlyozott lélekről tanúskodott. Érdeklődésüket megköszönve mondtam, hogy pusztán csak a csomagtartóból akarok valamit kivenni. Ők újra megkérdezték, hogy biztosan nincs szükségem valamire? Miután egyidejű köszönetemmel biztosítottam őket, hogy nincs, ők „Sok szerencsét" kívánva elkocogtak a kocsijukkal.

Sokáig ott álltam az út szélén s néztem utánuk. Elhatároztam, nem fogom őket leelőzni. Egyre csak azon elmélkedtem, vajon melyikünk boldogabb: én a nyolchengeres autómmal, vagy ők az egyszerű lovas kocsijukkal?!

FILIPPI ISTVÁN:

Zárszámadás a harmadik évezred előtt

Rövid tizenkét esztendő múlva hatalmasat fordul a naptár: nemcsak a szerencsétlen huszadik századot fejezzük be, hanem az évezredet is. Mit akarunk átvinni az eljövendő új korszakba és mit adunk örökségül fiainknak, unokáinknak?

Ideje volna már most elkezdeni a nagytakarítást és elsöpörni az évszázadok óta összegyűlt szemetet. Nemcsak a fertőzött levegőre, a koszos vízre, a pusztuló erdőkre, a kínosan haldokló állatokra gondolok, nemcsak az „ózonlyukra", a tengerek biológiai „átlendülésére", inkább a tiszta ész megbomlására és az erkölcs elferdülésére. Az ókori mondás: „ép testben ép lélek" fordítottja is igaz, hiszen ép lélek nélkül nincsen ép test sem. Rettenetes szenvedés a fizikai éhség, de annál még rosszabb a lelki szárazság. Akik átélték mind a kettőt, azok igazat adnak nekem!

Ideje volna tehát annak, ha a világot első-, másod- és harmadrendben irányító „okosok", kényszerbékekötések és az így létrehozott törvénytelenségek jogosítása helyett inkább arról tárgyalnának, hogy miért érdemes élni? Mert evésért, ivásért és értelmetlen szexualitásért nem! Ezt mindenki tudja, aki figyelemmel kíséri az útját vesztett alkoholista, kábítószeres és kielégíthetetlenül élvezethajhászó ifjúság ijesztően szomorú sorsát. Nem saját maguk sodródtak véletlenül jelenlegi kilátástalan helyzetükbe; ők az időközben aggastyánokká vénült akadémikusok és közvéleményirányítók határtalan ostobaságának áldozatai, úgy a kommunista, mint a kapitalista országokban.

A gyógyulás egyetlen lehetősége az, ha lenyúlunk a bajok gyökeréig, megkeressük azok kórokozóit, kivágjuk az idétlen téveszméket, és akkor bizonyosan megtaláljuk a huszonegyedik évszázadba lépő emberiség fennmaradásának értelmét.

Dobjuk szemétre a megtévesztés tanait, szedjük össze a sziklára hullott igazságmagokat, ültessük azokat jó földbe. Igenis van még életet adó termőföld, van még kristálytiszta forrás, van még szebb jövőt alkotni kész ifjúság. Napjainkban is történnek

csodák, mert minek nevezhetjük azt, ha lengyel ifjúmunkások megtagadják a beléjük erőszakolt dogmákat és az ateizmus vörös csillaga helyett inkább Krisztus keresztjét követik? Csoda az is, amikor magyar diákok az 1956-os hősök emlékének tiszteletben tartásáért tüntetnek Budapesten, de az is, hogy erdélyi testvéreink lábukkal szavaznak Trianon ellen! Mindmáig negyvenezren kértek menedékjogot Magyarországon, így hazánk az egyetlen kommunista állam, ahová kommunista hatóságok üldözöttjei menekülnek.

Szétpukkadtak az agyoncsépelt penészes dogmák és a „munkásvezérek" nadrágjából kilátszik a lóláb.

A kétfajta erkölcs tana

Jonathan Swift, angol szatírikus író, a Gulliver szerzője, egy pamfletjében ezt írta: „Abban az országban, ahol bolondok uralkodnak, a normálisakat zárják elmegyógyintézetbe."

Ez így igaz! A kommunista országokban például bolondnak tartják azokat, akik nem az előírt pártnorma szerint cselekszenek, élnek és gondolkodnak. Nem a marxista-leninista normát követik, tehát nem normálisak.

De mi is az a norma, ami „egyedül boldogít", de Lenintől kezdve Gorbacsovig állandóan változik?

Az első „normaigazság":

„Megszűnt az embernek ember által való kizsákmányolása!" Mindenütt olvashattuk ezt a szép mondatot; újságok első oldalán, plakátokon, transzparenseken, arany betűkkel márványba vésve, tankönyvekbe nyomtatva és a termelőszövetkezetek vörös sarkába kiragasztva. Sőt, igen sok népnevelő ezzel kezdte több órás szónoklatát.

„Van ebben valami — dörmögte halkan János bácsi, számadó juhász —, nem is emberek zsákmányoltak ki minket a népi demokráciában, hanem pártbarmok!"

Később, Sztálin halála után kiderült, hogy mégiscsak kizsákmányolták népüket a „baloldali elhajlásban szenvedő személyi kultuszosok". Persze, az új pártfőtitkár sem adott választójogot a népnek és sztrájkjogot a munkásnak, ezért az előző kizsákmányolás megbélyegzése minden hatalomátvétel után megismétlődött.

A második „normaigazság":

„A múltat végképp elsöpörjük. . ." — énekelték az elvtársak, és tényleg annyira elsöpörték a „felszabadulást" követő „hősi

korszakot", hogy ma már az egyetemisták sem tudnak semmit sem Rákosi Mátyásról, aki végeredményben a magyarországi kommunisták első tanítómestere volt. Ezt nem nevezhetjük tragédiának, azt azonban igen, hogy ezeréves történelmünk nagyjait több érettségiző diák vagy nem ismeri, vagy úgy tudja, hogy ők „egy letűnt korszak népnyúzói voltak". Sokan azt is tanulták, hogy az úgynevezett Horthy-korszak fasiszta volt, így az előző rendszer külföldre menekült politikusai szintén „fasiszták".

„— Aki másnak vermet ás — dörmögte halkan János bácsi, számadó juhász —, az maga esik bele!" Az első elfogadható tudományos alkotás, az „Erdély története" című háromkötetes mű megjelenése után a román „munkásosztály élharcosai" lefasisztázták az enyhülő Magyar Népköztársaság vezető politikusait, Kádár Jánossal kezdve Köpeczi Béláig. Itt már nem volt más választás: vagy megvédik történelmi igazságainkat az elvtársak, vagy elmennek dákorománnak.

A harmadik „normaigazság":

„Nincs már osztályharc, a dolgozó nép uralkodik."

De akkor miért veretik rendőrökkel a dolgozókat Lengyelországban? Az uralkodó munkások maguk püfölteti saját magukat? Mi ez? Mazochizmus? A lengyel kommunisták azzal védekeznek, hogy ha Jaruzelski nem csinál rendet időnként, akkor azt csinálhatják Varsóban az oroszok, amit Budapesten csináltak 1956-ban. Vaslogika ez kérem. Javíthatatlan reakciósok esetleg megkérdezhetnék Jaruzelski elvtársat, hogy ha ennyire fél szovjet barátaitól, akkor minek ragaszkodik a lenini dogmákhoz? A „varsói szerződés" értelmében Moszkva csak a lengyel kormány kérelmére küldhet csapatokat Lengyelországba egy külső ellenség támadása esetén. Lengyelországban külső ellenségnek számítanak a lengyel munkások? Szép kis munkáshatalom! A Román Szocialista Köztársaságnak csúfolt Erdélyből idáig negyvenezer dolgozó menekült a Magyar Népköztársaság területére az ellenszavazat nélkül megválasztott „munkáskormány" „szocialista rendőrei" elől. Ceausescu kilométerekkel megelőzte Gorbacsovot a kommunizmus építésében, és ma már Madách Imre falanszterét is lehagyva Orwell rémálmának megvalósítása felé közeledik. Sokan az „enyhülő Gorbacsovtól" várják a „sztalinista román kommunista párt" megleckéztetését. Ugyan kérem! Gorbacsov azzal bizonyította be a „kommunista béketábor" töretlen egységét, hogy a legutóbbi Varsói Kongresszus alkalmával Lenin-rendet adományozott Ceausescunak, méghozzá Grósz Károly elvtárs jelenlétében!

„— Nincs már osztályharc — dörmögte halkan János bácsi, számadó juhász —, most a román munkásosztály vezérei harcolnak a magyar munkásosztály vezérei ellen. A munkások viszont csak ‚uralkodnak', de forintért nem dolgoznak, mert Marx ‚Tőkéjéből' nem lehet megélni, a kapitalista tőkéből származó nemes valutából viszont igen."

A negyedik „normaigazság":

„A Szovjetunió legyőzhetetlen béketábor."

Ha ez így van, akkor miért nem igyekszik kibékíteni a veszekedő „békeharcosokat"? Miért rohan le egy felhatalmazás nélküli kormánytag telefonhívására hadsereggel, tankokkal és repülőgépekkel baráti államokat? Miért nem vizsgálja meg előbb azt, hogy aki segítséget kér tőle, az egyáltalán illetékes-e arra? Magyarországon például Kádár Jánosnak semmi joga sem volt ahhoz, hogy 1956-ban saját kormánya és néphadserege ellen fegyveres segítséget kérjen a Szovjetuniótól. Dubceknek 1968-ban esze ágában sem volt olyan hajmeresztő hazaárulás, hogy a tüntető prágai munkások ellen külföldi hadosztályokat hozasson Csehszlovákiába.

„— Olyan a ruszki béke — dörmögte halkan János bácsi, számadó juhász —, hogy: ‚adj a tótnak szállást, kiver a házadból'."

Jaltában „felszabadították" kontinensünket az amerikai-ázsiai „győztes hatalmak". Azóta Közép- és Kelet-Európában szovjet katonák uralkodnak, Nyugat-Európában viszont civilruhás partizánalakulatok vették át a reguláris hadsereg szerepét.

Budapesten a harmincas években mindenki ismerte azt a gúnyverset, ami egy réges-rég elkövetett gyilkosság részleteivel ijesztgette a békés polgárokat:

„Lédererné, mi van a kosárban? Kodelkának keze-feje-lába" — dalolták a kupléénekesek és fütyülték az utcagyerekek.

Boldog korszak, ha egy világvárost évekig izgalomban tart egy gyilkosság. Ma a nyugati bukvárlapok a megbomlott agy minden perverzitásával kigondolt szörnyű bűntényeket tálalnak naponta az elfásult polgár reggelije mellé. Senki sem nyilvánít már véleményt, mintha mindenki szégyellné azt a kort, amelyben él. Edgar Wallace és Agatha Christie maszek gyilkosai eltörpülnek napjaink szervezett tömegirtása mellett. Gombnyomásra hozza lakásunkba a világ minden irtózatát a televízió képernyője. A szegény öreg Sherlock Holmes hosszú hónapokig babrált egy ujjlenyomattal; ma a gyilkosságokat elkövető Vörös Brigádok

egyszerűen felhívják telefonon a napilapok szerkesztőségeit és bejelentik: „A kivégzésért mi vállalunk felelősséget!"

Dehogy is vállalják, hiszen a lemészárolt bankvezér mellett norma-túlteljesítésben rendőröket, testőröket és békés járókelőket is megölnek, akiknek családtagjai egy vasat sem kapnak a vörös segélytől. Ezeket a szovjet csillagos vörös brigádokat marxista szaknyelven „békeharcosoknak" nevezik. Hogyan is vállalhatnának valamiért felelősséget, hiszen eltűnnek bestiális tetteik elkövetése után és még az INTERPOL sem tudja hollétüket kinyomozni. Bizonyosan kommunista országokban üdülnek, ott várják a következő feladatot. Soha nem hallottam arról, hogy az „enyhülő" Gorbacsov tiltakozott volna az ellen, hogy gyilkos bandák szovjet cégjelzéseket — vörös csillagot, sarló-kalapácsot és Kalacsnyikov-géppisztolyt — használnak. Jellemző az is, hogy ezt idáig egyetlen politikus vagy újságíró sem kifogásolta. Figyelemre méltó az állítólag szabad nyugat-európai és amerikai hírközlések fogalmazása. Ha az előbb említett leplezetlenül szovjetbarát partizánoknak sikerül valahol erőszakkal átvenni a hatalmat, akkor azonnal „kormánycsapatokká" válnak, míg a fogal-körömmel védekező polgári ellenállók „rebellisekké".

Soha nem beszéltek és írtak a világtörténelem folyamán olyan sokat a humánus békéről, mint ma; közben szemünk előtt játszódik le minden idők legnagyobb tömegirtása. (Mert a libanoni, nicaraguai, eritreai és afganisztáni bestiális vérontás csak annak nevezhető.)

A napóleoni háborúk idején, ha az ellenség elfogott tisztje becsületszavát adta, hogy nem szökik meg, akkor szabadon mozoghatott a városban. Ma sokan azt sem tudják, mi a becsület.

A második világháború és az azt követő nürnbergi per egy korszak befejezése volt. Új erkölcsi normák születtek. Európában bosszúállás tombolt, aminek legalább annyi áldozata volt, mint a háborúnak.

A bosszú korszaka eltörölt minden lovagiasságot. Például az 1956-os magyar szabadságharc napjaiban gépfegyverrel lőttek vöröskeresztes betegszállítókra a „szovjet békeharcosok".

Valóban a libabőr korszakában élünk. Oktalan és vadállati gyilkosságokkal megbénítják a jámbor tömegeket és a dermedt csendben zavartalanul alakul ki Orwell „gyönyörű új világa".

George Orwell, angol szocialista író „1984" című regényét 1948-ban írta, s azzal rövid időn belül világhírű lett. Rettenetes vízióhoz hasonló képekben, szinte megdönthetetlen logikával ve-

títette az emberi kultúra végső pusztulását a második világháborút átvészelt olvasók elé.

Szocialista világnézetű volt, így az evolúciót, vagyis a megállíthatatlan egyirányú fejlődési folyamatot tudományos törvényszerűségnek tartotta. Nem volt kommunista, így mindenfajta diktatúrát elvetett magától, de a materializmus alapjain nyugvó reménytelen pesszimizmusában a végső hanyatlás elkerüléséhez nem talált kiutat.

Mit jósolt az író az 1948-as „békeidőkben"?

Két nagyhatalom uralkodik a világ felett: Eurázia és Óceánia. Az előbbi a Szovjetunió „fejlődéséből" alakult ki, mely egész Európát bekebelezte, az utóbbi egy diktatúrává alakult Amerika fennhatósága alá tartozik, mely Nagy-Britanniát is magába foglalja. Jellemző, hogy Orwell regényének színhelyét az „óceániai" gyarmatosítás alatt nyögő Londonba helyezte és nem Sztálin Moszkvájába. Szerinte alig különböznek egymástól a parancsuralmi szisztémák, mégis állandó háborút viselnek egymás ellen. Szükségük van erre, hiszen a lakosság tökéletes elnyomását csak örökös rendkívüli állapotban tudják végrehajtani. Minden polgár születésétől haláláig ellenőrzés alatt áll, s az államvédelmi hatóság nemcsak tetteket, hanem beszédet, sőt gondolatot is regisztrál. Azonnali halált jelent egy vigyázatlanul kiejtett szó; ezért tőszavaira bontották a nyelvet, így csak a munkához és pártideológiához szükséges szavakat tanítják az iskolákban. A mindentudó párt és annak nevében az imádatot követelő Nagy Testvér uralkodik. Csak az ő személye inspirálhatja a művészeket; csak az ő képei, szobrai díszíthetik a főutakat, tereket, középületeket és magánlakásokat. Az így felfújt diktátor személye valójában nem is hasonlít a plakátokon ragyogó vezéralakhoz, de ez nem számít, mert ő csak egy fogalom.

Mindenekfölött áll a névtelen és megszüntethetetlen bürokrácia. Elképzelhetetlen jólétben él az uralkodó adminisztrációs osztály, míg a dolgozók, a „prolesek", sem privát lakással, sem értéktárgyakkal nem rendelkezhetnek; egyforma ruhákban járnak és közös étkezőtermekben egyszerű, de ízetlen ételeket kapnak.

Történelem, vallás, kultúra, irodalom, család, házasság, szerelem és barátság: ismeretlen fogalmak. Jelmondataik — „A háború békét jelent!"; „A tudatlanság: erő!" — jellemzően kifejezik a tudathasadásig manipulált kétfajta erkölcsöt. Csordaemberekké vált a lakosság, akik megelégedettek, mert a Nagy Testvér jóvoltából minden hétvégén kábítószerhez hasonló élvezeti pasztil-

lákat kapnak. Orwell szerint lehetetlenség ezt a két látszólag ellenkező, de valójában párhuzamosan egymás mellett haladó szisztémát megváltoztatni; ez az emberiség előre kiszámítható sorsa.

Sztálin alatt a Szovjetunióban már megvalósulás felé közeledett az író víziója; az eszelős diktátor halála után azonban már nem tudtak új Nagy Testvért találni. Ettől függetlenül a kétfajta erkölcs tanát még mindig Moszkvából irányítják a már bekebelezett kormánypártok és a szabad európai országok kommunista sejtjei felé. Mit tesznek ez ellen a győztes hatalmak nem kommunista tagállamai? Miért nem vizsgálják meg azoknak az elmeállapotát, akik saját hazájukból bolondok házát csinálnak, gyarmataikat szögesdróttal és műszaki zárral veszik körül, de itt Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban „szabadságharcos" csoportokat irányítanak a dél-afrikai négerek kommunista módszerű „felszabadításának" érdekében?!

Milyen jogcímen akarnak minket kioktatni azok a kleptomániás „felszabadító hősök", akik a második világháború alatt mindkét karjukat telerakták zabrált karórákkal? Az régen volt, ma már nem rabolnak a vörösök! Pár hónappal előbb szállították fegyveres katonai kísérettel az afgán főváros, Kabul Nemzeti Múzeumának kincseit Moszkvába „megőrzésre". Ma is rabolnak az elvtársak! Ők mindent elvisznek és a koldusbotra jutott, éhező lakosságot majd eltartják a „kapitalista világ" szociális szervezetei és az egyházak!

A cezaromániás Sztálin világhírű kijelentése, „A magyar kérdés csak vagonkérdés", szintén a patológiához tartozik. A román megszállás alatt pusztuló Erdély diktátorainak még vagon sem kell a „magyar kérdés" megoldásához; menekülnek a szerencsétlen üldözöttek gyalog is.

Hruscsov skizofrén dühkitörése, amikor lehúzott cipőjével verte az asztalt az Egyesült Nemzetek előtt, ugyancsak nem tanúskodik a szovjet politikusok józan esze mellett.

Az sem érthető normális aggyal, hogy miért kapott Ceausescu Lenin-rendet a „glasznoszty-peresztrojka-szabadelvűséget" hirdető Gorbacsovtól Varsóban!

Az ókori egyiptomi fáraók, a római birodalom hanyatló „istencsászárai" sem követeltek több imádatot maguknak, mint Románia kommunista „conducátora", akit több órás beszédének szüneteiben felállva dicsőítettek a parlamenti tagok és kórusban kiabálták: „Ceausescu, a Nép! Ceausescu, a Béke!"

Nemcsak Mihail Gorbacsov átlátszó, hanem Moszkva kül-

földre irányított kétfajta erkölcsű békepropagandája is azok számára, akik televízió nélkül tudnak gondolkozni.

Érvényes még napjainkban az öt világrészen elterjesztett hangzatos jelszó: „Világ proletárjai egyesüljetek!"?

Nem! A Szovjetunió ma már elvtelen, tökéletes hatalmi politikát folytat, amelyet semmifajta ideológiai frázis nem leplez. Nem is tehetné ezt, hiszen a kényszer-kommunizmus területének lakossága kineveti Marx és Lenin tanításait.

Azok a nyugati politikusok szenvednek naiv hiszékenységgel súlyosbított föltűnési viszketegségben, akik még mindig „Pax Sovjeticá"-ról, „eurókommunizmus"-ról és hasonló fixa ideákról álmodoznak!

A felszabadítás tana

A felszabadulás szót otthon múlt időben kötelező használni, minálunk a szabad világban viszont Magyarország jövőjét jelenti. Dzsingisz kán hódolatot követelt ugyan a leigázott népektől, de az eszébe sem jutott, hogy „felszabadította" volna őket. A Magyar Népköztársaság szónokai évente, minden április 4-én szavakba öntik „felszabadult, boldog népünk háláját a győztes szovjet katonák felé". Kikből állott ez a sokat emlegetett „boldog magyar nép" 1945-ben? Az volt boldog, akinek felgyújtották a házát vagy porig bombázták a lakását? Vagy az, akit elüldöztek apái földjéről, akit kiraboltak, akinek fiait elhurcolták Szibériába, akinek leányát és feleségét megerőszakolták a pálinkától büdös „vörös hősök"?

Ezt a fajtájú „felszabadúlást" (hosszú ú-val) mi csak idézőjelben alkalmazzuk. Évszázadunk történelmének tárgyilagos leírása nehéz feladat lesz a jövő évezred tudósai számára, akik közül sokan kételkedni fognak őseik egészséges elmeállapotában. Tessék figyelmesen elolvasni az alábbi igazságokat:

Vietnám után „felszabadult" Kambodzsa is az előbbi kínai „felszabadítás" állapotából. Libanon „felszabadítása" is közel van, ha marad ott még valaki, akit fel kell „szabadítani".

A már régebben „felszabadított" Kuba segítségével „felszabadult" Nicaragua és a többi közép-európai államok „felszabadítása" is folyamatban van. Chilét Allende elnök majdnem „felszabadította", de Pinochet tábornok az ország reguláris hadseregének és a nép „reakciós" többségének élén megakadályozta azt. A burzsujokat irtó lenini forradalomban „felszabadított" kommunista Szovjetunió az antikommunista burzsuj-kapitalista

Amerikával karöltve 1945-ben „felszabadította" Németországot. Eisenhower US-tábornok fegyvertársa, Sztálin „generalissimus" (magyarul „leggenerálisabb") ezek után Amerikát szidalmazva „felszabadította" Kelet-Németországot és átadta azt Walter Ulbricht szolgájának, aki magas fallal és aknazárral kerítette be „felszabadított vörös" dolgozóit, hogy át ne szökjenek a szövetséges amerikai „felszabadítókhoz" Nyugat-Németországba, ahol szintén szeretnék „felszabadítani" az „imperialista háborús uszítók" alatt nyögő németeket.

Lengyelországot a Hitler-Sztálin fegyverbaráti szerződés keretében egyszer már „felszabadították", azután ismét „felszabadították" Hitler nélkül. Most Dél-Afrika került sorra, mert „Afrika a színes bőrűeké", és Lenin elvtárs minden népnek egyenjogúságot ígért. Csak az a baj, hogy a kínaiak is olvasták Lenin könyveit, így ők is fel akarják szabadítani a Szovjetunió ázsiai részében a fehér arcú oroszok által elnyomott népeket. Moszkva már csak attól retteg, hogy Lenin és Marx kínai követői kitűzik sárgásvörös lobogójukat a Kreml tornyára, ezért ismét a kapitalista Amerikához fordul segítségért. A vörös kínaiak azonban már szerződéseket kötöttek Japánnal és az Egyesült Államokkal, hogy a Moszkva felől várható vörös veszélyt megelőzzék. Romániát először az elképesztő gyorsasággal ellenségből szövetségessé vált oroszok „szabadították fel", később Ceausescu dacolva elvtársaival, maszek kommunista módon köbre emelte ezt a „felszabadítást", mely tettét a dolgozó nép úgy honorálja, hogy tömegesen átszökik az 1956-ban duplán „felszabadított" Magyarországra, ahol most már szabadon várhatja az újabb valódi felszabadulást.

Így „felszabadúl" minden nép a köbön, és nem kell attól félni, hogy a világ lakossága a következő évszázadban megnégyszereződik.

Lenin eszméje Magyarországon is megbukott, mert már észrevették ott is, hogy kommunista diktátorokkal nem lehet a világ proletárjait egyesíteni. 1956-os forradalmunk hatalmas pofonnal leállította az orwelli gépezetet és az egész világ szeme láttára bebizonyosodott, hogy nincsen manipulálható társadalom. Az emberiség fejlődése nem fokról fokra, sejtről sejtre építve automatikusan, tehát kiszámíthatóan és irányíthatóan, hanem hatalmas hullámokban halad előre. Visszaesés után emelkedés következik, tudományos rendszerbe foglalt diktatúra után szabadságharc. Manipulált szülők nem hoznak világra manipulált gyermekeket, mert a lélek Istentől való és szabad. Az ifjakból sem for-

mált az óvodákban, iskolákban és egyetemeken szisztematikusan beléjük adagolt dialektikus materializmus „boldog marxistákat", hanem vagy koravén életuntakat, vagy ellenállókat. Ma minden szovjet-kommunista területen „konzervatív aggastyánokká" vénültek a marxista-leninisták, de mind fiatalok a többpártrendszerű demokráciát követelők. „Big Brother" — Gorbacsov — tehát bajban van. Fegyvereivel nem tud mit kezdeni, hiszen még Afganisztán is kemény dió neki. A „glasznoszty-peresztrojkát" sem lehet a végtelenségig folytatni, mert fellázadnak és függetlenséget követelnek a cárok hadjáratai óta rabigában tartott ázsiai népek. A háborúhoz viszont három dolog kell: pénz, pénz és pénz. Az elfoglalt területek lakosságát vagy kiirtani, vagy táplálni kell, de táplálni kell a vörös hadsereg katonáit is. Háború esetén amerikai segítség nélkül!

Tehát maradt a háború nélküli győzelem lehetősége. Nyugat-Európát vörös partizánok rémtetteivel mesterséges félelemben kell tartani, népeit lázítani, hogy katonáik fegyvereiket eldobva maguk szaladjanak a Nagy Testvér karjai közé. Ennek a taktikának már 2500 évvel ezelőtt akadt mestere; a kínai Sun Tsu hadvezér, aki nagyon időt álló tervet dolgozott ki az ellenség legyöngítésére:

1. Romboltass szét mindent, ami ellenséged országában erkölcsös és jó.

2. Álruhás kémeid ezreit csempésztesd ellenséged városaiba.

3. Kémeid minden eszközzel ássák alá ellenséged uralkodóinak tekintélyét.

4. Ügynökeid keverjék bele az ellenséges ország vezető férfiait szennyes üzletekbe, majd ha ez sikerült, akkor leplezzék le őket, hogy a nép elforduljon tőlük.

5. Használd fel ehhez ellenséged legaljasabb embereit.

6. Ügynökeiden keresztül szíts elégedetlenséget és veszekedést ellenséged polgárai között.

7. Beépített ügynökeid akadályozzák meg minden módszerrel a hivatalok és iskolák működését.

8. Legügyesebb kémeid lázítsák fel ellenséged országában a fiatalokat szüleik és elöljáróik ellen.

9. Kémeid vesztegessék meg az aljas embereket ellenséged városaiban, akik nevetségessé teszik az otthoni isteneket és azok papjait.

10. Küldj ellenséged országába vándorkomédiásokat, akik könnyű nőkkel, vad és érzéki zenével rövidesen elzüllesztik az ottani fiatal férfiakat.

11. Ügynökeid minden módszerrel tegyék lehetetlenné ellenséged országában a katonai kiképzést és fegyverkezést.

12. Ügynökeid azonnal jelentsék neked, ha minden harcolni képes fiatal lezüllött. Akkor te kardcsapás nélkül győzhetsz és rabszolgává teheted ellenséged népét.

Ki hitte volna, hogy a kommunista „dialektika" több ezer éves tradícióval rendelkezik? Talán nem is Marxig kell visszavezetni az ideológiát, hanem Sun Tsuig, esetleg Luciferig?

Újabban „liberális emigrációs körökben" divattá vált történelmünk két világháború közötti korszakát „Horthy-fasizmusnak", vagy legjobb esetben „visszamaradott rendszernek" nevezni. Gondolkodás nélkül a köztudatba dobott szavak ezek, melyekkel Románia magyarellenes propagandistái kaptak nem várt támogatást. Moszkva idáig mindenkire „fasiszta átkokat" szórt, aki nem pánszláv kommunista, és ma is csak jófajta valuta ellenében fékezik magukat az elvtársak.

Magyar történelmünk egyetlen korszaka sem szégyellnivaló; erről nem vitatkozunk senkivel sem! Az elmaradottságot hirdető önsanyargatóktól viszont megkérdezhetjük: Miben maradt el háborút vesztett és Trianonban megcsonkított hazánk az akkori európai államok mögött?

Franciaország vagy Anglia bajosan heverne ki hetven százalékos amputációt; mi túléltük azt is! Budapest a tanácsköztársaság bukása után világvárossá fejlődött és a lakosság élelmiszerellátása meglepően rövid idő alatt helyreállt. Magyarország szociális színvonala — társadalombiztosítás, tüdőgondozás, díjmentes iskoláztatás (persze csak jó tanulók számára), ingyenes diáknyaraltatás, népjóléti intézmények létesítése — messze túlhaladta Spanyolországot, de a weimari Németországot is! Virágkorát élte a magyar kultúra: tudomány, képzőművészet, színjátszás, zene, irodalom és sport. Neves íróink — többek között Illyés Gyula is — állami szubvencióval utazhattak külföldre: Franciaországba, Svájcba vagy a Szovjetunióba.

Zavartalanul működhettek a keresztény tömegszervezetek (Magyar Cserkész Szövetség, KALOT, stb.) mellett a szakszervezetek és szocialista munkásmozgalmak is. Földi paradicsomról persze nem beszélhetünk; csodát Horthy sem tudott csinálni, mert a győztes hatalmak iszonyatos hadisarcot hajtottak be tőlünk.

Jó néhányan elfelejtik azt a tényt, hogy Magyarország közel négy évszázados idegen uralom után először volt független és szabad. A Szent Korona Alkotmányának nevében Hunyadi Já-

nos és Kossuth Lajos után az önálló magyar országgyűlés szavazattöbbségével Horthy Miklós lett hazánk harmadik kormányzója. Hogyan kerülhetett egy osztrák-magyar tengernagy az ország élére?

Az értelmetlenül elkezdett és elvesztett első világháború utáni Károlyi-féle szuperpacifista „őszirózsás forradalom" következtében feloszlatott Honvédség helyébe fegyveres román alakulatok vonultak Budapest felé. Moszkva felől Lenin pánszláv ügynökei nyújtották ki kezüket Magyarország felé. Kun Béla, Corvin Ottó és Szamuely Tibor a későbbi Rákosi Mátyás és Péter Gábor előfutárai voltak és terrorcselekedeteikkel megmutatták népünknek a bolsevizmus igazi arcát. Ezért fogadták mindenütt éljenezve a Szegeden toborzott csapatok élén lovagló Horthy Miklóst, aki 1920. március 1-én vette át Magyarország kormányzását, de június 4-én már el kellett fogadnia a trianoni békeparancsot.

Logikus, hogy az antanthatalmak az akkor még antikommunista románokra, szerbekre és szlovákokra hallgatva bontották meg a Kárpát-medence egységét, mert attól tartottak, hogy Leninék hídfőállásnak használják fel Magyarországot Nyugat-Európa ellen.

Horthy Miklós nehéz örökséget vett át, hiszen nemcsak a kommunista szemetet kellett eltakarítania, nemcsak a jóvátételt követelő Habsburg-ellenes franciákat kellett kielégítenie, nemcsak a jót akaró Károly királyt kellett — angol parancsra — visszaküldenie a száműzetésbe, hanem még az elszakított területekről menekült magyarok tízezreit is el kellett látnia.

Földosztásról szó sem lehetett, mert földjeink legnagyobb részét nem grófok és bárók, hanem csehek, románok és szerbek foglalták el. A maradék nagybirtokok államosítását csak független és igazságos törvényhozással, kártérítések kifizetésével, évtizedek munkája után lehet létrehozni, nem géppisztolyos banditákkal. Az később következett, Horthy száműzetése után! Elképzelhetetlen volt valamiféle liberálszocialista államra gondolni abban az időben, mert határainkon kívül ugrásra készen állottak a nálunk sokkal „fasisztább", nacionalistább szomszédaink, akik túlerejükkel és az antanthatalmak jóváhagyásával azonnal jobbra lódítanak minket, ha balfelé tántorgunk!

Utólag könnyű kritizálni, de a trianoni békeszerződés árnyékában, Hitler-barát ellenséges államokkal körülvéve Horthy a világhatalommá erősödő német birodalommal szomszédos Magyarország függetlenségét csak a Hitlerrel kötött fegyverbaráti szerződésen keresztül tarthatta meg. Kritikusai vegyék figye-

lembe, hogy Horthy ezzel a lépésével valójában a „nagy Sztálin" nyomdokaiban lépett, aki szintén barátkozott Hitlerrel.

Sokak szerint bűn volt hadba indulni a Szovjetunió ellen, de abban az időben minden európai állam ezt tette, ha nem hivatalosan, akkor szabadcsapatokkal.

A legnagyobb antikommunista hadsereget Vlaszov tábornok vezetésével maguk az oroszok állították fel. Semlegességre a Kárpát-medence stratégiailag fontos átvonulási területén gondolni sem lehetett. Hitlerék azonnal megszállták volna Magyarországot, de nemcsak ők, hanem a németekkel akkor még baráti csehek, szerbek és románok is.

Később, a német haderő sztálingrádi veresége után, az esetleges kiugrásnak csak nyugati szövetségesek támogatásával lett volna értelme. Horthy megbízottjai tárgyaltak külföldi hatalmakkal erről is, de reménytelenül, mert Európát Roosevelt és Sztálin már előbb elosztották egymás között. Románia átállásának idején már saját határainkat védtük. Nem Hitler számára, hanem a saját érdekünkben.

Molotov nemcsak feltétel nélküli megadást követelt, hanem azt is, hogy honvédeink támadják hátba egykori fegyvertársaikat és harcoljanak tovább a vörös hadsereg oldalán.

Hitler agyonlövésére még csak akadtak volna vállalkozók, de hogy vodkával lelkesített szovjet tisztek parancsára halomra öljék a náci bűnökért egyáltalán nem felelős besorozott német katonákat, arra nem!

Talán jobb lett volna, ha magyar honvédek állnak őrséget ott, ahol berugott vörös katonák megerőszakolják az asszonyokat? El tudja képzelni valaki azt, hogy Sztálin pribékjei finomabban bántak volna velünk, mint a bolgárokkal és románokkal, ha megfordítjuk a fegyvert?

Hitler utolsó csatlósa tehát nem Magyarország, hanem a Szovjetunió! Ők szövetkeztek egymással, majd közös erővel elfoglalták Lengyelországot és osztozkodtak a rablott földön. Nem mentség az sem, hogy közben egymásnak ugrottak; az egyik elpusztult, a másik megmaradt; sőt továbbra is őrzi a „hitleri tradíciót", a munkatáborokat, a politikai rendőrséget és a csillapíthatatlan hatalomvágyat.

A Német Nemzetiszocialista Munkáspárt elpusztult, a Szovjet Szocialista Munkáspárt mindmáig létezik. Ne kenjék bűneiket másra! Magyarország sokat szenvedett, de becsületét nem vesztette el soha!

A második világháború vége felé, 1945. február 11-én, vasár-

nap a humanista békevágytól fűtött győztes hatalmak három képviselője valójában azért találkozott a Fekete-tengerbe nyúló Krim-félsziget egyik üdülőhelyén, Jaltában, hogy — szerintük végérvényesen — rendezzék Európát.

Az Amerikai Egyesült Államok elnökét, a Parkinson-kórban szenvedő Franklin Delano Rooseveltet fekete bőrű szolgája, Arthur Prettyman, és testőre, Mike Reilly segítették ki a repülőgépből. Üveges tekintettel maga elé bámult a mozogni is alig tudó ember, akit át kellett emelni a már előre odaállított speciális tolókocsiba. Arthur Conte, francia író így jellemzi „Yalta ou le portage du monde" című, 1968-ban Párizsban megjelent könyvében a győztes amerikai elnököt:

„Roosevelt közepes tanuló volt; egyetemi hallgató, vizsgák nélkül; ügyvéd praxis nélkül. Milliókkal rendelkezett, de nem ismerte a pénz értékét. Megvetette a jó ételeket, hanyagul öltözködött, rengeteget dohányzott, babonás volt és mérhetetlenül nagyravágyó. Sohasem kutatta a politikai összefüggéseket, viszont behízelgő modorával sokakat meg tudott nyerni és dilettáns, felületes demagógiájával tömegeket tudott mozgósítani."

Nagy-Britannia képviselője, Winston Churchill sem volt egészséges ember. Háziorvosa, Lord Moran (báró Charles McMoran Wilson) már 1943-ban szívelégtelenséget, agyérelmeszesedést és emlékezőtehetség-kihagyást állapított meg nála. Churchill pár évvel a jaltai tárgyalás után, 1949. augusztus 24-én Monte Carlóban gutaütést kapott és hónapokig nem tudott beszélni.

A cezaromániás Joszip Viszárionovics Dzsugaszvilit, vagánynevén Sztálint, minden idők legvérengzőbb zsarnokát, a Szovjetunió diktátorát nem kell külön bemutatni. F. E. Nyeznánszkij, moszkvai szovjet vizsgálóbíró későbbi vallomása szerint Sztálin először mint népbiztos, később mint diktátor — 1918-tól 1945-ig — ötvenmillió embert gyilkoltatott meg!

Testileg és szellemileg beteg emberek ültek össze Jaltában egy közönséges bűnözővel tárgyalni.

Ki jogosította fel őket erre? Győzelmük tudatában határtalanul elbizakodva tették fejükre a hősök babérkoszorúját, mert így „felszabadítóknak" képzelték magukat. Hihetetlenül primitív „világszemlélet" és zsarnokságot leplező „demokratikus eszmét" kényszerítettek erőszakos agymosással a szellemileg magasan felettük álló kultúrnépekre.

Mindent megengedhettek maguknak, mert legyőzték a fasizmust!

Jellemző, hogy annak idején Amerikában Sztálint kedélyes öregapónak képzelték és Uncle Joe-nak — Jóska bácsinak — becézték, míg Hitlert természetesen sátánként kárhoztatták.

Sztálin utódai mélységesen hallgatnak a Hitlerrel kötött „fegyverbarátsági szerződés" körülményeiről. De olvassuk csak el az 1939. augusztus 23-án Ribbentropp és Molotov aláírásával hitelesített titkos záradékot, melyben Lengyelország végleges megsemmisítése után bizonyos határkiegészítésekről van szó a Szovjetunió javára.

Molotov az Ag/3659/40—740/3577 aktaszám alatt őrzött, Hitlerhez írt levelében hajlandó a Német Birodalmat anyagilag is támogatni, ha az lemond a lengyel Suvalki-határterületről.

„A szovjet kormány Németország érdekeit szem előtt tartva, hajlandó anyagi kártérítést fizetni a Szovjetunió számára átengedett lengyel területsáv ellenértékeként. A szovjet kormány két éven belül hárommillió nyolcszázhatvanezer aranydollárt fizetne a német kormány kívánsága szerint arany- vagy áruértékben és reméli, hogy a német kormány a Szovjetunió érdekeit figyelembe véve ezzel az ajánlattal egyetért."

Moszkvában 1941. január 10-én még egy titkos záradék készült von Schulenburg, német nagykövet és Molotov aláírásával, amelyből megtudjuk, hogy a Szovjetunió Litvánia „német érdekterületeiért" további hétmillió ötszázezer aranydollárt utal át a Német Birodalmi Kormány számára.

Több ehhez hasonló üzleti ügyet találunk az aktákban, de hiába forgatjuk az elsárgult lapokat, egy szó sincs bennük arról, hogy a háború után „erkölcsbíróként" fellépő Szovjetunió arra kérte volna üzlettársát, hogy ne üldözzék a zsidókat. Sőt lehetséges, hogy a koncentrációs táborok szovjet aranydollárokból épültek a lenini munkatáborok mintájára.

Ma is vidáman élnek az elvtársak, semmi felelősség nem terheli őket és még Afganisztán miatt sem váltak háborús bűnösökké az elvakított amerikai közvélemény előtt.

Sztálin senkit sem szabadított fel, még saját népét sem. Teljesen felesleges valamiféle hősi nimbuszba burkolni a második világháborút; nem volt az más, mint nemzetközi kereskedelmi akció — a konkurrencia kikapcsolása, no meg gigantikus földrablás.

Harc az igazságért

Will Durant svájci történelemkutató és ragyogó tollú esztéta „Az emberiség kultúrtörténete" című 32 kötetes életművét

1935-ben ezzel a mondattal fejezte be: *„A Bastille elfoglalása utáni harmadik napon, 1789. június 17-én, XVI. Lajos, francia király a forradalom piros-fehér-kék kokárdáját kalapjára tűzve, ötventagú kísérete élén megjelent a Francia Nemzetgyűlés előtt."*

Ezzel vége!

„Sokan furcsának találják — írja a szerző zárószavában —, *hogy ezt a művet így fejezem be, két nappal az esemény után, mely a világnak új korszakot és új fogalmakat adott. Örömmel vezetném az olvasót a francia forradalom viharán át, Napóleon géniuszának emelkedésén és bukásán, az Egyesült Államok kialakulásán, új rendszerek születésén keresztül jelenkorunk eseményeinek megvilágításáig. Megvitattam az ügyet munkatársaimmal és elhatároztuk, hogy ezt a rizikót a jövő fiatalabb történészeinek engedjük át. Mi az „emberiség kultúrtörténetét" legjobb tudásunk szerint befejeztük."*

Modern korszakunk baloldali akadémikusai pontosan ott kezdik az emberiség történelmének írását, ahol Durant azt abbahagyta. Ő viszont kultúrtörténetet és nem világtörténelmet írt!

Kultúrának nevezhetjük-e a francia forradalmat követő két évszázad sorozatos tömeggyilkosságait? Vajon a minden képzeletet felülmúló technikai tökéletesedés egyben az emberiség több ezer év alatt kialakult kultúrájának hanyatlása-e?

Mondhatunk-e ilyen kegyetlen ítéletet jelenkorunk felett?

Az egyiptomi piramisok építőinek rabszolgasorsa, Néró császár vérengzése, a vallásháborúk és a Szent Bertalan éjszaka rémségei, az abszolut uralkodók bilincsei után nem lettünk-e szabadabbak, kultúráltabbak és emberibbek?

Adott-e valamit nekünk a kivégzettek halálsikolyát elnyomó Marseilles vérforraló dallamától megittasodott forradalom?

Nem adott semmit sem, csak átcsoportosította az előző évezredek fogalmait. Nem fáraók, császárok, királyok, grófok és bárók nyomják el alattvalóikat a saját nevükben, hanem pártfőtitkárok, köztársasági elnökök és államvédelmisták a nép nevében! Ők nem foglalnak el országokat, nem gyarmatosítanak, hanem „felszabadítanak"! A párizsi Gréve téren felállított nyaktiló Néró császár cirkuszát is elhomályosító tömeglátványossága átszakított minden erkölcsi gátat. Itt született meg az irigységből és kárörömből fakadó, irányítható tömeggyűlölet! Ez indította meg a matematikai pontossággal hatványozódó bestiális szörnyűségek sorozatát, amelyeknek mindmáig végét sem látjuk.

MÓRU

Mi keresztények Krisztus születésétől számítjuk időszámításunkat. Igazi békeünnepünk a karácsony. Valamikor fegyverszünet volt e napon, ma gondolni sem lehet erre.

Csodálatosan időszerűek ma is Ady Endre gondolatai: *„Megnőtt a világ, megsokasodtak az írástudók és farizeusok. A három Szent Királyok elfeledkeztek utódokról gondoskodni. Az istállók pedig, a világ istállói telve vannak ordítozó marhákkal."*

Az első karácsony idejében Róma uralkodott az akkor ismert világ felett. Annak ura az erkölcstelen Octavianus volt, akit Augustus császár néven ismerünk. Róla így ír Giovanni Papini „Krisztus története" című könyvében:

„A Velletri-beli pénzváltó csemetéje, Octavianus gyávának bizonyult a háborúban, bosszúállónak a győzelmekben, árulónak barátságaiban és kegyetlennek a megtorlásban. Őt kielégítette a köpcös, kövérkés plagizátornak, Horátiusnak könnyű fajsúlyú filozófiája: Örüljünk a mának: bor és szerelem. Vár ránk a reménytelen halál, ne vesztegessünk el egyetlen napot sem!"

Augustus császár jóvoltából uralkodott Júdeában Heródes, a véres kezű diktátor. Abban az időben ez a tartomány különböző fajú népek és egymással veszekedő vallási szekták forrongó kemencéje volt. A távoli Rómát és annak mindenkori diktátorát kiszolgáló helyi kiskirályok és főpapok jól éltek, de rettegtek attól, hogy a heves vérű tömeg forradalma elsöpri őket. Csak egy szikra kellett ehhez, hiszen a zsarnokok kicsapongó életmódja közszájon forgott. Próféták bukkantak fel, akik felszabadító Messiásról beszéltek. Heródes népszámlálás ürügye alatt regisztráltatta alattvalóit. Nagyszabású rendőri akció volt ez a gombamódon szaporodó összeesküvő csoportok megfékezésére. Népvándorláshoz hasonlított a kényszerből szülőhelyükre utazó emberek tömege az utakon. Így indult útnak Mária és József is, és ilyen körülmények között született Jézus, a világ Megváltója, az örök gyűlölet legyőzője, a testet öltött Szeretet, akinek eljövetelét már évszázadokkal előbb megjövendölték a próféták. Persze, a zsidók azt hitték, hogy a Megváltó kizárólag az ő népük politikai felszabadításának a vezére lesz. Ettől rettegett Heródes is, mert ismerte a jövendölést; ezért katonákat küldött az újszülött Király ellen. József, mint az evangéliumból tudjuk, Máriával és a Gyermekkel Egyiptomba menekült.

Jézus tiszta maradt úgy az istállóban, mint a száműzetésben, majd később az asztalosműhelyben. Dolgozott és készült nagy hivatására, az egész emberiség megváltásának isteni feladatára. Nem tett különbséget zsidók, szamaritánusok és rómaiak között;

mindenkit egyformán tanított a szeretet és szabadság igéivel. Mert egymástól elválaszthatatlan a két fogalom; nem lehet ott szabadság, ahol gyűlölet uralkodik! Ezt nem tudták neki megbocsátani a gyűlöletben szenvedők; Megölték őt és mindmáig új messiásokat keresnek.

„Jöttek a szellemi lámpagyujtogatók — írja Papini —, *hogy vallásokat gyártsanak a vallástalanok számára. Végig az egész XIX. századon mindjárt párosával osztották az új vallásokat: a Szellem, a Proletáriátus, a Hérosz, az Értelem, a Természet, az Energia, a Béke, az Én, a Jövő és sok minden egyéb vallását. A szabadkőművesek, a spiritiszták, a teozófusok, az okkultisták, a Christian Science hívei mind azt hitték, hogy megtalálták a Kereszténység csalhatatlan pótlását. Csakhogy a gőgös babonának s a korhadt kabalisztikának ezek a zagyvalékai, az elnyűtt racionalizmus, a beteg tudománynak, a majmoló szimbolikának s a megsavanyodott humanisztikának ezek az üledékei, az export buddhizmusnak s a hagyományos kereszténységnek ezek az összefoltozásai éppenhogy kielégítenek néhány ezer semmittevő nőt, sőt kétlábú szamarat és széltolót — és ezzel vége!"*

Világégések, történelemhamisítások és farizeus békeévtizedek után is érvényesek Papini gondolatai. Valóban: aki nem hisz a feltámadásban, az új messiásokat keres a Bafomet-bálványtól Diderot-ig, Pilátustól Dantonig, Marxig, Leninig, Sztálinig — hogy csak a „nagyobbakat" említsem. Az ókori Pax Romana helyét a Pax Sovjetica foglalta el. Véres kezű Heródesek ma is hajlonganak modern korszakunk diktátorai előtt. A vallástalan vallás prófétái a technika minden eszközét felhasználva prédikálnak, míg a reménytelen halálfélelembe hajszolt és a léha élet élvezésére csábított ifjúság az utcákon tolongva élteti őket. Nyugat-Európa vacogó fogakkal kovácsolja saját bilincseit és kész hódolni a betlehemi csillag véres alternatívája előtt. Sötét a színpad ebben a shakespeare-i tragédiában.

Mi magyarok hiszünk a feltámadásban; nem félünk a reménytelen haláltól; szeretjük az életet, hazánkat, barátainkat és bízunk a jövőben! Tekintetünket az égre emelve látjuk, hogy a csillagok ma is olyan ezüstösen ragyognak, mint akkor, Betlehem fölött. Van még remény! Új harcosok jönnek. Nem keresnek új eszméket, de megerősítik nemzetük régi hagyományait úgy Lengyelországban, mint Magyarországon, sőt az egész világon! Napról napra erősebben dörömbölnek a megkövesedett áleszme vörös kapuin odaát a Szovjetunióban is. A tántorgó óriás pedig nem mer megindulni. Ha mégis megindulna, összeomlana. Atomfegy-

verei ugyan vannak, de élelmiszere nincsen. Nyugat-Európában csak akkor vesszük észre az ordítozó kétlábú szamarakat, ha rájuk irányítják a televíziók fényszóróit. Ők éppen úgy a múlt emberei, mint Júdea és Róma egykori csőcseléke. Kábítószerekkel és nemi bajokkal ritkítják saját soraikat, míg a katakombákban erősödik az új szellem.

Aki jelen korunk irrealista antielméleteitől megtévesztve elvesztette hajdani ideális világnézetét és már nem hisz a kereszténység történelmet formáló erejében, az utazzon Rómába, töltsön ott legalább három hetet és lakjon a Szent István zarándokházban. Onnan induljon egy kis csoport új magyar menekülttel Salamon László kapucinus atya vezetésével Rómát felfedezni. Maradandó élményekkel lesz gazdagabb, még akkor is, ha már mint turista többször járt a város útjain és ismeri annak nevezetességeit.

Az Örök Város nemcsak egy elmúlt világbirodalom romjainak monumentális szabadtéri múzeuma, hanem a remény és újjászületés megdöbbentően fenséges szimbóluma is.

Az antik Via Appián haladva szinte látjuk a megláncolt rabszolgák seregét. Római katonák ostorcsapásaikkal hajtják foglyaikat Néró császár palotája elé, hogy ott térdre esve életükért könyörögjenek a zsarnok kényúr előtt.

Sok keresztény van közöttük, akiket a közeli katakombákban fogtak el. Látjuk az ijedten félrehúzódó Péter apostolt, aki arcát elrejtve menekül Rómából. Lassan elvonul a menet és Péter fáradtan vonszolja magát az úton. Könnyeit hullatja szégyenében, mert ismét elbukott, mint akkor a kútnál.

— Te is galileai vagy, te is köztük voltál! — hallja a régen elhangzott szavakat, majd a kakas kukorékolását. Iszonyú fájdalom égeti lelkét és zokogva szorítja forró homlokát a még forróbb kőfalhoz. Hirtelen összerezzen, hátradobja csuklyáját és fedetlen fővel néz az égre, majd kiegyenesedve öles léptekkel siet vissza a Forum Romanum irányába, hogy életét adja Mesteréért és ezzel legyőzze a diktátort.

Igen itt, ezen a szent helyen jelent meg Péter előtt Krisztus, vállán a kereszttel!

Nem kell sokat mennünk, hogy elérkezzünk a katakombákhoz vezető lejárathoz. Ezek a földalatti kriptafolyosók több emelet mélységben hosszú kilométereken keresztül kanyarognak Róma körül. Aki itt eltéved, az többé nem kerül elő.

Ide menekültek az első keresztények is és itt tartották szent-

miséiket. Ők biztosan járták az útvesztőket, hiszen ismerték a falakba vésett útbaigazító jeleket.

Valérián keresztényüldöző császár uralkodása alatt, 258. augusztus 6-án II. Sixtus pápa egy földalatti sírboltban misét mondott híveinek; itt fejezték le őt a berohanó római katonák diakónusaival együtt.

Most mi állunk az oltár előtt. Salamon atya kinyitja titokzatos bőröndjét. Azért titokzatos, mert nem tudtuk eltalálni, hogy miért cipel állandóan magával egy bőröndöt? Miseruhát és a szentmiséhez szükséges dolgokat veszi abból elő és megkezdi a magyar vértanúk miséjét. Fiatal magyarok közül többen talán életükben először hallgatnak szentmisét, de érzik, hogy ez a hely szent. A fáklyakoromtól fekete falakon több helyen a hal jele látható. Ez volt az őskeresztények titkos jele. A hal, görögül ICHTÜS, mely betűkből formálható a hitvallás mondata: Iesus Christos Teo Hüos Soter, vagyis Jézus Krisztus Isten Fia Megváltó.

Bujdostak az őskeresztények, de nem kerestek kompromisszumot sem császárokkal, sem más vallások papjaival, és nem próbálták szalonképessé magyarázni a diktatúrát. Nem messze a mai Szent Péter bazilikától állott Néró császár cirkusza. Ott, ahol haláluk pillanatáig éneklő hitvallókat oroszlánokkal tépettek szét, ott áll ma a Szentatya nyolcezer főt befogadó csarnoka. Pontosan azon a helyen, ahol Szent Pétert fejjel lefelé keresztre feszítették, ma II. János Pál pápa fogadja a világ minden tájáról érkező küldötteket. Itt fogadott Őszentsége minket is, a Volt Magyar Politikai Foglyok Világszövetségének és a frankfurti Német-Magyar Társaságnak küldötteit az 1956-os magyar szabadságharc 25. évfordulójának alkalmával, és vette át tőlünk hivatalosan a Numismatica Hungarica igen szép alkotását, a PRO LIBERTATE HUNGARIAE emlékérmet. Itt ígérte meg nekünk, hogy hamarosan meg fogja látogatni Mindszenty hercegprímásunk sírját Máriacellben. Hosszan nézte az érmét, majd így szólt német nyelven: „Magyar szabadság? Igen, szabadság kell nekünk lengyeleknek és magyaroknak!"

Hadrián császár hajdani mauzóleumától, az Angyalvártól nem messze emelkedik Michelangelo és bernini kőbe álmodott remekműve, a Szent Péter bazilika. Amikor Nagy Konstantin császár az első bazilikát építtette, felhasználta ahhoz a cirkusz anyagát és a mai Szent Péter bazilika falaiban is megtalálhatók ezek a kövek. Itt nyugszik Péter apostol, aki a Via Appián igazán nem gondolhatta, hogy ekkora győzelmet fog aratni, és a vi-

lág egyik leggyönyörűbb alkotása fogja hirdetni azt a hitet, amelyért kész volt meghalni. Földalatti sírjától alig pár méterre találhatjuk a Magyarok Nagyasszonya kápolnát. Ott áll a gyönyörű oltár előtt szent királyunk vasból kovácsolt alakja, amint felajánlja a szent koronát Magyarország Védasszonyának, Szűz Máriának. Körben a falakon magyar szentek domborművei figyelmeztetnek arra, hogy itt, a Vatikán közepén is otthon vagyunk!

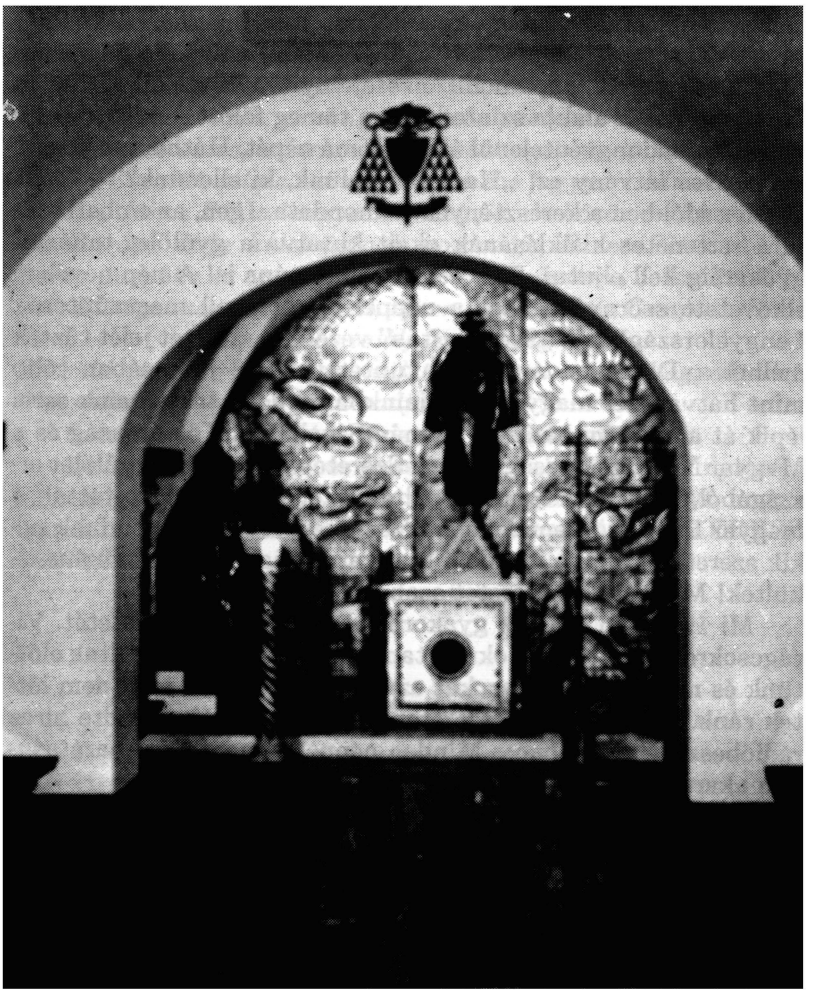

Néró császár palotájának romjai emelkednek a Forum Romanum fölé, de nincs bennük élet. Nincsen élet az antik szobrokban és oszlopokban sem. Néró hatalmas aranyszobra a Colosseum mellett állt. Ma ott tartják minden nagypéntek este a Szentatya vezetésével a keresztút szertartását.

Diocletian császár a keresztények legvadabb üldözője volt. Pompás fürdőjének maradványai között, a Termini pályaudvarral szemben áll Róma egyik legnagyobb temploma: a Santa Maria degli Angeli.

Róma él! Nagy a forgalom. A Vatikánból kivezető út két oldalán embertömeg tolong. Az arcokon öröm és lelkesedés: jön a pápa! Végre közeledik a Szentatya legújabb golyóálló páncélautója, a világhíres „papamobil". Teteje nyitva és ott áll II. János Pál pápa. Fehér alakja szinte lebeg a tömeg fölött. Két karját kitárva, szabadon, védtelenül áldja Róma népét. Hátborzongatóan magasztos látvány ez! „Ha Isten velünk, ki ellenünk?" — volt minden időkben a keresztények jelmondata. Igen, az emberi kultúra rettenetes kisiklásának okait kutatva a gyűlölet tanának gyökeréig kell eljutni. Ezt teszi a római pápa is! A nép nevében elkövetett szörnyűségeket a néppel együtt kell megszűntetni. Lengyelországban a „Szolidaritás" vezetői a szeretet jelét tűzték mellükre. Darázsfalván is így tüntetett 1988 júniusában több mint hatvanezer magyar! Napjainkban erdélyi testvéreink ezrei lépik át a trianoni határt a Román Szocialista Köztársaság és a Magyar Népköztársaság között. Szeretetért jönnek a gyűlölet országából, ahol hazátlannak szidták őket és beléjük fojtották a magyar imát az istentelenek. Válaszúton állunk! Ha tudnak nekik szeretetet adni a jelenlegi Magyarországon, akkor megmenekültek! Mert csak a szeretet szabadít fel minket!

Mi 1956-ban elsőnek gyakoroltuk az ellenség szeretetét. Virágcsokrot kötöttünk azokra a tankokra, amelyek megálltak előttünk és megéljeneztük azokat az orosz katonákat, akik nem lőttek ránk. Mindszenty, a szeretet kardinálisa is így kezdte híres rádióbeszédét 1956-ban: „Minden néppel és nemzettel barátságban akarunk élni."

Aki szeretni tud, annak válságos időkben ki is kell állnia szeretteiért! Krisztus a hegyi beszédben mondotta: „Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa."

Üldözést viszont csak azok szenvednek, akik ellenállnak és kitartanak keresztény elveik mellett. Meghunyászkodókat és kompromisszumkötőket nem üldöz senki.

II. János Pál pápa már 1982-ben így szólt az ifjúsághoz:

„Európát kettéosztották. Az ebből eredő természetellenes klíma nem teszi lehetővé azt, hogy a népek szabadon keressék egymás barátságát és tehetségüknek megfelelően maguk oldhassák meg problémáikat.

A szekularizált polgári társadalom megfertőzése az Isten tagadásától a vallásszabadság korlátozásán keresztül a materializmus túlértékeléséig, sőt a hedonizmusig terjed.

Megkérdőjelezik az emberi munka értékét, a család fontosságát, a még meg nem született gyermek élethez való jogát és az ifjúság erkölcsös nevelésének kötelességét. Az ebből kifejlődött nihilizmus megbénítja a valódi problémák felismerésének lehetőségét. Ezeket a problémákat elhallgatják.

Az új szegények, az emigránsok helyzete, a vallási és nemzeti kisebbségek sorsa, a hírközlő eszközök igazságos felhasználása háttérbe szorul, míg a terroristák kezébe fegyvert adnak.

Én, János Pál, a lengyel nemzet fia, de közös múltunk alapján Európa latin kultúrájának hordozója, Szent Péter utódja, Róma püspöke és az egységes egyház főpásztora, felszólítlak téged, Európa, nagy szeretettel, innen, Santiago de Compostelából:

Ébredj fel, találj ismét magadra!
Becsüld dicsőséges történelmedet és építsd szellemi egységedet!
Éleszd fel gyökeredet és támadj új életre!"

Szeretet és szabadság! Krisztus és feltámadás!

Európa megújulása és keresztény kultúrájának folytatása kizárólag mitőlünk függ, ha végre felismerjük azt a tényt, hogy a marxista kommunizmus egyetlen alternatívája a KERESZTÉNYSÉG!

Kettős hőseposz — két véres század vértanúiról

I.

Jaj testvér! Vers lesz ez? Véres litánia?
A szenteké, kiket úgy elfeledtünk,
hogy szégyenébe sírna más nép más fia! . . .
E lista sírjon! Nevek! Rossz-helyettünk!

Mert értünk haltak, hogy mi éljünk magyarul
s mint Krisztus népe . . . Azt hitték, ha példát
vagy bátorítást küldtek, majd jövő tanul . . .
S mi — azt se tudjuk, bús fajunk mit élt át!

S kinek soroljam?! Ki hallgat még itt piarc
utolsó igricére? „Hős" kinek kell?
E vak regős — napfény felé szegülve arc —
magának búg Lélek-hívó énekkel.

Ím ő emlékszik. Vériben száz éveket
égő emlékül hordoz roskadozva —
lángokba álló ősi **Esztergomra**,
hol kányaarcú Szultán gyilka vérengzett.

Vakult szem látja Baranyában **Bajcsot**,[1]
hol tíz szent pálos kápolnába' várja,
míg éhes karddal janicsár berajzott
s meleg vér hull a veszendő oltárra.

Ha egy kiáltja: „Prófétám Mohammed!"
vagy „Allah akbár" — kap „dervis" kegyelmet . . .
De mind: keresztként kitárt karral várta,
hogy Krisztusához küldje szablya-dárda . . .

Soroljunk krónikát Domonkos vagy Özséb, Ferenc
hű csapatáról, véres százainkról?
Kámzsás had, este most, kísértőn megjelensz
bölcs-profán Jelen mindhiába titkol!

*

Gályák úsznak délnek: Népünk török irtása

De előbb gályák ezreit sirassam el!
150 évig úsztak-úsztak délnek!
Panasz sikoltott, zengett rajtuk ének,
szent himnuszok, zsoltár . . . vagy zihált csak a mell.

Ne mondd: „nem vértanúk" ők; hogy „csak áldozat" . . .
Ki turbánt föltesz, Prófétát magasztal:
él békén, tölti Áfium „malaszttal",
mint bosnyák Balkánt, ki turbánt hozat[2] . . .

Rác „pátriárka": véd Bizáncbul: — Szultán!!
hódolj és hódíts: Budáig zúdulván[3]!!
Szent magyar jobbágy! Oh, te sarat állsz . . .
(Nem hódolsz: hullasz. — Győz Balkán s a rác.)

Az Éghez s becsülethez híven mindig
Mit tudsz dogmáról? — csak szülőföld, s mint „hit":
„Jézus": füledbe még Kapisztrán zengett.
A szívben: Isten: — Máriád s a szentek!!

„Rőt Csillagot a sarlós Holddal, lófarkat,
kitűzhetnéd, jó népem?" — s pogány düh elhallgat . . .
„Hidd bent hited! — Légy kívül hű cseléd!"
(Sárkány is tiszteli Vadállat küljegyét[4] . . .)

Százból ha egy akad, ki Balkán-példán
„épülve mentené a menthetőket".
Egy ország: puszta lett és temetőkert
s kétharmadunk elhullt-veszett a prédán . . .

*

Budán, szultán barátja, János bús királyunk[5]
egy vontatott sirámot hall a palotán:
„Milyen nagy temetés? — Kit kísér ily halál-út?"
— „Sok száz rabot a török!!" . . . Lett ő halovány . . .

Ablakból lesi: úsznak hosszan gályák;
vonyító jajgató dal fojtja bábkirályát!
félfához dűl, orcái könnyben áznak . . .
. . . Egy jelenet csak . . . Idézhetsz még százat!

S mint Bajcsi Barát, az a pálos szent csapat, —
nem Mohamedet hív népem, csak „Jézus Úr"
zeng harcon, sír a gályán, kalapács alatt
a „rabpiarcon" . . . (S Érte hiába búsul?!!)

*

. . . Kisázsiát Pozsonyi Polgár[6] jár mezőkben
hall mindenütt **magyar szót**, rabi ajkakrul!
Miként Mohi után is; tízezrek Nagy Falon túl!
(Jaj Rabok Rabja! láncaidtól merre szöktem!!)

Magyar vértanúk, kikről Róma **s népünk mitse tud**!
S ti „hősök föld alatt rejtőző csontjai
kik nyugton nem hagyátok" hajdani
nagy hőst sem! Hű csontok, kikkel szórva minden út.

— Budától Sztambulig! S azon túl, Nílusig tán[7]!
Magyar csontok! felróva álltok-é az égi listán?
Kiálttok sok százezernyi Ábel-vér:
„Igazságot! Irgalmat!!" — végre Istennél?!

*

. . . Mondá azonnap (kezdetén!) püspök Ferenc[8]:
„Pápának írjunk"! „Augusztus Huszonkilenc!"
könyvébe rója: „26 ezernyi mártír".
(— S azóta is csak ír **népünk**, száz új listát ír!! . . .)

Jut-é s hová a véres névsor? (Égbe szánva —
míg „bételik a szolgatársak, halniszántak száma[9]!.
Behódolt: terpeszkedhet!! . . . Hős miért folyatta vérét?

Széttépett szűz, tiport öreg s gyermek: tudod mér' élt?
(. . . Míg bételik nem földi választottak száma. . .)

*

Egyházon jatagán[10] **dúl**

A kármelita **Antal**[11] testvért ismered?
Magyar volt! Vértanú! s még elég új sereg:
Ozmántól égbe küldött szentek **eleje**!
Kövezve, feje zúzva, kitépve szíve s veleje!

Oh, ne rémülj meg! követik hosszú századok[12]
s a névtelen paraszt elhullók: „lázadók"!
Nem Dózsa-névnek, **csak** Jézusnak átadott
köntösük Bárány-vérbe mosva mint ragyog!

. . . Csak szórt nevek, följegyzett kikapott nehány[13] . . .
Egy másik **Antal**, pálos, Várad-Kápolnán:
Négy társával hull török jatagán alá.
Még nincs Mohács, de szerte hőst gyűjt már halál.

Hal **Remetén**: „Özséb a Remete" huszonnégy híve[14]
török kardélre hányva — s hívén híve,
hogy nem hiába!! (Hallod, mai testvér?)
Rokon velük! hát bennünk nem repes vér?)

Mohácsig hány más? Aztán jön: Mohács, a Kiszabott!
és végig arat: Erdély **húsz** ferencest adott[15],
és három évre rá újabb szent **tizenegyet**[16],
32-ben **tizenketten** „átsietnek"[17] —

a Bárányhoz! Hát elhiszed még szólamot:
„világias" volt, „félpogány" a magyar Egyház?!
Amelyből **Szent-Lőrincen** több mint egy negyedszáz[18],
csak Mohács évén Jézusához áramlott!

Budán ferences **hét** és **Pesten öt**, „átköltözött":
Eszéky, Pesty, mások, kard és vér között,
Esztergom küldi **Vásárhelyi** Bernátot, más kettőt . . .
Kard úton érte Bernát öccsét, András költőt[19].

. . . Hogy ne csak szented, — vértanúd is hadd legyen,
vak igric, **magyar költő**: örvendj ily kegyen!
Boldog Csanádi Albert „boldog békekorba"[20] . . .
babért csak, András mártírpálmáját is hordja.

Már mondtam bajcsi tizennégyet . . . **Patacs**-iregit[21],
versengőt számban (14) égbe átsegít
a moszlim . . . S hogy' lehet, e Rendnek **annyi** jut,
hogy brazilokhoz is küld tizenkét vértanút[22]?!

Ám nincs tovább! **Remete**[23] „megszűnt" végleg!
Leöl tucatnyi maradék hőst, és föléget
mindent a „tar" . . . Alföld, Dunántúl: nagy ugar!
Alig lézeng tizedre fogva hivő és magyar[24] . . .

(Csáktornyán már az „új hit" ölte **Simon** perjelt
a századvégén . . . **Holocaustum** „mára" megtelt . . .)

*

Dunántúl, Alföld, Erdély: téli tarló;
aratta Hit-uszító, Félhold-sarló.
Ha földbe mag bújt, öntözést várt, újat:
a Század fordul . . . Vérárak újulnak . . .

II.

Ezerhatszázak: Románok új hit avatta vértanúi

És mártírhad új légiókban indul:
magyar magyart öl, saját kardjainktul
atyánkfiától küldve, új had árad,
az égi Bárány új zengőket várhat.

Oh, testvér, testvér! nehogy megneheztelj,
egy rómás igric jön most **más** kereszttel!
A tieidről történelmet írtak[25],
övéit rejti elsárgult papírlap . . .

Tiszteljük gályák hatvan rabját, prédikátort,
ki ahogy Jézust érti, halni kész hitért!
Sajnáljuk véres dúlt-eszűt: korlátolt
ököllel — hiszi — **lélekmélyig ért** . . .

Csak előbb jó száz év fordítva dúlt ám
magyarnak magyar volt a „szpáhi", „szultán":
Rómás „bálványzót" két kaszás aratta
s kopár a föld, de szent csontok alatta . . .

. . . Oh, annyi gálya, s mennyi rabok, mennyi láncok
zörögtek, nyögtek át két vérző századon!
Hogy „semmiből" a holt hit kivirágzott!
Nem nagyúr[26], szónok, kard, nem íráshalom

— az ős ok: **Sanguis Martyrum** volt! Jól fakadt!
Tarolt pápista parlag rejtett magvakat!
„Elpuhult" kanonok, pap százával lett mártír,
„világias" barátnép rohant **másvilágra**,
önként, vak-hősen, csak Krisztusát látva!
(. . . Hogy elfeledte, ki ma „krónikát" ír . . .)

Egy **Barát Márton** messzi német városon
vén drámahőssel sírja: „Nem, nem ezt akartam!"
Mert **nem hittem** kényúri véres kardban,
a Hit fölött akármi kézben vagdosson . . .

Arat a hajdúszablya: hituszítás

Kolozsvár, Farkas utca, Boldizsár atya[27]!
Mikola Boldizsár! . . . Kelyhéhez vére árada!
Miséje közben tört a szentegyházba
„bálványdúló" had — s oltár: ő vérén is áza.

Átdöfött teste a szent Testre hullik,
E vér fölött hirdet igét ma „új hit".
Lesz áldás, ugye, mint új Ábel vére,
mely testvérekért kiált föl az égre[28].

Beregszász minden **domonkos** barátját[29]
egyszerre végzik ki s halomra hányják,

alig-fehér, mert vérázott csuhákba —
hisz' „Nagy Meretrix" Rómát mind csudálta . . .

Ferenc csuhásait már halni küldték ottan[30]:
előre mentek zengő csapatokban . . .
A Névtelen Ferences „ment át" **Egri Hősül**[31],
félévre rá, hogy **Egri Név**[32] dicsőül!

Keresztre vonva éhen-szomjan, holt-fagyottan
egy hétig — Jézust hirdet hangosan vagy holtan . . .
— **Tapolca**, századvég . . . **bencés** apátot[33] nagy úr földbe ásat,
szétzúzza főt, mert földtül is az „Máriát" kiált csak . . .

Erdély, 1550—1600 közt „megtisztul"

„Szabad Hit!" **Tordán** — György barát már meghirdette[34]:
„Lélek szabad, hite - követni! De ne „térítsen", s erőltesse
„Szabad Hit" Torda elve! Szent nagy. . . Ámde mielőtt
törvénnyé lesz, akadnak itt-ott holmi teendők . . .

Köznép csuhása, meg nem térő — „elbocsátva" nyomba!
S **Várad** sok kanonokja jut a bástyafokra.
Egyetlen kényes nagy pap sem szól: „Újhitű leszek[35]!"
Taszítják mélybe hát mindnyáját őrjöngő kezek.

Jaj, századvégi **Erdélyt** vér elönti! Bécsből Básta,
Keletről Mózes („Egy az Isten!" — kardjával kiáltja).
Féléves fejedelmet, Délről Mihály vajda játszik.
(S lopott „fél", agyban „két és félezret" burjánzik!)[36]

Önnépe kerget, szabadul egy kerge bíborostól[37]!
(Hol trón kell néki, hol nász, hol szerény kolostor.)
Gyászt zúdít végül tündér kis Erdélyre
Nos — bűnbakul pápista jut kardélre!

Árjános[38] Mózes Csíksomlyóban „tisztogat".
„Szappanja" szablya. Vérrel „mos" barátokat.
Jó Váradi Jánossal sok más rendi társa
Csíkból kikél, hogy Jézust, s Boldogasszonyt lássa . . .

A másik János frátert[29] — szomorú, de tény ez!
— szülői nyakazzák le, hűséges hitéhez!
„Tulajdon szakadár szülői" — évkönyvem szerint . . .
Nem „új" de óhitű, ki dühöng s mennybe fölsegít!

Iglódi István Kálvintól Rómához állott,
sőt: minorita lett! S torkon döfött, szétvágott
roncs-mártír. Két korábbi társa hitben
érzik, hogy „Józsuék", s ezt várja tőlük Isten[40] . . .

Bősz hajdúk Kassán győznek. Tud róluk mindenki,
Kassának három mártírját[41] mind Egyház ünnepli.
(Bősz hadnak hármuk köszönjük és adnak ők is hálát!
Nem egy a hadból épp ezért ím Róma mellé áll át . . .)

De még előbb vitéz „önálló vállalatba"
(Ne tudja Gábor úr!) Jászót meglátogatta.
Ott egri káptalannak zsúfolt menekültjeit
Gyakorlatképp a kardjuk élén fölvetik . . .

S hogy Gábor úr békít, fedd, jóvátételt
ígér: — nem hoz ki „sírból" negyven éltet,
a Hármat szennyes „sírból" még kihantolák,
Fejét vakarta hajdú; s viselt el korholást . . .

„Fel-Magyarország": Királyi Magyarhon, 1650—1700

Új fölkelés! Pálos Balogh Ferenc[42] Apponynál
— erdélyi „protestáns vér" térítő úton jár . . .
Elfogják, mindent nyíltan vall és éltivel fizet.
Hit új plántája „szomjas", áhít vért az, nem vizet . . .

Hatvan után bús hont új láng, új dühök dúlják.[43]
A „Három Lovas" száguld, törnek mélyből fúriák . . .
Magyar s olasz minoriták „beszentelik" Felföldet:
Lestár megfojtva, Teőry hull kútba, Kampárt, Bőnist megöltek.[44]

Zord szómat nézd el! Grábja Antalt[45]: vasfűrész szel
koncokká! „Angyala begyűjtse, ha főnn egész kell!"
Egy Schulcz Ferenc[46] Hungarus, Sárosba menet
Eperjest sosem ért, csak vérúton mennyet . . .

Burkhárd Szent-Györgynél, **Angyelus**, más három: Rád[47]
földjén hal, szent edényt védőn: négy hőst kap Nógrád!
Őbennük nem volt „politika" semmi . . . Csak Istennel
társultak . . . „Pártot vallj!" — Felelsz, s az halni rendel . . .

Csepellény György[48] a pálos mint apostol lángol:
Félország: Trencsén, Heves, Zemplén gyúl szavából.
Újjászületnek, mint Krisztus-vivő Pál fiai[49]
Jaj, György atya, sok ez rováson! „El kell némítani!"

Merénylet itt-ott . . . Míg Egernél leshad ér sikert
(Mert óvta nép! Elejtni, kell egy Gecsemáni kert . . .)
Magános úton (ima közben?) törtek rája . . .
S kik várták: másnap sírve lelték; teste összevágva.

Sokan kísérték? Kevés merte? — zárdához Újhelybe:
(Dúl szerte harc: polgár-, hit-, pártharc, hol ő járna-kelne . . .)
Kisoltár-zúg rejt sírkövet; a pálos, majd kegyes rend
vigyázta: „Mártírtest!" (S majdan oltári szent??)

*

Hogy élj emlékbül — vád, s panaszok nélkül!

Ha ostromoljuk Istent érte: Szentért tesz csodát!
Olvasd e hosszú listát értve! Ég gyújt még csillagát!
Érdemled, szétszórt nép? hogy bár a nevük megtanuld!
Közöny utáltabb ott fenn, mint ölni vértanút!

Ki **ölte**, vad hitével hitte, jót tesz:
„Eretnek, pogány, hitrontót" nagy Mózes,
a választott nép „Isten szent nevében" irthat,
hogy gonoszságból, szennyből ne maradjon írmag!

„Szolgálatot vél tenni Istenének" sok **hitharcos**.
(No van, ki birtokot nyer; kit vén bosszú mardos
múlt sértés, mellőzés vagy tiszta történtéssel gőg . . .
De mivel mentesz vállvonót, fitymálva elmenőt?!)

Nem védek gyilkost, de dühödt hajdút **értek**.
Tán űzte földjiről, s a zsoldos kéjenc, elfecsérltek:

hitét, szűzlányát! Hontalan bitang! S mint férgek,
vakultan ott vág vissza, ahol éppen érhet.

„Mind **ki** okozta?!" — „Róma hát, s csuhásnép!
Az ‚urak', császár!" (S itt nem sokat hibáznék!)
„Már vesszen minden, **én is** végleg tönkre vesztem!
Dühöm az Égre, Földre, Poklokig eresztem!"

*

A cinikus! A gúnymosoly! Nem-érdekem! S mit-bánom!
E **sátán-önzés** árad-dúl „nagy-szent" modern világon.
„Csak nekem **menjen!**" Ez a fő bitang, sötétlő! Gyűlölni
ezt szabad; **kell is tán!** S tenger belőlük, **ölnyi!**

Sok ezer ölnyi korhadt tüzifa: gyümölcstelen!
Vagy itt kap lángra, mint a hősök . . . Vagy ég — **odalenn** . . .
Ne bántsd a fanatikus „ósdit", aki **hitt!**
Sirasd, kit nem hit: kába hitközöny vakít!

Ez „vakhitű" valóban. Hitdühödt csak sanda:
üt másfelé egy más ügyet, „bálványt" bazsalva . . .
(Higgy vaksinak!) Nincs szeme vaknak fényre!
Tehetne róla? Nem! . . . De van ki féltve

Kényelmet, rangot, kéjt — „süket" (megjátssza) s „**vak**"!
Ha Igazság hív, sürget — s ragyog mint a Nap . . .
— **Kitérő** volt: pihenni! **Modern fölényes** úrnak,
kit nem izgat már semmi (Hajh, csak zsebéhez nyúljak!)

— „**Manapság!**" — liheg. S „**Holnap**" fültövön-orrba csapja!
Semmit se hisz; de bárkinek legest, ha mondja **lapja!**[50]
— „Írás beszél" — vakul hiszi, ha emberé az írás . . .
Az Égi Könyv, apostolé? Hja „manapság" . . . S „vitás" . . .

Ők haltak. S tudták, mért. **Igazság az, min halni tudsz!!**
Halálba küldesz, Hit! A Bárd alatt, kétely, csitulsz!
A Kegyelem jött, szólít . . . Nem a Bánfi-féle[51] késő,
nem földi úrtól, s Égbe hív, oly biztos hanggal! És ő:

A Mártír mélyet bólint: „Igen!" Teljesül a Jó Hír!
Így mentek s mennek **ma is** át . . . Rossz korra drága gyógyír . . .

Özséb, Ferencnek fiai, Domonkos, Ignác népe!
„Új teológ" rég ósdi már; s ők rendjük büszkesége!

Szűzek védelmén Püspök[52] hal, mint Krisztus kitárt karral,
gépfegyver mellén végigszánt . . . S a Nagypénteki Angyal,
mint lándzsadöfte Szívből — vért kehelybe fog, a Grálba . . .
S egy börtönben orvul veszejtett Szaléz[53] egy véres pálma!

Gyónószék vértanúi közt ott lész te is, sok százzal!
Az üldöző kor: áldozó! Ujjong, újul és szárnyal . . .
— Vak igric, állj! Te látnokul keversz jövendőt, múltat!
Ők nem gépfegyver, ők csak kard s dorong kegyéből hulltak . . .

III.

Kuruckor, 1670—1711: Dúl Thököly, dúl rác a pestis . .

S a légió „144 ezerje"[54] fölvonultak,
a választott szám még telik . . . S „telik" listádon is!
Szent pálosok! Ne zárjatok még égő fényes múltat,
Thököly dölyfe, rossz kuruc, rácok, bősz Kollonits:

— jaj mennyi bajt áraszta rád — vért-nyomort, szent hazánk!
Ötödmagával Török Márton[55] — mind pálosok — menének
Boldogkőről, hogy Kassának az Igét hirdetnék meg.
Erdőből had kitör: „Csuhások! Állj!" — Áld öt kéz, holtra szánt,

puskák ropognak választ . . . Varjak gyűlnek: megszoktak
ily hívást. Hit-, testvér-, pártharc dúl; s e bú: öröme soknak!
(Hollók, dúlók és markotány . . . s loboncos farkasoknak. . .)

Jó „Kosztolányi Szvetenay Miklós"[56] nyűtt kámzsája
alatt a szív nemes, nemcsak „vér". Nyűtt népinek kápsálva[57]
ápol, tanít és együtt sír. — Elég, hogy foglyul ejtsék!
Kiagyalt kínok, korbács, tűz: „No állja még a szentség?!"

Sok hétig állta, nyúzás, fog, köröm: mi ment rá? — Élte!
Hogy elfolyt mind a hű vére . . . S más Hadak jöttek érte!
— A Jézus zászlaja alatt vitézlő hősi holtak[58]
között Nagyszombat, Kassa fényei csillognak.

Pihennek ott, hol díszük, Pázmány: — haltak szerte-széjjel,
ahol az ordas rájuk tört: szószéken, úton, éjjel.
— Almásnál **Herédi** Tamás[59] — Brezován önt ki vért
Végh Miklós páter Jézusa hitéért s Neviért.

Spéráth Tamásban[60] Rendje Tisztelendőt tisztel:
Térít, vitáz, lelket-nyomort ment tűzzel, hittel.
Majd Breznó, börtön. Ronccsá kínzott: „Hát vigyék!"
S elsorvad, éltit **adva át** kínzói lelki üdviért.

Kuruc hithirdetésen kapta **Palugyay** Györgyöt,[61]
ki azonhelyt e bűniért hű vérivel bűnhődött.
Korbéli István épp akkor, épp úgy veszett,
s épp azon Névért két hős **együtt érkezett** . . .

Esztergom tizenhat papját Thökölyék avatják
az Égbe. Bécsnek ostroma előtt soruk követte **öt**,
Konaczky, Bohus, Csermely, Hankai, Dobis[62]: ütött
torkon, szíven kard; fröccsent piros vér, s öt szent suhant át!

Az **egyre tárt Kapun** „petrinust"[63] Péter várta „oldón":
ha mit ki vétett, Bárány vére mosta fehérre **folyton**;
patakzott bennük, s két tized fölaraszt sereget
tudják nevüket **ott**; s ha Hét Pecsét már nem rekeszt.

Nemcsak „atyák"! Ezernyi jobbágy, roncsolt szűz, aggastyán,
Rádgyújtott egyház zengő ezre! égetten, a nyakán
kötéllel, vérrel, rongyos roncs, kigúnyolt, elfeledt!
Vonulsz már, fölragyogsz, siratni — szép sereg . . .

Rácok[64]

A hithű Rákóczink elfojt hitdühöket:
de most **labancul** tör Egyházra gyűlölet.
Bécs rácot szabadít magyarra; **ószláv** rémség
gát-törve irtja Baranyánk hű **rómás** népét . . .

Ferenc, Ignác-rend: minden horvát s magyar pap **halott**!
Templom-dúlás, Szentség-kiszórás áradott . . .
Tíz mártírnév. Hány rejlik még: Pécs-, Siklós-, Gyűdbe' . . .?
Bécs — hallgatott! S a sok halott **ment** híven-„küldve" . . .

Pár magyar név (ti, pécsi nép: tiszteld a Hit vérig-hívét!)
Szent Szűz Szodalitás,[65] kit **Móró** páter vezet, s végig véd . . .
(S többjük hal véle!); **Borhy** György „hit magyar szónoka".
Horváth Domonkos, **Krapinay**: a Ferenc-rend bajnoka . . .

A kanonok **Horváth** György: magyar s pápás! „Döfje tőr!"
S ezt úgy hívják: „bűnhődnek lázadók". S Bécs összetör
nép-egységet, hitbékét, **aknázván önnön házát!**
Kétszáz év tűn' s fejedre dűl, őrjöngő császár![66]

Csak vértanú több! Nemzeté, vallásé . . . (Éltet vérük?)
Vérátömlesztés, lelki kell! Síró imában kérjük!
Mert fogyunk! Lelki-testi kór elsorvaszt. **Akkor** éltek,
amikor piros vért ontani szent-nagy titkon, nem féltek.

Szeretet vértanúi: rabváltók, pestishősök

A **Szeretet** is: **hittitok**. S ők végletig szerettek.
Rabváltók, pestis-ápolók (Mit számít: „hivő", „eretnek"?!)
Ezekről nem „zeng" lista sem: sok száz háromságrendi,[67]
ki önmaga megy **váltságul**: „magyar testvér! ki menti"

A Trinitás-, Mercedes-rend virágzott — lásd — hazánkba'
Vigasztalan kor vigaszát **föláldozásban** látja! . . .
Itt **nincs névsor**! . . . Itt töprengj, sírj: elmentek gályapadra!
S családjához megtér egy jobbágy, egy gálya roncsolt rabja!

A pestis-vértanúk[68] is némán süllyedtek gödörbe.
— Hős nem szaval, csak **tesz** és hal, mit tenni kell, betöltve.[69]
„Haszontalan ily szolga" volt: a pálos **Bessenyei** Márk,
Pethő István, Völcseczky . . . Mert a forró szent imák

a szívből: tettre, s többre egyre: **halni** hajtanak . . .
Sütő, Szörényi, Szűcsi György! (Hívjatok társakat!)

Pozsonyi **Kinczel** piarista[70] is a pestis hőse:
Dúl járvány Bécs ostoromán. Ápol nem riadoz ő se . . .
Áld, prédikál, lesz áldozat, jár Mesterének útján,
mint „ósdi" pap „ego-önérzés" zajról mitse tudván . . .

Pestis, más járvány vértanúi, hosszú lista! s **még nyitott**,
Mert köztünk járnak; halnak érte; s kik ők, a Földnek az titok. . .

Apácafátyol árnyaz arcot (ha Őrá néz, fény és tűz)
Mert a titok: „Jézus nevében"! „Jézus szerelme" sürget, űz!

Búcsúzó, köszönő ének

Ne sajnáld őket, kik fölmentek:
ismerd, hívd, kövesd a szentet!
Mióta elfogytak, halódunk!
hit, nemzet, **önvalónk: unt!**
Oh, **üldözés**: szent **áldozás**!!

Dehogy kívánlak vissza! Isten mentsen!
„Hitetlen korba hős"?! — sírjak? nevessem??!
Hitetlen „hős" a színpadon (s korunk az!)
Szerep megjátszás . . . **Igaz, Nagy**: csak untatsz!

S mégis meg kellett őket zengenem,
tetszett, vagy sem a koldus-zöngelem . . .
Köszönöm! Végighallgattad a véres-bús dalt,
hogy kisírhatta könnyét itt hitünk, fajtánk, a rugdalt!
Sok **fojtó tényt**, mi rég nyomott, mi szívet szurdalt,
most ez a vén vak vátesz,
— **hogy te se békélj** —, súlyul rád tesz . . .

1987. július 24/26.

(Fogyatkozó szemem világán,
— tán belül többet látva —
rímes szabad jambus-párba,
három „könnyes" nap komponálám.
Egy kissé elhunyt jó Püspök barátom
eszméjét öntudatlan járom:
„Magyar Múlt Siratót" sugalla —
egy Évezred mártírjait a dalba . . .
Most látom, meglett. De csak „harmada" . . .)

FORRÁSOK:

Ba — Balics: Egyháztörténet
BF — Benedek Fidél: Erdélyi ferencesek

GyJ — György J.: Fejedelmek Erdélyben
He — Hefele: Katolikus egyháztörténet II.
Kar — Karácsonyi J.: Magyar egyháztörténet
KE — Kisbán Emil: A magyar pálos rend története I—II (I. k.)
KL — Katolikus lexikon I—IV
MA — Meszlényi Antal
MF — Monai Ferenc: A magyar minoriták története
NJ — Nagy Iván: Magyarország családai I—XIII
Pé — P.: Padányi Bíró Márton élete
Ru — Rupp: Budapest helysz. tört.
Rév — Révai nagylexikon
Saly — Saly L.: Az egyetemi templom tört.
UMS — Új Magyar Sion, 1876—86 évf.
Z — Zalka: Szentek élete

JEGYZETEK:

1. 1543. VIII. 2. (KE 171)
2. Salamon F.: Magyarország a török hódítás korában
3. A hazai bégek, basák nagy része balkáni szláv volt és szlávosított is!
4. Jel. 12.
5. Ami jön, Mindszenty János egykorú emlékirataiból való...
6. Auer János 1602/10 emlékei (l. Hóman—Sz. IV)
7. Elarabosult magyar falu, ma **Núbiában**!
8. Perényi Ferenc, a vidám, ifjú váradi püspök Mohácsnál, a harc előtt...
9. Jel. 6, 11
10. Széles, görbe, pallosszerű török kard.
11. B. Budai Antal, †1399. IX. 19.
12. 1400—1700 (A napok kelte olykor kései naptárba iktatásból való.)
13. 1437. XI. 22. (KE 145, 177)
14. 1481. X. 19. (KE 174)
15. 1526. IX. 18. (KE 174 skk.)
16. 1529. IX. 20. (KE 174 skk.)
17. 1532. VIII. 12. (KE 174 skk.)
18. Budaszentlőrinc pálosai 28-an, 1526 (Ru 206)
19. 1533. IX. 20. (MA 252)
20. †1492
21. 1543. X. 1. (KE 171)
22. Az 1500-as évek pálos hithirdetői Brazíliában (MA 142)
23. Pálos-Remetén, 1591. XI. 7. (MA 248; KE 174)
24. Sőt Somogy 1490-es tízezer portájából 1595-re száz maradt (Hóman—Sz.).
25. Pozsonyi, eperjesi vértörvényszék. Gályarabok! (l. Rév.)
26. A „Cuius regio eius religio" elvét protestáns sürgetésre hozta az ágostai vallásbéke (1555). Visszafordítva is használta a kat. „ellenreformáció", megújulás. Erőszak alig volt ez oldalon a másikhoz képest. Pázmány és a többi...? A vértanúk már megelőzték...!

27. 1550. VIII. 24. Szamosfalvi Mikola Boldizsár ferences vértanú, kolozsvári gvárdián (Nagy I. VII. 487; GyJ 243, 462)
28. 33 év múlva ugyanott tér meg az ifjú Pázmány, Kolozsvárott.
29. 1566. VIII. 17. (MA 238)
30. 1553. X. 27. Beregszász (MA 238)
31. „Egri Névtelen" 1533. I. 16. (MA 238)
32. 1522. május—szeptember
33. Az apát neve ismeretlen. Bebek György a „nagy úr", aki papi birtokok gyűjtője volt, 1595/98. (MA 239)
34. 1544 tordai I. gyűlés, Fráter György érsek alatt. 1566-ban újabb gyűlés a négy bevett vallás teljes egyenlőségével (katolikus is, de ez hamarosan és végleg: „ad acta").
35. Nagyvárad, 1566. VII. 20. (He II. 132)
36. Kr. e. 100 — Burvista, Decebálig: Mihályból kórlista, mese válik...
37. Székelyek Báthori Endre ellen: megölik! Básta, Székely Mózes, Mihály vajda így jön...
38. Ariánus — unitárius. Akkoriban népiesen: árjános. 1601. V. 8. (GyJ 369)
39. 1603. VI. 4. hiteles dátum, nap szerint. (UMS 79: 846)
40. „Ki titeket megöl, szolgálatot vél tenni Istenének..." Jn. 16, 2
41. 1619. IX. 6. „Kassai három boldog" Bethlen Gábor fejedelem fölkelése elején az előcsapataitól.
42. 1645. V. 22. (KE 277)
43. 1660—1680
44. Vladiszlavszky Lestár (Euszták) 1666. IX. 12., Teőry László (csodásan túléli) 1666. IX. 12., Nolai Kampán (még) 1655, Taorminai János 1655.
45. Grábja Antal 1680. IX. 23.
46. Schulcz Ferenc 1681. XI. 25. Eperjes
47. B. Ugolin 1681. X. 23. Szentgyörgy, 1656. VIII. 23. Rád
48. Csepellény György 1674. V. 24. Egernél
49. „Krisztusban én nemzettelek titeket..." 1 Kor. 4, 45
50. Média, napisajtó, televízió
51. Vö. ugyanezt: 1674. dec., a nagyralátó Bánfi Dénes főurat Erdély vérpadra küldte. Apafi Mihály pardonja késve, a temetésre jött.
52. Apor Vilmos 1945. IV. 2.
53. Kiss Szaléz ferences †1949/51 — az új hódítók adat, hely nélkül elteszik láb alól
54. Jel 7, 4
55. 1674. VIII. 4. (KE 239, 277)
56. 1679. XI. 12. (KE 269)
57. Régi szó: kéregetve.
58. Jezsuiták (Pázmány: „A Jézus Név Zászlója alatt vitézkedők Szerzetéből")
59. 1678 Duna?-Almás (Pé 104)
60. 1681. IX. 12. Körmöc
61. 1674 Brezova (Pé 104), 1709 Budatics (uo.), 1709 Turóc? (uo.)
62. 1681. Nevük rendjében: Bodafalva, Mossóc, Tuhó, Rátka, Esztergom. (Kar)
63. Egyházi röpneve a „világi", egyházmegyei papnak.
64. 1704, Pécs, Baranya dúlása (MA 278 skk.)
65. Mária Kongregáció akkori neve.
66. I. Lipót s utódai: „Divide et impera" lett: „Divide et interi!"
67. Trinitárius és Mercedes-rend (mercedárius) — rabkiváltó szerzetesrendek.

68. Pálos pestis-hősök (1679, 1683/88, 1708/9)
69. „Haszontalan szolgák vagyunk, mert csak azt tettük, ami a kötelességünk..." (Lk. 17, 10)
70. 1683. X. 3. Pozsony

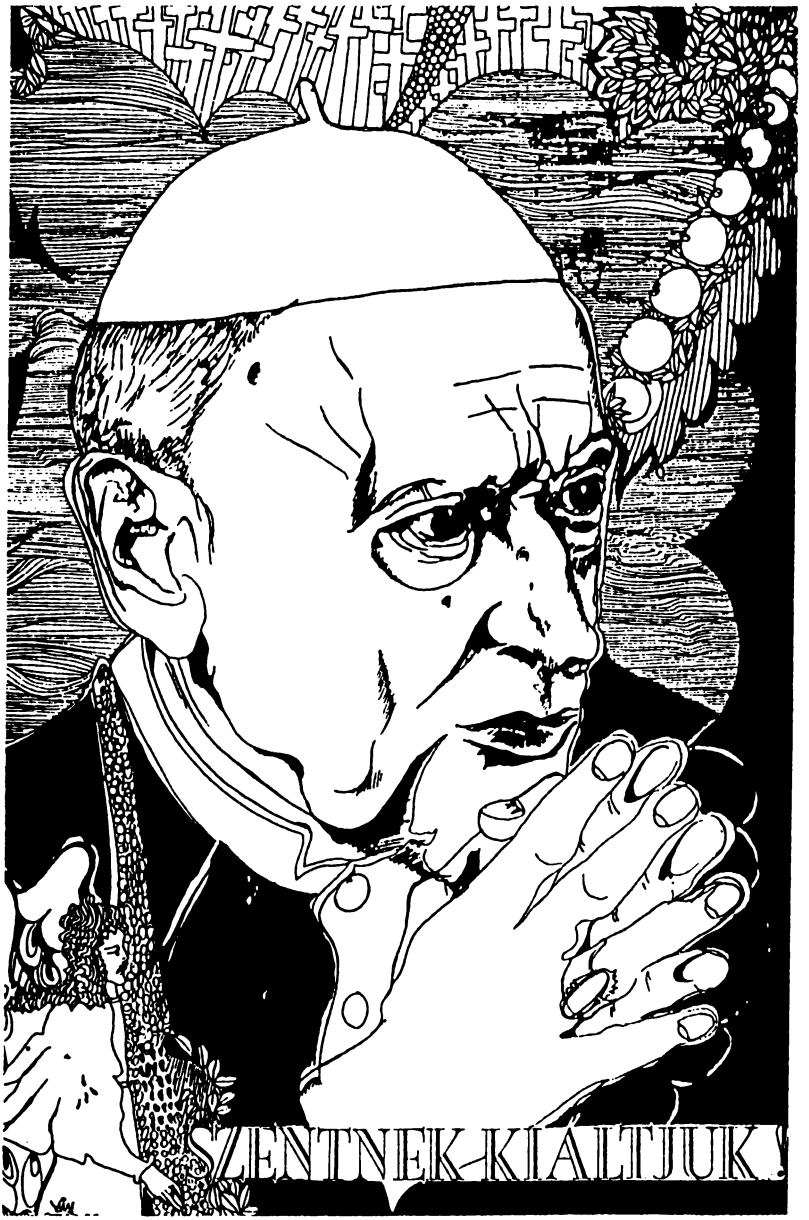

P. KRUPA SÁNDOR OFM:

Mindszenty torzító tükörben

A **Szentnek kiáltjuk** Mindszenty-könyvet mindenki tetszéssel fogadta. Ám voltak olyanok, akik szerették volna olvasni azok sorait is, akik nem kiáltják szentnek. Úgy vélik, hogy ebben a fekete háttérben szentsége még jobban ragyogott volna.

Van valami ebben az elgondolásban. A könyvben találunk is ilyen „fekete sorokat". Ám mégiscsak zavaró lett volna — nem mintha valami takargatni valónk lenne —, hogy ünneprontók károgásával zavarjuk a harmóniát. De most e kívánságnak eleget teszünk. Egy otthoni író, Nagy Kázmér: **Elveszett alkotmány** — A magyar politikai emigráció 1948—1975 — című könyve alapján bemutatjuk Mindszenty bíborosunk torzított képét. (A vastag betűkkel szedett részek legtöbbször tőlünk vannak.)

Nagy Kázmér Mindszentyt elsősorban **politikai** szempontból nézi. Talán nem is lát benne mást, mint politikust. Mert mint megállapítja: „Tény, hogy a hercegprímás is közéleti szerepet akart **játszani**." Politikának minősíti azt is, aminek semmi köze a politikához; akárcsak Jézus nyilvános tevékenységének sem volt semmi köze a politikához, mégis ezen a címen feszítették keresztre. A XX. század Tomori érsekének képzeli magát, aki népe élén az istentelen bolsevizmussal vívja keresztes háborúját. Természetesen így könnyebb elítélni és keresztre szögezve tartani!

Nagy szerint Mindszenty politikai sarlatán. Az ósdiság, a maradiság, a rövidlátás megtestesítője, a fogalmak alapos összekuszálója. Neve fémjelzi az 1918 előtti és az 1920—1944 között letűnt alkotmányokat. Egész felfogása, politikai magatartása, küzdelme arra a téves elgondolásra épült — véli a szerző —, hogy „Amerika és a Szovjetunió közti leszámolás hónapokon belül bekövetkezik". Ez volt az a vörös szőnyeg, amin állt. De amit az élet hamarosan kirántott alóla és így a bíboros csak levegőben járt. Nem vette észre, hogy „XXIII. János, majd VI. Pál pápa idejében száznyolcvan fokos fordulat következett be a Vatikán politikájában. A Vatikán óvatosan, **a tényleges viszonyok figye-**

lembe vételével új keleti politikát alakított ki, amelyben a zsinat előtti Mindszenty típusú főpapokkal nem tudott mit kezdeni."

„Amikor 1971 őszén váratlanul külföldre érkezett Mindszenty — írja Nagy — az emigráció rövid időre hisztériás, haláltánchoz hasonló kavargásban tombolta ki magát." S e haláltánc jellemzésére idéz az akkori Nemzetőrből, amely szerint az emigráció Mindszentyvel együtt így nézte korát: „. . .a kereszténységet a kommunizmussal azonosító teológusok büntetlen garázdálkodása, egyezkedés a vasfüggöny mögötti országok rabtartóival, a vallásüldöző, népelnyomó kommunizmus képviselőinek ünnepélyes fogadása a Vatikánban. Mindszenty bíboros másodszori arculcsapása . . . jelzik a Vatikán apokaliptikus hanyatlását . . ."

„A keserű csalódást, hogy Mindszenty már nem teljesít az antikommunizmusnak hasznot hajtó feladatot, hamarosan felváltotta egy mesterségesen felszított lelkesedés. A ‚mindszentyzmusból' hivatásszerűen élő papok és civilek kezdték megszervezni a testileg és szellemileg megtört öregember körülhordozását a világban . . . Elsősorban arra használták fel, ezeket a látogatásokat, hogy vele, a Vatikánnal is elégedetlen bíborossal támadhassák a hetvenes évek Magyarországát . . . Alaposan beharangozott találkozásokra azonban a külföldön élő 1,2 millió magyar jelentéktelen százaléka vonult ki." „A Vatikánnak kínos volt Mindszenty politikai szereplése, de nem tudtak ellene semmit tenni." „Mindszenty bécsi otthona egyre inkább a jobboldali nemzeti keresztény-antikommunista kurzust képviselő emigráció központjává alakult. A hercegprímás ugyanakkor Bécsből igyekezett befolyást gyakorolni a magyarországi egyházpolitikára, a Vatikán és Budapest, illetve a kormány és a püspöki kar kibontakozást kereső tárgyalásaira."

1951 augusztusában egy lelkész és egy volt csendőrezredes vezetésével szervezett formában történt kísérlet, hogy Mindszenty, sőt egy új ideológia, a „mindszentyzmus" cégére alatt egységet teremtsenek a politikai emigrációban — folytatja beállítását a szerző. A beköszöntő szerint: „az emigrációban szétszórt és szétesző magyarságot egyedül Mindszenty kardinális személyével és eszméivel lehet egy nagy magyar egységbe összefogni." „Ez az egységmozgalom is kimerült néhány ‚Mindszenty egyesület' alakításával és a rövid ideig élt Mindszenty népe c. folyóirat kiadásával." „Hatásuk azonban az évek múltával egyre inkább csökkent. A kezdetben hozzájuk csatlakozó s tőlük lelki-fizikai kenyeret remélő tömegek amint boldogulni kezdtek a befogadó országokban, lassanként leváltak." „Az agg főpap, mint ahogy korább-

ban, most sem vette észre, hogy eszköz volt és az is maradt a nála nagyobb, általa soha át nem látott szövevényben."

„Az emigrációs egyházpolitika egyik nem jelentős, de jellemző példánya a **Mindszenty-mozgalom** keletkezése és a körötte kavargott vita, majd **egyházi elítélése** volt." S Nagy ezt az „elítélést", illetőleg a bíborosnak érsekségétől való megfosztását, s ami vele kapcsolatos, így mutatja be: „Mindszenty azzal tetőzte be utolsó éveit, hogy a pápa felkérését megtagadva **nem mondott le önként** érseki tisztéről és így a Vatikán arra kényszerült, hogy hatalmi szóval megüresedettnek nyilvánítsa azt. A kibontakozás és a magyarországi katolikus egyház érdekei követelték meg ezt a római lépést. Mindszenty bíboros azonban a maga személyében látta a magyarországi egyház jogos képviselőjét. **A kör ezzel a Vatikánnal szemben tanúsított ellenállással bezárult.**"

„A Mindszenty-hű politikai emigráció nemcsak formálisan tiltakozott, hanem megkezdődött a ‚magyar vallásalapítás' epizódja is" — kotyvaszt tovább Nagy Kázmér. Élvezettel idéz a Nap Fiaiból e vallásalapítással kapcsolatban, mintha tényleg bármi köze is lett volna ehhez Mindszentynek. A lemondatás „arcátlan elvetemültség, ami érthető a ‚zsidó vérű' pápa részéről. Ideje, hogy elvessük ezt a mákonyos, idegen vallást." „Ha (Mindszenty) élünkre állt volna, mint az új nemzeti hit főpapja, Jézus Úr igaz hitében egyesíthette volna a magyarságot." Nagy később még egyszer kihangsúlyozza: Mindszenty a nemzeti egyház megalakításának egyik okozója! S még hozzáteszi: „A Mindszenty-mozgalom" mint szervezet idővel eltűnt az emigráció szervezetei közül, de a „mindszentyzmus" nem!

Nagy Mindszentyről a következő hallatlanul hamis szavakban összegezi ítéletét: „1956 óta számtalan tanulmány, újságcikk, visszaemlékezés az 1945 utáni magyar belpolitikai **torzulást** személy szerint **csak** Rákosi terhére írja. **Szerintem a felelősség LEGALÁBB ilyen mértékben terheli Mindszenty bíborost.**" Vagyis, ha Rákosit nem avathatjuk szentté, hogyan kiálthatjuk annak Mindszentyt? — kérdezi Nagy kérdezés nélkül. Szentnek nem, de Nagy szerint országbűnözőnek — még Rákosi felett is — igen!

S hogy a két ember között a mérleg meglehetősen legalább egyensúlyba kerülhessen, Nagy a következőket állapítja meg: „Mindszenty 1945-ben ugyanúgy egyszemélyes vezetéssel képzelte ‚átvezetni a közjogi szakadékon a magyarságot', mint Rákosi, csak mindketten más hídon. Kettőjük lényegében megegyező, de ellenkező előjelű politikája **elősegítette az erőszakolt változá-**

sok megindulását... Ugyanabban a hónapban születtek. Mindketten hittek küldetésükben, de bizalmatlanok voltak a tömegek iránt. Mindketten próbálták Magyarországot kintről irányítani. Mindketten külföldön haltak meg. Mindszenty fentről való elítélése tagadhatatlan, azért hangsúlyozza Nagy: Temetésén a nuncius „más irányú elfoglaltságára hivatkozva nem jelent meg". De szerinte népe is elfordult és elfordul tőle: „A politikai emigráció egyre kisebb számban jelenik meg sírjánál — mondja. A sír zárköve az egész emigráció síremléke lehetne."

Ez Mindszenty politikai síkra beállított torzított képe. Sokaknak reális. Reális, mint a mindenkori zsidóságnak a szanhedrin ítélete Jézusról. Mi mégis az így keresztre feszített Jézust Messiásunknak kiáltjuk és valljuk. Mindszentynket pedig — Nagy Kázmérok ítélete ellenére is — szentnek és „politikában" is példaképnek!...

JOSEPHUS CARDINALIS MINDSZENTY
PRIMAS HUNGARIAE
MDCCCXCII — MCMLXXV
VIXIT ET VIVAT PANNONIAE SACRAE

*

EZ A MÁRVÁNYKŐ FEDI MOST — MÍG A FELSZABADULT HAZA
FÖLDJÉBE MEGTÉRHET — MINDSZENTY JÓZSEF
MARADÉK PORAIT.

SZÜLETETT CSEHIMINDSZENTEN 1892. MÁRCIUS 29-ÉN,
PAPPÁ SZENTELTÉK SZOMBATHELYEN 1915-BEN, NÉGY ÉV
MÚLVA ZALAEGERSZEG PLÉBÁNOSA, MAJD 25 ÉV MÚLTÁN VESZPRÉMI
PÜSPÖK, 1945-BEN ESZTERGOMI ÉRSEK, MAGYARORSZÁG
BÍBOROS HERCEGPRÍMÁSA.

HELYTÁLLT ISTENÉRT, EGYHÁZÉRT ÉS SZENVEDŐ NÉPÉÉRT.
AZ ELNYOMÓ HATALOM KÉTSZER VETETTE FOGSÁGBA:
1949-BEN PEDIG ÉLETFOGYTIGLANI BÖRTÖNRE ÍTÉLTE.
BILINCSEIT 1956-BAN A FELKELT NÉP VERTE LE.
MIUTÁN A SZOVJET ERŐSZAK LEIGÁZTA AZ ORSZÁGOT,
15 ÉVIG AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK BUDAPESTI
KÖVETSÉGÉN KAPOTT MENEDÉKET.

ENGEDELMESSÉGBŐL VETTE MAGÁRA A SZÁMKIVETÉS NEHÉZ
KERESZTJÉT S AGGASTYÁNKÉNT LETT A VILÁGBAN SZÉTSZÓRT
MAGYARSÁG HŰ PÁSZTORA ÉS IGAZ ATYJA.

MEGHALT BÉCSBEN 1975. MÁJUS 6-ÁN.

HAJNAL LÁSZLÓ GÁBOR:

Kívül-belül leselkedő magány. . . !

(Margószéli feljegyzések az Erdélyi Magyar Autonóm Tartományról és egy történelemhamisító könyv alkotói módszereihez, s a mű megjelenése utáni vitához.)

Uram, elfogyott a só, a megszegett
kenyér vörhenyes barna.
Didergő szelek kapaszkodnak a
kisjánosok orcáiba, a jászol
parjainál moslék és disznó keveredik
patyolat-fehér keszkenővel.

Zas Lóránt

Első fejezet

Még be sem fejeződött az első világháború, a nagyhatalmak a békekötés utáni politikai, társadalmi és területi kérdések megoldásain töprengtek. A kor történelmével foglalkozó kutatók immár hazánkban is kimondhatják, hogy az Egyesült Államok 28. elnöke, Woodrow Wilson nem akarta darabokra tördelni — feloszlatni az Osztrák-Magyar Monarchiát, mert attól tartott: a sok kis állam nem lesz gazdaságilag életképes, és a ‚germán veszélyt' sem tudják ellensúlyozni. Amerika nemzetközi tekintélyű első embere egy föderációs terv kidolgozását támogatta, hogy az adott határokon belül, demokratikus elveken alapuló és önkormányzattal rendelkező nemzetek szövetsége jöjjön létre, s éppen ezért sokáig nem rokonszenvezett a cseh-, délszláv és a román területi igényekkel: bizottságaikat nem fogadta, légióik megalakításához támogatást nem adott arra hivatkozván, hogy az USA formálisan nem áll hadiállapotban a Monarchiával. Fordulat még

1917 decemberében — a hadüzenet után — sem következett be, sőt, amikor Wilson 1918. január 8-án ismertette a kongresszusban híres 14 pontját, azzal komoly riadalmat keltett a nemzeti függetlenségért és egyesítésért küzdő cseh-, jugoszláv és román körökben. Az elnök tervei azonban messze nem a szándékai szerint alakultak, hiszen a franciák és az angolok komolyan vették azt a fenyegetést: **„Ha Románia nem kapja meg Erdélyt, akkor nincs értelme tovább harcolnia!"** Vagyis: különbékét kötnek a központi hatalmakkal és nem támogatják a szövetséges államokat.

A folytatást ismerjük! Az előzményekből is csupán azért villantottunk fel egy rövid, ám fontos részletet, hogy felidézhessük: a föderációs szándék kátyuba jutása után pecsételődött meg az elcsatolt területeken maradó magyar nemzetiségiek sorsa. Most ne részletezzük, hogy miként érvényesült a **„népek önrendelkezési joga"** Romániában 1918. december 1-től (amikor a gyulafehérvári **„Nagy Nemzetgyűlés"** tagjai kimondották Magyarország és Erdély románlakta területeinek egyesülését Romániával) az 1947-ben aláírt békeszerződés pillanatáig. A két világháború közötti évtizedek históriájának boncolgatása témánk szempontjából azért mellőzhető, mert jól tudjuk, hogy a magyar kisebbség hivatalos képviselői csekély eredménnyel tiltakoztak (a sérelmi politika jegyében) a román parlamentben az **„elnemzetlenítő"** törekvések ellen, noha 1930-ban a 18 millió 57 ezer lakosból 5 millió 75 ezer fő tartozott a nemzetiségiekhez (27 %), s ezek java része magyar volt. A megmaradás esélyeit latolgatva arra a következtetésre jutottak az erdélyiek gondjainak jobbításán fáradozók, hogy a területi revíziók hangoztatása helyett a maguk revíziójával kell az új önismereti programot kidolgozni, s ezzel útjára indították a máig ható — érvényes — politikai, irodalmi irányzatot: a transzilvanizmust.

Kétségtelen, hogy 1920 után mindinkább bebizonyosodott: Wilson szinte cáfolhatatlan valóságként látta a jövőt, hiszen sem gazdasági, sem politikai vonatkozásokban nem jelentett előrelépést a kisállami rendszerek erőltetett létrehozása. Részben ennek tulajdonítható, hogy 1945—1948 között ismét előtérbe kerültek a föderatív elképzelések. Természetesen nem a korábban elcsatolt területek visszaadásával akarták a kapcsolatokat rendezni. Petru Grozát 1945 márciusának elején nevezték ki Románia miniszterelnökévé, s rá két hétre a magyar Ideiglenes Nemzeti Kormány küldötte Bukarestbe érkezett, hogy a jövő lehetőségeiről tárgyaljanak. A megbeszélésekről készült jegyzőkönyv szerint: **Petru**

Groza szeme előtt egy, a Lajtától a Fekete-tengerig terjedő egységes blokk terve lebeg, melynek magját a magyar-román államszövetség képezné, ahol eltűnnének a vámhatárok, egységes valuta, és a legteljesebb politikai együttműködés alakulna ki. Nos, ez a jelentés komoly reménykedést váltott ki a holnapot tervezőkből, még akkor is, ha a józanul gondolkozók látták, hogy a kossuthi eszme, a Duna-föderáció lehetőségének fontolgatása csak a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (pontosabban: annak szovjet vezetője) jóváhagyásával történhet. Az események későbbi alakulása is ezt igazolta, hiszen 1946 elejétől mind jobban háttérbe szorult a vámunió és a föderáció emlegetése, és amikor 1947 májusában Budapestre látogatott a Groza vezette román kormányküldöttség, már az integrációt, mint célkitűzést nem aként emlegették, hogy elsődleges program (bár nem tekintették tárgytalannak). A dolgok alakulását (természetesen háttérben maradva) az oroszok irányították, és a gazdasági együttműködés mellett fokozódó ütemben szorgalmazták a katonai-politikai szövetségi rendszer létesítését, tekintettel az úgymond megváltozott nemzetközi helyzetre. A Pax Danubiana azt követően került le végleg a napirendről, hogy a Pravda 1948 januárjának végén közölte az SZKP állásfoglalását, miszerint: „ezeknek az országoknak nem ez a kiagyalt föderáció vagy konföderáció a problémájuk, hanem függetlenségük és szuverenitásuk megvédése és megszilárdítása, belső demokratikus erőik szervezése és mozgósítása útján".

A szovjet fennhatóság — ellenőrzés — alatt lévő országok majdani feladatait ily módon szűk ösvényre terelték, és a Román Munkáspárt Központi Vezetősége ülésén (1948. június 10—11.) határozatot hoztak. Ennek 4. pontja szerint: „a szocializmus építése a fokozódó osztályharc között megy végbe". Ezzel a megállapítással egyidőben a nemzetiségi politika is új szakaszba lépett, és a romániai magyarság érdekképviseleti szervének, a Magyar Népi Szövetség 1948. július 23—25 között tartott összejövetelén (Csíkszeredában) azt hangsúlyozták, hogy az együttlakó nemzetiségiek „minden megnyilvánulása, legyen az politikai, gazdasági, vagy kulturális, az osztályharc szellemében" kell végbemenjen; a Román Munkáspárt pedig decemberben foglalt állást a nemzeti kérdésben. Idézünk Lipcsey Anikó tanulmányából, amely a Kritika 1987 szeptemberi számában jelent meg.

„Ebben mindenki megkapta a magáét: a magyarok a nacionalizmus, a németek a hitlerizmussal való szimpátia, a szerbek a titoizmus, az ukránok, bolgárok a kuláksággal, törökök, görögök az imperializmussal való cimboraság, a zsidók a cionizmus miatt.

Ami a romániai magyarságot illeti: amint 1947-ben a magyarországi kisgazdapárti ‚köztársaság-ellenes' összeesküvést, a Mindszenty- és Rajk-pert sem védhették ki, hogy őket is ne érintse: gyanú vagy letartóztatás, államellenes összeesküvés, Intelligence Service, Gestapo-ügynök, stb. vádak formájában. 1949—1950-ben csaknem a Magyar Népi Szövetség teljes vezetősége, írók, egyetemi tanárok, egyházi emberek, kommunisták, szociáldemokraták, értelmiségiek, munkások lettek a romániai koncepciós perek áldozatai. Az MNSZ új vezetőségének feladata abban merült ki 1949—1952 között, hogy közvetítette a Román Munkáspárt határozatait és annak szellemében mozgósította a magyarságot..."

A nemzetiségiek helyzetének alakulását jelentősen befolyásolta, hogy Gheorghiu-Dej kíméletlenül törekedett a teljes hatalomátvételre, és a párt főtitkárának személyi kultusza 1952-ben szilárdult meg: amint tökéletesen biztonságban érezte magát, a nemzetiségi politika formálásban is lépett egyet — visszafelé. Az alkotmánytervezet vitájára készített jelentésében azt hangoztatta:, hogy **„a román kommunista párt nemzetiségi politikája a sztálini tanítás helyes és következetes alkalmazására épül"**. A területi-közigazgatási beosztásnál az oszd meg és uralkodj elvét gyakorlatiasították, és úgy húzták meg a Magyar Autonóm Tartomány határait, hogy azon belül csak a romániai magyarság alig egyharmada élt. Idézzük az Alkotmány 19. szakaszát.

„Az RNK Magyar Autonóm Tartományát a kompakt székely magyar lakosság lakta terület alkotja: a Magyar Autonóm Tartománynak autonóm közigazgatási vezetősége van, amelyet az Autonóm Tartomány lakossága választ. A MAT a következő rajonokat foglalja magába: Csík, Erdőszentgyörgy, Gyergyószentmiklós, Kézdivásárhely, Maroshévíz, Marosvásárhely, Régen, Sepsiszentgyörgy, Székelyudvarhely. A MAT közigazgatási központja Marosvásárhely lesz."

Az Autonómia létrehozására vonatkozó intézkedés lényegét brosúrákban, könyvekben magyarázták, és úgy tüntették fel, hogy ez a párt lenini-sztálini nemzeti politikájának újabb sikere. Tagadhatatlan, hogy a MAT kialakítását arról a mintáról másolták le, amit Joszif Viszarionovics „alkotott" 1936-ban, és ez akkor — a Szovjetunióban — az anyanyelv használatára adott nagyobb lehetőséget. A Magyar Autonóm Tartomány lakosait sem korlátozták abban, hogy miként beszélnek, írnak, olvasnak, ám ez formailag csak annyit jelentett; a természetes állapotot emelték törvényerőre, hiszen a MAT-ban élők döntő többsége magyar

volt. Az öröm azonban gyorsan lohadt, mert kiderült, hogy korábban Erdély nemzetiségiek lakta területein bárki „használhatta" akadálymentesen nyelvét, de 1952-től ezzel a lehetőséggel csupán azok számolhattak, akik a MAT területén tartózkodtak. Tehát a Kolozs, Szilágy, Temes, Bihar vagy Szatmár megyében élőket (kb. 920 ezer főnyi magyarságot) kirekesztették az alkotmányban is biztosított joguk gyakorolhatóságából, pedig a nyelvhasználatra vonatkozó rendelkezések 6. paragrafusában ez állt:

„A román állam hivatalos nyelve a román. Mégis, azokban a közigazgatási és bírósági kerületekben, amelyekben a lakosság túlnyomó része nem románajkú, a 8. és következő paragrafusokban foglalt rendelkezések nyernek alkalmazást.

7. par. — A magántermészetű kapcsolatok tekintetében, mint levelezésben, a távbeszélő forgalomban, stb., az ipari-kereskedelmi életben és a sajtóban, valamint bármilyen természetű kiadványokban és közleményekben és a nyilvános gyűléseken a román állampolgárok szabadon és megszorítás nélkül használhatnak bármilyen nyelvet.

8. par. — Azok a törvényszékek és járásbíróságok, amelyeknek körzetében a legutóbbi népszámlálás adatai szerint a lakosság legalább 30 %-a nem románajkú, hanem egy más közös nyelvet beszél, kötelesek:

a) az illető körzet 30 %-át kitevő lakosság tagjai által saját anyanyelvükön kiállított és benyújtott bármilyen beadványt elfogadni anélkül, hogy ezekről román fordítást követelhetnének . . ."

Nem citálunk több fejezetet az 1948-ban törvényerőre emelkedett alkotmányból. Eme néhány pontból is érzékelhető, miként lett fél évtized múltán sok tekintetben írott malaszt a jog. A kommunista párt kolozsvári napilapja, az Igazság 1953. január 29-i számában hozták nyilvánosságra Gheorghe Gheorghiu-Dej bejelentését, hogy Romániában megoldották a nemzetiségi kérdést. Ebből következett az is, hogy nincs szükség a kisebbségek szövetségeire, így a Magyar Népi Szövetségre és a Nemzetiségi Minisztériumra sem. Az indoklásban az szerepelt, hogy a nemzeti elzárkózás veszélyes lehetőségeit hordozzák magukban az efféle különállások és ezek akadályozzák a román, valamint a magyar nép egymásra találását. (Érdekesség gyanánt tegyük hozzá, hogy 1959-ben ezzel indokolták a Babes és Bólyai egyetemek összevonását!) A további események alakulását csupán annyiban módosította Sztálin halála, hogy Kolozsvárott megszüntettek két ma-

gyar tannyelvű főiskolát és 1955-ben Marosvásárhelyre helyezték az Állami Irodalmi és Művészeti Könyvkiadó magyar nyelvű szerkesztőségét, s Erdélyben fokozatosan eltűntek a kétnyelvű feliratok. Így az Autonóm Tartomány egyfajta „kulturgettó" lett, és hiába tiltakoztak az ellen az értelmiségiek, hogy a romániai magyar irodalmat „magyar nyelvű román irodalom"-ként emlegették hivatalosan, az eredmény szinte nullának tekinthető. A szigorításokhoz tartozott az is, hogy tervbe vették a Moldvában 1947-ben létesített magyar nyelvű iskolák bezárását, noha az induláskor komoly derűlátással cikkeztek a tanügyi reform biztosította újabb lehetőségekről. Idézünk Kovács György 1950-ben közzétett beszámolójából:

„A Közoktatási Minisztérium, a Román Munkáspárt irányításához híven, minden lehetőséget megad a csángó falvak iskolahálózatának fejlesztésére. 1949—1950 tanévben újabb négyosztályos magyar tannyelvű iskola létesült. Ezeknek az iskoláknak szervezését a kormány augusztusban jóváhagyta. Megnyílik ezenkívül három óvoda is. Lujzi-Kaluger-ben megnyílik az első hétosztályos magyar tannyelvű iskola negyven csángó gyerek befogadásával. Emellett az iskola mellett internátus fog működni, tehát a vidék csángó gyerekeinek nem kell többé a Kárpátokon túlra menniük, szülőföldjüktől távol eső községekbe, ha anyanyelvükön akarják folytatni tanulmányaikat."

Tíz esztendő múltán, 1958-ban megszűnt a magyar nyelvű oktatás a Keleti-Kárpátokon túl élő, mintegy 100—150 ezer lelket számláló csángó falvakban, és akik ott tanítottak — például Kallós Zoltán —, mindahányat szélnek eresztették. A Magyar Autonóm Tartományban viszont apróbb jelek arra utaltak, hogy jobbul a helyzet: kiadták Koós Károly és Tamási Áron Könyveit, szabadon engedték az 1949—1950-ben börtönbe zárt magyarok java részét, ám az átmeneti enyhülés ívét megtörték az 1956-os forradalom eseményei: 1957 januárjában az egész romániai magyarságot revizionizmussal vádolták. Egyik oldalon perek kezdődtek, míg a másikon sorozatos meglepetések okait elemezhették a kisebbségek: 1957-ben párthatározat hagyta jóvá, hogy magyarul is lehet felvételizni az egyetemeken, létrehoztak egy Nemzetiségi Főigazgatóságot, de amikor a szovjet csapatokat kivonták Románia területéről (1958. július 25-én), újabb intézkedésekkel zsugorították a megmaradás esélyeit. A Magyar Autonóm Tartományban felére csökkentették a magyar nyelvű iskolákat, visszaszorították a szakoktatást, elkezdődött a fontosabb intézmények románosítása, megnehezítették a városba költözést, és az állam

kijelölhette a dolgozók munkahelyét. Röviddel később, 1960. december 19-én, az RMP Központi Bizottsága ülése után Nicolae Ceausescu a Nagy Nemzetgyűlés elé terjesztette a „Román Népköztársaság területi-közigazgatási beosztásának megjavítására vonatkozó" törvénytervezetet. A változások mind a 18 tartományt érintették és a Magyar Autonóm Tartomány nevét Maros-Magyar Autonóm Tartományra módosították. Ezzel azonban szétzilálták a még meglévő egységet is. Lipcsey Ildikó a Kritika 1987 szeptemberi számában úgy összegezte az át- és szétcsatolások végeredményét:

„Temesvár tartományból hozzákerült: Sármás és Ludas teljesen, Dicső rajon részben. Sztálin tartományból szintén hozzácsatoltak egy falut, viszont a korábbi Magyar Autonóm Tartományból Sztálin tartományhoz csatolták a magyarlakta Sepsi és Kézdi rajonokat. Így a MMAT területe 759 ezer négyzetkilométerről 802 ezer négyzetkilométerre növekedett, de a magyarság számaránya csökkent a román többségi részek hozzá- és a magyar lakta területek elcsatolásával. (A hozzászólók részéről olyan megmosolyogtató magyarázatok hangoztak el, hogy ‚Sepsi rajon még Bukaresthez is közelebb esik, mint Marosvásárhelyhez'.)"

A dolgok ilyetén alakulása visszafordíthatatlanná tette a nemzetiségek helyzetének satnyulását. Feledésbe merült, hogy 1918-ban a Gyulafehérvári Határozatok, majd 1919-ben a nemzetközi kisebbségi szerződés garanciát nyújtott a szászok és székelyek lakta területeken az egyházi, kulturális élet autonómiájára, s ennek megtartását, tovább fejlesztését remélték 1952-ben. Az idők múlásával azonban egyre inkább csökkent a remény, hogy előrelépés történik a nemzetiségieket érintő politikában, hiszen az autonómia nem jelentett önkormányzatot-önigazgatást. Ha a névváltoztatást is figyelembe vesszük, a MAT 15 évig élt, és közben nagy nehézségek árán komoly tehetségeket indított útjára, közöttük olyanokat is, akik önkéntes halálukkal tiltakoztak — mint Szilágyi Domonkos — a **„kívül-belül leselkedő magány"** ellen. A pontot a küzdelmes esztendők végére 1967-ben tették, amikor december 6—8 között az RKP Országos Konferenciáján szóba került, hogy ismét új megyéket és municípiumokat kell kialakítani. Elvégeztetett! Sajnos, nemcsak a történet elejét ismerjük, a végéről is tudunk valamit — és az sem kevés.

Második fejezet

A Magyar Távirati Iroda rövid közleményben összegezte,

hogy 1982. november 29-én és 30-án Nicolae Ceausescu fogadta Aczél Györgyöt, valamint Várkonyi Pétert. A hír szerint áttekintették a magyar-román kapcsolatok alakulását, s az őszinte, nyílt légkörű tárgyalásokon kölcsönösen tájékoztatták egymást az országaikban folyó építőmunka eredményeiről és a napirenden levő feladatokról. A kurtára fogott tájékoztatás önmagában nem lenne figyelemreméltó, ha nem tudnók, hogy ekkor már milyen dacos kritikai vélemények láttak napvilágot a Tiszatáj 1982. szeptemberi, illetve a Valóság októberi számaiban Ion Lancranjan Beszéd (vagy más fordításban: Vallomások — Gondolatok) Erdélyről kötetéről. A bukaresti Sport és Idegenforgalmi Kiadó gondozásában 1982 tavaszán (március 15-én) megjelent könyv négy részből áll: Az Erdélyi rapszódia cikkei még 1957-ben keletkeztek, míg a Szülőföldben 1979-es írások kaptak helyet. Ezt követi 1980-as dátummal „A hazafiság — életszükséglet" fejezet, és a sort a címadó esszé zárja, de valamennyiben ott húzódik az a vezérfonal, hogy Erdély, a „több ezer éves ősi román föld" biztonságát napjainkban is veszélyeztetik — a magyarok!

A hazai közvélemény figyelmét először Köteles Pál hívta fel a „Töprengés egy torzkép előtt" című, s igen bátor hangvételű dolgozatával. Fogalmazhatott egyrészt pontosan azért, mert az 1927-ben született szerző a kolozsvári Bólyai egyetemen szerzett filozófiából és lélektanból diplomát, majd 1950-ben hamis vádakkal börtönbe zárták; szabadulása után 20 évig nem publikálhatott, de a figyelés jogát — lehetőségét — nem vehették el tőle. Kádár János romániai látogatásának évében — 1977-ben — települt át Magyarországra, s lett a Debrecenben megjelenő folyóirat, az Alföld szerződéses rovatvezetője. (Innét később, amerikai körútja után elbocsátották!) Köteles Pál tehát belülről ismerte az indulatok fölkavarásának veszélyességét, ezért fontosnak tartotta kihangsúlyozni, hogy Lancranjan művét nem lehet szó nélkül hagyni, mert:

„A dagályos stílusú, frázisértékű állításokat terjengősen ismételgető, a tapasztalatnak és történelmi igazságnak fittyet hányó, az olvasók érzelmeire apelláló és spekuláló könyvet csakis tartalmi szempontból érdemes vizsgálni. Azt szükséges elodázhatatlanul elemezni, hogy mi miatt és milyen célból szerkesztették egybe a negyedszázados időszakot átfogó cikkgyűjteményt? A cikksorozat azt sugallja ugyanis, hogy az elmúlt 25 évben nem szűnt meg a veszély-kontinuitás. A szerző többször megismétli, hogy a veszélyhelyzet azóta létezik, amióta a magyarság megjelent Európában és megpróbálta leigázni a maga vad módszerei-

vel a magas kultúrájú, ősi dák és szelíd római hagyományok szerint élő román népet."

A Tiszatáj 1982. szeptemberi száma pillanatok alatt elfogyott és nem túlzás állítani, hogy rongyossá olvasták a kézbe vehető példányokat. A magyar kultúrpolitika irányítói gyorsan fölfigyeltek a Szegeden megjelenő folyóirat sikerére, és amikor 1982. október 15-én sor került az úgynevezett **„eligazító értekezletre"**, amelyen az állami- és pártvezetés, továbbá a kulturális fórumok irányítói vettek részt, felelősségre vonták a Tiszatáj főszerkesztőjét, valamint a helyettesét. Lemondásra szólították fel Vörös Lászlót és Annus Józsefet, azzal vádolván őket, hogy az eltűrhetőnél gyakrabban közölnek nem kívánatos szerzőktől még kevésbé óhajtott tartalmú írásokat, s ez pediglen a **„párt politikai szempontjainak figyelmen kívül hagyásá"**-val azonos bűn. A dorgálás viszont mégsem volt teljesen egyértelmű, hiszen Lancranjan célba vett olyan személyt is könyvében, akiről nehezen hihető, hogy irredenta vagy revizionista lenne. Azt írta a könyv 132. oldalán:

„Különös, hogy 1966-ban egy fontos budapesti fórumon elhangozhattak az alábbi szavak: A trianoni békeszerződés imperialista békediktátum volt, amely földarabolta Magyarországot, Romániához csatolta Erdélyt. Ezt a hamis, minden alapot nélkülöző eszmét hangoztatta ugyanaz a felszólaló a Helsinki Konferencián is: . . .az első világháborúban hozott véráldozatok ellenére a legyőzött Magyarország területe a korábbiakhoz képest egyharmadára csökkent."

Nos, a **„megengedhetetlennek"** minősített szavakat használó személy azonosításával nem kellett sokat bíbelődni: akár a romániai, akár a magyar olvasók gyorsan rájöttek, hogy a szövegösszefüggéseiből szándékosan kiszakított és ferdítve fordított mondatok Kádár János szájából hangoztak el — de nem egészen így. Ezért aztán újabb recenzió látott napvilágot a Valóság 1982. októberi számában. Száraz György **„Egy különös könyvről"** beszélve Köteles Pál elemzésénél árnyaltabban, ám sokkal részletesebben szedegette szét az összekevert mítoszokat és a valóságot. Külön fejezetet szentelt annak, hogy bebizonyítsa: az MSZMP első titkára nem azokat és úgy jelentette ki! A sajtóarchivumokból előkereste az eredeti nyilatkozatokat, s ezekből idézve cáfolta Lancranjant. Most nem részletezzük az eszmefuttatást, csupán annyit említünk, hogy Kádár János 1966-ban, a párt IX. kongresszusán azt fejtegette:

„A nacionalizmus és sovinizmus nem ismeretlen Magyaror-

ságon. Hazánk és népünk századokon át idegenek elnyomottja, a magyar uralkodó osztály pedig az ország területén élő nemzetiségek elnyomója volt. Az első világháború utáni imperialista trianoni diktátum ürügyül szolgált arra, hogy az uralkodó osztályok a végletekig csigázzák a nacionalista, soviniszta szenvedélyeket, a szomszéd népek elleni gyűlölködést."

Ez a rövid citátum jól példázza, hogy egyfelől tényleg a trianoni diktátumot emlegette — de a felelősséget az imperialistákra tolta és a kisebbségek sorsának alakulásáért a Horthy-rezsimet tette felelőssé. Ám arról elfeledkezett, hogy sem az első, sem a második világháború után nem érvényesült a wilsoni önrendelkezési jog és a néprajzi határok elve, viszont 1945 után Romániában azért nincs — nem lehet! — nemzetiségi kérdés, mert a magyarországi politikusok tudomásul vették: szomszédjuk nem soknemzetiségű, hanem egységes nemzeti állam, ahol más etnikai csoportok mellett „magyar származásúak" is élnek. Ez utóbbit hangsúlyozza Lancranjan is, eredeti neve: Ion Alexandru, aki az Alsófehérvár megyei Lámkeréken született 1928-ban, és tudja, hogy a királyi Romániában 1920-tól milyen ütemben számolták fel a magyar nyelvű iskolákat, gimnáziumokat (Székelyföldön 1930-ra egy sem maradt), s a hivatalokban ott lógtak a táblák, amelyeket ajánlatos volt komolyan venni: CSAK ROMÁNUL BESZÉLJETEK! Tehát könyvének írásakor nem volt ismeretlen előtte, hogy a diktatórikus nemzetiségpolitika joggal háborította fel a magyarországi közvéleményt, és a 30-as évek elejétől ez adott alapot a „Mindent vissza!" propaganda terebélyesedésének. Ám a múltbéli események föltámasztása pompás lehetőséget kínált néki arra, hogy előszedegessen egykori könyveket, és azokból citálva figyelmeztessen: az Erdélyre vonatkozó revíziós törekvések napjainkban is fenyegetik a békességet. S ekkor, meglepő módszerrel, előhozakodott egy bizonyos Dücső Csaba munkájával, amelynek címe: Irgalom nélkül.

Köteles Pál erre nem tért ki a Tiszatájban közölt kritikájában, ám Száraz György — valamiért? — fontosnak vélte, hogy eme művecske ürügyén kérdőjelezze meg Lancranjan történetírói hitelességét. Fölvetette, hogy ő hiába kutatott a könyv után, nem lelt rá, még azt sem tudta kideríteni, kiféle is a szerző, hol, mikor, melyik kiadónál látott napvilágot a műfajilag sem tisztázott (regény, színdarab, brosúra?) kötet. De — és ez az ami különösen figyelemfölkeltő — Száraz György a Helsinki Konferencián el-, illetve nem egészen úgy mondottak tartalmának megmagyarázása után következő fejezetben tért ki a titokzatos Dücsőre, mert azt

gyanította, hogy Lancranjan nem véletlenül citált részleteket az „Irgalom nélkül"-ből.

Kétségtelen, hogy az akkor is, most is párhuzam megvonására tett kísérlet balul ütött ki, mert állításainak igazolásául olyan érveket sorakoztatott fel a publicista, amiknek könnyedén lehet ellencáfolatát találni. Csakhogy, szinte leküzdhetetlen problémát jelentett, hogy az általa emlegetett könyvet sehol nem lelték, pedig nagyon keresték, hiszen ellenőrizni akarták: valóban nyomdafestéket láthattak-e azok a kijelentések, amelyek a főszereplő, bizonyos Torday Levente szájából hangzottak el. Idézünk:

„Én nem várom meg, amíg elérkezik a bosszú. Nem várok. Minden utamba kerülő oláhot megsemmisítek. Mindegyiket meg fogom semmisíteni. Nem lesz könyörület. Éjjel fel fogom gyújtani az oláh falvakat. Kardélre hányom az egész lakosságot, megmérgezem a kutakat és még a bölcsőben lévő csecsemőket is megölöm. Csirájában fogom megsemmisíteni ezt a semmirekellő tolvaj népet. Senki számára nem lesz kegyelem. Megsemmisítek minden oláhot, és akkor Erdélyben egyetlen nemzetiség lesz, a magyar, az én fajtám! Ártalmatlanná teszem a jövő Horeáját és Closcáját. Nem lesz kegyelem!"

És így tovább. Teljességgel ésszerű, hogy Száraz György — s rajta kívül mások is — látni akarták az idézett szövegek valódiságát, márcsak azért is, mert Lancranjant többször rajtakapták a citátumok sajátos alkalmazásán, nevezetesen: a lényeget meghamisította. A Valóságban közölt tanulmány után fontosnak érezte, hogy válaszoljon, s az „In asteptare" című replikájában — ennek hangvételét most ne minősítsük — azt írta Lancranjan; Dücső Csaba műve 1939-ben jelent meg a Kiadóhivatal RT-nál. A közlemény 1983-ban látott napvilágot a **Vocatia constractiva** kötete 191-192. oldalán. Utána azonban nagy csönd következett Magyarországon. A Dücső Csaba létezését firtató viták elapadtak, s hovatovább úgy tűnt, hogy a csatabárdot földbe ásták. Az ügyre figyelőknek azonban gyanús volt ez a csinált csönd, ám közben az Akadémia Kiadónál erőteljesen dolgoztak az Erdély története nyomdai előkészítésén. A terjedelmes mű hihetetlen méretű érdeklődésre tartott számot, s amint vásárolható lett, tülekedtek érte az emberek, noha az ára elég magas. De még szinte utcára sem került a hatalmas és tartalmában a körülményekhez képest dicséretesen tárgyilagos munka, a román történészek egész csapata lendült támadásba. Eleve történelemhamisításnak bélyegezték az egészet, s „veszélyes játék"-nak nyilvánították a tanulmányok tartalmát. A kölcsönös vádaskodások-

védekezések, cáfolatok-bizonyítások a legmagasabb párt- és állami tisztségviselők némelyikét is arra késztette, hogy nyilatkozzék. Mindkét oldalon villogtak az érvek kivont kardjai (a névsorolvasástól most eltekintünk), de aztán fokozatosan csillapodnak a kedélyek. Ezért hatott a meglepetés erejével, hogy a Mozgó Világ 1987/7. számában Varga János előhozakodott az aduval:

„Dücső Csaba valóban létezett, és az ominózus munka az ő nevével fémjelzetten tényleg kikerült a sajtó alól. Erről hírt ad egy irodalomtörténeti lexikon is. Annak, hogy Száraz György nem tudott a kötethez hozzájutni, egyszerű — és az ő mentségére szolgáló — magyarázata van. A felszabadulást követően Magyarországon létrejött demokratikus államhatalom irányítói bezúzás végett kötelezték a könyvtárakat és közintézményeket minden olyan írásmű beszolgáltatására, amely tartalmánál fogva antihumánus, nacionalista, soviniszta, antiszemita, uszító, fajgyűlölő, stb. tartalmúnak minősült. A rendelkezés célja minden további lélekmérgezés meggátlása volt.

A külső címlapon egy zászlót tartó és kürtöt fújó ‚ősmagyar' (szittya?) a következő — felszólításszámba menő — szöveggel: ‚Atila (sic!), Álmos, Árpád ivadéka, fel az új honfoglalásra'. Az ábra felett a cím: ‚DÜCSŐ CSABA Nincs kegyelem', alatta pedig ez olvasható: ‚BUDAPEST, 1939 TAVASZA'. A címlap hátoldala további eligazítással szolgál. Róla tudjuk meg, hogy a munkát a ‚Centrum Kiadóvállalat RT' adta ki."

Ha itt elidőzünk egy pillanatig, akkor vagy tucatnyi kérdés tolul előtérbe. Például az, hogy a Centrum, amelynek alapító részvényese volt Teleki Pál is, és főleg egyetemi kiadványokat gondozott, miért támogatta ezt a valóban silány könyvet, továbbá: hogyan írhatták Attila nevét egy t-vel, és miért nem vette észre senki a szerző ama állítását, miszerint a magyarság ősei közé tartozik Dzsingisz kán, az országunkat végigpusztító tatár horda vezére. A dátum közlése is gyanús, hiszen Magyarországon nem szokás (kivételek persze lehetnek) az impresszumban feltüntetni az évszakot. Aztán: hol rejtőzött 40 évig ez a váratlanul megtalált példány. Erről Varga János nem tett említést, pedig dolgozatának végén 16 pontból álló lábjegyzet olvasható! Az viszont tény, hogy Dücső Csaba névvel valaki könyvet jelentetett meg, s ennek nyoma van Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái című lexikon negyedik kötetének 404. oldalán. Ettől azonban még mindig nincs megnyugtató válasz arra, hogy hol is vetette papírra a vértől csöpögő, primitíven nacionalista kelekótyaságait a szerző, s kiknek a céljait szolgálta a „Nincs kegyelem". Az 1927-ben szü-

letett Varga János csupán arra tért ki cáfolatában, hogy Lancranjan folyamatosan idézte a 188 oldalas könyv főhősének kijelentéseit, de semmi jelét nem adta annak; bármit is kihagyott volna az idézetek kezdete és vége között. Márpedig ezt cselekedte! De ezzel sem elégedett meg:

„Aztán itt van a levente-ügy. Az eredeti rémregényben Torday keresztnévként viseli a Levente nevet. E szó Dücsőnél más értelemben egyetlenegyszer sem fordul elő. Lancranjan szövegében a Levente már kisbetűvel íródik, ebben a formájában kapcsolódik a Torday névhez, ebben a minőségben pedig funkcióhordozóvá válik. Egyértelműen azt a látszatot sulykolja tehát, hogy a Horthy-korszak hivatalos, az egész ifjúságra rákényszerített levente-mozgalmának egyik részeséről van szó. Innét már csak egy lépés kell ahhoz, hogy Lancranjan 1940 őszén a rongyosgárdisták mellett l e v e n t é k k e l is elözönöltesse Észak-Erdélyt, és kínoztassa-ölesse velük az ottani román lakosságot. És e lépést meg is teszi."

Vajon miért? Nem gondolt arra, hogy az eredeti szöveget könnyedén ellenőrizhetik és azt is összevethetik a könyvét lapozgatók, hol ferdített tudatosan. Netán amiatt nem törődött a részletekkel, mert Lancranjan maga sem olvasta Dücső eredeti könyvének szövegét, csupán másodkézből szerezte — kapta! — az információkat. Ezt sejteti az a tény is, hogy Száraz Györggyel vitatkozva azt állította: a „Nincs kegyelem" a Kiadóhivatal RT-nál jelent meg (helyesen: Centrum Kiadóvállalat RT), és tömeges példányszámban, pedig az erre vonatkozó adatot a kiadvány nem tünteti fel. Azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az Universal című romániai lap 1940. szeptember 20-i számában arról írtak:

„Az észak-erdélyi terrort a magyar ‚Leventé'-ből átalakult bandák fejtik ki, amelyeket a legutóbbi időben felfegyvereztek. Ezek barangolnak keresztül-kasul a román területeken, és terrorizálják a lakosságot. (...) A magyar kormányzat által hivatalosan támogatott Levente-mozgalom számára (...) Dücső Csaba ‚Nincs kegyelem' címmel még 1939-ben írt egy, a magyar kormány cenzúrája által is jóváhagyott könyvet, amelyben egy Torday nevű leventehős elmondja Piroskának, hogy mi a levente kötelessége: az erdélyi románok könyörtelen kiirtása . . ."

Varga János, aki a legnagyobb hazai levéltárakban dolgozott az egyetem befejezése után — 1950-től —, s beosztásai lehetővé tették a zárolt dokumentumok átnézését is, a Mozgó Világban publikált tisztázó replikájában fölvetette, hogy a magyar kormány azért nem hagyhatta jóvá a kötet kiadását, mert a cenzú-

rát 1939. szeptember 1-től vezették be, míg a regény az év tavaszán jelent meg. Az egész Dücső-jelenségből tehát arra is lehet következtetni, hogy a könyvet a határon kívül írták — vagy onnét iratták —, (lásd a mongol származásra hivatkozás), mert ez jó lehetőségnek kínálkozott arra: befeketítsék a magyar hadsereget és gyilkossággal vádolják a csak fapuskákkal gyakorlatozó leventemozgalmat. Lancranjan az összes állítását erre a könyvre alapozza, ám idáig senki nem jelentkezett a két világháború között alkotó tollforgatók, kiadók, újságszerkesztők közül, hogy személyesen ismerték Dücső Csabát. Ideje lenne, hogy a magyar és román történészek egyaránt tárgyi bizonyítékokkal tegyenek pontot a módszeresen felélesztgetett vita végére, hiszen a csatározás igazi áldozatai (az erdélyi honfitársaink) saját bőrükön érzik az úgynevezett „jószomszédi viszony" elmérgesedésének brutális következményeit!

FLÓRIÁN TIBOR:

Meddig üti még?

Lehet-e megszokni azt, ami megaláz
s naponta meghajlásra késztet?
A korbácsütésre is felszökik a láz,
nem lehet eltűrni a szégyent.

A kenyérért, húsért mindig sorban állók
türelmes emberek voltak,
de mára megtanulták mi is az átok,
vért köptek és szenet loptak.

Meddig nőhet még az évtizedes szégyen?
Az osztályban Gavrilt mondtak
büszke fiadnak, aki Gábor volt régen.

Lábadon csizma helyett már durva bocskor,
mit őseid soh'sem hordtak.
Mondd, meddig üti még hátadat az ostor?

DR. MAILÁTH ISTVÁN:

„A szlovák kérdés, mint nemzetközi probléma az 1938—39-es években"

Dr. Arvéd Grébert *tanulmánya, amelyet az alábbiakban ismertetünk. Megjelent német nyelven „Die slowakische Frage, als internationales Problem" címen a Matus Cernák Intézet kiadásában. 1984. 108. oldal.*

A jelenleg Genfben letelepedett Dr. Arvéd Grébert, aki a közelmúltban ünnepelte 70. születésnapját, a két világháború között felnőtt szlovák nemzedékhez tartozik. Bár erősen nacionalista beállítottságú, európai szemléletű műveltsége következtében a szélesebb látókörrel rendelkező, mérsékeltebb szlovák közélet képviselőjének tekinthető. Politikai hitvallása az önálló szlovák államiság, esetleg olyan európai, vagy regionális államszövetség keretében, amely maradéktalanul biztosítja a szlovák nemzeti igények kiélését. A két háború között gyűjtött tapasztalatok szem előtt tartásával meggyőződéses ellensége a csehekkel való együttélésnek.

Tanulmányában, a nyilvánosság számára időközben hozzáférhető, korábban titkos irattárak okmányainak bőséges idézésével ismerteti — a történelemben első ízben létezett — önálló szlovák állam (1939—45) létrehozásának a diplomácia kulisszái mögött vívott küzdelmeit. Az idézőjelek közötti szöveget szó szerint vettük át a tanulmányból. A zárójelek közötti szöveg saját véleményünk. Egyébként hűségesen kivonatoltuk és ismertettük az illusztris szerző mondanivalóját.

Bevezetőben

a szerző röviden rámutat arra, hogy az Északi-Kárpátok koszorúja és a Duna-vonal közötti (északi részében szlováklakta M.I.) térség miért érdekli a szomszédos nemzeteket:

„A magyarok számára Szlovákia ellenőrzése mindenekelőtt

Magyarország északi határának rendkívül fontos stratégiai biztosítását jelentette a Kárpátok hegylánca révén."

Gazdaságilag — úgymond — ez a terület szállította (a Magyar Királyság) vastermelésének 75 %-át, szinte kizárólag a papírtermelést és a kémiai ipar 65 %-át. (Elfelejtette viszont megemlíteni a magyar Alföld figyelemre méltó előnyeit a szlovák gazdasági élet számára. M.I.).

Szlovákia bekebelezésével a csehek az utóbbi évtizedekben olyan helyzetbe kerültek, ami „bizonyos mértékben lehetővé tette számukra, hogy a közép-európai politikában fontos szerepet játszhassanak — a magyarok rovására."

„A csehek számára szinte létkérdés volt Szlovákia bekebelezése", ami lehetővé tette Kárpátalja beolvasztását is. „A jelentéktelen Csehország" ily módon közép-európai viszonylatban közepes nagyságú államalakulattá lépett elő. Erősen kiemeli Dr. Grébert, hogy cseh szempontból a Duna megkaparintása döntő szerepet játszott a trianoni békegyártásban. Idézi a csehek által a békekonferencia elé tárt Aide memoire Nr. II. Kap. 4. szövegét:

„A Duna-határral a csehszlovák köztársaság valóságos dunai állam lesz. Ennek felbecsülhetetlen politikai és gazdasági következményei vannak. Ez a körülmény rendkívüli helyzethez segíti ezt az országot Nagy-Romániával és Jugoszláviával kapcsolatban, nem is szólva Magyarországról és Német-Ausztriáról. A Duna-határ nélkül a csehszlovák állam egy olyan alapvető tényezőtől lenne megfosztva, amely a közép-európai térségben jövendő helyzetében nélkülözhetetlen ahhoz (az igazság és a jog elveinek tiszteletben tartását szem előtt tartva), hogy politikai és gazdasági vonatkozásban helyt tudna állni a németekkel és magyarokkal, valamint egyéb szomszédaival szemben. A Duna a csehszlovák állam számára az a tartó pillér, amelyben egész politikai és gazdasági épülete nyugszik. A csehszlovák államnak valóban dunai államnak kell lennie. Ez lesz az életereje, ez adja meg valódi jelentőségét kelettel szemben, miként Bohémiát hegyvidékes határa nyugaton valódi arculatához segíti Németországgal szemben."

A lengyelek szempontjából a Szlovákiára kiterjesztett uralmuk megnyitotta volna számukra az utat a Duna-medence térségébe, háttérbe szorította volna a cseh befolyást Közép-Európában, elindítva mindezzel a lehetőségét egy valóságos lengyel nagyhatalmi politika kifejlődésének.

Ebbe a nemzetközi helyzetbe (amelyben a Német Birodalom még nem szerepel) ágyazza be Dr. Grébert az 1938—39-es éveket

megelőző események ismertetését. 30 oldalon foglalkozik Szvatopluktól kezdve a szlovákok önállóságra törekvésével. Úgy tünteti fel a valójában (szerző szerint is) csak a 19. században kezdetét vevő szlovák önkormányzatra irányuló megmozdulásokat, mintha Stur és maroknyi követője a szlovák nép nagy többségének igényeit képviselte volna. Ebben a részben sok mindent meg kellene kérdőjelezni. Célunk azonban nem vitairat szerkesztése, hanem az egyébként értékes és érdekes tanulmány recenziója. Ezért csupán:

az 1918—1938 évek

közötti események ismertetését emeljük ki a tanulmánynak ebből a részéből.

1918-ban a szlovák szociáldemokraták Jozef Varecha vezetésével elutasították a csehekkel való államközösséget. Népszavazást követeltek a független Szlovákia életre hívása érdekében, mert ellenezték mind a csehekkel, mind a magyarokkal való közösködést. 1918. december 11-én Kassán kikiáltották a Szlovák Népköztársaságot. Ezt a mozgalmat a cseh légionáriusok francia és olasz segítséggel letörték.

(Fél évvel ezután a magyar „vörös" hadsereg pár hét leforgása alatt a Vág folyó mögé futamította a cseh légiókat M.I.), mire 1919. június 16-án, immár kommunista vezetéssel, Eperjesen kikiáltották a Szlovák Tanácsköztársaságot, amelynek kormánya élén Antonin Janousek állt. (Francia nyomásra a magyar „vörös" haderő kénytelen volt kiüríteni a gyors előnyomulással csehektől megtisztított területet és a cseh légiók újra beszivárogtak a mai Szlovákia térségébe!) A Szlovák Tanácsköztársaság megszűnt létezni.

A hazai eseményekkel egyidejűleg, 1919-ben Andrej Hlinka páter szlovák delegáció élén (a lengyelek segítségével) Párizsba zarándokolt, hogy tiltakozzék a csehekkel való együttélés kényszerítése ellen. Ezt Dr. Grébert is megemlíti, főleg a 75. sz. lábjegyzetben, de messze nem olyan részletesen, amint ennek a tragikus epizódnak az igen tanulságos részleteit Steven Bonsal US-ezredes „Suitors and Suppliants" című könyvében olvashatjuk (Prentic Hall Inc. — New York, 1946). Márpedig Hlinkának a Bonsal ezredessel folytatott párizsi tárgyalásai és annak körülményei igen érdekes adalék az újkori szlovák történelem hű megvilágításához. (Mert kiderül ebből az emlékiratból, hogy Hlinka, aki kétségen kívül a szlovák közvélemény döntő többségét képvi-

selte a szociáldemokratákkal és kommunistákkal szemben, nem volt ellene a magyarokkal létesítendő modus vivendi megoldásnak. A szlovák szempontokat ismertetve, többek között azt mondotta Bonsalnak, hogy „... meglátja, ezredes úr, a történelem igazolni fogja: extra Hungariam non est vita." M.I.)

Kevésbé ismert, amit a szerző hg. Windisch-Graetz Lajos „Ein König kampft für die Freiheit, Wien—München, 1957" című könyve alapján említ, hogy ti. Hlinka páter Herodek nevű titkárját egyidejűleg Svájcba küldötte Károly királyhoz, hogy a szlovák nép hűségéről biztosítsa az uralkodót. Három év múlva Hlinka találkozott Fischer-Colbrie kassai püspökkel. Megállapodtak, hogy mihelyt sikerül Károly királynak konszolidálni a hatalmát Csonka-Magyarországon, egyidejűleg kikiáltják Szlovákia függetlenségét és Károly királyt szlovák királlyá koronázzák.

(Közbevetőleg: Milán Hodza egyike volt a szlovákok országgyűlési képviselőinek a Magyar Királyság parlamentjében. 1918-ban a szlovákok képviselőjeként egyezményt dolgozott ki Bartha Albert vezérezredes, honvédelmi miniszterrel, a magyar kormány teljhatalmú megbízottjával szlovák autonóm terület létesítéséről a Magyar Királyság keretén belül. Az autonóm szlovák terület közigazgatási határa nagyban-egészben megegyezett az 1938-ban, a belvederi döntéssel megvont néprajzi határral. Azzal a különbséggel, hogy Pozsony nem tartozott a szlovák önkormányzati területhez, mert 1918-ban lakosságának alig 14 %-a volt szlovák, amit Hodza nagyon jól tudott és elismert. Az autonóm szlovák terület székhelye Besztercebánya lett volna. Az autonómia olyan széles körű volt, hogy szlovák vezényszóval szlovák ezredek felállítását biztosította. A megállapodást írásba foglalták és mindkét részről aláírták. Benes azonban Párizsból dezavuálta Hodzát.

A szlovák történetírók utólag úgy állítják be ezt a megállapodást, mintha Hodza taktikázásból „játszott" volna a magyarokkal avégből, hogy elérje a honvédség kivonását a szlovák területről, ami az egyezség aláírása után meg is történt. Ha ez a beállítás megfelelne a valóságnak, úgy ez roppant kedvezőtlen fényt vetne a szlovákokra, mert azt igazolná, hogy a szlovákok megbízhatatlanok és komolytalan tárgyaló felek.

De nem felel meg a valóságnak. Mert a szlovák lakosság is magáévá tette Hodza megállapodását és fegyverrel állt ellen a morva terület felől beszivárgó cseh légióknak.

Nagyszombat térségében szabályos csata fejlődött ki, amely

visszavonulásra kényszerítette a cseh légiókat. Bartha Albert vezérezredes a fenti eseményekre való visszaemlékezés során[1] 1952-ben New Yorkban kiadott interjújában ugyancsak megemlékezik a nagyszombati „csatáról", aminek során kiemelte, hogy egy I s t ó k nevű szlovák honvédhadnagy messzemenően kitüntette magát a csehek ellen viselt csatározásban. I s t ó k később tábornoki rangban az önálló Szlovákia csendőrségének lett a parancsnoka és mártírhalált halt a Benes által művelt szlovákellenes bosszúálló vérengzésben 1947-ben.

Dr. Grébert nem említi a Hodza-epizódot. Nem említi azt sem, hogy Pozsonyban, az ottani cs. és kir. hadapródiskola növendékei ugyancsak visszaverték a cseh légiókat. Hans Pokorny cs. és kir. vk. százados aktívan részt vett a pozsonyi csata irányításában. Az ő közléséből tudjuk[2], hogy a lakosság részéről számtalan szlovák is csatlakozott a hadapródokhoz. A cseh légióknak csak akkor sikerült bevonulniuk Pozsonyba, amikor francia nyomásra be kellett szüntetni az ellenállást. Véleményünk szerint viszont igen lényeges adatolásról van szó az 1918-at követő események történelmi hűségnek megfelelő megvilágítására. M.I.)

Benes intrikája következtében a franciák kiutasították Hlinkát Párizsból. Hazatérte után a csehek börtönbe vetették. A delegációban részt vevő Dr. Frantisek Jehlicka, Hlinka bizalmas munkatársa, erre jobbnak látta emigrációba vonulni. Párizsból Magyarországba tért vissza. 1920-tól kezdve külföldön Jehlicka állt az élére annak a mozgalomnak, amely a szlovák önállóság kivívását tűzte ki célul.

Jehlicka bizalmas naplóját cseh ügynökök ellopták, viszont J. Kramer, kommunista történész „Irredenta a separatizmus v slovenskej politike 1919—1938" című könyvében (Pozsony, 1957) fénymásolatokat közöl a naplóból és ismerteti Jehlicka politikai célkitűzéseit, amelyeknek a lényege az önálló Szlovákia megteremtése. Ezt a magyarok vagy a lengyelek segítségével kívánta megvalósítani. Ha másként nem lenne járható, elsőben széles körű belpolitikai autonómia biztosítása révén, ami adott esetben ugródeszka lenne a teljes önállóság kivívásához.

Jehlicka tehát a fenti célkitűzéssel 1920-ban Magyarországba emigrált, ahol szívesen fogadták. Budapest azonban „javaslatait túl soknak minősítette, mert hogy a szlovákok túl sokat kívánnak". Erre Jehlicka Lengyelországba tette át székhelyét. Lengyel támogatással 1921. május 25-én Varsóban proklamálták „az önálló Szlovák Köztársaságot", amely „miután mi (szlová-

kok) nem vagyunk elég erősek, a 25 milliós lengyel testvérnépre fog támaszkodni. Lengyelországgal federatív viszonyban fogunk élni". Mindezt gróf Csekonics, Magyarország varsói követe jelentette a budapesti külügyminisztériumnak.

Lengyel katonai körök lelkesen felkarolták ezt az elképzelést és aktívan támogatták — 1923-ban — egy csehellenes felkelés szervezkedését Szlovákiában. Minderről persze Benes tudomást szerzett és megüzente Varsóba, hogy ha nem hagyják abba a szlovákok támogatását, ő majd a kárpátaljai „ukránok" révén szervez hathatós segítséget a lengyelországi ukrán szeparatista törekvések támogatására. Erre a lengyelek elcsendesedtek.

Ezek után Jehlicka számára nem maradt más választás, mint „a szlovák önállóságot, illetve autonómiát megint a magyarok segítségével szorgalmazni, éspedig Magyarország keretein belül". Budapest anyagi segítségével Jehlicka aktív tevékenységet fejtett ki szerte Európában. A szlovák-magyar megoldás érdekében szerkesztett propagandaírásai Varsóban, Bécsben, Párizsban, Genfben és Londonban kerültek kiadásra, „... sohasem Budapesten, ui. a magyarbarát irányzat népszerűtlen volt Szlovákiában". (Erről gondoskodott a benesi, magyargyűlöletet doktrináló hírverés. Lásd: Prof. M.S. Durica írását az SKS Bulletin 46. számában. M.I.)

Jehlicka Rómában még a szovjetorosz követséggel is felvette a kapcsolatot, orosz támogatást keresve, mert „Szlovákiát, mint gyarmatot, a cseh kapitalisták kizsákmányolják". Amikor azután Benes a 30-as években nyíltan szovjetorosz barátságra állította át külpolitikáját, a szlovák ügy orosz támogatása illuzórikussá vált. Jehlicka ettől az időtől fogva kifejezetten szovjetellenesre fordult. Rendszeresen riasztotta a német, magyar, olasz, lengyel, francia és angol közvéleményt Benes szovjetbarát politikájának egész Európára kiható veszedelmével.

1934-ben Mussolini személyesen fogadta Jehlickát, majd 1936-ban másfél órás kihallgatáson újra tárgyalt vele. A Duce üzenete a szlovákok számára állítólag így szólt: „Veletek leszek és mindig mellettetek maradok és mindig számíthattok rám."

A jelek szerint ebben az időben merült fel egy horvát-osztrák-magyar-szlovák államszövetség terve, amely Olaszországra támaszkodott volna. (Gömbös Gyula miniszterelnöksége alatt valóban létrejött az olasz-osztrák-magyar „tengely". A fenti koncepcióban már felismerhető a röviddel ezután lanszírozott Intermárium terv, amely immár Lengyelország bevonásával cordon sanitaire-t lett volna hivatott vonni a Keleti- és Fekete-tenge-

rek között a szovjetorosz világ és Nyugat-Európa közé. Karol Sidor lelkes híve volt az Intermárium elképzelésnek, mert ebben látta biztosítottnak a szlovák nemzeti öncélúság megvalósítását. Az Intermárium koncepciót egyébként a 14. században már egyszer megvalósította Nagy Lajos királyunk. Akkor ugyan a keletről fenyegető ozmán térhódítás elleni védekezés végett látszott szükségesnek ennek a lengyel-magyar perszonáluniónak a létesítése, de hát a keleti világnak a nyugat-európai civilizáció meghódítására irányuló vágyakozása és tervezgetése változatlanul fennáll a 20. században is! Mert a történelmi események mozgató rugója geopolitikai adottságokban rejlik. Ez gerjeszti különböző nagyhatalmak világhódító álmait, amelyeknek más népekre veszedelmes kihatása ellen nem lehet apró népek egymás rovására kifejtett acsarkodásával védekezni. M.I.)

Jehlicka Genf székhellyel életre hívta a „Szlovák Tanácsot" (Conseil Slovaque), amelynek révén élénk tevékenységet fejtett ki a Népszövetség ülései alkalmával összegyűlt politikusok és diplomaták körében.

Hitler uralomra jutása után megjelent a Német Birodalom is a szlovák törekvések kivitelezésének „nemzetközi" színpadán. Jehlicka felvette a kapcsolatot Dr. Krebsszel, aki a szudétanémetek képviselője volt a prágai parlamentben. Állítólag Hitler kancellár jóváhagyásával megegyezett Krebsszel, hogy a szlovákok vállvetve fognak küzdeni a szudétanémetekkel célkitűzéseik megvalósításáért. Jehlicka ezután gyakran volt látogatóban Berlinben is és 1936-ban német részről felhatalmazták, hogy a szudétanémetek képviselete Genfben a „Szlovák Tanáccsal" közösen szerepeljen a nyilvánosság előtt.

1938-ban Dr. Jehlicka gyanús körülmények között Bécsben hirtelen meghalt. Állítólag megmérgezték. Egyes vélemények szerint cseh ügynökök tették volna el láb alól, mert kezdett erősen kényelmetlen lenni Benes számára. „Más vélemények szerint magyar ügynökök áldozata lett volna." (Az utóbbi feltevés több mint valószínűtlen. Elsőben is, mert a magyar jellemtől idegen az orgyilkosság, amire nincsen példa a magyar történelemben. Ezzel szemben az orgyilkosságra, mint politikai fegyverre elég példa van a cseh történelemben V. László királyunktól kezdve Matus Cernákig. Másodszor, Jehlicka magyar szempontból hasznos volt, cseh szempontból viszont „megátalkodott ellenség". M.I.)

Dr. Jehlicka és Hlinka páter nem álltak egyedül a nemzetközi fórumon kifejtett szlovák törekvésekért folytatott küzdelemben.

Így pl. Dr. Vojtech Tuka, még 1929 előtt, amikor is Benes hazaárulásért perbe fogta és szabadságvesztésre ítéltette, két ízben is tárgyalt Budapesten. A magyarok felajánlották neki — idézzük — „hogy hasonló önkormányzatot biztosítanak a szlovákoknak, mint amelyet a horvátok élveztek a régi Magyar Királyságban (tehát többet, mint a híres pittsburghi szerződés, amelyet T.G. Masaryk és társai nem tartottak be — Dr. A.G.). Dr Tuka elutasította a magyarok ajánlatát és azt kívánta tőlük, hogy támogassák az önálló szlovák állam megvalósítását; később majd elválik, milyen magatartásra határozzák el magukat a szlovákok képviselői."

Tukához hasonló tevékenységet fejtett ki Dr. L. Bazovsky is, valamint Karol Sidor, később Szlovákia követe a Szentszéknél, aki a lengyel vonal és a Vatikán rokonszenvét is élvező Intermárium csoportosulás híve volt. 1936-tól kezdve pedig a szlovák fiatal nemzedék, amely Dr. Ferdinand Durcánsky körül csoportosult, bécsi kapcsolataikon keresztül keresett és talált összeköttetést a berlini kormánytényezőkhöz.

A lengyel magatartás

Az orosz és német expanzió közé szorított lengyelek 1920 óta figyelemmel fordultak a szlovák kérdés felé. Annál is inkább, mert amint már szó volt róla, Jehlicka a 20-as évek elején szlovák részről kereste a lengyel támogatást, amit később Sidor és Tiso is folytattak. Pilsudsky marsall akkoriban — a 20-as években — a szlovák-magyar együttélés gondolatát támogatta, széles körű szlovák önrendelkezés formájában. Később — a 30-as évek elején —, amikor a „lengyelek látták, hogy a szlovákok többsége hallani sem akar a magyarokról", Pilsudsky „hosszú habozás után elejtette a szlovák-magyar együttélés megoldását". Meggyőződése volt azonban, hogy Csehszlovákia előbb-utóbb szét fog esni. Erre az esetre igényt tartott Tessinre, Kárpátalját illetően viszont támogatta a magyar igényeket.

Pilsudsky halála után (1935) Josef Beck ezredes, külügyminiszter magáévá tette a marsall Tessinre és Kárpátaljára vonatkozó politikáját azzal a kiegészítéssel, hogy „Szlovákiának semleges állammá kellene lennie lengyel védelem alatt, de gazdasági vonatkozásban Magyarország befolyása alatt állana". Felmerült az a terv is, hogy a politikailag Lengyelországra támaszkodó szlovák állam gazdasági vonatkozásban vámuniót létesítsen Magyarországgal.

Ilyen értelemben közvetítettek a lengyelek már 1936-ban Budapest felé, igyekezve meggyőzni a magyarokat, hogy a néprajzilag magyar területek kivételével ne erőszakolják a szlováklakta térség reintegrálását. Alakítsanak Szlovákiából, mindhárom érdekelt egyetértésével, egy semleges puffer-államot Lengyelország és Magyarország között, amely gazdaságilag Magyarországra támaszkodna.

(Közbevetőleg: Az események igazolni látszanak, hogy a magyarok magukévá tették a lengyel koncepciót. Mert amikor Hitler 1938 augusztusában a kieli flottaparádé és a Prinz Eugen nevű csatahajó vízre bocsátása alkalmával felajánlotta Horthy Miklósnak az egész Felvidék — mai Szlovákia és Kárpátalja — visszacsatolását Magyarországhoz, a Kormányzó udvariasan kitért az ajánlat elfogadása elől azzal az indoklással, hogy Magyarország revíziós politikáját csak az érdekelt népek önrendelkezési jogának az érvényesítésével, vagyis népszavazással kívánja megvalósítani. /Laffan R.G.D. „Survey of International Affairs 1938" — Vol. III. London, Oxford University Press, 1953., p. 69; továbbá: Újpétery Elemér: „Végállomás Lisszabon", Bp. 1987. 60. old./)

Zsolna, 1938. október 6.

Ilyen előzmények után került sor a Hitler által kiváltott csehszlovák krízisre 1938-ban. Szeptember végén megtörtént Münchenben a négyhatalmi döntés, amely megfosztotta Csehországot a szudétanémetek-lakta területétől.

„A varsói külügyminisztérium irattárában megtalálható a prágai lengyel követ, K. Papées egy 1938. szeptember 30-án keltezett sifrírozott távirata az alábbi szöveggel:

Sidor és Tiso kezembe adtak ma egy, a lengyel kormánynak címzett deklarációt, amely lengyel védelem alatt az önálló szlovák állam programját tartalmazza.

Ennek a deklarációnak — folytatjuk Dr. Grébert idézését — védelemkeresés volt a célja a magyarok részéről esetleges megszállás ellen, ha katonai tevékenységre kerülne sor Csehszlovákiával szemben."

1938. október 5-én Varsóba érkezett gr. Csáky István, az akkori m. kir. külügyminisztérium kabinetirodai főnöke és hivatalosan közölte a lengyel kormánnyal, hogy „Magyarország egyetért Szlovákia önállóságával".[3]

1938. október 6-án ültek össze Zsolnán a legfontosabb szlovák

politikai pártok képviselői, hogy döntsenek Szlovákia önálló állammá deklarálásáról. Végül is Cseh-Szlovákia federatív állammá történő átalakítását szavazták meg, amelynek Szlovákia a federatív államot megillető önkormányzattal továbbra is tagja marad.

Idézzük Dr. Grébertet: „Az ok, amiért a szlovákok nem proklamálták már 1938. október 6-án a teljes állami önállóságot, azért történt, mert egyrészt a szlovák politikusok nem voltak kellően tájékozottak a szomszéd államok álláspontjáról, másrészt azzal magyarázható, hogy Szlovákiában az állami adminisztráció, hadsereg, rendőrség, gazdaság, bíróság és közoktatás erősen a csehek és kollaboránsaik uralma alatt állt."

Megemlíti Dr. Grébert, hogy a Szlovák Néppárt (Hlinka-párt) „fiatal tagjai", élükön Dr. Ferdinand Durcansky, Alexander Mach, Dr. Josef Kirschbaum és Karol Murgas, a zsolnai döntésen erősen kardoskodtak az állami önállóság azonnali kikiáltása mellett.

(Közbevetőleg: E sorok írója 1938 októberében a budapesti Magyar Rádió külügyi osztályának munkatársa volt. Okóber közepén meglátogatott bennünket egy szlovák ismerősünk, a Hlinka-párt képviselője, aki részt vett a zsolnai tanácskozáson. Az ő tájékoztatása szerint a többség valóban az azonnali önállóság és Csehszlovákiából való kiválás mellett foglalt állást. Az elkeseredett vita arról folyt, vajon az önálló Szlovákia lengyel, vagy magyar orientációt válasszon? Bár a magyar „vonalnak" jelentős pártja volt, a többség a lengyelekkel való együttműködést előnyösebbnek ítélte. A vita hevében valaki felszólította a jelenlevőket, hogy nézzenek ki a tanácskozóterem ablakán. Ha jól emlékszem, a Tátra szálló nagytermében volt a gyűlés. Az épület előtti téren a Zsolnán állomásozó 41. csehszlovák gyalogezred gépfegyveres osztagai csővel az épület felé tüzelő állást foglaltak el. A gépfegyverek mögött a gyalogság lábhoz tett fegyverrel várakozott. Ez a látvány azután lehűtötte a kedélyeket és végül is a mérsékeltek óvatos javaslata győzött. Ezt a magánértesülésből származó és az események megvilágításához fűződő adalékot a még élő szemtanúk megerősíthetik vagy cáfolhatják. M.I.)

A döntés, amiért a szlovákok Zsolnán nem proklamálták önállóságukat, nagy csalódást okozott a lengyel kormányban. Bár a lengyel helyzetmegítélés szerint (Kobylanski) ideiglenes állapotról volt szó, amit rövidesen követni fog a szlovákok kiválása a cseh-szlovák államközösségből, a lengyel kormányt mégis aggasztotta az „idővel való versenyfutás" olyan értelemben, hogy

az önállóság későbbi időpontban történő proklamálása esetleg már nem a lengyel és magyar egyetértés fedezete mellett valósul meg, hanem német támogatással. A lengyeleket aggasztotta, hogy egy ilyen konstelláció meghiúsíthatja az általuk szorgalmazott magyar-szlovák-lengyel blokk kialakulását, amelynek lengyel szemszögből az lett volna a feladata, hogy megakadályozza a német hegemónia direkt betörését a Kárpát-medencébe, mert ez a körülmény bizonytalanná tette volna Lengyelország déli határát is. (A lengyel aggodalmakat és helyzetmegítélést a későbbi események tökéletesen igazolták. A lengyel-német háború kimenetele viszont illuzórikussá tette a lengyelek elképzelte magyar-szlovák-lengyel blokk értékét. M.I.)

Útban az önállóság felé

(A müncheni négyhatalmi döntést a közép-európai népek úgy értékelték ki, hogy Anglia és Franciaország szövetsége elveszítette gyakorlati értékét. Arccal Berlin felé fordultak. Mert úgy ítélték meg az új európai helyzetet, hogy nacionalista /és soviniszta/ célkitűzéseik valóra válása érdekében egyetlen nagyhatalom barátságának, jelesen a Német Birodalom jóindulatának van reális értéke!)

A Berlin kegyeit kereső tülekedésben (a románok mellett) élen járt a München után hivatalba lépő cseh kormány. Dr. Grébert sorozatosan idéz a Wilhelmstrasse titkos irataiból, amelyek ma már a nyilvánosság rendelkezésére állnak. Figyelemre méltó okmányok ezek a szinte hihetetlen cseh „politikai rugalmasság" adatolására.

1938. október 10-én Chvalkovsky cseh külügyminiszter A. Hencke Prágában akkreditált német ügyvivőnek azt mondotta, hogy a „csehszlovák kormánynak semmi közösködése sincsen már Franciaországgal... Hogy amit a Német Birodalom Münchenben követelt és elért, az igazságos volt... Hogy az utóbbi idők fejleményeiért elsősorban, különösen a sajtóban érvényesülő, zsidó befolyást terheli a legfőbb felelősség."

1938. október 13-án Frantisek Chvalkovsky Berlinben többek között kijelentette Ribbentropp külügyminiszternek, hogy „a cseh nép nagy többsége alapjában véve egyáltalán nem németellenes... Cseh részről őszintén igyekezni fognak, hogy teljesítsék a német kívánságokat... Hogy a csehszlovák külpolitikában 180 fokos kurzusváltozást hajtanak végre... Természetesen vége

van a Moszkva-Prága vonalnak és ha Németország megengedi, a csehszlovák külpolitika a Birodalomra fog támaszkodni."

Hitler 1938. október 14-én fogadta Chvalkovskyt, aki megismételte a cseh bel- és külpolitika szervilis alárendelését a Német Birodalom kívánságainak. „A Birodalom jóindulatát kérte az új politikához... Ígérte, hogy megszüntetik a zsidó befolyást... Kívánatos a csehszlovák gazdasági tevékenység egybehangolása a némettel..."

Göring birodalmi marsall feljegyzése 1938. október 16-án Vojtech Mastny berlini cseh-szlovák követtel folytatott beszélgetéséről: „Csehországban a kurzust 180 fokkal megfordították. Külpolitika: Németországra támaszkodás. Belpolitika: erélyes jobboldali kurzus. Kommunizmust elintézik. Zsidóproblémát komolyan kézbe veszik. Csehország sorsa Németország kezében van." A feljegyzés szélén Göring megjegyzése: „Führer kívánhat mindent Csehországtól."

Hasonlóképpen nyilatkoztak Syvory tábornok, cseh miniszterelnök, Husárek tábornok, miniszter és a cseh kabinet többi tagja, Hácha köztársasági elnökről nem is szólva, amikor a Német Birodalom képviselőivel érintkeztek.

Rövidesen ezután megindult a cseh magatartásra tradicionálisan jellemző intrika szítása. Elsősorban a szlovákok ellen. Chvalkovsky Hitlernél lebonyolított látogatása alkalmával, 1939. január 21-én azzal érvelt, hogy a zsidótlanítás ütemét a szlovákokra való tekintettel lassítani kell, ellenkező esetben a közel egymillió USÁ-ban élő szlovákot az a veszély fenyegeti, hogy az utcára kerülve elpusztulnak.

Hencke német ügyvivőnek Chvalkovsky aggályait fejezte ki, amiért „nem lehet szem elől téveszteni, hogy Szlovákiában túlságosan magyarbarát irányzat létezik. Legfontosabb képviselői Tuka és Mach. Ennek az irányzatnak a szorgalmazásában katolikus befolyások játszanak szerepet, amelyek hátterében Róma áll." Továbbá „a Szlovákiában uralkodó, túlságosan katolikus irányzat bizonyos nemzetközi veszélyt jelent az összállam számára...", mert „...a birodalmi kormány a szlovákok magatartása miatt, amit Rómából diktálnak, a cseh-szlovák kormányt tehetné felelőssé", meg hogy „Tuka nyilván klerikális körök részéről a Harmadik Birodalom ellen befolyásolt személy."

Párhuzamosan a csehek tevékenységével a szlovákok is akcióba léptek. Ferdinand Durcánsky, az autonóm szlovák kormány helyettes elnöke, Alexander Mach, szlovák propagandafőnök és Franz Karmasin, a szlovákiai németek államtitkára jelenlétében

1938. október 17-én Göring marsallt tájékoztatta Berlinben: „A szlovákok sohasem akarnak Magyarországhoz tartozni. A szlovákok önállóak akarnak lenni, politikai, gazdasági és katonai vonatkozásban, legerősebb támaszkodással Németországra. Az önállóság megvalósításának előfeltétele, hogy a haderő és rendőrség szlovák parancsnokság alá kerüljön." Végül közölte Göringgel, hogy **„a csehek sokkal engedékenyebbek a magyarok felé, mint a szlovákok".**

1939. március 14.

Az 1938. október 6-án kivívott szlovák önkormányzat Csehszlovákia keretén belül, amint Dr. Grébert az okokat ismertette, születésénél fogva félmegoldás volt. Alig egy hónap múltán, **1938. november 18-án**, több szlovák politikus Rózsahegyen megtartott összejövetelén Karol Sidor (a lengyel orientáció híve) és Dr. Durcánsky (a német vonal híve) megegyeztek abban, hogy az önkormányzat nem kielégítő, meg kell valósítani a csehektől független önálló Szlovákiát.

1938. november 30-án Tiso miniszterelnök nyilvánosan hasonló értelemben nyilatkozott. December 6-án Tuka, december **12-én** Durcánsky és Mach, **1939. február 5-én** Mach sürgették az önállóság megvalósítását.

1939. február 12-én Tuka Hitlerrel folytatott tárgyalása során kijelentette, hogy „a csehekkel való együttélés a szlovákok számára lelkileg csakúgy, mint gazdasági vonatkozásban elviselhetetlenné vált." Hangsúlyozta, hogy „ha a szlovák önállóság megvalósítását a csehek véresen le akarnák verni, a Führernek csak egy szavába kerülne, hogy ez ne történjen meg. Éppen úgy a Führernek egyetlen szavával meg lehet fékezni a magyarok és lengyelek aspirációját."

Az önállóság érdekében kifejtett mozgalom annyira általánossá vált, hogy a prágai kormány **1939. március 10-én** Tiso miniszterelnököt, Durcánsky és Pruzinsky minisztereket felmentette hivatali tisztségük alól. Durcánsky még aznap, Hitlernek küldött táviratban tiltakozott a „prágai kormány alkotmányellenes katonai diktatúrája ellen."

1939. március 13-án Hitler Berlinben fogadta Tiso és Durcánsky elmozdított minisztereket és Ribbentrop, valamint Meissner államtitkár jelenlétében közölte velük, hogy a Német Birodalomnak semmi érdeke sincsen a Kárpátoktól k e l e t r e eső térségben. Nem kíván semmit a szlovákoktól. De ha ők önállóak

akarnak lenni, akkor ezt nekik maguknak kell kinyilvánítaniok. Ha ez megtörténne, akkor ő ezt a törekvést támogatná, sőt garantálná is. Ha azonban a szlovákok haboznak és nem tudnak határozni, akkor sorsukra hagyja őket. Ebben az esetben csak a németek olyan érdekeiért szállna síkra, amelyek nem esnek k e l e t r e a Kárpátoktól.

A jelenlévő Ribbentrop hozzáfűzte, hogy a döntésnek nem napok, hanem órák alatt kell megtörténnie. A tárgyalás során táviratot kézbesítettek Ribbentropnak. Felolvasta. Az állt benne, hogy a szlovák határ mentén magyar csapatösszevonásokat figyeltek meg... (Ami nem felelt meg a valóságnak. M.I.)

Ilyen előzmények után a szlovák országgyűlés — figyelemmel a Hitlertől előzetesen nyújtott garanciára — **1939. március 14-én** egyhangúlag kinyilvánította Szlovákia állami önállóságát, amit a m. kir. kormány elsőnek, még aznap, 1939. március 14-én de facto és de jure elismert (amivel eléggé világosan kinyilvánította a szlovák kérdésben elfoglalt végleges álláspontját — M.I.). Gr. Esterházy János, a szlovákiai magyarok politikai vezére a szlovák parlamentben ugyancsak az önállóság mellett szavazott és azt „fenntartás nélkül helyeselte és örömmel fogadta."

Magánvélemény

Dr. Grébert 154 lábjegyzetben felsorolt forrásmunkák idézé-

sével értékes okmánygyűjteménnyel világította meg a Kárpát-medence — szlovák vonatkozású — legújabb kori eseményeinek azokat a részleteit, amelyek nem eléggé ismertek a köztudatban. Ez ennek a tanulmánynak a legfőbb értéke. A másik, semmivel sem csekélyebb, hogy hangvétele tárgyilagos és az események hű ismertetésére törekszik.

A tanulmány természetesen különböző észrevételeket vált ki az olvasóban. Magyar szempontból feltűnik a magyaroktól való ádáz félelem, ami — legalábbis Dr. Grébert ismertetésében — vörös fonálként húzódott végig, különösen a 30-as évektől kezdve, a szlovák közvélemény alakításán. Ennek több oka volt.

Elsősorban és főleg a csehek által céltudatosan fűtött gyűlölet-propaganda a „rabszolgatartó" magyarok ellen, hogy a szlovákok féljenek a magyaroktól és hálásak legyenek az őket „felszabadító" cseheknek, amint ezt Prof. M.S. Durica bátran megírta az SKS Bulletin 46. számában. Ennek a gyűlölet-doktrinálásnak a gyökereit ma sem lehet eltávolítani a két világháború között felnőtt szlovák nemzedék lelkéből. Ahhoz, hogy valaki „jó" szlovák legyen, ma is hozzátartozik a magyarokról „csak rosszat vagy semmit" híresztelés. Ha valaki szlovák létére tárgyilagosan próbál hozzászólni a magyar-szlovák viszony elmérgesített témaköréhez, arról a „habzó szájú" és hangadó értelmiségiek nyomban megállapítják, hogy „magyarón", ami többé-kevésbé megfelel a hazaáruló titulusnak.

A másik ok, amire Dr. Grébert is rámutatott: „a szlovák politikusok tájékozatlanok voltak a szomszéd államok álláspontjáról."

Így például tájékozatlanok voltak arról, hogy Budapest a lengyel közvetítést magáévá téve elfogadta a realitásoknak és a közös érdekeknek megfelelő önálló szlovák állam létesítését. Nem ismerték és még ma sem eléggé közismert szlovák körökben Horthy egyértelműen elutasító állásfoglalása Kielben (1938), amikor Hitler egész Szlovákia Magyarországhoz csatolását ajánlotta fel neki. Nem veszik figyelembe, hogy a m. kir. kormány elsőnek ismerte el a szlovák önállóság kinyilvánítását, amivel világosabban nem dokumentálhatta az állásfoglalást.

A tárgyilagosság kedvéért el kell, hogy ismerjük: a csonka-magyarországi kormánykörök és a közvélemény felfogása sem volt korszerű a szlovák kérdésben. Megfeneklett az első világháborút megelőző évek szemléletében. Nem tudatosították, hogy a két háború között felnőtt egy új arcú szlovák értelmiségi nemze-

dék, amely már alkalmas volt egy időközben nemzetté érett nép önálló igénnyel fellépő államéletének az adminisztrálására.

Hiába volt magyar részről az is, hogy a szlovákok által elfogadhatónak minősülő magyar álláspont elkésve jutott a diplomáciai hálózat tudomására és akkor is közvetve, nem pedig egyenesen Pozsonynak címezve. Ez viszont bizalmatlansági motívummal menthető, mert Budapestnek tudomása volt arról, hogy a szlovákok nem őszinte tárgyaló felek. Budapesten tudták azt is — amit Dr. Grébert tanulmánya is igazol —, hogy cseh és német vonatkozásban a szlovákok nem riadnak vissza jóindulatúnak nem minősíthető intrikák szövésétől.

Benes történelmi és földrajzi tények meghamisításával, félrevezetéssel és a történelemben példátlan intrikákkal fabrikálta össze Csehszlovákiáját, amelynek létét kizárólag nagyhatalmak kegyére bízta. Hogy mit ér a nagyhatalmak védelme, azt Benes tapasztalhatta Münchenben...

Amikor Hitler 1939 végén Salzburgba rendelte Tisot és Tukát, ahol is szokott nyers modorában közölte velük, hogy elege van Durcánskyból, akit nem óhajt tovább a szlovák kormányban látni, akkor Ferdinand Durcánsky is elmélkedhetett azon, hogy mit ér egy olyan „önálló" állam „szuverenitása", amelynek létrejötte és léte — az ő közvetítése révén — egy nagyhatalom kegyétől függ...

A történelem sok ezer éves tanulsága szerint vannak olyan tanulságok, amelyeknek megdönthetetlen realitása ma is változatlanul érvényes. Ilyen például az a tény, hogy nagyhatalomnak nincsenek barátai. Nagyhatalomnak csak érdekei vannak. Érdekeinek mindenkori alakulása szerint vagy kihasználja a m a i barátait, vagy elejti a t e g n a p i barátot. De önzetlenül sohasem áll ki a „barátok" érdekeinek védelmére. Az a kis nép, amely nagyhatalmak kegyeinek segítségével akar „önálló" államot játszani, méghozzá más népek megkárosítása révén, az homokra épít.

De van a kis és közép népek számára időt álló, pozitív tapasztalat is a történelemben arra az esetre, ha téridegen beavatkozást távol tartva saját érdekeiket saját erejükből kívánják megvédeni és ápolni. Például a Helvét Eidgenossenschaft. Magyarul: „Svájci Kantonok Államszövetsége".

Volt a szlovákoknak egy tiszteletreméltó jelszavuk, amelyet a két háború között unos-untalan hangoztattak. Volt! Mert a II. világháború után ezt a jelszót már nem hangoztatják. Így szólt: „Cudziého nechceme, nasého nedáme." Magyarul: „Ami a másé,

azt nem kívánjuk, de a magunkét nem adjuk." A szlovákok felháborodással elutasítják a Benes által meghonosított tisztességtelen és erőszakos politizálási módszereket, ha a csehek ezeket a szlovákok rovására alkalmazzák. De még a Benest is fölülmúló, túlfűtött politikai ambícióik valóra váltásáért folytatott tülekedésükben mások rovására gátlástalanul alkalmazzák a Benestől ellesett, saját magukat is veszedelmes valótlanság-komplexummal áltató, történelmi múltat hamisító és a jelenlegi adottságokat durván sértő, okosnak nem minősíthető, de ellenszenvet kiváltó módszereket.

Úgy érezzük, hogy a múltban szerzett tapasztalataik alapján saját érdekükben okosabb magatartás lenne, ha megalomániától nem mentes elképzeléseiket reális adottságok bázisára állítanák át és céljaik elérését nagyhatalmak körében művelt intrikálás helyett a szomszédaikkal kialakítandó dialogizálás révén igyekeznének — immár időt álló keretben — megvalósítani. Amennyiben a szomszédaikkal kialakítandó megértés alapállásához, reális önvizsgálat után, őszintén hűek maradnának korábbi jelszavukhoz: **„Ami a másé, azt nem kívánjuk, de a magunkét nem adjuk"**, akkor megnyílna az út egy olyan megoldás előkészítéséhez, amely téridegen hatalmak „garantálta" gyarmati rangú „önállóság" helyett a Helvét Eidgenossenschafthoz hasonlóan idővel megvalósíthatná a k o r s z e r ű Kárpát-medencei Eidgenossenschaftot. . .

. . .amelynek a helvétekhez hasonló, bár más formájú, jelesen vármegyei önkormányzaton felépült hajdani elődje számtalan keserves viharban nemcsak megvédte, hanem biztosította is a Kárpát-medence népeinek — közöttük a szlovákoknak is — a túlélést.

1/ A Csehszlovákiai Magyarok Nemzeti Bizottmányának 1952-ben adott interjú, amely nyomtatásban is megjelent Buenos Airesben a Magyarok útja 1958. január 10-i számában.

2/ Hans Pokorny személyes közlése e sorok írójával.

3/ Nagy-Britannia Varsóban akkreditált követe 1938. október 6-án az alábbi sürgönyt küldötte kormányának Londonba: „. . .both Poland and Hungary adopted a fevourable attitude to the Slovak independence and are ready to give guaranties to an independent Slovak state." (A szlovák önállóság ügyében mind Lengyelország, mind Magyarország kedvező magatartást tettek magukévá és készek garantálni egy önálló szlovák államot.) A. Grébert: „Die slow. Frage als internationales Problem" p. 97.

Piros-fehér-zöld

Ne odakint lengesd,
hordd tenmagadban a Zászlót.

Így hurcolták régebben az ősök.
Szívükre csavarva, vele úgy haladtak.

A jelenből a jövőbe, tanulva a múltból
okosan, harcban, hűséggel, igazán.

Vérük pirosan csordult áldozatul,
vértanúnak lenni, ha kell a Hazáért.

A könnyük mosta fehérre a gyolcsot,
vezekelve tisztult fehérre a lelkük.

A remény zöldje koszorúzta sorsuk,
az utat, a Nemzet reményteli útját.

Így élj, járj, manap is, szerte e világon,
ott ahol élsz, otthonosan vagy számkivetetten.

Ha vérzik, hát vérezzen a szíved,
áldozd a Hazának szerelme pirosát.

Vigyázd magadat! Ne a szerte-világot,
magadban a tiszta, fehér fényt!

A reményt, mint palántát, öntözd,
neveld s hatalmas zöld ágai közt lepihenj.

Ha odakint leng, nézz rá hű szívvel,
s a szíved szentélye őrizze piros-fehér-zöldjét.

DR. LELBACH ANTAL:

Délvidéki vagyok. . .

Délvidék a Kárpát-medence szerves része, mert hegyek, folyók választják el a Balkán félszigettől. Irigy szomszédaink és bosszútól fűtött politikusok a trianoni békeparanccsal bontották meg a Kárpát-medence természetes egységét.

Gróf Apponyi Albert védőbeszéde süket fülekre talált és nem akart senki emlékezni a világ szellemi nagyságainak megállapításaira Magyarország küldetésével és történelmi szerepvállalásával kapcsolatban.

Machiavelli látta világosan Magyarország történelmi szerepét Közép-Európában: „Ha a magyaroknak nem lenne fegyverük, Itália már nem létezne és az egyház már több ízben érezte volna a tatár hadak súlyát."

Paul Claudel így ír: „Én a francia diplomata és hivő katolikus utolsó lélegzetemig hirdetem, hogy csak Szent István által megszabott úton lehet meggyógyítani Közép-Európát."

Theodore Roosevelt, Amerika nagy elnöke mondotta a magyar parlamentben: „Az egész civilizált világ adósa Magyarországnak. . . Magyarország volt az a tényező, mely meggátolta a barbarizmus terjedését és ezzel a civilizált világ biztonságát őrizte. Nincs fényesebb történelem, mint a magyar történelem."

Edmund Spencer, a legnagyobb angol költők egyike írja: „A magyar volt Európa legnagyobb védelmezője, mert egyidejűleg védte a világot és szabadságát két császár ellen."

Michelet, a világhírű francia történész azt kérdi, mikor fogjuk leróni adósságainkat ez áldott nemzet iránt, mely a művelt emberiséget megmentette, amikor saját testével védte Európát a tatár és a török ellen.

Elisée Reccus, francia földrajztudós (1830—1905) írta: „Magyarország a szó szoros értelmében vett földrajzi egység. . . Bármint alakuljon is az európai államok sorsa, bizonyos, hogy a magyarság mindig a legjelentékenyebb szerepet fogja játszani a Kárpátok által körülvett térségben."

A nagy amerikai költő, Russel Lowel így ír: „Oh, Magyarország zsarnokverte népe — hiába csörög most rajtad a bilincs — a jövő századok ítéletében rajtad kívül győző harcban nincs."

* * *

Délvidék Magyarországnak mindig áldott Kánaánja volt, de a történelem viharai többször pusztasággá tették. Lakosainak újra és újra harcolnia kellett a délről érkező túlerővel szemben. Más országok meg tudtak egyezni a törökkel, mi kiálltunk Nyugatot védve a kereszténység mellett és elvéreztünk. A huszadik században a köszönet Nyugattól az volt, hogy rabszolgává tették az egész délvidéki magyar őslakosságot. Kiszolgáltatták a környező ellenségnek, mely erőszakos beolvasztással és népirtással pusztítja azt a magyarságot, amely a törökök mészárlása elől menekülő szlávoknak, románoknak menedéket nyújtott. Néha saját bojárjaik elnyomása elől menekülőket fogadott be, vagy a ruszinokat, akik Korjátovics Tódor vezetésével kértek befogadást szláv testvéreik elnyomása miatt.

A meg-megújuló al-dunai török elleni harcokban az ősi magyar lakosság pusztult a legjobban. Helyükbe ezrével érkeztek a szerbek. Ezek a hódító török seregekhez csatlakozva, mint előhadak dúltak, raboltak.

Nemzetünk e legsötétebb idejében csak a török elleni felszabadító háborúk voltak borzalmasabbak, amikor a németek még jobban megtizedelték a létszámban már úgyis csökkent magyarságot. I. Lipót osztrák császár uralkodása alatt Csarjonevics Arzén szerb pátriárka vezetésével 200 ezer szerb menekült a biztos halálból a magyar Délvidékre. Ezek csak átmenetileg kaptak belépési engedélyt Magyarországra azzal a kikötéssel, ha hazájuk felszabadul, oda visszatérnek. Ez azonban szerb és osztrák részről is feledésbe ment. A bécsi kamarilla Kollonist irányításával a szerbeket használta fel a magyarok ellen. Harcoltak a szerbek a magyarok oldalán a török ellen, céljuk azonban mindig az öldöklés és a rablás volt.

A török elől északra menekült magyarság, elsősorban a nemesség, a Felvidékről ismét vissza szándékozott térni ősei földjére. Ez azonban a bécsi kormány szándékait keresztezte volna, ezért nem ismerte el a régi birtokosok jogait a visszafoglalt területekre. Ezekre a bécsi udvar a Kolonits-féle germanizációs terveknek megfelelően németeket telepített be és a kormány tagjainak és tábornokainak osztotta ki jutalmul.

Az igazi honfoglaló a magyar jobbágy lett. Az akkori viszonyok szerint túlnépesedett Felvidékről megindult a visszavándor-

lás a Délvidékre. Ez fokozatosan történt, mert az apák által megindított visszavándorlási folyamatot sok esetben csak az új nemzedék tudta folytatni. A Temesi Bánság egész területéről kizárták a visszatérő magyarokat, mert a Bánság német jellegét Savoyai Jenő a bécsi politika alapelvének tekintette. A bebocsájtást kérő magyarokat katonai erővel űzték vissza.

A szerb-magyar viszony tovább romlott, amikor a Rákóczi-felkelés idején a szerbek a bécsi kormány eszközeiként a legnagyobb kegyetlenséggel harcoltak a magyarok ellen. Ugyanakkor a horvátok a Dráván és Murán átkelve Pozsonyig szivárogtak fel. A szerb szellemi élet már ekkor magyar földön kezdődött. Szellemi termékeiket a budai egyetemi nyomdában nyomták és terjesztették a határon innen és túl. Bánátból és Bácskából ömlött át a nacionalizmus a szerb fejedelemségbe. A hatóságok a magyarok iránti gyűlöletből elutasítottak mindent, amit a magyarok kértek. A horvátok és szerbek irigy szemmel néztek minden magyar követelésre. Kifogásolták, hogy latin helyett a magyar legyen a hivatalos nyelv. Ezt elmagyarosításnak bélyegezték. A horvátok Gáj Lajos vezetésével az illirizmust propagálták, mely minden realitást nélkülözve ködös szláv álmokba burkolózott, és a magyarság ellen Bécshez csatlakozott.

Az 1848-as törvényhozás csak jót adott a nemzetiségeknek. Meghagyta sajátos kultúrájukat, nyelvüket, közjogi különállásukat majdnem az autonómia határáig és éppen úgy felszabadította őket, mint a magyar jobbágyokat. Mégis, 1849 nyarán az idegen érdekek szolgálatába állított szerbek és horvátok fegyverrel támadtak a magyarságra és még jobban kiélezték a helyzetet. A bécsi kormány ravaszul megcsillogtatta előttük az önálló szerb-horvát állam lehetőségét. Azok a szörnyűségek, amelyek ebben az időben érték az erdélyi és délvidéki magyarokat, a bécsi kormány kirendeltségének szeme láttára történtek. Például Zentán magyarok levágott fejéből gúlákat állítottak a Szentháromság-szobor előtt. Az egyik tetejére gyermekfejet tettek és abba szerb zászlót tűztek. Mindezt az osztrák hatóság szeme láttára! Szabadságharcunk idején Knityanin vezetésével szerb csapatok jöttek a Délvidékre a szerbek segítségére. Titelen volt a főhadiszállásuk.

A világosi fegyverletétel után a bécsi kormány vette át az ország kormányzását, a magyarságot és a nemzetiségeket is könyörtelenül megfosztotta jogaitól. Az 1867-es kiegyezés a dualizmus korszakát hozta magával. A nemzetiségi törvény engedményeit a szerbek nem fogadták el. Változatlanul ragaszkodtak a

külön területhez, vagyis a Magyar- és Horvátországból kiszakítandó bővített szerb Vajdasághoz. Ezt azért követelték, hogy egy nemzetiségi területen övék legyen a hatalom, ezeket kisebbségként kezeljék és a területet később Szerbiához csatolják. Ebben nagy segítségükre volt az oroszok buzdítása. A szerbek Szentpétervárról, a cári kormánytól kaptak állandóan utasításokat és anyagi támogatást.

Közös minisztertanácsi jegyzőkönyvből tudjuk, hogy gróf Tisza István nemcsak Bosznia-Hercegovina bekebelezése ellen foglalt állást, de legenergikusabban tiltakozott Ferenc Ferdinánd meggyilkolása után a Szerbia elleni katonai megtorló intézkedések ellen. Ezt bizonyítják a francia Tharaud testvérek írásai is. Ők mondják, hogy a szerb imperialista törekvés és Oroszország politikája vezetett az első világháború kirobbanásához. Ebben még része volt az angol-francia és a német „Drang nach dem Osten" kereskedelmi terjeszkedés vágyának is.

Az első világháborút elvesztettük, hazánkat darabokra tépték a nagyhatalmak. Még a hálátlan Ausztria is követelt az ősi magyar földből egy darabot. Az az Ausztria, mely tönkretételünkért felelős.

A szétdarabolt Magyarország déli részét a nagyhatalmak Trianonban a Szerb-Horvát-Szlovén állam és Románia között osztották meg. A békeparancs konferenciáján a kapzsi szerbek, románok, csehek minél nagyobb területet akartak lekanyarítani országunkból, hogy gúzsba kössék erőinket. A bosszúálló és tájékozatlan Nyugat — Clemenceau-val az élén — elvetette a második világháború csiráját.

Amint a szerbek és a románok megkapták prédájukat és átvették az uralmat, megkezdődtek a tömeges kiutasítások. Ezek egy része, mint vagonlakók, hónapokig tengették életüket Magyarhonban vasútállomások külső vágányain. Kb. 350 ezer ember. Nagy családok kis gyermekekkel. A szerbség megmutatta, hogyan kell meghálálni a szívélyes magyar vendégfogadást, amiben 1690-ben részesültek. A deportálások után jött a diszkrimináció. A magyar hivatalnokokat csak addig tartották állásaikban, amíg utánpótlást neveltek. Minden további magyarázat nélkül elbocsájtották őket és nyugdíjat sem kaptak. A földreformmal nem elégedtek meg, az elvett földekre még tíz évig a volt tulajdonosoknak adót kellet fizetniök. Az egyetemi tandíj nagyságát az adóztatás alapján állapították meg. A magyar iskolákat elvették. Az egész Délvidéken csak két magyar gimnázium működött; Szabadkán nyolc-, Zentán négyosztályos. A számtant és

természetesen a magyar nyelvet tanították magyarul, minden más tárgyat az állam nyelvén. Szerb történelmet tanítottak saját nézetük szerint. Az iskolai felvétel névelemzéshez volt kötve, tehát csak magyar nevű gyermekeket vettek fel magyar iskolába. Ha valakit Tóthnak, Csehnek, Horváthnak vagy Szerbnek neveztek, az már nem számított magyarnak. A népszámlálás is ilyen módszerrel történt. Mint szenvedő alanya a szerb uralomnak, e sorok írója is ebbe a kategóriába tartozott. Ez a megkülönböztetés minden nemzetiséget érintett, de minket magyarokat sújtott a legjobban.

Szerbiában a földreformot nem a szociális érzés indította el. Ez bekebelezés volt azért, hogy szerbeket telepítsenek a Délvidékre. Politikai oka volt annak, hogy a boszniai agáktól és bégektől ugyanúgy elvették a vagyont, mint a délvidéki magyaroktól. A győzelem szerencsés haszonélvezői ezenfelül kisajátították maguknak a demokrácia kifejezést, ami a háború előtt Szerbiában tényleg működött. Ebből Jugoszlávia azonban csak hangzatos frázisokat alkotott önmaga igazolására és ellenségeik, kisebbségeik elmarasztalására. Elnyomás alatt, diktatúrában éltünk, mely eltaposta a magyarságot és megalázta az embert.

Jugoszlávia mesterségesen összetákolt állam, mert a különböző történelmi fejlődésű és eltérő etnikumú népesség csak külszínre lehet egységes. A jugoszláv egység egyhamar zátonyra futott, mert a két nép — a szerb és a horvát — nem tudott megegyezni. Sándor király, hogy Jugoszláviát megmentse a széteséstől, bevezette a diktatúrát, az ún. vidovdani konstitúciót. Saját kezébe vette az állam vezetését és abszolut uralmat gyakorolt. A macedónok fanatizmusa és a horvátok elkeseredése vezetett az usztasa-mozgalom megalapítására, mely a Sándor király elleni merényletet Marseille-ben elkövette. Ezt is a magyarokra fogták. A magyarországi Jankapusztán ebben az időben menekült horvátok tartózkodtak és ezeken keresztül a magyarokat gyanúsították és ítélkeztek Magyarország felett.

Ezzel párhuzamosan a románok ügyesen hitették el a világ közvéleményével, hogy a magyarok — egy gőgös ázsiai oligarchia — megfosztották őket földjeiktől és elnyomtak egy latin népet. Romániában is koldussá tették a magyar népet, az egyházat is. Itt érdemes megemlíteni, amit Bratianu, a volt román miniszterelnök mondott: Nálunk a középkor akkor kezdődött, amikor más országokban már bevégződött. Clorin, kiváló román szociológus szerint: Románia múltja olyan korszak, melynek nincs története. Románia földrajzi fogalom és nem történelmi. Mi sem-

mit sem tettünk és ha valami történt, az később történt. Mi akkor születtünk, amikor mások már kezdtek eltűnni.

A románok és a szerbek minden problémájukat a magyarsággal szembeni erőszakkal oldották meg. Azt a tragikus sorsot, amit a magyarság átélt a megszállt Délvidéken, csak az érti meg, aki azt átélte és mint szemtanú tanúbizonyságot tesz. Ma már nyilvánvaló, hogy a Párizs környéki békék eredményezték a második világháborút, Hitler, Sztálin uralomra jutását, amivel Franklin D. Roosevelt és tanácsadói klikkje egyetértettek.

A Balkánt nehéz politikai feszültség fojtogatta. A németek elérték, hogy Cvetkovic szerb miniszterelnök és kormánya csatlakozzon a Háromhatalmi Egyezményhez, de ezt az angolszászok megsokallták. Donovan amerikai ezredes révén lefizették Simovic tábornokot. Ez puccsot váltott ki és Cvetkovicot menesztették. A kiskorú Pétert helyezték a trónra nagybátyja, Pál herceg régensége alatt. Ezt a németek nem tűrhették, mert szándékuk volt a Balkánt oldalukra állítani, mielőtt Oroszországot megtámadják. Németország tizenegy nap alatt rohanta le Jugoszláviát. A magyar kormány dilemmába került.

A nép a németektől felajánlott Délvidék visszavételét szorgalmazta. Gróf Teleky Pál ellene volt, mert meg volt győződve arról, hogy a németek elveszítik a háborút. Mikor a szerbek magyar városokat bombáztak (Pécs, Szeged), a Kormányzó kiadta a parancsot a délvidéki bevonulásra. Ekkor már Jugoszlávia szétesett és Horvátország kimondta függetlenségét. A magyarság álma valóra vált. Visszatértünk oda, ahová mindig vágytunk, ahonnan érzésben és gondolatban sohasem szakadtunk el. Mint hazatérő gyermekek, akik megjárták a Kálváriát, áldottuk a Teremtőt, hogy ehhez hozzásegített.

Ilyen hangulatban indultak ifjaink az orosz frontra. Aki onnan élve hazatért, az még nem jelentette azt, hogy átvészelte a háborút. Nagy része Tito népirtásának lett áldozata, amit megbízottja Móse Pijáde végzett el. Százezer magyart likvidáltak. A magyar csapatok kivonulása után a helybeli magyarság szülőföldjén maradt, nem menekült el, mert ártatlannak tudta magát. Ott maradtak martalékul a pánszlávizmussal ölelkező, vértől részeg titóista partizán hordák védtelen prédájának. A partizánoknál nem volt vád, sem tárgyalás. Nem azért irtottak, mert bűnösök voltak, hanem egyszerűen azért, mert magyarok. A magyarokat Újvidékre a téli kikötőbe vitték és folyt az öldöklés az egész Délvidéken. Így javították Titóék a nemzetiségi mérleget saját javukra. Említenem kell egyéni eseteket, például Hegyi Márton

A DÉLVIDÉKI MÉSZÁRLÁS
„ÉLŐ" BIZONYÍTÉKAI:
A TEMETŐK.

(BEZDÁN, 1944. NOV. 3.)

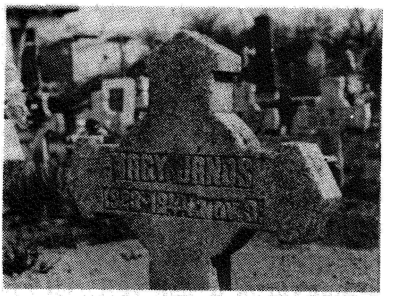

esetét, aki a magyar rendőrség egyszerű tisztviselője volt és akit az újvidéki halpiacon a partizánok a nyilvánosság előtt akasztottak fel. Zomborban négy magyar férfit végeztek ki megfélemlítés végett a baromfipiacon. Egy Kulán Fabó nevű ún. kulákot a latrinagödörbe élve ásták el és a partizánok addig jártak oda szükségleteik elvégzésére, amíg bele nem fulladt. Mikor Titóék látták, hogy a magyarság némileg felocsúdik, kikérték a magyar tábornokokat, akiket a „palástos hóhér", Tildy ki is adott, majd Újvidéken nyilvános tárgyalást rendeztek számukra. Hozzájuk vették még az újvidéki polgármestert is. Majd ugyancsak egy kalap alá került Popvics, a bácskai nemzetgyűlés képviselője, és Perepatics, az újvidéki kereskedő. Őt azért végezték ki, hogy megkaparinthassák vagyonát.

Titónak 1944 őszén pokoli ötlete támadt. A bácstopolyai születésű Varga Istvánt — aki együtt harcolt vele a spanyol polgárháborúban — utasította, hogy szervezzen meg a vajdasági magyarokból egy színmagyar hadosztályt. Varga munkához látott és megalakította a Petőfi Brigádot, melyet a háború vége felé a szerémségi Bolvány községnél hajszoltak a Görögországból visszatérő német páncélosok ellen. A támadás nyilvánvaló szándéka a magyarok irtása volt. Tito pokoli terve sikerült és itt őrlődött fel a Brigád 90 százaléka Vargával együtt. Az életben maradt kevés túlélőt más partizánalakulatokba osztották be.

* * *

A több mint 40 évvel ezelőtt meggyilkolt **százezer** magyar mártírért sehol nem kongatják a harangokat, emlékművekbe senki nem véshette nevüket — csak a ritkuló sorú szemtanúk és hozzátartozók szívében él emlékük. Ők még hallják a fülsüketítő fegyverek dörgését és látják az ártatlan áldozatokat, amint a saját maguknak megásott gödörbe hullanak kis falvak, valamint Csurog, Zsablya, Zenta és Szabadka határában. A szerbek ezt nemcsak velünk tették. A németek, szlovének ugyanígy emlékeznek évente erre a tömeges emberirtásra.

Tanulmányom egyetlen célja az emlékezés és emlékeztetés a százezer névtelen magyar mártírra, az 1945-ös délvidéki magyar HOLOCAUST-ra.

Isten elszunnyadt?

Van-e Istennek éjszakája?
Hull-e vajon jótékony álom
szemére, hogyha elbúsítja
a sok panasz meg átkozódás
s az, kit boldog életre hívott:
az ölni vágyó dölyfös ember?

Szemünket itt mi is becsukjuk
ha rémít Földünk zordon képe,
befogjuk fülünket hogyha
bomba csattan és jajkiáltás
sikolt, ha sátán hahotázik.

Úrnak hiszi magát az ember.
Vesztébe rohan. Önnön sírját
vakmerőn ássa, elvakultan.
(Ébredj Uram, vigyázz reánk még!
Nézz ránk, ügyelj, mert elveszünk!)

DR. KÁLLAY KRISTÓF ERVIN:

Az Európai Egyesült Államok

Régi álom, egyben állandó szóbeszéd tárgya. Nagy tervek, híres emberek munkái, amelyek már századok óta porosodtak a könyvespolcokon, most a világsajtó vezércikktémáivá váltak. A közvélemény, főleg a nyugati államoké, egyre jobban lelkesedik erre a gondolatra, hogy végre egyszer valahára talán mégis megvalósul majd a közeljövőben az Egyesült Európa, minden valószínűség szerint szövetségi állam formájában. Nemcsak valami múló államszövetség lenne hát, hanem tényleges központi hatalommal rendelkező politikai szervezet. Így érne véget az a sötét átok, ami a verduni osztály óta (amikor is Nagy Károly utódai, Jámbor Lajos három fia felosztotta a frankok birodalmát) a halál angyalát küldte a szerencsétlen kontinens fölé. Mert a Karoling reneszánsz már egyesítette valamennyire az akkori Európát, de csak rövid időre, míg a verduni szerződés (843) ezt is három darabra szaggatta, majd a feudális rendszer, amelynek bevezetése védelmi rendszer megszervezését jelentette, még tovább aprózta. Megszűnnék tehát az immár 1146 éve tartó áldatlan állapot, amelynek során szűnni nem akaró ellenségeskedés, háborúskodás, testvérnépek acsarkodása, egymás területeinek felégetése, egyazon kultúrkörbe tartozó népek leigázása volt a szabály. Mert testvérek közötti vérontással kezdődött ez a korszak, amit szó szerint lehet venni, minthogy Nagy Károly unokái verekedtek egymás ellen. Erőszak gyakorlása, esküszegés követte a nagy császár halálát, nem is beszélve a külföldről érkező, sokszor Európa létét fenyegető támadásokról, mint az arab, mongol és török hódítások. Ilyen végveszély esetében sohasem lehetett egy egyesített Európát szembeállítani, legfeljebb hirtelenében összetákolt ideiglenes koalíciókat. Midőn 1914-ben az akkor francia protektorátust képező Marokkó kormányzójának, Lyautey táboroknak hírül adták a német hadüzenet hírét, ami pedig a legszebb békeéveknek, a „belle époque"-nek vetett véget, az idős harcedzett katona ingerülten felkiáltott: „De hiszen ez egy polgárhábo-

rú!" Márpedig az igazat mondotta. A franciák és a németek egy tőről szakadtak, de az I. világháborúban részt vevő többi ország is ezer éve ugyanabba a kultúrközösségbe tartozott.

Mindezidáig azok a megmozdulások, amelyek Európát vagy egy részét egyesítették, kivétel nélkül katonai erőkre támaszkodtak. Róma és Bizánc, a Karoling majd a német-római birodalom, végül Napóleon uralma ezt a tételt igazolták. De azóta húsz század múlott el és halmozta napjainkig tanításait. Ezekre támaszkodva nagyobb reményekkel nézünk a jövőbe. A Népszövetség majd az Egyesült Nemzetek megalakulása óta az európai államok határozottan és eredményesen közeledtek egymáshoz. Különösen 1945 óta sok minden történt. Aláírták az atlanti-óceáni államok katonai egyezményét (NATO), megszületett a Kean Monnet által kitalált, majd Schuman külügyminiszter által nyélbe ütött szén-és acéltermelés egységbe fogása a Ruhr-vidéken, vagyis az első francia-német együttműködés. Kisvártatva létrejött a Strassburgban ülésező Európa Parlament, bár határozatai még nem kötelezték a kormányokat. A szén- és acéltermelés egyesítése indította el azt a francia-német közeledést, ami napjainkban, midőn francia és német katonai alakulatok közös hadgyakorlatot tartanak, szinte a „kiegyezés" fokát érte el. Az emberek nem felejtették el, hogy a „Zollverein" (vámunió) jelentette a német egység kezdetét. Ennek szellemében alakult ki lassacskán az európai „közös piac", ami most már Anglia és az Ibériai-félsziget államainak részvételével (Görögország szintén belépett és ma már Törökország is komoly jelölt) számottevő gazdasági hatalmat jelent. Mindez az 1957-ben aláírt Római Egyezmény eredménye. A vámhatárok fokozatos leépítése azóta is folyamatban van, míg egészen el nem tűnik. De most egyszerre az egyesülési szándék nagyobb lendületet vett. A strassburgi Európa Parlament megszavazta (és kormányaik minden bizonnyal követni fogják ezt az útmutatást), hogy a még bizonyos megkötöttségekkel működő „közös piac" (common market) 1992. december 31. után egyetlen belső piaccá alakuljon át. Ezt a célkitűzést szem előtt tartva a következő intézkedéseket léptetik életbe. Azonosítják az ipari szokványokat, egyeztetik a munkabéreket és árakat. Egységesen szabályozzák a mezőgazdasági termelést, a bankkamatlábakat, a biztosítási kötvények feltételeit, a közuti forgalom előírásait, a munkanélküli segélyt és ami talán a legfontosabb, szabad munkavállalási engedélyt adnak a közösség minden egyes polgárának bármelyik államban. Kölcsönösen elismerik az egyetemi végzettséget és főiskolai diplomákat. Így egy mérnöki, orvosi, agrár-

szakértő, geofizikus, kémikus, fizikus, földtérképező, könyvszakértő diploma a közösség bármelyik országában egyaránt érvényes, és így azonnal használható lesz. Ha pedig elkészül a La Manche csatorna alatt épülő alagút, akkor Anglia, Skócia és Wales még szorosabban kapcsolódik majd a kontinenshez, vagyis egy 323 millió lakost számláló gazdasági egységhez. Minden jel arra mutat, hogy ez az új gazdasági súlyképzés a kitűzött időre valóban létrejön. Ha pedig ez megtörténik és a működéséhez szükséges politikai formulát is sikerül kiagyalni, akkor ez az új helyzet Európa számára mérhetetlen nagy rehabilitációt jelent.

Ne feledjük, hogy ez a csekély terjedelmű földrész — tulajdonképpen az ázsiai nagy fennsík kis nyúlványa — Amerika felfedezése után a világ vezető nagyhatalmainak hazája volt. A XVI. század európai monarchiái meghódították az egész világot — ez az igazság. Még olyan megdönthetetlennek látszó nagyhatalom, mint Kína is európai befolyás alá került. Csakhogy ez a helyzet az Amerikai Egyesült Államok felemelkedésével, majd az első távolkeleti hatalom győzelmével a japán-orosz háborúban, kezdett megváltozni. A két világháború alatt pedig a volt európai nagyhatalmakat a történelmi átalakulások, új eszmeáramlatok, katonai és gazdasági erőviszonyok változásai letaszították trónjukról. Helyüket új szuperhatalmak foglalták el. Valamikor a világ termelési és pénzügyi központja és katonai nagyhatalma erősen másodrangú országok gyülekezetévé lett. Az 1945-ös potsdami konferencia határozatai szentesítették ezt a tényleges helyzetet. Ideje volt már, hogy az elveszett dicsőségből valamit visszakaparintsanak. Egyetlen út kínálkozott: a gazdasági összefogás és az azt követő poltikai egyesülés. De míg az előző a megvalósításhoz közeleg, az utóbbi jóval nehezebbnek ígérkezik, hiszen a közös, sőt teljesen egységes belső piac sem jelent még új államalakulást. Mint Regis Debray élesen megjegyezte: „Az egyesített Európa jelenthet egy nagy piacot, de nem hazát, nem szülőföldet." Márpedig jól át kell gondolni ezen szavak jelentését, szembeszegezve őket a nagyreményű kilátásokkal, az eddigi fejlődésre alapozott lehetőségekkel. Mert végső és gyökeres, tartós megoldást csak a politikai egyesülés hozhat. Vizsgálódásunk tárgya éppen ennek a politikai egyesülésnek miléntje, módozatai. Sok követ kell még elhengeríteni az útból, hogy az Európai Egyesült Államok megteremtésének alapfeltételeit tető alá hozzuk.

Hazafiak és kozmopoliták egyaránt szeretik magukat illúziókba ringatni. Hideg fejjel szemlélve a dolgokat, hamar észre kell vennünk, hogy Európa testén végrehajtották a salamoni ítéletet?

Kettőbe szelték. Nehéz jóslásokba bocsátkozni, vajon mikor vagy hogyan, vagy egyáltalán sikerül a vasfüggöny mögötti Európát Közép- és Nyugat-Európával ismét összekapcsolni. Talán a Helsinki Egyezmény kitágításával, vagy a glasznoszty külpolitikai kivetítésével létrehozni egy európai peresztrojkát. Ki tudja? Ebben a perspektívában nem sokat nyom latba, hogy idővel a ma még kívül álló Svájc és Ausztria szintén csatlakoznának. De ha már a találgatások terén mozgunk, megkérdezhetjük, hogy a Gorbacsov féle új irányítás sutba dobja-e az eddigi sztalini elzárkózást és maga is belép-e az új államba? Ily módon létrejönne a De Gaulle által elképzelt Európa az Atlanti-óceántól az Urál hegyláncáig. Mindezt persze csak fenntartással írom, mint valami nagyon távoli lehetőséget. Vessünk ennek a vitának véget azzal, hogy ez a jövő kérdése, valami harmadik ismeretlen egyenletben, de politikai szemszögből, a kézenfekvő, azonnali problémák szempontjából másodrangú kérdés. A probléma magva a már egymással gazdasági együttműködésben lévő országok politikai keretbe tömörítése. Más szóval, miként lenne lehetséges az idestova 1000-1500 éve kialakult vagy alakulóban lévő független államokból egy nagyobb politikai egységet kovácsolni?? Ezzel kapcsolatban érdemes lenne szemügyre venni az eddig kidolgozott terveket, hiszen ez a kérdés századok óta foglalkoztatja az államférfiak, jogászok, írók, egyházi emberek koponyáit. Fel kell hát nyitni a Pandora szelencét és megnézni a benne rejtőzködő kisebb-nagyobb szörnyetegeket. Mert ezek a szellemek suttyomban (titokban, éjnek idején kimászva szelencéjükből) vérbe borították Közép- és Nyugat-Európa életét. Az ő vészthozó uralmuknak kell most véget vetni, őket kell eltávolítani. Éppen az a kérdés, milyen eszközökkel, rendszeresen, alaposan és véglegesen, hiszen tudjuk, hogy a kísértetek kilakoltatása nehezebbnek ígérkezik, mint az élő embereké.

Kis költői túlzással elmondhatjuk, hogy Európa ezeréves történelme, egészen az Úr 1945. esztendejéig, sőt még tovább is, az ördögi ármánykodás, viszálykodás, az erőszak túlkapásainak, vagyis a rombolás szellemének diadala volt. Ezeket az embertelen, sőt istentelen viszonyokat igyekeztek valamennyire enyhíteni az európai birodalom alapítói, hogy mégis hódító fennhatalmuk behozza a törvényt és érvényre juttassa az igazságot, de legfőképpen Krisztus Urunk tanításait. Ha összehasonlítjuk az evangéliumok szellemét a politikai realitásokkal, döbbenünk csak rá, milyen messze estünk még hitvallásunk parancsaitól. A középkor példája sok érdekes részletet tartalmaz. Nagy Károly

birodalma után, amely csak a bizánci birodalom határáig terjedt, a Nagy Ottó győzelmeihez fűződő német-római császárság jelképezte Európa egységét, mint a keresztény civilizáció vezető hatalma. Fontos kiemelni a „jelképezte" megjelölést, hiszen a német birodalom maga sem volt egységes, választófejedelmekre oszlott, továbbá az angol, skót és skandináv királyságok, valamint az Ibériai-félsziget királyságai nem tartoztak hatalmi körzetébe. Ennek a gyengén megszervezett, recsegő-ropogó, állandó fővárossal és állandó hadsereggel sem rendelkező uralmi rendszernek csak egy igazságügyi szerve, a Reichskammergericht, valamint egy adminisztratív szerve, a császári kancellária volt. Ilyen politikai szervezetnek kellett volna a testvériség, méltányosság, megértés, kereszténvi szeretet, törvénytisztelet szellemét és szokásait bevezetni és érvényre juttatni. Tudjuk, hogy nem sikerült. El kell ismernünk mégis azt, hogy legalább mint védelmi rendszer megszilárdította Európa helyzetét (nem utolsó sorban a magyar támadásoktól), és százegynéhány évvel később ellentámadásba lendítette Európát a keresztes hadjáratok során. Mégis, a pápák és ellenpápák, császárok és ellencsászárok, pápák és császárok párviadalában a birodalom léte, fennmaradása fontos volt. A birodalmi egység mellett tört lándzsát Dante Alighieri a „De Monarchia" (Egyeduralom) című művében. Ragyogó logikával és realista történelemszemlélettel váltig bizonyította, hogy az amúgy is viharvert, testvérháborúkba, eretneküldözésekbe keveredett kontinens országainak egy jogar alatt kell élniük. Ez volt az első Európa unió terve. Sajnos, nem hallgattak intő szavára. A Pandora szelence rémei erősebbnek bizonyultak. Egyéni ambíciók, pártoskodás, széthúzás, politikai versengés, egyházszakadások, trónkövetelések, kiátkozások, lázongások és polgárháborúk a német-római birodalmat életképtelenné tették olyan nagyvonalú feladat megoldására, mint az európai egység.

De a politikai fejlődés az egyesülés felé való haladás szemszögéből a reformáció volt a legretrogádabb esemény. Igaz, hogy előmozdította a nemzeti gondolat és így a császári hatalomtól elkülönülő monarchiák kialakulását, de éppen ez okozta az egyesülendő Európa vesztét. Ám az emberek kezdtek észbe kapni. Felderengett előttük, miszerint Európa nagyobb feladatokra hivatott, mint itáliai rablóhadjáratokra, katharok kiirtására, szicíliai vecsernyére, Németalföld spanyol leigázására, majd a még iszonyúbb vérontást kívánó 30 éves háborúra, nem is beszélve arról, hogy a kontinens keleti határait a mongol, majd huzamosabb ideig az ozmán nagyhatalom fenyegette állandóan. Mindezzel a né-

met-római császár nem sokat törődött. A szolgaságba döntött szerb, magyar királyságokat csak mint felvonulási területet, senki földjét vette figyelembe, a francia udvar meg egyenest szövetségre lépett a Fényes Portával. Így festett az európai egység a XVI—XVII. századokban.

Elsőnek Podiebrad György cseh király gondolt arra, hogy a török veszély megakadályozására a francia, német, itáliai és spanyol, portugál uralkodókat szövetségbe kellene egyesíteni. Ezek elsősorban köteleznék magukat, hogy egymással nem háborúskodnak. A kérdéses paktum országait két hivatal szervezné meg, a Tanács és a Szövetségi Bíróság. Felesleges hozzátenni, miszerint ez az elképzelés ugyanúgy papíron maradt mint a többi. Mégis ismernünk kell az idevágó, legalább szellemi erőfeszítéseket. Legismertebb ezek között Maximilien de Bethune, Rosny bárója, Sully hercegének „Grand Dessein" néven ismert dolgozata. IV. Henrik francia király kancellárja emlékirataiban veti fel az európai egyesülés gondolatát. Miután már a király halála után írta, a tervet mint magának az uralkodónak elmefuttatását állítja be, valószínűleg azért, hogy nagyobb súlyt kölcsönözzön az egésznek. A Grand Dessein célkitűzése a Res Publica Christiana, egy keresztény köztársaság létrehozása. A terv ugyan sántít egy kicsit, mert titkos rugója a Habsburg nagyhatalom bekerítésének (német és spanyol oldalról) megtörése. Bizonyos következetességgel javasolja, miszerint a német császárság ne legyen egyetlen dinasztia monopóliuma és ezért két egymást követő császár ne legyen egyazon családból megválasztható. A magyar és cseh királyságok alkotmányukban lefektetett királyválasztó jogukkal élve függetlenítsék magukat a német-római birodalomtól. Itt merül fel első ízben az európai egyensúly gondolata. Sully azt ajánlja, hogy ez az egyensúly 15 egyenjogú állam jószomszédi viszonyán alapuljon, nevezetesen 6 választási királyságon, 6 örökletes monarchián és 3 köztársaságon. Ezekben az országokban a katolikus, kálvinista és a többi protestáns vallások szabad gyakorlást élvezzenek. Sully federalista köztársaságnak minősíti ezt a hatalmi csoportosulást, bár úgy érzem, az államszövetség elnevezés jobban illik rá. A szövetség ügyeit 40 tagból álló államtanács és 6 provinciális tanács intézné. Gazdasági programja az európai szabadkereskedelem lenne. A 40 tagból álló legfelsőbb államtanács, úgy a belső rend fenntartására, mint a határok védelmére 200 ezer főnyi hadsereget szervezne. Ennek első feladata az észak-afrikai partvidék meghódítása lenne (mint már V. Károly császár is Tuniszt támadta meg, ahelyett, hogy Nándorfehérvárt

foglalta volna vissza). Igaz, hogy ebben az esetben úgy Sully, mint V. Károly jó geopolitikai ösztönről tesznek tanúságot. Ez az újdonsült tudomány (bár a nagy hadvezérek mindig is értettek hozzá) egyik alapvető szabályának tekintette, hogy egy ország okvetlen hatalmába kerítse a szemben fekvő tengerpartot. Így a spanyolok Ceutát, az angolok Calais-t és Dunquerque-t, a dánok Dél-Svédországot, a svédek viszont Stralsundot, a franciák Algírt, és így tovább.

Ez a merész és korszakalkotó elképzelés befolyásolta Abbé de St. Pierre (1658—1743) ismert Európa-tervét, amihez még Rousseau is szükségesnek tartotta a hozzászólást. Ő azonban a Sully-féle egyensúly helyébe egy európai uniót szeretne állítani. Rousseau-n kívül Kant, Leibniz, Voltaire és Nagy Frigyes is tanítványainak szegődtek. Ez a nagy francia gondolkodó 36 évet áldozott arra, hogy Európa problémáinak helyes megoldást találjon. Montesquieu megállapítása, miszerint „Európa több tartományra oszló államot képez", vagy Fenéloné, aki szerint „a kereszténység egy nagy köztársaság, közös érdekeivel, de egyben közös gondjaival és veszélyeivel", több nehézséget állít, mintsem hogy megoldást adna. Abbé de St. Pierre éppen ezt a megoldást keresi, ez pedig szerinte nem lehet más, mint az európai unió. Részletesen felsorolja a velejáró előnyöket: közös védelem külső ellenséggel szemben; polgárháborúk megakadályozása; szabadkereskedelem előmozdítása. Mindent egybevetve megállapítja, hogy egy unió egyszeri és végleges megalapítása könnyebb, mint egy amúgy is labilis egyensúly megőrzése. Az unió területi alapja az utrechti békében (1713) lefektetett feltételek lennének. Ezek megfogalmazásában Abbé de St. Pierre maga is részt vett, mint a francia delegáció tagja. Ezúttal Európa 24 legfontosabb államának egyesüléséről lenne szó, de a szövetség már az első 14 állam csatlakozása által létrejönne. Fővárosa Utrecht, hivatalnokai hollandok. Legfőbb politikai testülete az európai szenátus, amely katonai, pénzügyi és jogi ügyekben egyaránt dönt. Öt szenátor képezné az unió kormányát, amelynek első feladata a hadsereg megszervezése lenne.

Akadtak még mások is, akik megkísérelték ilyen fába vágni fejszéjüket. Így Emeric Crucé, a „Le Nouveau Cynée" szerzője. Ő tulajdonképpen pacifista volt és nemcsak Európa egységét, de a többi kontinens nagy uralkodóit is békés együttműködésre akarta bírni. William Penn megírta az „Essay towards a present and future peace of Europe" című munkáját (1692). Később egy má-

sik quaker vezető, John Bellers is foglalkozott az európai egység kérdésével „Some reasons for an European state" írásában.

Úgy Abbé de St. Pierre mint Emeric Crucé személyében a Népszövetség előfutárát szokták tekinteni. De hát ez a Wilson elnök által megvalósított nemzetközi szervezet csúfos kudarcba fulladt, így nem csoda, hogy működésével párhuzamosan megindult egy új összefogás, egy másik, őszintébb kísérlet, R. N. Coudenhove-Kalergi gróf által kezdeményezett Paneuropa-Unio nevű mozgalom. A fiatal cseh-német arisztokrata „Europa erwacht" (Európa feléled) című könyvében fektette le elveit. A mű mottója Cecil Rhodes szavait idézi: „Meg kell tanulnunk kontinensekben gondolkodni". Az első kiadáshoz (1934) írt előszavát a következő szavakkal zárja le: „Páneurópa vagy háború". Ebben az egyben igaza lett. A mozgalom ugyan már 1922-ben elkezdődött, de az akkori évek kiábrándult közvéleménye miatt csak szűk körre szorítkozott. Később azonban és fokozatosan az európai vezető államférfiai és entellektüeljei is felfigyeltek rá, így Gustav Streseman, Joseph Caillaux, Thomas Mann, Eduard Herriot, L. S. Amery és Aristide Briand. Ebből a sokat ülésező, elég reprezentatív gyülekezetből, munkájából és célkitűzéseiből azonban csak a beszédek szövege maradt meg, az se mind. Hitler uralomra jutása, majd a II. világháború elsöpörte az egészet. A két világháború között Európa még olyan tessék-lássék vezető szerepet játszott a világpolitikában, amit nyugodtan nevezhetünk hamis, csalóka hegemóniának. De jött a második világégés és ebben az azelőtt olyan fölényes nagyhatalmak központját képező földterület, mint az angol világbirodalom, a francia, holland, belga birodalmak és a vilmosi Németország katonai nagyhatalma, no meg a mi kissé elöregedett, de még mindig jólétben élő dualista monarchiánk eltűntek a színről. Két világháború végzett vele. A potsdami konferencián Európa ügyében már amerikai és orosz államfőknek jutott a döntő szó. Egy ázsiai nagyhatalom bevonult Európa közepébe. A keleti rész orosz katonai megszállás alatt áll, vagy ha már visszavonták a csapatokat a politikai felsőbbség, illetve az alárendeltségi szerep a csatlós államok részéről nyilvánvaló. A kettévágott nyugati fele meg csak amerikai gazdasági segítséggel (Marshal Plan) tudott talpra állni, míg védelme és katonai biztonsága az amerikai csapatok jelenlététől, no meg az amerikai atomernyőtől függ. Azóta 43 év telt el és az alatt az idő alatt Nyugat-Európa gazdaságilag felemelkedett romjaiból, megerősödött, de nemzetközi tagoltsága, politikai keretei a régiek maradtak. Mi következik most?!

Hartmann professzor elmélete szerint a történelmi fejlődés a kis népi egységek, törzsek, nemzetségek fokozatos, rokon csoportok egymásba fonódására, nagyobb és fejlettebb politikai egységek kialakulása irányába mutat. Ezt az állítást nem is kell bizonygatni, mert az emberiség idestova 6000 éves történelme számtalan példával szolgál. Ebből a tanításból kiindulva most már elérkezettnek látszik az idő, hogy az európai államok mozaikkockái összefüggő képet alkossanak, vagyis egy hatalmas politikai szervezetbe tömörüljenek. Itt és ebben az esetben nem fogadható el az az ellenvetés, miszerint a világ más tájain meg éppen az államok elaprózódását kell látnunk. Azokban az esetekben egy ellentétes előjelű politikai fejlődéssel állunk szemben. Az újdonsült, felszabadult államok valószínűleg most kezdik ott, ahol a verduni szerződéssel 1145 évvel ezelőtt az európai politikai fejlődés megindult. Európában az elodázhatatlan politikai szükségszerűség az egyesülés, a szövetkezés, vagyis semmivel sem kevesebb, mint egy új államalakítás. Ezt nevezzük az Európai Egyesült Államoknak, azaz hogy annak reményének.

„Hic Rhodos, hic salta." (Most mutasd meg, mit tudsz, mekkorát tudsz ugrani.) A terv kitűnő, nagyvonalú, merész, hogy miként ültessük át a valóságba. Az eddig elért eredmények jelentősek. Ügyes volt az indulás, a „functional approach", vagyis a termelési erők összefogása. Megszületett és működik az európai közös piac. Most már a gazdasági területről tovább kell menni a politikai istenek szentélyébe. Mert csak ezeknek az isteneknek áldozva lesz lehetséges a negyedik birodalmat (római, Karoling, német-római után) felépíteni. Kik lennének ezek a földi istenek? Nagyon rövidre fogva azt mondanám, hogy a nemzetiségi kérdés, az európai összetartás, tehát egy újfajta patriotizmus, végül pedig a szuverenitás, az államok feletti állam kérdése.

Kétségkívül Európa nemzetközi státusát a két világháború döntötte meg; mindkettő a túlfűtött nacionalizmus következménye volt. A közelmúlt közoktatása a mindent elárasztó öntömjénezés az iskolákban, félművelt tömegek (főleg elégedetlen tömegek) gyarapodását okozta. Ezeket minden országban arra tanították, hogy saját nemzetük a legkiválóbb, legtehetségesebb, legnemesebb érzelmű, legműveltebb, stb. Megszületett a soviniszta szemlélet, ami később még rövidre látóbb felekezetiségben nyert teljes kibontakozását. Ennek a szinte barlanglakó, egymástól idegenkedő, egymást lenéző felfogásnak vetett véget a II. világháború nagy kálváriája. Németek és franciák kibékültek. Spanyolok és portugálok kiléptek az Ibériai-félszigetnek a Pireneusok ál-

tal jól védelmezett elszigeteltségéből. Az angolok elvesztették világbirodalmukat, így hát kezdtek rászorulni Európára. Olaszok, görögök és törökök, azelőtt a legádázabb ellenségek, most ugyanabban a gazdasági-kereskedelmi egységben szándékoznak együttműködni. Elképzelhető tehát, hogy előbb vagy utóbb kialakul az európai összetartozás, az európai patriotizmus érzése, anélkül, hogy feladná saját országa történelmi és kulturális hagyományait. Mert ha jól meggondoljuk, a hazafiság nem összeegyeztethetetlen egy magasabb szinten kialakult politikai egység tagságával. A római birodalomban és a keresztény középkorban nem létezett nacionalista meggyőződés. Jó példa erre a Máltai Lovagrend, egy „par excellence" nemzetek fölött álló szervezet, ahol az első századokban nyelvek szerint különböztették meg a lovagok hazáját. Mindazonáltal nem lehet azt mondani, hogy ezek a lovagok, akik annyira kitüntették magukat Európa védelmében és a szegények, meg a betegek gondozásában, rossz hazafiak lettek volna. Így jutunk el a harmadik kérdéshez, és ez bizonyára a legnehezebb: az új állam szuverenitásának kérdéséhez.

Nyilván a szövetségi államok szerkezetéből és alkotmányából kell kiindulni. A megoldás azonban Európa esetében nem csekély akadályokba ütközik. Az ismert nagy federációk, mint az USA, Szovjetunió, Brazília, India, Kanada történelmi fejlődése, a tagállamok politikai státusa nem hasonlítható egy nagyobb államban, mondhatnánk birodalomban egyesülni szándékozó európai államokéval. Nyelv, vallás vagy kulturális különbségek most nem számítanak. A Continental Congress által egybehívott, bár önkormányzattal rendelkező egységek gyarmatok voltak, erős kapcsolatokkal az anyaországhoz; vagyis politikai értelemben nem voltak függetlenek, sem szuverének. Indiát a nagy mogul századokon át mint centralizált államot kormányozta, amely felbomlása után anarchiába süllyedt, amit a nyelvi, faji, vallási különbségek még csak növeltek. Brazília portugál koronagyarmat volt és az anyaország Portugália uralkodó dinasztiájának trónörököse kiáltotta ki az ország függetlenségét. Az azelőtti gyarmatból egy csapásra független ország lett az Amazonastól Uruguay-ig. A Szovjetunió pedig, mint mindenki tudja, a cári birodalom örököse, amely pedig folyamatos hódítások során épült föl és így a moszkvai hercegségből lassanként egységes állam lett. Csak a bolsevista kormány csinált belőle tanácsköztársaságot, ezt is csak az alkotmány papírján. Evvel szemben az európai államok egyesülése már ezer éve valóban független, egymás ellen hadat viselő, egymást időnként meghódító, majd visszahódító,

leigázó, majd szabadságharcot vívó politikai alakulatokat kell, hogy barátokká tegyen. Az igazi megoldás, az egyetlen kivezető út éppen annak felismerése kell legyen, hogy véget kell vetni az eddigi gyűlölködésnek. Meg kell érteni az idők szavát. „Ducunt volentem fata, nolentem trahunt" (A sors a készséggel cselekvőket segíti a tétovázókat elhagyja). Még egyszer kiemelve a rengeteg összetevőből álló kérdéskomplexumot, a nagy múltú, független szuverén államoknak be kell látniuk, miszerint az ő esetükben, és az Úr 1989. esztendejében a szuverenitás gondolata elavult, nem úgy, mint Jean Bodin korában.

Bátran bele kell vágni. Ki kell jelölni az új fővárost, megszervezni a közös hadsereget, felállítani az adminisztratív kormányszerveket, bíróságokat; mindezt persze egy reprezentatív parlament útján. Aztán rendezni a társországok egymás közti viszonyait. Tegyük fel, hogy mindez sikerül. Akkor még mindig hátra van a „fekete leves", vagyis még az államalapításnál is nagyobb feladat, nevezetesen az új birodalom egységének megőrzése. Az alapítás lelkesedésében könnyebb engedményeket tenni, mint az idővel felmerülő problémákat megoldani. Minden birodalomban belső feszítőerők működnek. Ez mindig is így volt és mindig is így lesz. Távoli tartományokban lázongások ütik fel a fejüket, trónkövetelések, koalíciók hatalomra törése, szecessziós törekvések teszik a nagy kiterjedésű, sokrétű politikai szervezet életét nehézzé. Ezeket kell az adott pillanatban megállítani, különben a birodalom felbomlik. Tudnunk kell még azt, miszerint egy ilyen különleges összetételű, saját szuverenitásukat valamilyen formában feladó szövetségi államban a belső feszítőerők még virulensebbek. Megindulhat a tagállamok versengése a hegemóniáért. Ami azelőtt nemzetközi konfliktus volt, most mint belviszály jelentkezhet. A peloponnészoszi háború azért tört ki, mert Spárta és szövetségesei nem nézhették tovább ölbe tett kézzel az athéni hegemónia térnyerését. Ellentétek az államok életében adva vannak. Nem lehet lenyelni őket, mindig előfordulnak. Az Európai Egyesült Államok kormányának tehát nemcsak az államalapítással kell törődnie, hanem bizonyos fokig előre számolnia kell a „munkák és napok" problémáival, a váratlan helyzetek szülte nehézségekkel. Az államtudományok magasiskoláját, a kormányzás művészetének minden csínját-bínját ismernie kell, hogy ez a toporzékoló táltos, ez az új Pegazus ki ne vesse a nyeregből. Az európai szövetségi állam fennmaradása, életképessége, megőrzése nem lesz könnyű feladat, de mindenképpen szembe kell nézni vele.

DR. HABSBURG OTTÓ:

A múlt tanulsága

Korunk politikai személyiségei között Henry Kissinger professzor még mindig a legérdekesebbek egyike. Noha már nem visel hivatalt, mégis sokan kérik ki tanácsát nemcsak Amerikában, hanem Európában és Ázsiában is. Ezen nincs is mit csodálkozni, hiszen sikeresen szerepelt. Megvan az az adottsága, hogy a történelmet tanulmányozza, meg átgondolja, és a múlt tapasztalataiból a jövő számára is levonja a következtetéseket. Ez teszi emlékiratait érdekessé.

Nem szorítkozik ugyanis csupán az események elbeszélésére, hanem történelmi meggondolásait meg is világítja. Ehhez érdekes adatokat, bizonyítékokat is hoz, melyekkel tételeit igazolja. Ha nem is mindig könnyű olvasmány, mégis értékes meglátásokat nyerünk belőle éppen saját korunkra vonatkozólag.

A legérdekesebb fejezetek egyike, mindjárt az elején, az 1968—1973-as időszak emlékeinek felidézése. Ebben azt mutatja ki, hogy közvetlenül a II. világháború befejezése után az amerikaiak képesek lettek volna tartós békét biztosítani akkori hatalmas fölényüket (az atommonopóliumot) fölhasználva a Szovjetunióval nyílt tárgyalások folytatására. Kissinger még azt is állítja: maga Sztálin csodálkozott azon, hogy ezt nem tették az amerikaiak. Biztosra veszi, hogy egy reális amerikai politika a magyarok, lengyelek, csehek és szlovákok szabadságát is elérhette volna, sőt a németek számára is előnyösebb lett volna...

Ezzel kapcsolatban idézi Winston Churchill egyik beszédét, melyet 1948 októberében tartott. Sajnos, azóta már feledésbe is ment. Az angol államférfi akkor azt mondta: „*Mi történik, ha majd a Szovjetuniónak is birtokában lesz az atombomba és azt nagy számban gyártja? Elképzelhetjük, hogy mi vár ránk, ha szem előtt tartjuk, ami már most is történik. Ha zöldellő fával ezt teszik, mi lesz a szárazzal?*"

A beszédből vett idézet így folytatódik: „*Ha a szovjet hónapokon át nyugodtan bosszanthatja és kínozhatja a világot, csu-*

pán mivel abban bízik, hogy a mi emberbaráti és keresztény alapelveink megakadályoznak bennünket a borzalmas új fegyver bevetésében ellene, mit tesz majd ő, ha birtokában lesz egy halom atombomba?

Mert azt egyetlen értelmes ember sem hiheti, hogy ez soká fog tartani. Tiszta helyzetet kellene teremtenünk, és végleges megoldásokat kell találnunk. Nem támolyoghatunk továbbra is vakon a gyeplőt lazára eresztve és nem várhatunk, míg valami történik. Ezzel azt jelzem, hogy számunkra nagyon kellemetlenre gondolok. A nyugati nemzeteknek valószínűleg jobban sikerülne vérontás nélkül tartós rendezést elérni, ha igazságos, jogos igényeiket most adnák elő, amíg az ő kezükben van az atombomba, még mielőtt az orosz kommunistáknak is lenne."

Az eddigi események fényében, nem utolsó sorban Csernobil következményei óta, ezeknek a szavaknak prófétai hangzásuk van. Mennyi mindentől megkímélhettük volna a világot, ha az angol politikus tanácsát megfogadták volna!

A jelenre vonatkozólag... Ma ismét sok szempontból hasonló a helyzet. Amerika erős fegyverkezése a világon az egyensúlyt megváltoztatta. Nyugat sok téren erősebb a Szovjetuniónál. Ehhez járulnak a Szovjetunió gazdaságpolitikai nehézségei, melyek Gorbacsov beszédeiből nyilván kihallhatók. A genfi tárgyalások sem jöhettek volna létre, ha nem ez lett volna a helyzet. Ha nem is állíthatjuk, hogy a helyzet azonos azzal, amikor a Nyugaté volt az atommonopólium, mégis lehet föltételezni azt, hogy ma ismét nagyon előnyös tárgyalási pozícióban vagyunk. Ezt föl nem használni tragédiát jelent.

Ha azt kérdezzük, mit érhet el ma a Nyugat, akkor elsősorban az atom területén kellene a rendezést végrehajtani. A Szovjetunióban lejátszódott esemény világosan mutatja: lényeges kérdés az atomenergia teljes jogú, kölcsönös ellenőrzése, függetlenül attól, hogy békés vagy háborús célra használják-e föl. Mást követelni jelenleg irreális volna.

Nagyon lehangoló, ha megfigyeljük: nálunk minden reaktor leállítását követelik, amikor a Szovjetunióban — még Csernobil után is — eltökélten arra törekszenek, hogy megkétszerezik nukleáris készletüket.

Éppen mivel Csernobilnak nálunk is voltak káros hatásai, föl kellene ismerni, mennyire értelmetlen dolog a mi biztos reaktorainkat leállítani, miközben a másik oldalon új és kétes műveket állítanak föl határaink közelében.

Emellett a súlyos probléma mellett az afgán kérdést is napirenden kell tartanunk. Felelőtlenség volna, ha Nyugat egy látványos manőver által (amit nyilván előkészítenek), hagyná magát becsapni. Persze Kelet- és Közép-Európa népei számára is kellene valami eredményt elérni.

Ilyesmit szóba hozni a mi állítólagos béke-apostolaink háborús uszításnak vesznek. Pedig éppen az ellenkezője a valóság. Hivatásos pacifistáink által követelt nyugati szelíd politika csupán továbbra is növelné a nemzetközi bizonytalanságot és feszültséget. A mai helyzetből kiinduló tárgyalások megnyithatnának egy most egyedülálló lehetőséget a békére és nukleáris leszerelésre.

Azt azonban szem előtt kell tartanunk, hogy minden kedvező konstelláció véget ér.

MÁRTON ISTVÁN:

Kereslek

Az örök okság elvén
Logika, matematika nyelvén
Az universum törvényszerűsége alapján
És a változatlanság azonosságán
Kereslek mindezeknek megfelelően.
Nem a szíveknek, érzelmeknek tetszően,
Ahogy az ember évezredeken várta Tőled,
— Mert a prófétáktól így kaptunk hírt felőled —
Pedig Te csak változatlan, igazságos lehetsz,
Mit az ember szabadon dönt, úgy is ítéled meg...
— Nem, nem részrehajló Teremtőt keresek,
Akit irányítanak szeszélyes emberek,
Hanem akit a teremtés nyomán is megismerhettünk!
Hozsánna Neked változhatatlan Istenünk.

KOVÁTS LAJOS:

Hazám az anyanyelvem

Mint kagyló testébe fogadott gyöngyét
.....
Óvom a szót, a hazulról hozottat.
.....
Húsomba takarom: növekedjék,
fájdalom árán is tisztuljon a fénye —
árulóm lehet ő, lehet menedékem:
Halálos páncél a kettőnk kötése.

(Magyari Lajos: Csoma Sándor naplója, 1970)

Arról, hogy mit jelentett a Haza elődeink számára, ma élő magyarnak írni — ha csak felületesen is ismeri a magyar történelmet és irodalmat — önhittséggel telített tiszteletlenséget is jelenthet. A Hazáról ugyanis távoli és közelebbi elődeink vérrel, verejtékkel és tollal már leírták a leírhatót olyan módon, hogy azzal a jelen magyarja aligha versenyezhet. Illesse őket elismerés és tisztelet.

Úgy tűnik azonban, hogy a ma élő nemzedéknek is vallania kell, nemcsak a folytonosság kedvéért, hanem hitvallásként a jövőért, hogy itt és most mit jelent a Haza nekem és neked. Az egyes ember vallomásából bizonyára nem lesz mindenki számára és egyértelműen elfogadott „hiszekegy"... de azok elemeiből kialakulhat a ma élő magyarságnak a Hazáról vallott egyetemes hitvallása.

Nyilvánvalóan ésszerű lenne meghatározni, hogy mit jelent ma a Haza fogalma. Több-kevesebb sikerrel tán próbálkozni is lehetne. E mélyre nyúló, szerteágazó, majd összefonódó elemeket rejtő fogalom meghatározására azonban már csak azért sem vállalkozom, mert a Haza jelentését és jelentőségét inkább érzem, mint tudom. A Haza valamikor jelenthetett egy földrajzilag kö-

rülhatárolt területet is, melynek a földrajzi neve: ország. Mégsem tudom a kettőt egyenértékű fogalomként elfogadni, még abban az esetben sem, ha a kettő földrajzilag fedné egymást. Ha ugyanis azt mondom: országunk, akkor Magyarország térképe jelenik meg előttem, melynek területén idegenként vagy éppen ellenségként is élhetek. Ha viszont azt mondom: Hazám, akkor azt is kifejezem, hogy az országfenntartó népességhez születésem, tudatom és érzelmeim alapján erősen kötődök, a közösségem történelmét vállalom, céljait, küzdelmeit, összes hagyományait, elsősorban anyanyelvét magaménak tekintem, azaz a Hazám fizikai, lelki és szellemi otthonom, mely otthonnak szolgálata és védelme egyéni életem joga és szent kötelessége. Mindezek mellett az ország és Haza fogalmát azért sem tekinthetem egyenértékűnek, mert az ország fogalma több millió olyan magyart zár ki, akik bárhol is élnek a világon, azaz bárhol is legyen országuk, Hazájuknak a magyar nép közösségét vallják. Erre az állspontra kötelez főleg a Kárpát-medencében kialakult helyzet, ahol mintegy hárommillió magyart zárnak ki az ország határai, de nem zárja, nem zárhatja ki őket a Haza fogalma.

Éppen ezért, lemondva arról, hogy csak Magyarországot, mint országot tekintsem Hazámnak, vallom, hogy a nemzetem közösségének minden tagjára jellemző és általa a mondák világától a máig gyakorolt, időben és térben a legerősebb közösségteremtő, azt megtartó, országhatárokat nem ismerő, hagyományokat őrző, műveltséget és emberséget is kifejező, ha kell tilalmakkal dacoló erőt, az anyanyelvemet tekintem Hazámnak.

Hogy elég-e az anyanyelvet vallanom Hazámnak? Lehet, hogy kevés, de nekem kemény küzdelmek árán, közösségem, önmagam és utódaim számára ennyit sikerült megmentenem egy tágabb értelmű Hazából. Életem adott pillanatában ugyanis, önmagam és utódaim nevében, közösségem érdekeit is szem előtt tartva, felelősséggel kellett döntenem: a szülőföldet vagy az anyanyelvet választom. Mivel számomra a kettő együtt jelentett egészet, s e teljességben való létezést alapvető, elidegeníthetetlen jog és kötelességként tartotta nyilván tudatom, nehéz volt a döntés. Nehéz, mert nemcsak a kötődés volt erős, hanem a döntés felelőssége is. Mádéfalva kínját éltem át. Parancs volt ugyanis számomra a fenyőfák sorvállalása, de láttam azok méltóságos dőlését. S amikor a láncfűrész zaját már közelről hallottam, mégis győzött az élet akarása. „Nyelvében él a nemzet"... mondá *Bessenyei* — s anyanyelvemet választottam. Árat fizettem érte: odalett a szülőföld, tágabb értelmű Hazámnak legdrá-

gább pontja. Annál eszelősebben féltem közösségem létének és fennmaradásának legdrágább zálogát, Hazámnak magammal hozható részét, anyanyelvemet.

A jobb megértés érdekében néhány, anyanyelvemmel kapcsolatos élmény idézése kívánkozik ide.

Még szülőföldem egyik nagy múzeumába magyarországi kiránduló csoport érkezett. Közös anyanyelvünkön beszélve vezettem őket, vállalva annak kockázatát. Végül a jelentős létszámú csoport lelkesen megtapsolt. Aztán körbevettek, s miközben illatos szappanokat és cigarettákat igyekeztek köpenyem zsebébe csempészni (melynek elfogadása több szempontból sem volt ajánlatos), feltették a kérdést: honnan tetszik tudni ilyen szépen magyarul? . . . A taps jólesett, a kérdés azonban keményen nyilallott belém, mert az anyanyelvi közösségem olyan fokú tájékozatlanságát tanúsította (és tanúsítja ma is!), miszerint fogalma sincs az ország határain kívül rekedt több millió magyar létezéséről, vergődve helytálló sorsáról, annak önérzetes vállalásáról. A hallgatóság szemébe nézve, kesernyés udvariassággal szóltam: a kérdésüket otthon kellene feltenniük tanítóiknak, tanáraiknak a mindenkori és mindenfokú iskolában. . . de ha már engem kérdeztek, válaszolok: közös anyanyelvünket ebben az országban mintegy kétmillió ember vallja anyanyelvének s azt bármilyen értelmű tandíj fizetése mellett emberi önérzettel, nemzeti büszkeséggel, melldöngetés nélkül. . . tisztán, szépen, helyesen igyekszik megtanulni és gyakorolni — ahol lehet. Anyenyelvünket kiszolgáltatott közösségünk összetartó erejének, megmaradásunk zálogának tekintjük. . .

Voltak akik zavart tekintettel néztek, voltak akik a cipőjük orrát nézték komoran, s voltak akik szemüket törölgették. Néhány másodpercnyi csend után újra megtapsoltak, kezüket nyújtották vagy éppen megöleltek — és csendben távoztak. Aztán, addig a terem sarkában álldogáló teremőr, szerény tisztességgel megszólítva, mondta: nagyon sajnálom, hogy nem tudok magyarul. . . Miért? — kérdeztem, a belső keserűséget valamelyest oldó mosollyal. — Már többször megfigyeltem, hogy a tanár urat úgy hallgatják a magyarok, mint a hívők a papot — válaszolta —, s a tanár úr mikor magyarul beszél, egészen megváltozik, csillognak a szemei. . . kisimul az arca. . . Igen Marioara, az ember anyanyelve nélkül nyomorék és keserű — feleltem csendesen.

Egyedül maradva cigarettára gyújtottam. Nehezen. Nehezen, mert ma sem tudom, hogy a számban a cigaretta vagy kezemben az égő gyufa remegett jobban. Nem a félelemtől. Hiszen

egyre mélyebben rágódott tudatomba a kínzó métely: vajon Magyarország leírt minket a leltárból?

Ugyancsak idéznem kell egy máig fájó, idegen nyelven hozzám intézett mondatot: Jaj uram — szólt rám ingerülten a munkatársam —, hallgasson már el ezen a nyelven (magyar nyelven), mert úgy idegesít, mint amikor a cigányok veszekednek! . . . És elhallgattam, mert a válasz nekem ártott volna. Becsület illeti viszont a magyarul is tudó társunkat, aki azonnal félrehívott, elnézést kért és leültetett, mert állítólag igen sápadt lettem. . .

Vajon érted-e honfitársam, hogy az elmondottak átélésekor az országhatár mindkét oldaláról érkező pofonok csattantak arcomon?

Aztán néhány év múlva, immár magyar állampolgárként, egy éjszaka Báránd és Püspökladány közt bolyongtam egy fiatal barátom gépkocsiján. Megállított egy szembejövő személygépkocsi vezetője s a kormány mellett ülő barátomtól kérdezősködött. Eltévedt. Merre kell menni Nagyváradra? A kollégám egy szót sem értett. Én igen. Kiszálltam és anyanyelvén udvariasan és pontosan magyaráztam meg merre kell mennie. Meglepődve köszönte a tájékoztatást, aztán folytattuk utunkat. Mintegy tízperces hallgatás után megkérdezte a barátom: Akit annyi sérelem ért, elintézhette volna annyival, hogy „nem tudom" vagy elküldhette volna. . . például Szeged irányába. . . Mi késztetett ilyen tisztességes udvariasságra, méghozzá anyanyelvén? — Mert tisztelem minden nép anyanyelvét, mert ő személy szerint soha sem bántott, mert amit magyar minőségemben teszek, azt mind a magyar nép nevében, annak számlájára teszem! Különös ember vagy — szólt a barátom. — Nem, különös nem vagyok, csak ember és magyar szeretnék maradni mindig és mindenütt.

Idézett és fel nem sorolható emlékeim maradéktalan megértését honfitársaimtól aligha várhatom. Azt, hogy átéljék, bűn lenne kívánnom! . . . Csupán a sejtést igénylem és azt, hogy senki se csodálkozzék azon, ha itt és most, anyanyelvünk állapotát különös érzékenységgel, aggódva figyelem. Olvasd csak el honfitársam (talán még egyszer?) *Illyés* Gyula *Koszorú* című versét, kinél szebben nem vallhatott soha senki az anyanyelvről. Figyeld csak sorait: a mához szólt, s immár a mának üzen. A mának és mindenkinek, akit egyszer édesanyja gyermekemnek. . . kicsimnek. . . kincsemnek. . . édesemnek. . . életemnek. . . szólított!

Talán abból indulnék ki, hogy az anyanyelv szabad gyakorlása az élet minden területén, minden nép számára alapvető emberi jog! Következésképpen egyénileg soha sem ismerem el egyetlen

hatalom törvényeit, de nyílt vagy álcázott törekvéseit sem, mely egy népnek az anyanyelvétől való fosztogatására vagy éppen annak tiltására irányul! Az a hatalom, mely népeinek legszentebb jogát ravasz módon ugyan alkotmányában rögzíti, de annak gyakorlását a legagyafúrtabb eszközökkel akadályozza; az a hatalom, mely nem tűri meg a „másságot"; az a hatalom, mely „hazátlannak" minősíti azokat, akik nem a hatalom nyelvén szólnak, nem méltó arra, hogy hatalma legyen! A jogtiprás nemcsak olyan eszmék gyakorlata, mely a világot már nemegyszer borította lángba, hanem egyúttal ember- és műveltséggyalázás is. Ugyanilyen súlyos módon ítélem el azokat a „világpolgárokat" (kozmopolitákat), akik a nemzetköziség elveit takarónak használva viszik ócskapiacra az anyanyelvet és a népi műveltségnek minden megnyilvánulását. Vallom, hogy a nemzetköziség fogalma már önmagában feltételezi a különböző népek, nemzetek, következésképpen különböző anyanyelvek létezését és a létezésükhöz való jogot. A nemzetköziség szelleme tehát nem a nemzet, illetve az anyanyelv tagadását kéri, hanem — a kölcsönösség elve alapján — a létező népek (és nyelvek) egyenértékűségének és egyenjogúságának vallását és gyakorlatát. Minden nép fia csak akkor lehet igazán nemzetközi, ha annak a közösségnek a nyelvén vallja a nemzetköziséget, melyhez tartozik, azaz anyanyelvén. Ezt az álláspontot tükrözi a mai Magyarország világszerte ismert és sokra becsült nemzetiségi politikája.

Az elmondottak szellemében anyanyelvem jelenlegi állapotát — kerülgetés nélkül — vészjóslónak látom. Az csak természetes, hogy e fogalmat mindenkinek joga a maga látóköre szerint szelidíteni, elvetni vagy éppen ostorozni. Borúlátó! — mondhatja akárki. És igaza van, mert átéltem és élő tanúja vagyok a borúnak s csak azzal vitatkoznék, aki évtizedekig élte a hazátlanság állapotát. Azokkal, akik értik *A bujdosni se tudó székelylegény éneke*, a *Szürke szonettek*, a *Caligula helytartója*, a *Szuzai menyegző* vagy éppen *Szervatiuszék*, *Kocsis Nagy* Margit művészetének keserves üzenetét. Én ugyanis értem, mert átéltem a kínok keservét. Borúlátóan vallom tehát, hogy a Kárpát-medencében a Magyarország határain kívül élő magyarok anyanyelve, azok birtokosainak minden hűsége ellenére — bár nem mindenütt azonos mértékben — de válságos helyzetbe jutott. Gyakran jut eszembe, hogy a nyugaton élő magyarság anyanyelvének mentése érdekében itthon és külföldön is sokat teszünk. Amikor arról hallok, hogy itthon „amerikás magyarok" gyermekeit, unokáit tanítjuk újra magyarul, igaz szívvel veszem le a kalapom. De mit

csináljak a kalapommal honfitársaim, amikor a határainkon kívül rekedt magyarság a szülőföldön vagy onnan „nyugatra" menekülve, naponta kényszerül örökre elveszíteni anyanyelvét, mert joga ugyan van, de lehetősége nincs annak megőrzésére!? „Felejtsek"! — szóltak rám egyszer hivatalosan. Ezt a szülőföldemen is megtehettem volna, s ma dölyfös janicsárként élhetnék — cudar lelkiismerettel!

Ezek után nézzünk szembe, ugyancsak kertelés nélkül (hiszen az önámítás soha se vezetett jóra) Hazám, azaz anyanyelvem azon részének állapotával, melyet a világ Magyarországként tart nyilván (már akik tudnak annak létezéséről. . .) Lassan tíz éve lesz, hogy egy eléggé elzárt Tisza-menti községben magányosan élek. Igaz, mély fekvésű területről nem lehet messzire látni, de segít a rádió, televízió, folyóirat, napilap, könyv. S ha már évtizedekkel ezelőtt, a Kékestető magasságában, attól mintegy ötszáz kilométerre fekvő szülővárosomban 6 méter magas és 40 méter hosszú antenna segítségével, recsegő „népi" rádiómon hallgattam az „édes anyanyelvünk" műsorát, akkor hálásnak kell lennem a sorsomnak, hogy most sokkal jobb vételi lehetőségek között, közvetlen közelről figyelhetem édes anyanyelvünk „hazai" állapotát. Bevallom, nem sok örömöm telik benne, még akkor sem, ha jóirányú törekvésekről is értesülhetek, melyek simogatják aggódó lelkemet.

Örüljön, hogy itt és most szabadon használhatja anyanyelvét! . . . vághatják arcomba. Igazad lehet szerencsés honfitársam, ugyanis én örülök annak — ha nagy árat is fizettem érte —, hogy már senki sem gyaláz a magyar szóért. Annak viszont nem örülök, hogy népünk túlnyomó többségének — s köztük neked is, szűk látókörű, elbizakodott barátom — szabad csúffá tenni közös anyanyelvünket. Nem tudom már, kinek a megállapítását idézem szabadon, miszerint egy nép elveszítheti szabadságát is, de amíg él az anyanyelve, addig azt vissza is szerezheti. De csak akkor, és csak addig! Hogy igaz-e? Forgasd csak saját, gyakran szomorú, gyakran dicsőségre vergődő történelmed lapjait, s felelj magad!

Vigyázz honfitársam, hiszen neked már egészen természetes, hogy önefeledten kajálsz, piálsz, dumálsz a bisztróban, a büfében, a presszóban vagy éppen a restaurántban, s haverkodsz a haverokkal. Természetes, hogy a lóvét inkább fusival keresed, mert a munkahelyen nem csíped a melót. Nem érdekel, hogy a puják csórók, hogy a tesók száma fogy. Azt sem bánod, hogy a srácok sulit kerülve bringáznak, hogy a csajokat a hapsik az utcán smárolják, hogy a csávó diszkózik s a tinédzser már a szexet próbálja.

Örülsz, hogy gyermeked — Ivett, Norbert, Nikolett, Zsanett, Patrik, Patricia, Krisztián — változatosan köszönnek: heló, csaó, szia, szevasztok muterek, faterek, nagyik. Közben zajlik a társadalmi élet: a könyvek íródnak, biblióbuszok szállítják azokat, bár ritkán olvasod ki, zsűrizett árut, csipmentes paprikát, mirelitet vásárolsz, aztán intézkedéseket, látogatásokat teszel, témáidon problémázol, gondjaidat lekörözöd és lerendezed, majd innoválsz, renoválsz, realizálsz, lereagálsz, sommázol, voksolsz, szervizelsz, planifikálsz, dekorálsz, kontrolálsz, motiválsz s már a parasztember is kombájnolja a kukoricát, igaz, hogy várja annak finisét. S hogy el ne felejtsem, egyre gyakrabban szanáltok hol ezt, hol azt, köztük az anyanyelvet is! Mondom, ez neked mint természetes és bizonyára csodálkozol s talán számon is kéred keserűségemet. Fel sem fogod, hogy ez a te nyelved csupán, melyen én soha sem kívánok beszélni!

S hogy a levegőben levő labdát kifogjam, kijelentem, hogy tökéletesen tisztában vagyok azzal, hogy az életünk rohamos fejlődését anyanyelvünknek is követnie kell, azaz nem kerülhetjük el új és idegen eredetű szavak megjelenését, de csak kényszerhelyzetben és akkor is csak — írásban és szóban — a magyar nyelv szelleméhez és szabályaihoz igazítva.

Egy szakfelügyelő hivatalos beszámolója szerint az ifjúság nem tud anyanyelvén (magyarul) helyesen írni és olvasni. Nem hittem. Ma már tudom. Pedagógus is van ilyen. Kérkedő fölényességgel használjátok, honosítjátok a szép és ősi magyar szavainkat helyettesítő, legkülönbözőbb eredetű, eltorzított, idegen szavakat, hogy okosoknak, művelteknek, szakképzetteknek láttassátok magatokat. Nemcsak az ifjúság, nemcsak a szülő, a tanár is a rádió és televízió személyzete is, az egyes műsorszámok meghívott vendégei, az újságíró, de lassan még a falusi emberek is. Tisztesség illesse a kivételek kisebbségét.

Mondd, múlterjesztő, mának élő, holnapfaló honfitársam, kikhez tartozol? Kiknek a számláján éled csak önmagadnak kamatozó életed? Akiknek nyelvét beszélve, csúffá teszed azt? Tudod-e, hogy százezrek adták életüket azért, hogy te itt és most egy sokat szenvedett nép nyelvének léha megrontója lehess? Ha nem üzen neked semmit néped történelme, s ha közösséged anyanyelve, néped sajátos zenéje és művészete semmire sem kötelez, válj meg tőlünk nyíltan, hogy tisztelhessünk — mint idegent!

Aki viszont magyarnak vallja magát, az az életünk minden területén annak tudatában és felelősségével szóljon magyarul, hogy nemcsak ősei és utódai nyelvén szól, hanem egy nagy múltú

nyelvcsalád számbelileg csökkenő, de élő és élni akaró közösségének tagjaként.

Anyanyelvünk legyen nemzeti létünk büszkesége, melyen valljuk emberségünket, magyarságunkat, műveltségünket, múltunkat és fennmaradásunk reménységét. Szóljunk tehát tisztán, helyesen és szépen anyanyelvünkön, hogy közösségünk soha se lehessen hazátlan.

Tiszadob, 1987. január 2.

Forrás: A „Confessio" (a Magyar Református Egyház figyelője) című folyóirat XII. évf., 1988/1. számából.
A Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság által 1987-ben meghirdetett „Mi a haza ma?" című pályázat fődíjas munkája.

VÉGVÁRI:

Köszönt egy ember. . .

Köszönt egy ember: „Egészséggel járjon"...
„Adjon Isten", . . . feleltem halkan én.
Köd ült, csend ült az elhagyatott tájon,
S szürke varjak egy száraz jegenyén.

Mint valami fogadás, esküvés,
A ködben úgy koppant tompán a szó,
Aztán két összedobbant szívverés
Elvált, mint óceánon két hajó.

Először látott — utoljára tán,
Először, tán utolszor láttam én,
A varjak e szürke nap hajnalán
Jajgattak a ködben, a jegenyén.

A szemünk összevillant hirtelen.
A szívünk dobbant, megzajlott a vérünk,
Pedig nem történt semmi, semmi sem,
Csak jól esett, hogy *magyarul* beszéltünk.

P. DR. FÜZÉR JULIÁN OFM:

Egy pionír magyar plébános portréja

1920. február 16-án, estefelé, kétnapi haláltusa után halt meg Főtisztelendő Szeneczey N. János, aki New Brunswickon, New Jerseyben a Szent László Egyházközséget alapította. Halála oka tüdőgyulladás volt. 59 éves volt és 16 évig teljesített szolgálatot, mint az egyházközség plébánosa. Megrémült hívei sírva kísérték ki a Szent Péter temetőbe, ahol sírját még most is látogatják és szeretettel gondozzák. Halottak napján köréje gyűlnek imára, meghatódottan gondolnak rá, mielőtt elhunyt kedveseik sírjaihoz szétszélednek. Minden évben halála évfordulóján szentmise van érte abban a templomban, amelyet ő épített. Emléke elevenen él az egyházközségben és amikor emlegetik, rendszerint a Gondviselés emberének mondják.

1938-ban a hálás egyházközség megbízta Crause Bertalan festőművészt, hogy fesse meg Szeneczey atya arcképét. A művész egy fénykép után készítette el a portrét, amely ma a Szent László Iskolában van. Mintha a festmény Szeneczey atya lelkét tükrözné. Kerek fejét magas homlokával egy kissé a magasba fordítja, zárt ajka körül a vonal némiképp lefelé hajlik, nagy szemei kerekre vannak nyitva. Mindtha csodálkozna és óvatosan elismerné, hogy nagy munkája, fáradozása nem volt hiába — a Szent László egyházközség, amelyet palántált, öntözött, gondozott, melyért valójában feláldozta magát, él, lényegében abban az állapotban van, amiben ő hagyta és hálás neki.

Szavakkal jellemrajzot készíteni róla, mondatokban elmondani, hogy ki volt, nehezebb, mint fényképről ecsettel, olajjal arcképét megfesteni, mert annak ellenére, hogy időben nem vagyunk messze tőle, keveset tudunk róla. Sajnáljuk, hogy nem vezetett naplót, amelyben olvashatnánk terveiről, álmairól, értesülnénk nehézségeiről, aggodalmairól, kísértéseiről és örömeiről és talán gyarlóságairól is. Sajnáljuk, hogy nincs módunkban közvetlenül a szívébe-lelkébe tekinteni. Sajnáljuk, hogy levelei, beszédei, írásai, egyházközségi hirdetései nincsenek meg. Nincs róla semmi

tárgyi emlékünk — pl. a breviáriuma, órája, tolla, szemüvege, kedvenc könyve —, amit érintve, nézegetve emberi közelségbe kerülhetnénk vele. Nincsenek meg plébánossága idejéből a pénzügyi naplók se, hogy azokat tanulmányozhassuk. Talán azért van róla a tárgyi ismeretek hiánya, hogy ebben az ürességben, mint fényességben, legendává magasztosuljon előttünk?

Szeneczey atya egyéniségét ki kell analizálnunk abból a két-három írásából, ami ránk maradt, az egyházközségi jegyzőkönyvekből, az anyakönyvekből, alkotásaiból és abból, amit plébánossága idejéből New Brunswickról és a magyar bevándorlókról tudunk.

* * *

1. **Amerikában** — Szeneczey N. János Csernaházán született 1860. május 16-án és Győrben szentelték pappá 1883-ban. Úgy látszik, szülei jómódúak voltak, mert 1906-ban, amikor a Szent László templom építése a vállalkozó magatartása miatt csődbe jutott, Szeneczey atya hazatért, eladta atyai örökségét és a pénzt, 4300 dollárt teljes egészében a templom építésére adta. Az összeg csaknem egyötöde volt az építés összköltségének. Szüleit nagyon szerethette és hálás volt nekik, mert 1912-ben, amikor a templomot festették és díszítették, a két mellékoltárt saját költségén szülei emlékére állíttatta. Valószínű, ilyen áldozatos tettek, ha kisebb mértékben is, többször is előfordultak.

A két kiemelkedő eset bizonyítja, hogy önzetlen volt és nemes lelkű, aki az Isten dicsőségéért áldozatokat tudott hozni. Tetteivel jó példát adott híveinek arra, amit kért tőlük: áldozatosan szeressék és támogassák egyházközségüket. A jó példa megtermette gyümölcsét: Szeneczey atya plébánossága alatt bámulatos teljesítmények történtek New Brunswickon — új templom, új paplak, új iskola, új díszterem és zárda a kedvesnővéreknek! Mindez szegény, fiatal, munkás bevándorlók adományaiból.

Nincs kizárva, hogy patriotizmusa is indította ezekre a nagylelkű tettekre. Egy ránk maradt írásában azt jelzi, hogy ami New Brunswickon történik, az nemcsak az Isten dicsőségére van, hanem a magyar név hírére is. Egy kis sovinizmussal az Úr Jézus szavaihoz — „. . . .a ti világosságtok úgy világítson az emberek előtt, hogy jótetteiteket látva dicsőítsék mennyei Atyátokat" — hozzátette: „és dicsérjék értük a magyarokat is!" Örömére lehetett, amikor az újságírók, a város történésze és később a polgárok is a templomot „a magyarok szép templomának" hívták —

„the pretty church of the Hungarians" —, a magyar negyed szépségét és tisztaságát dicsérték és a magyar bevándorlók a város „kedvencei" lettek, akiket a vállalatok, különösen a Johnson & Johnson kötszergyár, ami később Amerika egyik legnagyobb vállalata lett, és a szivargyárak keresték és valamivel jobban is fizették, mint más bevándorlókat.

Nem tudjuk, hogy mikor és miért jött Amerikába, de nemes lelkű tettei arra mutatnak, hogy nem az anyagiakat kereste, nem azért jött, hogy meggazdagodjék, dollárja legyen és saját magának éljen. Bizonyíték erre az is, hogy amikor New Brunswickra érkezett, a kis városban leverte sátorfáját és soha többé nem hagyta el. Nem cserélte föl New Yorkért, Clevelandért, vagy más helyért. Nem kis dolog volt ez abban az időben, amikor az emigráns papok helyről helyre, városról városra jártak, helyeiket gyakran változtatták abban a reményben, hogy dúsabb legelőre találnak. A Szent László plébánia, amelyet épített és amelyben meghalt, szerzetesiesen egyszerű volt beosztásában és bebútorozásában. A szobák, az irodák és az ebédlő kicsinyek voltak. A plébánia inkább a léleknek, mint a testnek volt a fészke. Semmi rendkívüli kényelem, semmi fényűzés nem volt benne, bár külsőleg igen jó benyomást tett.

Úgy látszik, a pennsylvániai McAdoo-i magyarok kérésére jött Amerikába, de nincs kizárva, hogy a Szent László Társaság közbenjárására a győri püspök küldte. A század elején Magyarországról ezrével jöttek a bevándorlók és a magyar püspökök aggódtak, hogy elvesznek hitnek is és hazának is. 1902—1910 között, amikor Szeneczey atya is érkezett, a hivatalos amerikai statisztika szerint 892 754 magyar állampolgár vándorolt be az Egyesült Államokba. A Szent László Társaságnak az volt a célja, hogy papokról gondoskodjék a kivándorlók lelki gondozására. A McAdoo-i magyarok igényt tartottak Szeneczey atya lelki szolgálatára és nagyon fájlalhatták, hogy elhagyta őket. A New Brunswick-i magyarok megértették veszteségüket és hogy kárpótolják őket, hálából és szeretettel 250 dollárt küldtek a McAdoo-i magyar bányászoknak.

A New Brunswick-i magyarok küldöttsége 1904 nyarán kereste föl Szeneczey atyát és könyörgött neki, hogy jöjjön és segítsen rajtuk. A könyörgésből biztosra vette, hogy az Isten oda rendelte. Idejét nem vesztegette és 1904 szeptemberében megérkezett a Raritán folyó partján fekvő kisvárosba. Férfikora delén volt: negyvennegyedik életévét éppen betöltötte. Ahogy megérkezett, azonnal munkába fogott.

2. New Brunswick — A város eredete visszamegy az angol gyarmatosítás idejére; 1625-ben már létezett és mint város, tíz nappal előbb volt inkorporálva, mint New York. 1724-ben az angol királyi család tiszteletére kapta a jelenlegi nevét. A függetlenségi háborúban George Washington katonáival kétszer is járt a városban. Az iparosítás elkezdésével, New York és Philadelphia között, jelentős gazdasági és kereskedelmi központ lett. New Brunswick jelentőségét növelte a református szeminárium és egyetem — Rutgers University —, amely később hivatalosan az állam egyeteme lett. Az egyik legrégibb és legjelentősebb katolikus templom, Saint Peter's Church, is New Brunswickon volt. Amikor a magyarok New Brunswickba özönlöttek, Msgr. John O'Grady volt a templom plébánosa, aki szeretettel fogadta őket és időnként a templom alagsorában volt számukra szentmise magyar prédikációval. Kovács Kálmán, McKeesport-i plébános látogatta őket. 1905. november 19-én Szeneczey atya vezetésével a Szent Péter templomból bámulatosan szép körmenetben rajzottak ki a magyarok új templomuk alapkőletételére.

Az 1880-as federális népszámlálás jelezte, hogy New Brunswickon magyar bevándorlók vannak. Az 1915-ös állami cenzus szerint már 5572 magyar volt a városban, akik közül 2512 férfi és 3060 nő volt. A statisztika szerint minden ötödik egyén magyar volt New Brunswickon.

A magyar bevándorlók meglepően fiatal csoportot alkottak. A cenzus szerint 3066 közülük tizennégy és negyvennégy év között volt. Hatvan év körüliek kb. negyvenen lehettek. A magyarok fiatalságukkal, emberi szépségükkel és vidámságukkal „megfiatalították" a várost és „új arcot" adtak neki. A férfiak is, a nők is túlnyomóan magányosak voltak. Ennek az állapotnak és a ténynek, hogy a nők számban jóval felülmúlták a férfiakat, nyilvánvaló erkölcsi következményei lettek, de ennek lett a következménye az a dús, termékeny egyházközségi élet is, amelyről az anyakönyvek tanúskodnak. Míg házasságok és keresztelések nagy számban voltak, temetés kezdetben alig volt. Plébánossága idején Szeneczey atya 1852-t keresztelt, 946 párt esketett és mindössze 343-t temetett, akik közül 225 csecsemő volt. A felnőtteket, különösen a fiatal házas férfiakat, az influenza vitte el. 1918 októberében huszonnyolc temetés volt a Szent Lászlóban. Volt olyan nap, hogy négyet temettek!

Ebbe a fiatal, szép közösségbe kor szerint is és külsőleg is nagyon beleillett Szeneczey atya. Ő maga is fiatal, jó megjelenésű, erőteljes, munkabíró férfi volt. Hogy érzelmileg és társadalmilag

milyen közel lehetett híveihez, arról nem tudunk. Nem tudjuk, milyen mértékben ismerte őket és milyen kapcsolatot tartott velük. Plébánossága idejéből nincs egyházközségi cenzus, se egyházközségi névtár. Nem tudjuk azt se, hogyan prédikált nekik és hogyan kezelte erkölcsi problémáikat. Az anyakönyveket lapozva az az érzésünk, hogy — annak ellenére, hogy mint papnak a gyarlóságokat el kellett ítélnie — megértő, megbocsájtó, bátorító volt, egyébként elidegenültek volna tőle. A tény, hogy anyagi áldozatokra tudta őket serkenteni, arra mutat, hogy hatással volt rájuk.

A New Brunswick-i bevándorlás nem volt minden szervezés nélkül. Ügynökök jártak Magyarországon és biztatták a kivándorlást. A kivándorlók jó része egymással rokonságban volt és akik Szeneczey atya plébánossága idején Zemplén, Veszprém és Vas megyéből jöttek, rendszerint rokonokhoz vagy falubeliekhez érkeztek. A város ötödik kerületében az újonnan épült modern szivargyár körül magyar ácsok, kőművesek, vállalkozók építették a házakat a magyaroknak. A házak közel voltak egymáshoz, de mindegyik mögött volt kert veteményeknek és virágoknak. A verandákon virágok virítottak. A városnegyed ragyogóan tiszta volt. Több mint hatszázan dolgoztak a szivargyárban, amely azonosítva lett a magyarokkal, akik aztán a gyárat körülvették romantikával.

A szivargyár tőszomszédságában építette föl Szeneczey atya a Szent László templomot és attól kezdve a gyár és a templom körül forgott a legtöbb bevándorló élete. Az élet szép és kellemes volt az ötödik kerületben, amelyet a templom „magyar területté" tett. Az utcákon és a házakban mindenki magyarul beszélt, „mint otthon". A templomba mindenki gyalog járt, „mint otthon". A templom díszítése és berendezése olyan volt, „mint otthon". Oltárterítők, zászlók, miseruhák, szobrok mind olyanok voltak, „mint otthon". A templomban olyan volt a vallási élet is, „mint otthon" — énekek, imák, ájtatosságok, szertartások, a szentmise — minden-minden olyan volt, „mint otthon"!

Ezt a bensőséges vallási „otthoniasságot" Szeneczey atya hozta létre és tartotta fönn a katolikus magyar bevándorlóknak New Brunswickon.

3. Alkotásai — Amint New Brunswickra érkezett, Szeneczey atya azonnal munkához fogott. Megérkezése után egy hónapra, 1904. október 25-én, a Middlesex County megyeházán az állami törvények szerint „Saint Ladislaus Magyar Church" címen inkorporálták a New Brunswick-i katolikus magyarok egyházköz-

ségét. Az állam ezzel hivatalosan elismerte létezését, függetlenségét és adómentességét. Az állami elismeréssel a kisded közösség a trentoni egyházmegye szerves része lett, a püspök joghatósága alá került és az amerikai egyházi törvények szerint minden ingó és ingatlan vagyonával együtt a trentoni püspök tulajdona lett. Az inkorporáció napjától kezdve minden a püspöktől függött, mindenhez az ő engedélyét kellett kérni, mindenre az ő jóváhagyását kellett keresni, mindenről — anyagiakról és lelkiekről — be kellett neki számolni és a római kánonjog alapján a lelki ügyekben hozzá kellett fordulni. Az új egyházközségnek adót is kellett fizetnie az egyházmegyének és azt megjelölt gyűjtésekkel segítenie kellett céljai elérésében. Ideálisan az egyházmegye és az újszülött egyházközség között a viszony az édesanya és leánya boldog, szép viszonya lett, de gyakorlatban az erős megkötöttség feszültségeket is okozott. Az inkorporáció napján Szeneczey atya az új egyházközség plébánosa lett és az állami törvények szerint annak „pénztárosa és jegyzője" is. A püspök felügyelete alatt és a püspök nevében ő gondozta a lelkeket, kezelte a pénzt és építette az egyházközség épületeit.

Az egyházmegyébe való beilleszkedés nemcsak megkötöttséget jelentett, hanem előnyöket is — tanácsadást, bátorítást, segítséget, védelmet. A fő dolog a templomépítés volt. Egy évre az inkorporálás után, 1905. október 4-én az építéshez megtörtént a kapavágás és november 19-én, Szent Erzsébet ünnepén a püspök „5000 boldog magyar" és sok-sok polgár jelenlétében ünnepélyesen megáldotta és elhelyezte az új templom alapkövét, amelyre magyarul és angolul volt írva: „Szent László Róm. Kat. Magyar templom."

Az alatt az egy év alatt, ami az inkorporáció és az alapkőletétel között volt, Szeneczey atyának, a Magyarországról jött, tapasztalatlan papnak, akinek nyelvi nehézségei is voltak, szokatlan, nagy munkát kellett végeznie. Nemcsak hívei lelki igényeit kellett szolgálnia, hanem szinte naponként egyházi vezetőkkel, szakemberekkel, városi vezetőkkel kellett tárgyalnia. Az első dolga volt, hogy helyet keresett és vásárolt az építendő templom részére. Az ötödik kerületben, közvetlenül a nagy szivargyár mellett vett területet 1700 dollárért. Aztán az építésszel, George K. Parsellel, akit az egyházmegye jelölt ki neki, tervezte a templomot, ami valójában az ő szíve-lelke szerint készült, mert az ő álma volt. Átnézte a rajzokat, tanulmányozta a specifikációkat. Természetesen, a méretek amerikai mértékben voltak megadva: szélessége 40 láb, hosszúsága 95 láb, a torony magassága 110 láb, a

mennyezet magassága 42 láb, az ablakok magassága 16 láb; 40 pad lesz a templomban és kb. 350 ember fér el benne. Az épület neogótikus stílusban volt tervezve. Aztán szerződést kötött a vállalkozókkal és ellenőrizte munkájukat. Közben kölcsön után kellett néznie és fiatal, szegény híveitől pénzt kért az építéshez. Valószínűleg munkái között ez volt számára a legnehezebb.

Annak ellenére, hogy az egyházmegye mindent gondosan ellenőrzött és a szerződéseket átvizsgálta, az építkezési vállalkozó, T. J. Warren & Sons, mégis becsapta a tapasztalatlan papot. A szerződés szerint az építés 18 125 dollár volt, de azon a címen, hogy „elszámította magát" csődöt jelentett és leállt az építéssel. Ötezer dollárral többet követelt. A lelkiismeretlen emberrel szemben az egyházmegye is tehetetlen volt. Ekkor történt, hogy Szeneczey atya aggodalmában szülői örökségét eladta és annak árát, 4300 dollárt, a vállalkozónak adta, hogy a templom építését befejezze. A vállalkozó viselkedése ünneprontás lehetett. A templomot 1906. július 4-én áldotta meg a püspök, de a nagy eseményről nincs semmi az egyházközség irataiban.

Ugyanazzal az építkezési vállalkozóval köttetett a szerződés, hogy közvetlenül a templom mellett felépítse a plébániát. Az épületet a templommal együtt áldotta meg a püspök. Akármilyen lelkes is lehetett a fiatal egyházközség és akármilyen készségesek és nemes lelkűek voltak a hívek, nem volt anyagi tehetségük mindenre. Évek kellettek, hogy a templomot díszítsék, teljesen felszereljék, orgonát és harangokat vegyenek. Azonban az anyagi nehézségek ellenére is egy év múlva a templom alagsorát berendezték iskolának, mert kis magyarok örvendetes számban születtek. Minden évben száznál több keresztelés volt! A jövő örömmel kecsegtetett azért is, mert évenként átlagban hetven pár kötött házasságot az új templomban és új bevándorlók is érkeztek a városba. Az alagsor-iskolában magyar kántortanító négy osztályban tanította a gyermekeket. A tanítás magyarul ment, „mint otthon", kivéve, hogy délután angol tanítónő jött angolt tanítani a gyerekeknek. Szeneczey atya naponként látogatta az iskolát, ha tehette, hittant tanított. A vizsgákon mindig ő elnökölt.

Amint az egyházközség anyagilag megerősödött, a templomépítés költségeit tisztázták, elérkezett az idő az iskola építésére és mindannak a beszerzésére, ami az iskolához kellett.

1912 decemberében 6500 dollárért szép nagy házat vettek a kedvesnővéreknek és egy hónapra rá a zárda mellett területet vásároltak az iskolának. 1914. február 14-én a püspök engedélyt

adott az iskola építésére. A kombinált épület — díszterem, hattermes iskola és alagsor, amelyben gyűléstermek, irodák és mellékhelyiségek voltak — 30 000 dollárba került. A „St. Ladislaus English-Hungarian School" — „Szent László angol-magyar iskola" ugyanabban az évben szeptember 6-án megnyitotta kapuit. 107 kis magyar járt az első és második osztályba. Az Isteni Szeretet Leányai, akik Magyarországról jöttek, tanították őket. A tanítás két nyelven, magyarul és angolul volt. Hat évvel később, amikor Szeneczey atya meghalt, a Szent László iskolából 237 tanuló kísérte koporsóját a temetőbe.

Szeneczey atya az iskolát „szeme fényének" hívta és „élete koronájának" tekintette. De ha élete koronája volt, akkor töviskorona volt; és ha szeme fénye, akkor neki is, mint a mesebeli édesanyának, a sötét bizonytalanságnak kellett azt áldoznia. Kétségtelenül, az iskola legnagyobb alkotása volt. Boldogság volt a gyermekeket és a kedvesnővéreket látni, de az iskola nagy anyagi teher lett az egyházközségen, amelytől nem volt szabadulás! Az iskola kereszt és aggodalom lett számára és közvetve talán korai halálának is az oka. 1919. május 7-én tűz ütött ki az iskolában. Az épületet be kellett zárni és a tanév hátralévő idejére a tanulókat más iskolákban kellett elhelyezni. Szeneczey atya fekete sállal takarta be a fejét, sírva-jajgatva járkált a kiégett épület előtt és hangosan a Szűzanya segítségéért imádkozott. Olyan volt, mint a próféta, aki Jeruzsálem pusztulását siratta. Hívei, akik a szivargyárba mentek munkára, alig mertek ránézni.

Szeneczey atya alkotásai — a templom, a plébánia, az iskola, a nagyterem, a kedvesnővérek zárdája — tipikusan amerikai módon voltak tervezve és megépítve, mégis volt bennük valami, ami megkülönböztette őket és szebbé is tette más ugyanilyen egyházi épületektől. Ezt a különbséget észrevették és elismerték az újságírók, a város történésze és a polgárok is. Ez a „különbség" biztosan Szeneczey atyától van, akinek az volt az elve, hogy hívei büszkék legyenek a templomukra, az iskolájukra és plébániájukra, az idegenek pedig elismeréssel legyenek miattuk a magyarok iránt. Egy alkalommal olyasfélét mondott, hogy eljön az idő, amikor New Brunswick az összmagyarság büszkesége lesz!

Alkotásai nagy munkabírásra és szervezőképességre mutatnak. Olyan eredményeket és olyan rövid idő alatt, amilyeneket ő elért fiatal, szegény, idegenbe szakadt emberekkel, csak rendkívüli szervezőképességgel és munkabírással lehet. Az ünnepély, amelyet a templom alapkövének a megáldására rendezett és a

mód, ahogyan a Szent Péter templom alagsorából a kapavágásra vitte híveit, minden marsallnak dicséretére vált volna.

Miként a próféta mondja, „a szőlőprést egyedül taposta és senki nem segített neki". Szeneczey atyának nem volt munkatársa, nem volt káplánja, nem volt paptársa, akivel megoszthatta volna gondját, megbeszélhette volna terveit, aki segített volna neki a munkában. Egyedül volt és mindent egyedül végzett. Kivéve, ha vendégpap jött a plébániára, vagy ha misszionáriusok voltak az egyházközségben. Minden vasárnap egyedül végezte a szentmiséket és mindig ő prédikált. Az ájtatosságokat és szertartásokat egyedül végezte — ő keresztelt, gyóntatott, esketett és látogatta a betegeket. Nem volt titkárja. Az anyakönyveket, az egyházközségi jegyzőkönyvet, a bevételi és kiadási naplót egyedül vezette. Lelkipásztori kötelességei mellett a pénzgyűjtés, a tervezés, az építkezés idegölő munkáját végezte. Amit tett, azt gondosan, lelkiismeretesen, pontosan tette. Példa erre az egyházközségi jegyzőkönyv és az anyakönyvek vezetése. Ennek a lelkiismeretes munkának az eredménye, hogy ismeretünk van a bevándorlókról.

A magányosság, a szakadatlan munka, a folytonos stressz tönkreteszi a testet is és a lelket is — fölégeti — „**burnt out**" lesz. Ha nincs lelki élete, ha imával, önfegyelmezéssel, szentségi élettel nem kapcsolódik az Istenbe, a pap nyomorúságából rendszerint ivásba, túlzásba vitt sportolásba, talán erkölcsi kicsapongásba menekül, és ez az utóbbi állapota rosszabb lesz az előbbinél. Elkeseredik, gúnyos lesz, kiábrándul mindenből, megveti azt, amit eddig tett. Szükségképpen ellentétbe kerül híveivel és elöljáróival is.

Szeneczey Jánosnál az ilyen lelkiállapotnak semmi nyoma nincs. Lehettek kisebb-nagyobb ellentétei híveivel. Valószínű, hogy voltak feszültségek, de ezek nem fajultak el. Valószínű, hogy voltak könnyes, keserves napjai, de azokból nem lett elkeseredés. Hogy mindvégig hűséges, jó pap volt, arra mutat, hogy sok munkája közepette is imádságos lelkiember volt. Mint Szent Pál írja, „nagy türelmet tanúsított a megpróbáltatásokban, a szükségben, a szorongatásban... tisztességesen, megértően, béketűrően és jóságosan, a Szentlélekben és az őszinte szeretetben megmaradva... az Isten erejével" (2 Kor. 6, 10) szolgálta azokat, akiket rábízott az Úr.

4. Szenvedései — Szeneczey atyának bőven kijutott a szenvedésből. Az az érzésünk, hogy finom papi lelke kezdettől fogva di-

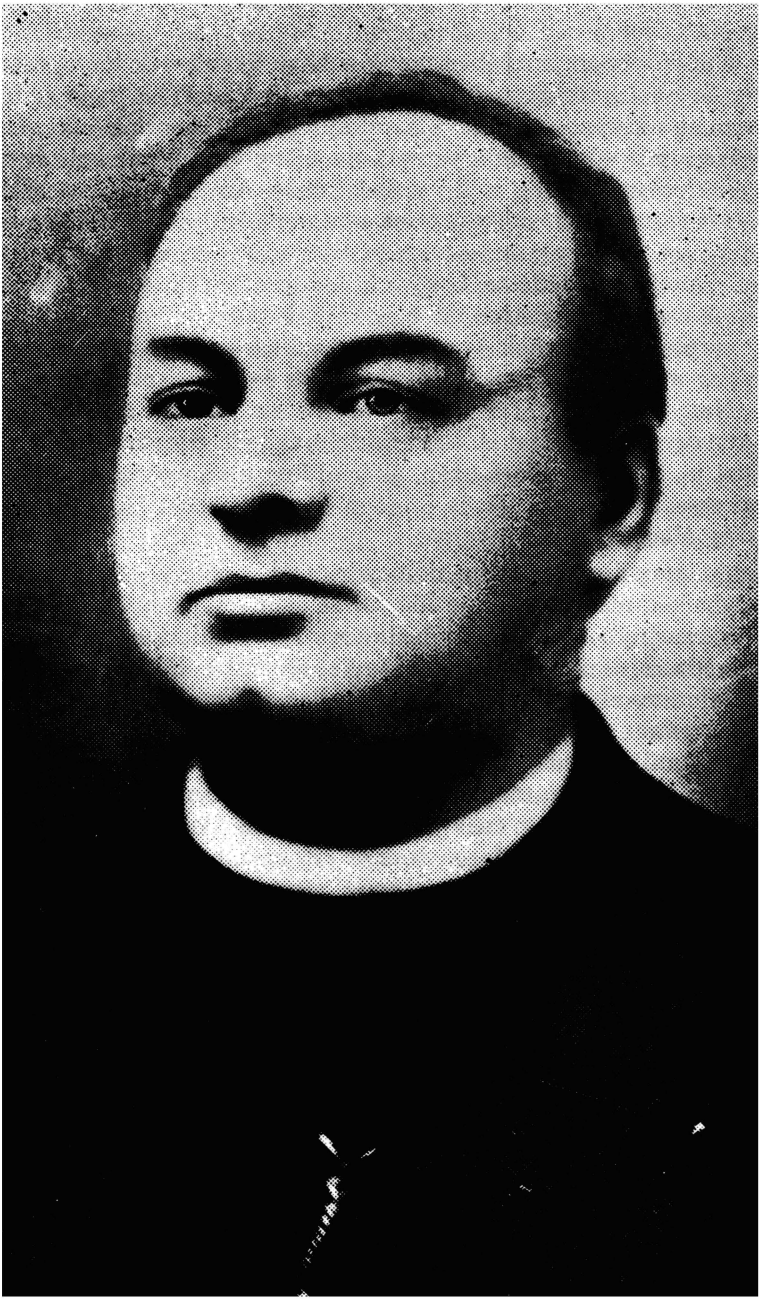

lemmában volt és New Brunswickon mindvégig bizonytalanságban élt.

Éppen abban az időben, amikor New Brunswickra érkezett, Magyarország törvényt hozott, hogy a kivándorlást megakadályozza és a kivándoroltakat visszakapja. A kivándorlók lelki gondozása a püspökök szívügye volt, de ellene voltak minden olyan tevékenységnek, ami a kivándoroltakat Amerikához kötötte, helyzetüket állandósította, mint templomok, iskolák építése és önálló egyházközségek szervezése. Szeneczey atya jól tudta ezt, de ugyanakkor úgy látta, hogy a kivándoroltak jó része letelepül és ezek csak akkor maradnak meg hitükben és magyarságukban, ha templomaik vannak és saját egyházközségeikbe tömörülnek, amit az amerikai püspökök jóváhagytak és bátorítottak.

Nagy munkájával Szeneczey atya szembekerült a hazával is és a magyar egyházzal is, és ez fájdalmas volt számára. Realizálta azt is, hogy a háború után, akármi lesz a kimenetele, minden gyökeresen megváltozik és minden kárba veszhet. A bizonytalanság állandóan vele lehetett.

Az amerikai püspökök előmozdították a nemzetiségi egyházközségeket, mert a bevándorlók vallási igényeit szolgálták, de abban a reményben tették mindezt, hogy a bevándorlók hamarosan beolvadnak, és nyelvüket, szokásaikat elvesztik. Ellene voltak tehát mindannak, ami a nemzetiségi jelleget állandósította. Szeneczey atyának mindjárt az inkorporáció napján kellett ezt tapasztalnia, amikor a püspök a hivatalos okmányban az egyházközség nevéből kihúzta a „magyar" jelzőt. Nem „Saint Ladislaus Magyar Church", hanem csak „Saint Ladislaus Church". Amikor a magyarok ezért méltatlankodtak és kifogásolták, hogy a templomuk valójában a püspök tulajdona, a püspök parancsára összegyűjtötték és alaposan kioktatták őket a valóságról: bár a templomot ők építik, az nem az ő tulajdonuk, hanem a püspöké! A tapintatlan püspök az alapkőszentelés ünnepélyén is kifejezte reményét, hogy a templom nem lesz sokáig „magyar" templom, hanem csak amerikai templom. Volt idő, amikor a püspök megtiltotta, hogy az énekes nagymisén magyarul énekeljenek! Szeneczey atya két kő között őrlődött — a Szent László Egyházközség magyar is volt és amerikai — és mint Pókainé, a kettő közül nem tudott választani, hanem fájdalmában ölelte mindkettőt.

A bevándorlás nagyon fájdalmas változás. Elszakadni mindenkitől és mindentől és idegenben új életet kezdeni nagyon gyötrelmes dolog. Honvágy, nyelvismeret hiánya, bizonytalanság, magányosság, munkanélküliség kínozza a bevándorlókat. New

Brunswickon a vidám, fiatal közösségben is évenként négy-öt öngyilkosság volt. Testi-lelki nyomorúságukban majd mindnyájan a paphoz fordultak és ha a papnak érző a szíve, övé lesz a bevándorlók fájdalma. Az erkölcsi sebeket is neki kell gyógyítania. A fiatal magyar közösség nem volt mentes testi szenvedésektől. A csecsemőhalandóság ijesztően nagy volt. Szeneczey atya plébánossága idején évenként átlagban 14—15 ártatlan apróságot temetett el és sírt fölöttük szüleikkel együtt. Élete vége felé jött az influenza, amelynek áldozatai elsősorban fiatal házasemberek voltak. Minden joga megvolt, hogy Szent Pállal mondja: „Ki gyönge, hogy én ne volnék gyönge? Ki szenved, hogy én ne szenvednék? Ki ég, hogy én ne égnék? Az egész egyház gondja rám nehezedik!"

Annak ellenére, hogy pap volt és plébános, őt sem kímélték meg a bevándorlók közös sorsától — vele is visszaéltek, őt is becsapták, megcsalták, kihasználták, a pénzét elvették. Annak ellenére, hogy a szerződést aláírták, a vállalkozó egyszerűen leállt az építkezési munkával addig, míg Szeneczey atya aggodalmában szülői örökségét nem adta.

Aztán jött a háború, amelyben Amerika és Magyarország „ellenségek" lettek, és amely a magyar bevándorlókat máról holnapra gyanúsakká tette. Akik eddig a város kedvencei voltak, akik New Brunswicknak fiatalságot és vidámságot jelentettek, azokat a polgármester „ellenséges idegeneknek" — „enemy aliens" — nyilvánította. Ujjlenyomatot vettek róluk, megtiltották nekik, hogy a folyó partján járjanak és külön rendőröket küldtek a magyar negyedbe. Szeneczey atya és megrémült hívei Magyarországért aggódtak. Nem szabotálták Amerika háborús erőfeszítését, de nem is mozdították elő. Nem vettek részt hazafias tüntetéseken, nem jegyeztek háborús kötvényeket, fiatalemberek nem jelentkeztek katonának, a „Liberty Campaign"-re nem adományoztak, a Szent Lászlóban nem imádkoztak Amerika győzelméért és nem tartottak „zászló-napokat". Mindez megbénította a magyar bevándorlók életét és kezdtek készülődni, hogy a háború befejeztével visszatérnek Magyarországra. Sokan vissza is tértek. Az állami cenzus szerint 1920-ban 2371 személlyel kevesebb magyar volt New Brunswickon, mint 1915-ben. A keresztelések és az esküvők is megcsappantak. A Szent László Egyházközség csaknem a felére esett! Minden magyar tudta New Brunswickon, hogy Magyarország és Amerika között többé nem lesz az a viszony, ami volt.

Abban a boldogtalan állapotban, amit a háború idézett elő, áldozat lett a magyarok „szeme fénye", a Szent László angol-magyar iskola. 1919. május 7-én leégett a szép épület. A tűzoltók és a hatóságok gyújtogatást állapítottak meg, de a megállapításon túl nem mentek és a gyújtogatót nem keresték meg.

Az iskolatűz után Szeneczey atya úgy jelent meg hívei előtt és úgy viselkedett előttük, mint egy fájdalmas próféta. „Nézd, Uram, mennyire remegek. Megrendült egész bensőm és a szívem megfordult bennem." (Sir. 1, 30)

Ami kárt a tűz tett az épületben és a berendezésben, rendbehozták és az iskola újra megnyílt szeptemberben. De Szeneczey atya többé nem volt az, aki volt. Megváltozott. Ha elhagyta a plébániát, fekete sállal takarta be a fejét és úgy járt a templom és az iskola körül, mintha valakit keresett volna. Az erős és aránylag még nem idős ember összetört és nem bírta tovább. Fél évvel azután, hogy az iskola újra megnyílt, halott volt. Az orvos szerint tüdőgyulladásban halt meg, de azt is lehetett volna jelenteni róla, hogy a sok fájdalomtól a szíve megrepedt szegénynek! . . .

PUSZTA SÁNDOR:

Fölajánlás

tieid
az el nem mondott imák
becsukott szemű sóhajaim
gyermekkorom hitébe halt Tamás
alázatom tipegése
a bennem tárult kamasz csodálkozás

tied legbelső jobbik énem
énekem és rettegésem
szégyenem e rubint ékem
virágaim madaraim tied az első karikám
a nyáresti boldog fogócska

az is aki vagyok
s aki még nem vagyok
s aki lehettem volna

STIRLING GYÖRGY:

Utazás egy szobor körül

A váratlanul leszállt hideg ködöktől vacogó, megfélemlített városra ráborult az őszi este. A rosszul világított utcák kihaltak voltak, csak nagy néha koppantak hazafelé siető polgárok léptei a kövezeten. Még nem járt későre, a nap éppen csak lenyugodott a budai hegyek lankái mögött, de akit az otthonától távol ért az alkony, annak jó oka volt a sietségre: a román városparancsnokság kijárási tilalma sötétedéskor lép életbe!

Közlekedési eszközökre pedig nem nagyon lehetett számítani. Félóránként csörömpölt végig egy-egy ütött-kopott sárga villamos a Rákóczi úton vagy a Körúton, de jóformán utas nélkül. Aki tehette, nem mozdult ki a lakásából, mert a pestiek már a kommün alatt hozzászoktak ahhoz, hogy még nappal sem biztonságos az utcán járni. Akkor a burzsujokra vadászó vörösőröktől, Kun Béla, Korvin Ottó és Szamuely Tibor bőrkabátos legényeitől kellett félni, most meg a bocskoros oláh járőröktől.

Amikor a kommün bukása után híre járt, hogy a Tisza vonalát maguk mögött hagyó román csapatok Budapest felé közelednek, a város dermedten várta sorsát. Az emberek alig ocsudtak föl a meglepetésből, hogy máról holnapra vége lett a vörös uralomnak és örülni sem volt idejük, mert máris fenyegetett a másik vész, a román megszállás réme. A magyar fővárosban — az antant parancsára — egyetlen magyar katona sem lehetett, csak néhány fegyver nélküli rendőr lézengett az utcákon, hogy úgyahogy biztosítsa a közrendet. A közigazgatás alig működött, az egyetlen szervezett hatalom a négy győztes országot képviselő antant-misszió jelentette.

Budapest kiszolgáltatottan hevert a győzők lábai előtt és várta, hogy beteljesedjék végzete. Mert az augusztus 1-én megalakult Peidl-kormány semmiféle erő felett nem rendelkezett, hogy megállítsa a közeledő román királyi hadsereget. Bízni már csak a győztes hatalmakkal 1918. november 13-án kötött fegyverszüneti egyezményben lehetett, amely biztosítékot nyújtott

arra, hogy az ország fővárosa nem kerül idegen katonaság megszállása alá. De amikor a Vörös Hadsereg tiszai offenzívája meghiúsult és a románok átlépték a demarkációs vonalként szereplő folyót, ez a remény is szertefoszlott: a központi hatalmakat a háború közepén elárult és hátba támadó románokat aligha lehet megállítani Budapest előtt. A bocskoros had ki akarta venni részét a győzelemből és diadalittasan közeledett a védtelen főváros felé.

Az új Peidl-kormány mindent megpróbált, hogy az antant révén jobb belátásra bírja a románokat. Annyit sikerült elérniök, hogy augusztus 2-án távirat érkezett Clemenceautól, aki a Szövetséges Tanács nevében közölte a románokkal, hogy kötelesek megállni Budapest határában, ahol az üzenetet kézhez kapják. A távirat felszólítja a magyar kormányt, hogy ez ügyben lépjen kapcsolatba a román katonai egységek parancsnokával.

*

A miniszterelnök külön futárra bízza a táviratot, s az a kormány egyetlen használható gépkocsiján, egy rozoga Adleren elindul az Üllői úton, hogy elébe menjen a közelgő románoknak. Kispest határában találkozik az első román járőrrel. A lovasalakulat parancsnoka, Radescu ezredes továbbirányítja a fehér zászlóval haladó gépkocsit, a pár kilométerre lévő törzshöz. Az országúton mindenütt román alakulatok: lovasok, alacsony, hosszú szőrű balkáni lovakon, két-három gyalogos egység, majd pár gépkocsin a tisztek. Feltűnő a vadonatúj felszerelés: újak az egyenruhák, a csizmák, a sisakok, és fényesen csillognak a puskák, meg a rájuk tűzött hosszú szuronyok. A román királyi hadsereg bevonuló elit alakulatait az antant raktáraiból szerelték fel.

A magyar parlamentert Törökszentmiklósra irányítják, ahol a vezénylő tábornok, Mardarescu ideiglenes főhadiszállása székel. A román tábornok meghallgatja a követet, aki felolvassa Clemenceau táviratát, aztán legyint és kivesz a zsebéből egy még frissebb táviratot, ugyancsak a párizsi Szövetséges Tanácstól. A távirat úgy szól, hogy a román hadsereg nem lépheti át a Duna vonalát, de birtokba veheti a magyar fővárost. Mardarescu tábornok mosolyog és széttárja a karját: az utolsó utasítás érvényes! Udvariasan kikíséri vendégét, aki dolgavégezetlenül tér vissza Budapestre, hogy megvigye a hírt: a román megszállást nem lehet elkerülni.

A román élek másnap, augusztus 3-án érik el a főváros belső kerületeit. Elől lovagol Mardarescu tábornok s mellette Holban tábornok, akit Budapest városparancsnokául szemeltek ki. Az

utcák üresek, mindenki a házakba húzódik s csak a lakások függönyei mögül lesik a megszálló katonaság lassan vonuló sorait. Elől most is az elit egységek masíroznak, közbe-közbe egy-egy kisebb lovascsapat, majd zörgő szekereken néhány géppuska, meg a trén. A lovak kicsinyek, gubancos a szőrük, a farkuk a földet sepri, láthatólag zavarja őket a kövezet, földúthoz vannak szokva. A szekereken ülő katonák szedett-vedett gúnyában nézelődnek jobbra-balra, megilletődve a nagy házaktól. Ezek lennének a győztesek?

De ez még hagyján! Ami ezután következik, az inkább siralmas? A derékhad bocskorban követi a szekereket. A bocskorok szíja mindegyiknek a térdéig tekeredik, a fejükön — a pesti kánikulában — csúcsos kucsma. Egyenruháik, zubbonyaik olyanok, mintha valami jelmezkölcsönzőből szerezték volna azokat, de a tisztításra már nem jutott idejük. Különös sereg: ha az ember katonai alakulatot figyel, megszokta, hogy ütemes lépteket hall. Ezek nesztelenül, hang nélkül közelednek: a bocskor nem csap zajt a flaszteren. Így vonult be a megszálló román hadsereg — Clemenceau külön engedélyével Budapestre. Nem, ez helytelen meghatározás: nem vonult, hanem beóvakodott, besettenkedett, becsoszogott a magyar fővárosba, hogy pár hétig játssza a győztest és megkeserítse a város lakóinak életét. Akiknek a vörös terrorfiúk után most bocskoros oláhok parancsai szerint kellett élniök.

*

A román királyi hadsereg módszeresen hozzálátott a megszállt területek kifosztásához és mindent elvitt, amit még találni lehetett a hosszú háborútól és a kommüntől meggyötört, lerongyolódott országban. *„Egész vonatok gördültek Kelet felé, rajtuk a felírás: ‚Zsákmányolt áru'. A románok azzal érveltek, hogy a központi hatalmak, a magyar csapatok Romániában nagy károkat okoztak, amiért a zsákmány csupán kárpótlást jelent."* (Horthy Miklós: Emlékirataim, Vörösváry kiadás, Toronto, 1974) Ugyanitt olvassuk, hogy Harry Hill Bandholtz tábornok, a négyhatalmi antant katonai misszió amerikai tagja „An Undiplomatic Diary című emlékirataiban (New York, 1933) hitelesen megörökítette a gyárak leszerelésének és a féktelen fosztogatásoknak történetét.

„Horthy Miklós, a fehérek vezére" című, otthon kiadott könyvben (Kossuth Kiadó, 1985) olvassuk, hogy *„a román hadsereg az általa megszállt országrészekről elvitt mindent, ami mozdítható volt, s ami nem volt mozdítható, azt is. A bukaresti*

kormány ennek indoklásaként az 1916. évi szerződésre hivatkozott, mondván: amikor Románia az antant oldalán belépett a háborúba, mindezt (Erdélyt is) neki ígérték." Végül hadd idézzem Guido Romanelli olasz alezredes emlékiratait (Magyar címe: Küldetésem Kun Béla Magyarországán és a román katonai megszállás alatt 1919 május—november", megjelent: Udine, 1964), ahol olvasható a román követelések 12 pontos felsorolása. Ezek közt szerepel az összes magyar hadifelszerelés és hadfelszerelést gyártó üzem átadása Romániának, a magyar vasutak gördülő állománya felének és a hajóállomány felének átadása, 200 autóbusz és 400 teherautó, az állatállomány 30 százalékának átadása, 20 ezer vagon gabona és 10 ezer vagon kukorica átadása, s még sok más kisebb tétel, amik a háborúban kivérzett, a kommünben tönkrement ország számára teljesíthetetlen feltételek voltak.

Romanelli alezredes az olasz katonai missziót képviselte az antanthatalmak Magyarországon székelő négyes bizottságában és egész itteni szereplése alatt a magyarság iránti rokonszenvéről tett tanúbizonyságot: hivatalos működése során a kommün idején több összecsapása volt Kun Bélával, a román megszállás hónapjaiban pedig mindent elkövetett, hogy meggátolja a féktelen román fosztogatást. A magyar nép csak hálával gondolhat Romanelli alezredesre!

*

De térjünk vissza arra a kora őszi hűvös napra, amikor történetünk kezdődik! Október 5-ét mutatott a naptár. A város már elcsendesedett, az ablakokban kialudtak a fények, a rosszul fűtött lakások rosszul táplált lakói nyugovóra tértek, s az utcákon egy lélek se mutatkozott, csak néha csillantak meg a gyér közvilágítás fényei egy-egy elslattyogó bocskoros román járőr szuronyain. A máskor még ezekben az órákban is mozgalmas Belváros oly csendes volt, mintha lakói valahová messze költöztek volna s a házak közt csak a csípős októberi szél járt, nyirkos ködfoszlányokat hajtva maga előtt. A hajdan oly vidám város most lelkileg és fizikailag egyaránt kimerülten, szinte alélt letargiában tűrte a rámért csapásokat.

Egyszerre váratlan zaj törte meg a csöndet. Motorzúgás, nehéz járművek csörömpölése, egyre erősödő dübörgés töltötte be a levegőt. A zaj az Üllői út felől közeledett és már a Kálvin teret övező házak lakói is jól hallották. Akik felriadtak első álmukból, kábán kérdezgették: Csak nem a vörösök jöttek vissza? . . . Vagy újabb román csapatok szerencséltetik az éhező, fázó várost, hogy még több idegen katonát kelljen eltartania,

amikor lakói is nélkülöznek? De hiszen — találgatták a függönyök résein át figyelő álomittas emberek — azt beszélik, hogy legkésőbb novemberig minden román katonának ki kell takarodnia az országból. Ezek meg, nézd csak, befelé jönnek, a város belseje felé!

Valóban a hosszú román teherautó-oszlop — mert az volt a zaj forrása — Kispest felől tartott a Kálvin tér felé, s ahogy elérték a teret, a sarkon élesen jobbra fordultak és az első kocsik már a Nemzeti Múzeum előtt dübörögtek. Legtöbbjük itt hirtelen fékezett és megállt a Múzeum-körúti front hosszában, felhajtva a járdára, szorosan a kerítés mellett. Arany János ércszobra némán figyelte a behemót autókat — senki se tudta, mit jelent ez a különös felvonulás?

A ponyvával letakart, terepszínű járművek egy része befordult a Múzeum utcába, másik részük a Sándor utcáig hajtott s ott állította le a motort. Világosan látszott, hogy valósággal körülveszik a Nemzeti Múzeum épületét. Vajon mire készülnek?

Nem kellett sokáig várni a válaszra: a teherautók leoltották a lámpáikat, halk vezényszavak csattantak az éjszakában, majd román katonák ugráltak le a kocsikról és betódultak a múzeum kertjébe. Egyenesen a főbejárat felé tartottak, felrohantak a széles lépcsősorokon és nekiálltak kifeszíteni a kaput. Néhányan közülük az oldalajtót vették célba és azon próbáltak bejutni az épületbe. Ütések zuhogtak a kapukra, fojtott kiabálás hallatszott, ahogy bíztatták egymást a román hadsereg vitéz katonái. Az őket vezénylő tisztek izgatottan szaladgáltak ide-oda, láthatóan sürgős volt számukra a dolog és szerettek volna elkerülni minden fölösleges zajt.

Végre kitárult az egyik tölgyfaajtó és a hadfiak behatoltak az épületbe. Az előttük tébláboló, halálra rémült hadirokkant éjjeliőröket egyszerűen félretolták és körülnéztek, mit vigyenek legelőször, mik a legértékesebb tárgyak? A tisztek szétosztották a csoportokat és kiadták a feladatokat. Megkezdődött a fosztogatás . . . Mert azt már mindenki könnyen kitalálhatta az eddigiekből, hogy a román királyi hadsereg emléket akart vinni magával Magyarországról: ki akarta rabolni a Nemzeti Múzeumot, hogy hazalopja a magyar nép legértékesebb kincseit. Éjjel jöttek, lopakodva, tolvaj módra. És sietve. Mert tudták, hogy már nem tart sokáig a pünkösdi királyság és a hónap végéig el kell hagyniok Magyarországot. Sok idő már nem volt hátra, gyors akciót eszeltek ki hát, hogy a sötétség leple alatt feltűnés nélkül nyélbe üthessék a tervüket.

De az isteni Gondviselés útjai kiszámíthatatlanok! Valaki, egy magas beosztású minisztériumi tisztviselő, aki pontosan szemben lakott a múzeummal, a Múzeum-körút első házában, szemtanúja volt mindennek és nem habozott fölvenni a telefont, hogy kapcsolást kérjen a központtól, a szövetséges katonai misszióhoz. S ebben a késői órában már csak a misszió egyetlen tagja, Harry Hill Bandholtz amerikai tábornok tartózkodott az irodában, aki, amikor meghallotta, mi történik, azonnal autóba ült és a Nemzeti Múzeumhoz hajtatott. Ahogy meglátta a román tehergépkocsikat és a zabráló katonákat, éktelen haragra gerjedt. Elmaradhatatlan lovaglópálcájával zavarta ki a fosztogatókat a múzeumból, és segédtisztjétől papírt, tollat kért. És ott helyben, a múzeum kapujának dőlve, sajátkezűleg a következőket írta a papírra: „EZ AZ AJTÓ A SZÖVETSÉGI KATONAI MISSZIÓ RENDELETE ALAPJÁN VAN LEZÁRVA! H. H. BANDHOLTZ".

— Milyen pecsét van Önnél? — fordult a tábornok a segédtiszthez. Az zavartan tapogatta a zsebeit: — Csak a cenzori pecsét, tábornok úr. — Nem baj, az is jó lesz! — nyúlt a pecsét után Bandholtz és rányomta a papír aljára a katonai misszió cenzúrahivatalának körpecsétjét. De annyi baj legyen: az amerikai sas ennek is ott díszeleg a közepén, és azt mindenki respektálni köteles. Azzal még a románok se mernek szembeszállni.

Nem is mertek! Megvert kutyaként ódalogtak el a helyszínről, mert a tervük nem sikerült. Így menekültek meg a Nemzeti Múzeum kincsei 1919. október 5-én éjszaka, és hogy megmenekültek, azt egyedül Harry Hill Bandholtz tábornoknak köszönheti a magyar nép!

*

És a magyarság nem is volt hálátlan. Röviddel a békekötés után, amikor a helyzet kezdett konszolidálódni Magyarországon, széles körű társadalmi mozgalom indult azért, hogy a hálás magyar nép szobrot állítson az amerikai nép e kiváló fiának. A szép terv pár év múlva meg is valósult: 1936. augusztus 23-án avatták fel a szobrot, mely Bandholtz tábornokot első világháborús egyenruhájában, kezében híres lovaglópálcájával örökítette meg. És a főváros egyik legszebb pontján, a Szabadság tér közepén, éppen az amerikai követség épületével szemben kapott helyet a szobor, alacsony talpazaton álló, életnagyságú bronzalak. A leleplezési ünnepségen képviseltette magát minden magyar társadalmi szervezet és nagy tömeg hallgatta báró Perényi Zsigmond ünnepi beszédét, aki az (akkori) Magyarok Világszövetsége nevében adta át a szobrot a magyar főváros közönségének, hangsú-

lyozván, hogy az emlékmű a magyarság háláját és az amerikai-magyar barátságot jelképezi a jövő nemzedékek számára.

Happy End! Vagy mégsem? Hogyan is? A jövő nemzedékek számára? Valóban azok is gyönyörködhettek a szoborban és emlékeztette őket azokra a zűrzavaros napokra, amikor egy amerikai katonának kellett kiállnia a magyar értékek védelmében? Csalódást kell okoznom az Olvasónak: nem gyönyörködhettek és nem emlékeztethette őket semmiféle szobor a daliás időkre! Mert Bandholtz tábornok egy szép napon eltűnt a Szabadság térről. Úgy eltűnt, mintha ott se lett volna!

Hogyan történhetett ez? — kérdezheti az Olvasó. Hja kérem, ez olyan korszakban történt, amikor semmi se volt lehetetlen kis hazánkban. Amikor százezreket internáltak és börtönöztek be, amikor az ország prímását gonosztevőként ítélték el, amikor jó hazafiak ezreit üldözték el az országból, amikor az uralkodó pártban folyó bandaharcoknak és hatalmi vetélkedéseknek azok estek áldozatul, akik pár hónappal előbb még maguk is élet és halál urai voltak. Amikor minden megtörténhetett, amikor senki sem érezhette magát biztonságban, amikor emberek ezrei tűntek el márólholnapra a süllyesztőben, akkor éppen egy szobrot ne lehetett volna eltűntetni? Dehogynem lehetett!

Akik azokban az években — valami véletlen folytán — még szabadon jártak-keltek a városban, mesélik, hogy 1949-ig, a Rákosi-terror dühöngésének csúcspontjáig, a Bandholtz-szobor még bántatlanul állt a helyén, aztán egy szép napon nyoma veszett. Azoktól hallottam, akiknek útja minden nap a szobor mellett vezetett el (melynek talapzatán az állt, hogy a „hálás magyar nemzet emelte a hős lelkű amerikai tábornoknak"), hogy egy reggel hiába keressék az ércalakot: hűlt helye volt. A talapzat nyomai még látszottak — nagyon siethettek a suttyomban dolgozó éjszakai tolvajok, mert az áruló jeleket nem tűntették el —, de a szobor sehol. Talapzattal együtt elvitték, eltűntették valahová.

Az amerikai követségnek is feltűnt a szobor hiánya s bár akkor a magyar-amerikai kapcsolatok nem álltak éppen a zeniten, és nem volt szokatlan, hogy a magyar hatóságok borsot törnek az amerikaiak orra alá, mégis hivatalos megkeresés ment a budapesti külügyminisztériumhoz: hová lett a szobor? Ami ugyan nem a követség tulajdona, hanem a fővárosé, de hát mégis . . .

Néhány nap múlva jött a ravasz válasz: a szobrot tisztítás és javítás céljából szállították el. Hogy hová, azt nem közölték. S azt sem, milyen javításra szorult egy tízvalahány éves, arány-

lag új szobor, amit még az ostrom alatt sem ért semmiféle sérülés? Csupa rejtély!

Illetve dehogyis az! Bandholtz tábornok tiszteletet parancsoló egyenruhás alakja nem illett bele az imperialistákkal akkoriban élet-halál harcot folytató, az Egyesült Államokat tele szájjal szidalmazó és rágalmazó kommunista politikába. El kellett tűnnie az emberek szeme elől, hogy ne emlékeztessen senkit sem arra, hogy egy amerikai tábornok kiállt a magyar nép érdekei mellett. Micsoda botrány lenne az, ha ennek alapján valaki még megbecsüléssel gondolna az imperialistákra! Ki kell törölni a múltból mindent, ami nem szolgálja a marxi-sztálini ideológiát! Pusztuljon a szobor!

Pusztult is! Úgy eldugták, hogy évekbe telt, amíg ráleltek. Persze azalatt a harmincegynéhány év alatt, amíg a szobrot rejtekhelyen óvták a kíváncsi tekintetektől — mint kiderült, a Budapesttől órányira fekvő Sülysáp község, egy erre a célra rendszeresített szobor-megőrző csűrjében tartották —, ezalatt a millenniumi emlékmű valamennyi szoboralakját ki lehetett volna javítani — mit, újra lehetett volna önteni vagy faragni! —, hogy a megtisztításról ne is beszéljek, de hát nyilvánvalóan mindez akkor hazugság volt. De hogy még a Rákosi-korszak elmúlása, az idők állítólagos változása, az amerikai-magyar viszony örvendetes javulása után se jutott az „illetékeseknek" eszébe a falusi csűrbe száműzött szobor „rehabilitálása", az már elképesztő!

Szerencsére eszébe jutott másnak, másoknak. Többeknek is. A szobor-ügy megoldódott, azaz mégsem oldódott meg. Pontosabban: félig-meddig oldódott meg, amúgy kétbalkezesen. Rekonstruáltuk a történteket, főleg két magyar nyelvű újságcikk nyomán, amelyek dr. Sziklay Andor nyugdíjas amerikai diplomata tollából, egy clevelandi újságban jelentek meg. A cikkek írója — aki pár év előtti pesti látogatásakor maga is látta a Bandholtz-szobor ügyetlenül árulkodó hűlt helyét — fejébe vette, hogy kinyomozza a szobor viszontagságos sorsát és érdeklődése nyomán olyan információt kapott az Egyesült Államok budapesti nagykövetétől, hogy a szobor előkerült rejtekéből és azt újra föl is állították. De nem a régi helyén, a Szabadság téren, hanem az amerikai nagykövetség hűvösvölgyi rezidenciájának kertjében. Ahol bárki megszemlélheti, aki bebocsátást nyer a nagykövet privát otthonába, mondjuk meghívás révén. A nagyközönség, Budapest népe, amely tulajdonképpen gazdája a szobornak: no az nem! Ne legyünk telhetetlenek! Elvégre gyönyörködhettek ben-

ne a járókelők, az utca emberei 1936-tól 1949-ig — hát az nem volt elég?

Hogyan került a hányatott sorsú szobor a nagyköveti rezidenciára? Mint dr. Sziklay e tárgyban folytatott levelezéséből kiderül, az Egyesült Államok 1984 és 1987 közötti budapesti nagykövete, a magyar származású Salgó Miklós szolgálata kezdetén — mások figyelmeztetésére — írt a szobor ügyében a budapesti külügyminisztériumnak. És kérte, hogy helyezzék vissza a szobrot eredeti helyére. Illetve — tette hozzá diplomatához nem méltó fordulattal — „ha a politikai légkör ezt kizárná", helyezzék őrizetbe az amerikai nagykövetségen. Hogy erre a furcsa kérésre milyen válasz érkezett, arról nem szól a fáma, csak annyiról tudunk, hogy körülbelül egy év múlva újabb jegyzéket küldött Salgó nagykövet a külügynek, melyben azt javasolja: adják át a szobrot az amerikai nagykövetségnek, hogy azt vagy a követség épületében, vagy a nagyköveti rezidencián állíthassák fel. Ez utóbbi tervet persze örömmel fogadta a magyar kormány — az illetékesek kapva kaptak az ajánlaton, hogy nem kell főjjön a fejük a szobor eredeti helyére való visszaállítása miatt, mert Salgó nagykövet levette a gondot vállaikról —, tehát villámsebesen kiszolgáltatták a szobrot. Mely — oh, csodák csodája! — épen és sértetlenül került elő a sülysápi csűrből, ahol harminchat röpke évig aludta csipkerózsika álmát . . .

Azóta ott áll a szobor — majdnem úgy elrejtve, mint hajdan a sülysápi csűrben — a nagyköveti kert mélyén, az utcáról alig láthatóan, s mivel a kertkapu gondosan zárva van, az érdeklődők még a talapzat feliratát sem böngészhetik ki, hogy ki az a tányérsapkás alak, aki hátratett kezében lovaglópálcát tartva réved a nagyköveti fenyőfák egyikének ormára.

*

Mint mondám föntebb, a szobor ügye még nincs lezárva, nincs elintézve. Csak amúgy felemásan. Egészen akkor zárul le a „rehabilitációs eljárás", ha a magyar kormány visszahelyezi jogaiba, azaz pardon, eredeti helyére, a Szabadság téri kis park közelébe, ahová a székesfőváros gondos mérlegelés után, annak idején fölállította s ahol tizenhárom esztendeig díszelgett. Ma, amikor a budapesti rendszer nem győzi hangoztatni az Egyesült Államokhoz fűződő korrekt kapcsolatait, soha jobb alkalom nem kínálkozik arra, hogy tettekkel is bizonyítsa jóindulatát, tanúsítsa a régi bűnök helyrehozására irányuló jószándékát.

Így diktálja a kegyelet: a magyarság tartozik ezzel a gesztussal Bandholtz tábornok emlékének, de az amerikai népnek is.

Nagy Isten, add vissza a hazám!

Uram, perbe szállok Teveled,
Hát hogy verhetted meg így népedet?
Hol marad irgalmad — Atyám —
Hogy ennyi átok fekszik a Hazán?
Nem lelsz számunkra bűnbocsánatot,
Hogy így elvetted tőlünk a napot?
Én nem nyugszom meg sorsunkban soha:
Én a Hazámat nem adom oda!

Szent lesz az eszköz, mely célhoz vezet,
Bár foltossá tesz kezet vagy szívet.
Leszek bosszú, bűn, káröröm,
Legyen bár vétkem tengernyi özön,
Pokol a föld, én hát elkárhozom...
De a Hazámat oda nem adom!

Vagy leborulok lábaid elé,
Sírok, hogy a szívem megszakad belé,
S amelyen a Te képedet hordozom:
Porba hajtom büszke homlokom...
Leszek szelíd, hivő, jó gyermeked,
Csókkal borítom el büntető kezed,
Bármily szörnyen sújtson is rám,
Csak add vissza, Nagy Isten — a Hazám!

DR. MIHÁLYI GILBERT O. PRAEM.:

Az író és az olvasó

Az első cikkem otthon a Magyar Kultúrában jelent meg az 1944. november eleji számban. Ezért ez az esztendő írói működésem 45. évforfulója. Nyisztor Zoltán szerkesztő buzdított, hogy tovább is írjak és több cikk témáját átbeszéltem vele. De ez lett a Magyar Kultúra utolsó száma, mert a szovjet hadsereg már Kecskemétnél állt és a budapesti villamosok tele voltak menekültekkel. 1945 és 1948 között Győrben, a Dr. Orbán László szerkesztésében megjelent Evangéliumban folytattam írói apostolságomat. Külföldön menekülésem után írói szolgálatomat több sajtóorgánum igénybe vette. Jelenleg a VASÁRNAP-nak vagyok legrégibb munkatársa és több könyv szerzője. A Szolgálatban is az évek hosszú során rendszeresen jelentek meg tanulmányaim.

Mi már most az író és olvasó kapcsolata?

● A SZÓ HATALMÁNAK SZOLGÁLATÁBAN

A szónak vagyok a művelője. A kimondott szóé, mint lelkipásztor. Az ‚Ige' hirdetése központi feladatom. De művelője vagyok az írott szónak is, mint író. A szó hatalmát tehát megértem. Hiszen az Ige hirdetése nyomán kel életre a keresztény hit, az életre szóló döntés, amint Szent Pál rámutat erre (Róm. 10, 7). És a hírközlés, a hírmagyarázat és sorstémák részletesebb fejtegetése cikkekben nemcsak up-to-date tájékoztatást nyújt az olvasónak, hanem politikai-vallási világnézetet is terjeszt és táplál. Ezért nem csoda, hogy újság- és könyvolvasás az emberélet mindennapjainak szerves része, és csak természetes, hogy a szólás- és sajtószabadság az emberi együttélésnek alapvető követelménye.

A nyelv, a szó a hírközlés eszköze s ennek következtében az emberi érintkezés, kapcsolat megtestesítője. De az író nemcsak egyéni kapcsolatot teremt, hanem a gondolat, a szó közösségi toborzó erő, olvasótábort teremt: összefog és összetart, lelkesít, tüzel és képes nemzeti gondolatot, vágyat, követelést erőteljesen

kifejezni és hatóerővé tenni. Gondoljunk csak 1956 íróira. A nemzeti ügynek ez a szolgálata pótolhatatlanul szükséges és megbecsülendő az emigrációs-menekült sors szétszórtságában.

Az írásnak több technikai oldala van, éppúgy, mint a festő- és szobrászművészetnek, stb. De igazában művészet éppúgy, mint ezek. A művészet gyönyörködtet, de ezen túl eleven kapcsolatot teremt témája és a szemlélő között. Gondoljunk csak az Utolsó vacsorá-ra, Íme az Ember-re, a Honfoglalás-ra, vagy Dávid és Mózes szobrokra. Ugyanez történik a szó művelésében. Nemcsak nagy élvezet hallgatni jó szónokot, de szavaiban életre kel beszédének tárgya. Amikor St. Louis-ban Dr. Domján Ferencet, jó barátomat temettem, a gyászbeszédben méltattam egyéniségét. Utána özvegye nagyon megelégedve említette, hogy csak csodálkozott, hogy ennyire ismertem Ferit, s szinte tökéletes szellemi-lelki profilját rajzoltam meg rövid szavakkal, amihez már semmit se tudna hozzáadni. Ugyanígy a leírt szóban elevenné válik maga az élet mindennapos változó eseményeivel, jó és rossz híreivel, súlyos problémáival. Ezek olvasásával szinte az olvasó is belesodródik az események áradatába s szereplőjévé válik a zajló életnek. Így nem csoda, hogy szétszakíthatatlan kapcsolat alakul ki az író és az olvasó között, s ezért várja annyira sajtóját. Amikor 1987. szeptember elején véletlenül egybeesett a Vasárnap háromhetes szabadsága és a Hazánk váratlan megszűnése, hárman is írtak, hogy hiányzik a jó magyar sajtó. „Úgy érzem, hogy süket és vak lettem" — írta az egyik. Míg a másik így fejezte ki emigrációs magyar sajtónk megbecsülését: „Magyar újság nélkül egyedül vagyok, árva lettem."

• TÉMÁM A KERESZTÉNY MAGYAR SORS

Mint emigrációs magyar írót elsősorban érdekel hazám sorsa és minden, ami ezzel összefügg. De mivel tanulmányaim révén érdeklődésem sokoldalú, nem vagyok ‚egy témájú' író.

Témáimat nem kell keresni, azok jönnek és jelentkeznek önmaguktól, ahogy az élet lüktet. Így megtörténik, hogy elkezdett cikkemet félreteszem, mert közben frissebb és fontosabb ‚anyag' kívánkozik tollamra.

Csak olyan témáról írok, amelynek igaz és jó voltáról megelégedésemre meggyőződtem. Ezért pl. amikor valaki levelében arra kért, hogy foglalkozzam a ‚Vatikáni Bank panamájával', bár belefogtam, de nem írtam meg, mert nem voltam képes teljes megelégedésemre utánanézni a történteknek.

A rossz hír, a rossz esemény éppúgy életünk velejárója, mint a jó hír és a jó esemény. Mindkettő a tollra kívánkozik. Nem szenzáció kedvéért, hanem a hírközlés és a tájékoztatás érdekében. Számomra csak az a fontos, hogy mindent, amit írok, lelkiismeretesen és felelősséggel írjam meg. Természetes, hogy az író válogat a rendelkezésére álló hír- és eseményanyag felhasználásában. Képtelen ugyanis mindent, ami kezébe jut, feldolgozni. Ezért megesik, hogy lehangoló témákat elhagyok. Egyik ilyen volt az 1986 őszén a világ vallási vezetőinek imanapja Assisiben. A pápa hívta egybe. De mindenkinek a bámulatára kisült, hogy bár összejöttek, de mégsem imádkoztak együtt, hanem csak kisebb csoportokban. Nem akartak együtt imádkozni, nem tudtak együtt imádkozni, vagy nem mertek együtt imádkozni? Milyen az a világbéke, amelyért a közös imára összegyűlt vallási vezetők nem imádkoztak együtt? De a bámulatot csak fokozta az, hogy hamarosan az esemény után II. János Pál egyik beszédében azt mondta, hogy „az Assisi imanap nagyban előmozdította a világbékét" (Catholic New York, 1986. december 18. 7. oldal). Nem tudni, mire utalt, de ez egyáltalán nem volt észlelhető. Igen lehangolt, hogy a világbékével így bánunk.

● AZ ESZMÉK VÁSÁRÁN

Amikor az író közli cikkét, igazában kiteszi termékét az eszmék piacára. Mint minden más ‚árus', kirakja az ideák és gondolatok vásárába. Az olvasók (a vevők) jönnek-mennek, nézegetik a felkínált anyagot. Van, akinek ez tetszik, van, akinek az tetszik. Van, akinek ez nem tetszik, és van, akinek az nem tetszik. Keresnek, válogatnak, hiszen a gusztus egyéni meggyőződés dolga. Egyik elmegy, a másik visszajön és gondolkodik. Így megy ez a folyamat megállás nélkül. Az eszmék vásárára minden kikerül, de nem minden kel el egyformán.

A szólásszabadság, a sajtószabadság, stb. minden emberi társadalmi rend egyik alapja. A kínálat-kereslet a szabad ember ízlésének, érdeklődésének, vallási-politikai világnézetének, stb. függvénye. Senkit nem lehet és nem is szabad kényszeríteni, hogy mit írjon, illetve mit olvasson. Előzetes cenzúra nem létezhetik. Az író talentumát és idejét arra fordítja, amire akarja. Ugyanígy, az olvasó pénzét arra költi, ami tetszik neki.

Vagyis az eszmék vásárán az írás kritikát kap. Az olvasó kritikáját. Azaz szubjektív kritikát, ami nem mindig fedi az írás tárgyilagos értékét. Mert egyik olvasó így látja, a másik meg úgy

látja a közleményt, még sokszor akkor is, ha ugyanaz a világnézetük. Ezért az író ugyanazon cikkére kaphat dicséről és kritikus véleményezést egy időben. De erre joguk van, a kritika az olvasó ősi privilégiuma. Az eszmék vásárának egy fontos eleme.

Én magam szeretem az őszinte, intelligens és civilizált hangú kritikát. De azt nem ismerem el, hogy a kritikusnak gorombának kell lennie. A sértegető és becsmérlő személyeskedést meg megvetem. Ezért mélyen elszomorított, amikor írókollégám, Krupa Sándor ebbéli méltatlankodását olvastam: „Neveztek aljasnak, bitangnak, árulónak, a pápa gyalázójának, gyűlölködőnek, szeretetlennek . . . Kaptam fenyegető leveleket is . . . Washingtonban, magyar szentmisén szentbeszéd közben megbélyegeztek, megróttak. A Vasárnapot ostromolták, ne közöljön tőlem cikkeket. Feljelentettek Rómában a Szentszéknél. Voltak, akik lemondták a Vasárnapot írásaim miatt — ketten —, mire 12 új megrendelő jelentkezett. . ." (Vasárnap, 1986. december 7.)

De vannak, akiknek a civilizálatlanság annyira megy, hogy névtelen leveleket írnak. A Vasárnap 1987. április 19—26-i számában közöl a szerkesztőségnek küldött névtelen levelet, s így vezeti be azt: „A névtelen levelek általában ölésre szánt golyók. Valakit vagy valamit akarnak leteríteni, büntetlenül. Orvlövők! Mindig szégyenteljes valaminek számított. A golyó elindítható szóval is, betűvel is . . ." Tényleg becstelen dolog! Az író nevének aláírásával rakja ki portékáját az eszmék piacára, a névtelen levélíró azonban a névtelenségbe burkolt alvilágból álarcban lövöldöz. Még annyira se tud ember lenni, hogy nyílt cikkre nyíltan megadja véleményezését.

● AZ IGAZSÁG SZABADÍT MEG TITEKET

Vannak olvasók, akik fennakadnak, megütköznek, ha az író rossz hírt közöl az egyházzal kapcsolatban. Egyszerre rásütik a cikkre, hogy „a pápát bírálja", „a magyar püspököket bántja", stb. Illik hát ezekről kritikus cikket írni? Erre én magam az Újszövetségi Szentírásban találom meg a helyes választ.

Az Apostolok Cselekedetei leírja, hogy Pál ellenkezett Péterrel a pogányokból lett keresztények iránt való viselkedése miatt. A probléma az volt: vonatkozik-e rájuk vagy nem a körülmetélés kötelezettsége. A 15. fejezet leírja, hogy Pál és Barnabás felmentek Jeruzsálembe, hogy ezt a súlyos ügyet megtárgyalják a főegyházzal. És erről Pál azt tudósítja, hogy ott „heves vitatkozás" támadt. Majd a Galatákhoz írt levélben megvallja, hogy

„szembeszálltam vele (Péterrel), mert rászolgált" (12, 11). A 13. sorban pedig megmagyarázza, hogy Pétert „kétszínűsége" miatt korholta.

Nos, ez a születő egyháznak hihetetlenül mélyre vágó krízise volt. És Pál tényleg erős, szókimondó, súlyosan vádló szavakkal illeti Pétert, és mindezt őszintén leírja. Pál nem szégyelli leírni, pedig amíg a Biblia fennmarad, mindig olvasni fogják mindenütt. Pál nem mossa fehérre a kezdő egyházat, sem az apostoli kollégium vezetőjét. Nem kér bocsánatot érte, nem mentegetődzik. Pál egyszerűen és lelkiismeretesen tudósít a lényegbe vágó eseményről. Sőt Pál azt is megvallja, hogy Péterrel sokszor nyilvánosan ellenkezett: „mindnyájuk előtt megmondtam Péternek" (Gal. 2, 14).

Miért annyira negatív Pál? Miért gyalázza saját egyházát és támadja az első pápát? Mire való kiteregetni az egyház szennyesét? Mindent rá lehet fogni Pálra, ő viszont őszintén és tárgyilagosan leírta a történteket. Ez nekem magamnak nagy bátorítást ad és biztos eligazítást, amikor ilyen témákhoz nyúlok. Az író kötelessége az, hogy hiteles információt adjon az olvasónak. A II. vatikáni zsinat hírközlésről kiadott dokumentuma azt jelenti ki, hogy „az emberi társadalomnak joga van információra azokról a kérdésekről, amelyek az egyéni és a közösségi életet befolyásolják."

Ugyanígy gondolkodnak a Vasárnap szerkesztői. Amikor egyszer megkérdeztem Ligeti Angelus szerkesztőt, hogy Turcsik György békepap amerikai útja után otthon förmedvénynek nevezi a Vasárnapot c. cikkem kell-e s lesz benne kemény szó is, ezt válaszolta: „Természetesen szeretném megkapni a készülő cikket. Nagyon jó, ha kemény cikk lesz. Jó, ha az otthoniak is látják, hogy nemcsak az Egyházügyi Hivatal tud mindent, hanem nekünk is tudomásunkra jut sok minden, amire nem is gondolnak. És jó, ha azt is látják, hogy nem estünk a fejünk lágyára, tudunk tiltakozni, szót emelni. Nem szeretném, és harcolok az ellen, hogy itteni papok otthoni befolyásolásra megpróbálják a Vasárnapot is gyenge hangú, beijedős és az otthoni egyháziakat véletlenül sem kritizáló, végül is semmiféle erős irányvonalat sem képviselő lapocskává süllyeszteni. Mi magunk is ismerjük — némelyest — az otthoni békepapokat. Szenvedtünk alattuk (1985. október 29.).

Ft. Dr. Füzér Juliánnak is ugyanez az álláspontja: „Igenis, az emigrációs sajtónak reagálnia kell az otthoni életre. Ennek a sajtónak a feladata, hogy kritizáljon és rámutasson a valóságra, mert otthon nincs sajtószabadság, ami minden demokratikus,

szabad társadalom kelléke. És ne lepődjünk meg, ha ez a sajtó a püspökök és a papok tetteit, beszédeit, nyilatkozatait és viselkedését is vizsgálat alá veszi, és ha kell, keményen kritizálja. Mindezt az egyház és haza javára teszi" (Vasárnap, 1987. augusztus 30.).

• ÍRÓI ETIKÁM

Ez igen fontos alapelveket tartalmaz, amelyek írói működésemnek irányt szabnak. Így tudnám röviden összegezni:

1) Az olvasónak joga van hiteles információra. 2) Az író adjon megbízható hírközlést és magyarázatot. 3) Ezt teszi lelkiismeretes és felelős tevékenységével. Ez megköveteli, hogy a szükséges adatokat összegyűjtsem, megfelelően ellenőrizzem és tárgyilagosan feldolgozzam. Vagyis el kell kerülnöm az egyoldalúságot és a felületességet. 4) Sohasem vezethet elfogultság, érdek vagy személyi szempontok. 5) Sem az ún. baloldal vagy jobboldal, sem az ún. liberalizmus vagy konzervativizmus önmagában nem birtokol. Politikai és írói ideológiám a független szavazó és független író. Vagyis semmiféle szervezethez (párt) vagy bármiféle eszmeirányhoz se igazodom, nem mondják meg nekem, hogy gondolkodjam, mit írjak, stb. Én szeretem a híreket és eseményeket függetlenül nézni, kiértékelni és tudósítani. 6) Továbbá nem vagyok se idealista, se pesszimista. Vagyis nem vagyok álmodozó és naiv, sem pedig lemondó. A realizmust szeretem, mert a konkrét történések az anyagom, amelyek feldolgozásához élethű magatartással nyúlok. Ezért korán megláttam például, hogy Ronald Reagan elnöktől a magyar szabadság ügye nem sokat várhat. Így is történt. 7) Ha valamit elnéztem vagy elhibáztam, őszintén és becsületesen visszavonom és a javítást bejelentem.

8) Mint katolikus író a katolikus evangéliumi világnézet szolgálatában állok. Ez elsősorban arra kötelez, hogy a kizárólagosan evilági horizonton túl észrevegyem az események mélyebb értelmét és jelentőségét. Így pl. hazánk tragikus helyzetében nemcsak a ‚balsors' csapását látom, de rámutatok a ‚kereszt misztériumának' valóságára is. Ami ugyanis ott történik, nem közömbös Isten Országa szempontjából se. Az evangélium szolgálata nem foszt meg függetlenségemtől, mert azon az alapon áll, hogy „az igazság szabadít meg titeket".

9) Mint magyar emigrált-menekült író, számomra a magyar ügy igazsága a vezető eszme. Azaz a magyar szabadság szeretete, igénylése, követelése a szívügyem. Következőleg az idegen el-

nyomó hatatmát elvetem, magyar kiszolgálóit, a júdásokat megvetem, s önkényes eljárásaik ellen lázadok, s a tőlük való megszabadulásért dolgozom. Azt hirdetem, hogy 44 év után mindenestül menniök kell, mert ez a magyar nép akarata.

10) A magyar egyházvezetők bírálásában nagyon tartózkodónak kell lenni: elnyomásban élnek és az egyházi önkormányzat szabadságától meg vannak fosztva. Viszont mindez nem menti fel őket különleges felelősségüktől. Ezért csak ártó és tarthatatlan viselkedés vagy nyilatkozat kerül tollamra. Ilyen volt néhai Lékai László bíboros érsek magatartása, amellyel a híveket ösztökélte, hogy kötelességük építeni a (marxista) szocializmust. Másik meg az, hogy azt állította, hogy a (marxista) szocializmus a pápai szociális enciklikák több tanítását megvalósította. Mindkettő téves, ártó és teljesen szükségtelen ‚túlteljesítmény'. A ‚kis lépésekkel' dicsekedett, bár ezt lehet meghunyászkodásával magyarázni. Így látja Vaclav Mali cseh pap, a Charter 77 aláírója: „A meghalt magyar püspök tanítványai azok, akik hirdetik a ‚kis lépések' politikáját. A probléma ezzel a magatartással az, hogy az együttműködés ára oly magas, de az eredmények olyan kicsinyek" (New York Times, 1987. április 25, 4. oldal).

Paskai László bíboros érsek ‚Mindszenty miatt bűnhődünk' interjúját bíráltam és székfoglaló szentmiséje homiliájának kitételét, hogy az állam és az egyház viszonya rendezett. Mindkettő ártó, tarthatatlan és teljesen szükségtelen ‚túlteljesítmény'. Szinte hihetetlen, hogy ezt állítja, amikor az egyház önkormányzati szabadságában erősen korlátozott, hitoktatási teljes szabadsága hiányzik, az ifjúsággal való lelkipásztori foglalkozás meg van tiltva, a szerzetesrendek fel vannak oszlatva, stb. És hozzá mindezt akkor teszi, amikor más elnyomott egyházak szabadságuk érdekében mozgolódnak. (E sorok írásakor jutott kezembe Szennay András pannonhalmi főapátnak a magyar egyház életéről szóló kritikus analízise a Katolikus Szemle 1988. 1. számában. Imponáló, hogy otthoni főpásztor ilyen világosan lát és beszél.)

• MINDIG KÉSZEN A SZÓ APOSTOLKODÁSRA

Az élő szó, az Ige hirdetésére és a nyomtatott szó szolgálatára mindig készen voltam. A kettő nem ellentétes, apostolkodás volt számomra és írói működésem csak kiszélesítette szolgálatomat. Ezt ismerte el néhai Irányi László püspök a chicagói Szent István plébánia aranyjubileumi emlékkönyvébe (1984) küldött

üzenetében: „. . . írásával és könyveivel nemcsak plébániáját, de a világmagyarságot is szolgálja . . .".

Csak annyi helyre van szükségem, hogy kelyhemet és írógépemet lehelyezhessem, s máris végzem tovább apostolkodásomat. Az Úristen, úgy érzem, annyira szeretett, hogy egész menekült életemet ebben a kettős hivatásban tölthettem. Ez adta meg életem értelmét, betöltötte bensőmet megelégedéssel, békével és boldogsággal.

Mindig készen álltam szolgálatra. Ft. dr. Füzér Julián OFM 1976. június 23-án ezt írta: „A több mint 70 magyar katolikus teológus és entellektüel között Te voltál az egyetlen, aki tehetségét és látását megosztotta az emigrációs magyarsággal, hogy előkészítse az Eucharisztikus Világkongresszusra. Amit írtál, mindig eredeti, szép és aktuális, nagyon is igaz és magyar volt. Az eucharisztikus Jézus áldjon meg érte! Az egész magyar bizottság nevében köszönetet mondok cikkeidért."

A hosszú évek folyamán több helyről felkerestek felkérésekkel. Fekete István, a jól ismert író emigrációnkban, a Chicago és környéke akkori tulajdonosa és főszerkesztője 1978. október 10-én így írt: „Kérem Főtisztelendő Atyámat, hogy tekintse lapunkat sajátjának, amelyet bármikor igénybe vehet, ha ezt szükségesnek tartja." Utána rá november 6-án újra megismételte megtisztelő felajánlását: „Az Ön megfizethetetlen vallási és politikai tevékenységét én mindig a legnagyobb tisztelettel és elismeréssel néztem, és amennyiben tisztességes magyarnak tartom magamat, a legkevesebb, amit tehetek, hogy lapunk hasábjait mindig az Ön rendelkezésére bocsátom. Így tehát bárminemű fontosnak tartott közleménye van, kérem, keressen fel bennünket."

Olvasóim véleményezése mellett paptársaimét felette értékelem. A legtöbb jóváhagyó és buzdító. Virágh András jezsuita atya 1980. december 1-én így lelkesített: „Cikkeid a Katolikus Magyarok Vasárnapjában széles látókört adnak sok korproblémát illetően. Adjon Isten Neked további erőt a pompás apostolkodáshoz." Ft. Szőke János 1987. december 22-én: „Gratulálok a Vasárnapban megjelent nyílt levélért Paskai érsekhez." Ft. Horváth Benedek, a Los Angeles-i magyar plébános 1987 karácsonyán: „. . . élvezem írásaidat, meglátásaidat . . ."

• TEMPLOM ÉS KÖNYVTÁR

A mondottak alapján érthető, hogy életemnek két szentélye

van: a templom és a könyvtár. Amerikai életem immár 35 évéből alkalmam volt 2 évig búvárkodni a Library of Congress-ben. Több mint 12 éves chicagói szolgálatom alatt sokat dolgozgattam a DePaul egyetem könyvtárában. De ennek a 35 évnek könyvtári központja számomra a New York-i Public Library volt. Ez ott áll a forgalmas Fifth Avenue és a 42nd Street sarkán. A hatalmas blokkot elfoglaló szép épületet jó karban tartják, a mai időkben is tiszta, nyugodt és csendes. A legforgalmasabb napon is megkapja az ember jó 10 perc múlva a kért anyagot és a hatalmas, jól kivilágított, fűtött vagy léghűtött olvasóteremben kényelmesen lehet dolgozni. Igen sok szellemi örömöm fűződik ehhez a szentélyemhez.

Belseje erősen díszített. A katalógusterem bejáratánál jobbra a festmény barátot örökít meg, aki írópadjára hajolva lúdtollal a kezében írja pergamentjét. Igen sokszor megmosolyogtam ezt a barátot. Abban az időben természetesen ő tudott csak írni, ő volt a ‚tanult' ember. Ez ma már megváltozott. Az iskolázottság általános, sok hivő teológiát tanul és nem egynek M.A.-ja vagy Ph.D.-je van Divinityből, tehát felülmúlják papjukat, akinek csak szemináriumi kiképzése van. Természetesen ma már a papok jó része akadémiai grádust szerez a szent tudományokban és sokan közülük kiegészítik azt pszichológiai vagy neveléstani, stb. studiumokkal. E papíró sem azért ír, mert pap és így ‚mindent tud'. Az írónak, akárki is az, felkészültnek kell lennie. Én magam az utóbbi papi csoporthoz tartozom, s alkalmam volt a Gregoriana teológiáján túl itt az Egyesült Államokban nemzetközi politikai és történelmi felsőfokú tanulmányokat folytatni.

Csak hálát adhatok a Gondviselésnek, hogy pap létemre forgathattam a tollat, így lelkipásztori szolgálatomat kiegészíthettem és kiterjeszthettem írói működésemmel kedves olvasóim javára és édes szülőhazánk szabadságügyének munkálására. S ezért érthető, hogy szívem a hetedik mennyországban jár, amikor éppen ebben a pillanatban értesülök, hogy Szendi József veszprémi püspök parlamenti megbeszélésen beterjesztette a szabad élni akarás igényét. Imponáló! Lezárta a meghunyászkodás és túlteljesítés szégyenteljes korszakát és megkezdte a régóta esedékes történelmi fordulót.

DR. TÖTTÖSY ERNŐ:

A törvényesség paródiája

„Az emberi szabadságjogok kartáinak századában a törvényességről készíthető legmegfelelőbb tudományos értekezés: a szatíra.

Nyár eleji napfény bukott be a börtönablakon, s bizakodással töltötte meg a szíveket 1956 júniusában. A napsugárnál erősebben melegített a hír, amelyet éppen most részletezett valaki a zárka lakóinak.

Bizalmas őr-suttogás alapján terjedt a fáma, hogy ügyészi bizottság száll ki a politikai börtönökbe, s megkezdi a rabok kihallgatását az ügyek felülvizsgálata szempontjából. A „szocialista törvényesség" fejlődését jelentette ez a folyamat 1956-ban Magyarországon.

Mindenki érezte, hogy olvad valami.

Íme . . . sorban kihallgatásra viszik a rabokat. Az ügyészi bizottság jegyez, kérdez, helyesel, méltatlankodik. Voltak, akik két csomag toalettpapírt (más papírt nem engedélyeztek a zárkában) teleírtak eldugott ceruzadarabkájukkal, hogy egész memorandumot terjesszenek a kihallgató ügyész elé. Mások csak a kezüket dörzsölgették s százalékos arányokban méricskélték szabadulásuk valószínűségét.

Odakerültem én is az ügyész elé.

A levegőben lógott a bátorítás, a szókimondásra biztatás, az öntudattá feszült dac, amely azt sejtette, hogy ennek az olvadásnak így „kell" történnie . . .

Az „ügyész" hellyel kínált. Fiatal, magas férfi volt, mosolygott és a nevem után születési adataimat kérdezte.

Újabb kérdés bevárása nélkül gépiesen mondottam neki a születési dátumot, a helyet, a volt foglalkozásomat, a nős mivoltomat, a gyerekeim számát . . .

Felnézett a papírról.

— De jól tudja, hogy mi következik!

— A foglalkozásomhoz tartozott.

Az ítéletem után érdeklődött. Kérdezte, hogy a jegyzőkönyv felvételével kapcsolatban történt-e szabálytalanság. Feleltem, hogy „a jegyzőkönyvet s irataimat sohasem láttam még". Kérdezte, hogy „fellebbeztem-e". Igennel válaszoltam, de megjegyeztem, hogy „eredményét hivatalosan a mai napig sem közölték". Érdeklődött, hogy „reménykedem-e a szabadulásban". „Minden rab remél"! — feleltem. S mikor megkérdezte, hogy ezt a reményemet mire alapítom, röviden mondtam:

— Arra, hogy eljött a rabokhoz!

— Mit következtet ebből? És mi a rabok véleménye a mi eljárásunkról? — faggatott tovább.

— A rabok általános véleménye mellett van nekem különvéleményem is.

— Mi a raboké?

— Hogy önök egy formalitásnak tesznek eleget ezzel a látogatással, s nagy számú szabadulás következik.

— És mi a maga véleménye?

— Hogy különös eseménynek vagyunk részesei. Egyes ügyekben kiengedték a vezetőt, s nem engedték ki a kisebb vádlottakat.

— Például?

— Például szabadult Mindszenty hercegprímás úr, szabadult Grősz érsek úr, de vádlott-társaik még mindig raboskodnak.

— Nem gondolja, ügyük talán súlyosabb?

— Nem! Az ügyek súlyát a kiszabott évek száma jelentheti csak. Inkább azt gondolom, hogy a vezetőket bizonyos nyomásra engedték ki.

Mosolygott, a fejét csóválta . . . Pár formai kérdést tett még fel, én pedig bizakodva távoztam.

Pedig tévedtem! Eszük ágában sem volt bennünket is . . . mindenkit, kiszabadítani.

A mosolygós fiatalember soha életében nem volt ügyész. Az államvédelmi hatóság néhány vasalt derekú tisztjét küldték ki a rabok kihallgatására, hogy róluk különböző benyomásokat szerezzenek. A sorsukat már úgyis eldöntötték.

Sokak számára megnyíltak valóban a börtönajtók . . ., de sokak számára sohasem nyíltak volna meg, ha nem következik be a történelem rejtélyes X napja, s a magyar forradalom plasztikbombája meg nem zavarja és fel nem borítja az ávós számításokat.

Ügyésznek álcázott államvédelmi nyomozók jelentették 1956 kora nyarán a „szocialista törvényesség" hajnalát.

Íme, egy emlékcserép arról, hogy a világ egyik részében miként értelmezik a „törvényességet".

* * *

Tulajdonképpen mi is az a törvényesség?

Az angol „rule of law"-nak, a francia „légalité"-nek nevezi az állapotot, a német „Rechsstaat"-nak az államot, amelyen belül a törvény uralkodik.

De hiszen minden államban a törvény uralkodik!

Törvényesség alapja azonban az a tény, hogy a törvény uralkodik nemcsak az állampolgár, hanem az állam felett is.

Paradoxon volna ez? Vajon az állam, amely saját maga alkotja törvényeit, amely tetszése szerint meg is változtatja azokat, kötve volna valamiféle „államok feletti" törvényhez? Van egyáltalán ilyen?

Igen is . . . meg nem is!

Az a kérdés, hogy valakinek hová van szerencséje születni. Mert soha az elveknek, filozófiai, erkölcsi fogalmaknak nem adtak még olyan eltérő magyarázatot, mint korunkban. Jog és törvény „magyarázata" attól függ, hogy hová születtünk.

Ez pedig végzetesen bizonytalan. Ebbe ugyanis nem tudunk beleszólni.

Stringfellow Barr, amerikai író különös statisztikája kimutatja, hogy a megszületendő embernek, az arisztotelészi „ló-ságnak", vagyis a létesülni vágyó „va-lóságnak" — igen kis százalékban lehet reménye arra, hogy olyan országba szülessék, amelyik a törvényességet úgy magyarázza, ahogy érti, illetve úgy érti, ahogy magyarázza.

Képzeljük el, hogy még nem születtünk meg, de meg fogunk születni ebben az évben — mondja az amerikai író — valahol a földgolyón. Kíséreljük meg annak a felbecsülését, hogy milyen lehetőségünk, valószínűség áll rendelkezésünkre, hogy boldog és tisztességes életet élhessünk.

„A hivatalos statisztikák szerint naponta 200 ezer gyerek születik (és ez egyre több). Egy a húszhoz van annak valószínűsége, hogy az Egyesült Államokban, vagy a Szovjetunióban születünk. (Ennek sok reménybeli gyermek örülhet.)

Sokkal nagyobb a valószínűsége annak, hogy színes bőrűnek születünk, mint fehérnek.

Egy a három arányban van csak annak valószínűsége, hogy fehér bőrűek leszünk. Egy a négy arányban lehetséges, hogy kí-

naiakká válunk, s egy a kilenc arányban, hogy Indiában látjuk meg a napvilágot. Egy a négy arányban lehetünk keresztények, de sokkal valószínűbb, hogy konfuciánusok, buddhisták, muzulmánok vagy taoisták."

Bizony ilyen körülmények között nagyon óvatosnak kell lennie a születendő gyermeknek, hogy a „törvényességet dédelgető", ún. „jog-államba" szülessék.

Vajon maga a „jog-állam" kifejezés nem ugyanolyan paradoxon és a lényeg elkerülése-e, mint a „törvényesség"? Hiszen a jogot az állam alkotja. Az állam parlamentje, vagy diktátora. Ha tehát a törvényt (a jogot) az állam szüli, akkor miért nem „jog-állam" mindegyik állam? Persze, kevés állam tiltakozik a jog-állam elnevezés ellen, de vannak olyan államok, amelyek azt kifejezetten sértőnek találják.

Veszedelmes labirintus ez a jogi szavakkal való üzérkedés. A jogászokat talán csak azért találták fel, hogy megtalálják azokat a lehetőségeket, amikor a jogot „nem" kell alkalmazni. Valóban súlyos hiba, hogy kitalálták őket... Ennél csak az volna még nagyobb baj, ha nem találták volna ki őket egyáltalán.

A jogászok minden jogrendről be tudják bizonyítani, hogy törvényes és ugyanakkor másik csoportjuk be tudja bizonyítani, hogy az a jogrend törvénytelen.

Hol itt a határ és ki itt a bíró?

Vajon a jog területe sokkal kevesebbet ér, mint az egyszerű futballmérkőzés, mert ott a bíró sípjára megáll a játék? A törvényesség általánosan elfogadott normáival szemben hiába fütyül az emberiség tekintélyes része... a komédia folyik tovább!

A játékban vannak szabályok, csak a komoly dolgokban nincsenek. A játékszabályokat kivétel nélkül minden nép betartja, akár orosz, akár dél-amerikai... a világtörvény szabályait azonban nemcsak hogy nem tartja be, hanem azt kiabálja, hogy „olyan nincs is"!

Itt állunk a jog-állam, a törvényesség — a „világtörvény" — kritikájánál. Illetve a kritikai paródiájánál, mert igazi kritikáról csak ott lehet szó, ahol a kritizáltban van javulási és megtérési szándék. A meddő kritika csupán nyelvöltögetés.

Így van ez a „világtörvénnyel" is!

A világi hatalom futballjátékosainak — a mindenkori államvezetőknek — újabb játékszabálya ez a „világtörvény".

Úgy is hívhatnánk, „világerkölcs"... általános erkölcsi norma!

Egyesek szerint ez nem létezik. Ugyanezek az egyesek mégis azt állítják, hogy az emberiség „üdve, boldogulása, békéje érdekében", pl. mégsem szabad gyilkolni. Persze csak a „másiknak" nem szabad. Neki szabad, ha nem látják, vagy — képtelenek megtorolni!

Mindenesetre abban megegyeznek szerte a világon — okosok és hatalmasok, jogászok és áljogászok —, hogy kell lennie valamiféle közös emberi erkölcsi minimumnak.

Fogadjuk el ezt a parányit, ezt a minimumot „világerkölcsnek"! Amennyiben tízparancsolatnyi rövid pár normát szerkeszthetünk ennek a világtörvénynek az alapgondolatairól — van már támpontunk, amihez az államok jogrendjét hozzámérhetjük. Ha a mérlegre tett állam kiállja a próbát, s jogrendje — vagy még inkább jogalkalmazása — nem ütközik ebbe az erkölcsi minimumba, akkor már nagyvonalúan megadhatjuk számára a „jog-állam" elnevezést, feltéve, hogy arra egyáltalán igényt tart.

A „világtörvény"-nek természetesen olyan valaminek kell lennie, amely a sokféle gazdasági, társadalmi és jogi különbség, a betűk hipokrízise és a valóság szennyesének összeegyeztetése után legalább hallgatólagosan majd minden állam által elfogadható.

Ez a világtörvény Norman Marsch, a Nemzetközi Jogászbizottság volt főtitkárának a véleménye szerint nem „egy formai és törvényi felfogás végső analízisében áll, hanem... az államok struktúrájában és törvényes rendszerében **bizonyos alapvető emberi értékek elfogadásában**". (Journal of the International Commission of Jurists, 1958. Editorial the rule of law: form and substance)

Ebből szerinte is az következik — folytatja —, hogy „bármilyen tökéletes a fennálló jogrendszer, mindaddig nem tekinthető a törvényesség, vagyis a jog uralma alá tartozónak, amíg mindazok, **akiket érint**, nem fogadják el ezeket az értékeket.

... a harmadik követelmény, hogy ezt a törvényességet **működésben** kell látnunk."

Van-e „mikro-világtörvény"?

„Mikro-világtörvényen" értjük azt a korábban már említett **minimális erkölcsi alapot**, amit minden állam és annak jogi farizeusai egyformán elfogadnak.

Persze, ha törvényről beszélünk, írott — írásban kifejezett — formákra, paragrafusokra gondolunk. Erkölcsön rendszerint a le-

vegőben lógó, helyeselt, de sokszor be nem tartott, kötelezőnek vallott, de sohasem kodifikált „valamit" értünk.

Minden ország kezdő joghallgatóinak oktatják, hogy a törvények alapja, forrása legtöbbször bizonyos szokás. Ebből a szokásból válik szokásjog, s ha az állam törvényhozó szervei azt magukévá teszik, megszületik az írott törvény.

Így volna ez a „mikro-világtörvénnyel" is?

Kétségtelen, hogy vannak ennek a „mikro-világtörvénynek" sohasem kodifikált, „elvben" elfogadott parancsai, amelyeket a legkevésbé sem tartanak be egyes államok, s vannak némileg kodifikált paragrafusai (nemzetközi deklarációk formájában), amelyeket a jelentéktelen dolgokban mindig betartanak.

Magáról a nemzetközi jogról sokan azt állítják, hogy olyan tulajdonképpen nem is létezik, hiszen nincs államok feletti jog, hanem csupán az államok szerződései által meghatározott kötelezettségek hálózata.

A nemzetközi jognak is vannak olyan általánosan érvényes, jelentéktelen formaságai, amelyeket **minden állam** betart. Ilyen például a diplomáciai viszony felvételével, megszüntetésével, a diplomáciai mentességgel kapcsolatos néhány külsőség.

Nasser állama csinált ugyan egy „kirakatpert", amellyel bebizonyította a világnak, hogy az öreg Talleyrand óta lefektetett diplomáciai udvariasság, még a diplomáciai mentesség kérdésében sem köti a modern államot.

Három francia diplomatát állított bíróság elé, s a főügyész megvádolta őket, hogy „kémtevékenységet folytattak".

A törvényesség történelmi paródiájában ritkán szerepelnek diplomaták a bíróság előtt.

A „törvényességtől", a „jogállamtól", a „mikro-világtörvénytől" mikor jutunk el a „törvényesség definíciójáig"?

Félő, hogy nagyon soká!

Definíciót ugyanis könnyű készíteni, de a legnehezebb olyannal szemben alkalmazni, akikre éppen vonatkoznék, de aki kivonja alóla magát. Az emberek fölött áll ugyanis az „állam", de az államok fölött nem áll senki!

Mindezek ellenére van... igenis van „mikro-világtörvény"!

Ugyanúgy, mint ahogy van erkölcsi rend — még akkor is, ha az nem ver érzékelhetően senkinek a talpára.

Az ember elpirul (évezredek óta), ha erkölcsi érzékében valami zavar áll be. Az államok azonban nem pirulnak el! Éppen ez a baj, s ez a legfontosabb különbség az élő emberi organizmus és az ember által gyártott „mű-organizmus" között.

Ezért nehéz lemérni az államok erkölcsi érzékét, amelyet az államok feletti „valamihez", az erkölcsi értékhez kell viszonyítanunk.

Ez az erkölcsi érték emberekben realizálódik. Az állam, a gyatra és elpirulni képtelen „mű-organizmus" akként vizsgázik tehát, hogy **miként** alkalmazza törvényeit a védtelen és névtelen **lényeggel**, a kis statisztikai adattal, az egyénnel... az emberrel szemben.

Eligazítanak némileg az állam írésbeli, paragrafusokban lefektetett nyomjelzői, de még sokkal inkább az élő, **eleven gyakorlat.**

Egyetlen államnak sem szabad **minden!** Ha ugyanis bármelyik állam olyan jogot alkalmazhatna, amely tetszésének megfelel, akkor megismétlődhetnék a Tell Vilmos legenda azzal a változattal, hogy a kövér államelnök előtt kalapot nem emelő polgár ma már nukleáris árammal volna kivégezhető.

Akik azt állítják, hogy az állam előtt a „közjó" álarcával letakarva nincsenek korlátok — gondoljanak csak a nürnbergi perre, amelyben olyanokat vontak felelősségre, akik hatalmi periódusukban „legális" embertelenségeket követtek el.

Elérkeztünk egy embrionális definícióhoz: az állam nem lehet embertelen, mint ahogy az egyén sem lehet „állam-talan", (vagyis közösségellenes)!

Az egyént mindegyik állam megbünteti — a saját gusztusa szerint —, ha közellenségesen viselkedik. (Amennyiben éjszaka fütyül és macskazenét ad, csak rendőri kihágásért, de ha kisiklatja a vonatot, mindenesetre szigorúbban. Egyes államokban a gyilkosságnál csak azt büntetik szigorúbban, ha valaki kártyaparti közben államellenes, gúnyos megjegyzést tesz.)

Mindenesetre a „mikro-világtörvény" egyenlő az **emberiességgel.**

Parancsa köti az államot azzal a különbséggel, hogy az államot az embertelenségért legfeljebb „megbélyegzik", az embert viszont az államellenességért (egyes szép világtájakon) felakasztják!

A megbélyegzett állam — mivel nem képes elpirulni — a jövőben éppen olyan előnyös gazdasági és kulturális szerződéseket köt a megbélyegző államokkal, mint korábban; legfeljebb némi erőfeszítést tesz, hogy a megbélyegzés tényét néhány balesettel, revüvel vagy dísz-fogadással enyhítse.

Az állam felett álló „mikro-világtörvény" ugyanúgy rehabilitálja az „embert", mint a halott művészt az utókor.

Ez a „mikro-világtörvény" a törvényesség!

A Nemzetközi Jogászbizottság már idézett volt főtitkára, N. Marsch szerint a törvényesség lényege:

„. . .az egyénnek az állami önkénnyel szemben való védettsége, s annak lehetősége, hogy éljen emberi méltóságával." (Le Principe de la Légalité, 64. és 65. oldal)

Megvan ez vajon a mai Magyarországon a Kádár-örökség birtokában? . . .

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ:

A magyar romokon

Jaj, merre menjek?
Jaj, merre nézzek?
Jaj, mit rebegjek?
Jaj, mit hazudjak?

Jaj, tán loholjak?
Jaj, tán feküdjek?
Jaj, mért akarjak?
Jaj, mért pihenjek?

Jaj, régi kertünk?
Jaj, versek álma?
Jaj, drága fajtám?
Jaj, bús vidékem?

Jaj, hogy sziszegjek?
Jaj, hogy üvöltsek?
Jaj, hogy kígyózzak?
Jaj, hogy harapjak?

Jaj, hol az arcom?
Jaj, hol a múltam?
Jaj, hol az ágyam?
Jaj, hol a sírom?

TEREBESSY EMŐKE:

Beszélő kapuk

Negyvennégy évvel ezelőtt, egész pontosan 1945. március 4-én angolszász repülőgépek öt hullámban támadták és pusztították bombáikkal szülővárosomat, Szombathelyt.

Aznap egésznapos szentségimádás kezdődött a székesegyházban. A XII. Pius pápa koronázásának évfordulója alkalmából bemutatott szentmisén a Te Deum szárnyaló himnuszát szirénák vijjogása váltotta fel. Félezernél több halott között halottá vált a székesegyház is. Meggörbültek az óramutatók a tornyok homlokán. Elnémultak a harangok, leszakadt a tetőszerkezet, a kórus, kilenc oltár porba omlott. A templom falainak márványruháját letépte a szörnyű légnyomás. Eltűntek a padsorok. . . Eltűnt az a márványlépcső is, ahol elsőáldozó voltam. Ebben a templomban esküdtek örök hűséget egymásnak jó szüleim sok-sok évvel ezelőtt.

Semmivé váltak Winterhalder, Spreng, Maulbertsch és Dorfmeister freskói. A templomtérről Szily püspök porral belepett bronzszobra nézte a rommá vált székesegyházat.

Bombatalálatot kapott a közeli városháza is. Előtte Berzsenyi szobra mészporral behintve világított.

A bombatalálatot kapott székesegyház és a városháza között épen maradt régi házunk vastag falú óvópincéjében túléltem a szörnyű bombázást, mely oly kegyetlenül zúdult Szent Márton szülővárosára, hogy az ország romvárosai között sorrendben a hatodik helyre juttatta.

A romok ma is élő, fájó sebek maradtak szívemben.

Amint elvonultak az ellenséges gépek, azonnal hozzáfogtunk a romok alá temetettek kiszabadításához. Estére megteltek sebesültekkel a kórházak.

A székesegyház romjai közé elsőnek a papok és kispapok siettek, hogy mentsék, ami még menthető. Kihozták a Szent Kereszt ereklyét, Szent Márton püspöknek, az egyházmegye védőszentjének ereklyecsontjait.

Magam is ott segédkeztem, mert két hivőt betemettek a tetőszerkezet szétesett gerendái. A város katolikusai úgy álltak a romeltakarítás porfelhőjében, mintha saját lakóházuk romjait hordanák. Diákok, munkások, tisztviselők, katonák önként lapátolták, talicskázták, vödrökben, kosarakban hordták ki a szentélyből a faltörmeléket, miközben szétesett gerendák lebegtek fejük felett és meglazult falrészek zuhantak alá. Utólagos feljegyzésekből értesültem, hogy több hónapi munka után 900 köbméter törmelékanyagtól tisztították meg a templomot.

A székesegyház a hivők áldozatkészségéből épült újjá. 1946 telén már tető alatt állt a templom. A helyreállított tornyokban másfél éves némaság után megszólalt a toronyóra.

1947. szeptember 7-én Mindszenty József bíboros, hercegprímás megérkezett Szombathelyre, hogy a magyar püspöki kar és az egyházi hatóság több neves tagja, a szerzetesrendek tartományfőnökei s a város hivőserege kíséretében megkezdje a kiengesztelés és a templomáldás megható szertartását.

A templom belső falainak meghintése után három kapun át áramlott a nép a templomba. Ötezer hivő bent, tízszer annyi kívül zengte:

„Oh, Boldogasszony, szép hazánknak s egyházmegyénknek Boldogasszonya. . ."

Püspöki rendeletre ugyanebben az időben az egyházmegye minden templomában szóltak a harangok, hirdették az egyházmegye 350 ezer hívének örömét: a helyreállított templom ismét fel van szentelve Isten dicsőségére. A főoltár trónusára kitették az Oltáriszentséget. A világ Világossága ragyogott ismét a templomban. Mindszenty József bíboros — aki az ország első főpapja, Vas vármegye szülötte és az ország büszkesége volt — szavai valóra váltak:

„A székesegyház Istennek dicsőség, embernek békesség — minden chartánál, minden emberi törvénynél szilárdabb alapja és vára az emberi méltóságnak."

Ismét áll tehát a szombathelyi székesegyház. A bombák 44 évvel ezelőtt lesöpörték oromzatának tetejéről a hit, remény és szeretet jelképes szoborcsoportját. Ma már újra fent, a két torony karjai közt, a város legmagasabb pontján trónol a diadalmas HIT, az erőt adó REMÉNY és az építő SZERETET.

* * *

A mai Szombathely, az egykori Savaria alapítása az antik szerzők írásaiban fellelhető és az erre vonatkozó töredékek szerint Claudius császár uralkodásának idejére, Kr. u. 43-ra tehető.

A városról már Plinius is megemlékezik: írásaiban az isteni Claudius kolóniájának mondja Savariát.

Jelentős esemény volt a város alapítása. Savaria az első olyan város, melyet már az első század közepén kolónia ranggal tüntettek ki. Szabad polgárai egyben római polgárok is voltak.

Claudius császár városalapításától egészen a 180-ig terjedő időszakból kevés adatot ismer a történelem. Az utóbbi évek tervszerű ásatásaiból mozaikszerűen próbálják összeállítani Savaria fejlődésének szakaszait.

A püspöki palotában őriznek egy régi képet, mely Claudius császár diadalkapuját ábrázolja. Valamikor Savariában emelték tiszteletére. A székesegyház mögötti romkert ásatásai során került napfényre egy fehér márványtábla: DIVO CLAUDIO felirattal. Régészek szerint a diadalív faláról való. Feltehetően a mai Püspök-kert és a Széchenyi utca környékén állhatott az egykori helytartói palota.

Több római császár megfordult a város falai közt. Savariából keltezi rendeletét 322-ben Nagy Konstantin, majd Constantius Valentinianus 369-ben.

Savariában végezték ki a Diocletianus kori keresztényüldözések során a később szentté avatott sisciai püspököt, Quirinust. (Hamvait Szent Márton templomában őrzik.)

A kereszténység terjedésének több kisebb emléke került elő a múltból, római temetőkből, melyeket a Savaria múzeumban őriznek.

A IV. századi Savaria életét még Szent Márton feljegyzéseiből is megismerhetjük. Apja katona volt Savariában. Feltehetően a hírneves galliai szent nevéről kapta a középkori Szentmárton (a város keleti részén terül el) elnevezést, esetleg egykori szülőháza is e területen állott.

455-ben földrengés pusztította el a szépen fejlődésnek indult várost. Nagy Károlynak a savariai hadiúton átvonuló katonái a 8. század végén már csak a földből kiálló romokat találták.

Bár a pusztulás teljesen megsemmisítette az egykori római életet, mégis a földből előkerülő romok, továbbélő hagyományok nem engedték elhomályosítani az egykori nagy múlt emlékeit.

Az emberek megszületnek és maghalnak. Ajtók nyílnak ki előttünk és csukódnak be mögöttünk. Óriási népcsoportok éltek ezen a földön, akiknek nyomát elsöpörte a szél, homok, kő betemette. Kultúrnépek tűntek el a semmibe, porba, hamuba temetve. Mégis — érdekes —, amit emberi kéz alkotott és kigon-

dolt, valamilyen titokzatos formában, de évszázadok múlva újra felszínre kerül, hogy tovább éljen az utódok számára. Úgy tűnik, néha mintha a pusztulás sok év múlva valami meglepő újjal támadna fel, hogy szóljon hozzánk, meséljen az elmúlt időkről. Régészek azt mondják, ez is hozzátartozik az „örök élethez".

* * *

Békesség, engesztelődés, reménység, Magyarország iránti szeretet vezette IV. Károlyt, a magyarok utolsó megkoronázott királyát, amikor dacára minden figyelmeztetésnek, újra visszatért Magyarország földjére.

Szándékát saját szavainak idézésével közlöm:

„Én is azt akarom, hogy magyar népem boldoguljon és nyugodtan élhessen jövendő gyarapodásának. Nincs más vágyam, mint hogy mindenki boldog legyen az országban. Azt akarom, hogy ezt a súlyos váltságot mindenki megnyugvására oldjam meg." A király szavai Szombathelyen hangzottak el.

Reggel öt órakor érkezett meg hosszú bolyongás után, bőrig ázva, karikás szemekkel a szombathelyi püspökvárba a bujdosó király. Nem volt nagy fogadtatás, szinte titokban, sietve lépte át a palota kapuját, amely felett eső mosta az „Isten hozott" feliratot. A város csöndes, nyugodt volt. Napközben az emberek megálltak a püspökvár előtt. Levették kalapjukat, továbbmentek. Mégis úgy tűnt, hódolat, fájdalom, sajnálat van e néma megállásban és néma tovahaladásban.

Nem volt csoportosulás a palota előtt, sem tüntetés. Az emberek szívdobogva lesték a híreket. Itt van a király, „beteg a király" — suttogták. Két rendőr állt a kapu előtt. Odabent a folyosón tiszti őrség. A püspökvár előtt a nap folyamán hatalmas sorban álltak az autók. Budapestről érkeztek. Mi történhetett a püspöki palotában? A kívülálló és az egyre sokasodó tömeg nem tudhatta. Történelemkönyvekben már olvashatunk róla. A krónika szerint ötezer ember ázott az esőben a Széchenyi téren és énekelte:

„Isten, áldd meg a magyart,
Jó kedvvel, bőséggel!"

A király megjelent az erkélyen. Feszesen, katonásan állt, fehér kesztyűs kezét sapkája ellenzőjén tartotta keményen tisztelegve és együtt énekelte a tömeggel:

„Nyújts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel."

Az emberek zokogtak. A püspök (gr. Mikes János) fenn az erkélyen eltakarta arcát. A király feszesen szalutálva, szinte

megdicsőülten állt az éneklő és zokogó embertömeg hullámai fölött, míg arcán végigfolyt a könny.

És énekelt:

„Megbűnhödte már e nép
A múltat s jövendőt. . ."

Nagy-Magyarország utolsó fölkent királya, IV. Károly, halála percében váltságul ajánlotta elszálló életét viszálykodó népeinek békességéért.

* * *

Legyen hát béke a szívekben, míg e sorokat olvassuk. Háborgó lelkünk találjon nyugalmat, lásson tanúságot és okulást. Legyünk jobbak, mint voltunk. És szeressük hazánkat jobban, mint eddig szerettük. . .

* * *

A régi képek letűnt korszakokat idéztek föl bennem. Holtakat, bánatot, ragyogást, énekeket. Eltűnt a régi Savaria, Claudius császár városa, de romjain új város épült: Szombathely. A város képe azóta is épül, szépül. Változnak az idők, s velük együtt minden megváltozik. Akik Szent Márton városára nehéz bombákat szórtak, ma állítólagos barátaink. Hová lett a diadalkapu, a paloták, a bíbor, a fény, a selymek, drágakövek? Csak a HIMNUSZ él ma is, mint kérő imádság népünk nyelvén.

A lebombázott városháza romjai közt Széll Kálmánnak (1845—1915), Magyarország volt miniszterelnökének (számos törvény alkotójának) emlékiratait is megtalálták. Záró fohásza tanulságos a ma élők számára:

„. . . a városháza falai között mindenkor a nemzeti érzület, önzéstelen polgári erény és egyetértés honoljon!"

Ma az MSZMP székháza áll a városháza helyén. . .

DR. KUGLER BÉLA:

Erkel Ferenc Pozsonyban

Forgassuk vissza az idő kerekét 1844-be és földrajzilag helyezkedjünk el Pozsonyban, azon városok egyikében, melyek akkor még a Szent Korona országaiban feküdtek és nemzetek között kapcsolatot képeztek. Bár ezt a kapcsolatot sokan és sokszor igyekeztek széttépni, de valamilyen titokzatos erő folytán a kapocs mindig összeilleszkedett. A régi város a Duna partján, újonnan felépített várával, történelmet lehelő belvárosával, kikötőjével soha sem szűnt meg gócpontnak lenni az európai népek békés együttélésében.

Európában a múltban az Atlanti-óceántól az Uralig a templom képezte azt a pontot, mely körül az ember letelepülhet. Ilyen pont volt Pozsonyban a dómtemplom, melynek alapítását a csukárdi Csukár családnak tulajdonítják.

A Csukárdiak állítólag a tatárjárás után ezen a módon igyekeztek a Mindenhatóval szemben hálájuknak maradandó emléket állítani, hogy megmenekültek a kegyetlen ellenségtől. A Csukárdiak példáját számos nemes és polgári magyar, valamint német család követte, akiknek segítségével végül is a templom mai reprezentatív alakjában díszíti a várost, immár több mint 600 éve. Nyugat felé néző tornya dacosan néz az előtte magasló várra, melynek magyar legénységével a városi német védőrség nemegyszer nézett farkasszemet.

A múlt században kapta a Szent Márton nevet viselő templom mai alakját. Benne nemcsak az imádság és ájtatosság talált helyet, hanem központja lett különböző zenei — elsősorban egyházzenei — előadásoknak. Orgonáján elhangzottak J.S. Bach és a Pozsonyban született J.N. Hummel halhatatlan szerzeményei is.

Az 1820-as években egy Klein Henrik nevezetű zenetanár telepedett le Pozsonyban. Klein a Porta Hungarica mögött fekvő régi városrészben lakott, ahol mint az egyházi zenekar dirigense, zenekritikus és riporter működött. Pontosan a Bástya utca 2. sz. alatt ütötte fel tanyáját Klein — a Mihály-torony mellett — fele-

ségével és három gyermekével. A ház még ma is úgy áll, mint sok száz évvel ezelőtt és a Mihálykapu utcáról jövet baloldalról támaszkodik az ősi Mihály-toronyhoz.

Klein tanár — egy Békés megyei barátja tanácsára — egy gyulai, Franci nevezetű diákot vett fel, mint kosztost és zenetanulót házába. Így került a fiúcska, Erkel Franci a távoli Békés megyéből Pozsonyba. Évek múltak az iskolapadban és a kottaállvány előtt, és Franci — aki nyugodt, komoly fiú volt — Klein tanár házában felcseperedett. A német nyelv elsajátítása nem okozott neki nehézséget, mivel azt Klein tanár gyerekeitől a szó szoros értelmében játszva sajátította el. Ámde a derék német tanár a „der-die-das"-on kívül még valami másra is megtanította kis kosztosát. Jobban mondva felébresztette lelkében az abban szunnyadó zenei tehetséget és a forró, csillapíthatatlan imádatot a zeneművészet iránt. Mikor a diák tanulóévei elmúltak, Franci visszaköltözött Gyulára, magával vive Klein úr levelét apjának, melyben a tanár felhívta figyelmét tehetséges fiának további zenei képzésére.

Évek múltak. Erkel Ferenc megkezdte pályafutását, mely tüneményes, de sokszor göröngyös is volt; nem mindig kísérte szerencse. Rabja lett egy eszmének, mely a magyar zene európai nívóra való emelését tűzte ki céljául. Így lett Erkel Ferenc a magyar opera szülőatyja. Műveit: Báthory Mária, Hunyadi László, Bánk bán, stb., az újonnan alapított Nemzeti Színház hozta színre és a közönség ujjongva üdvözölte Erkelt, aki tiszta szívből szerette hazáját, Magyarországot. Tehetsége világhírűvé tette.

1844-ben Pest városa pályázati hirdetményt tett közzé Kölcsey Ferenc Himnusz c. versének megzenésítésére. Erkel, aki a költeményt jól ismerte és akit ismételten felkértek egy megfelelő dallam komponálására, sehogy sem tudta azt az ihletet, hangulatot megtalálni, mely ehhez szükséges lett volna. Egy napon elhatározta, felkeresi azt a helyet, ahol először találkozott a zeneművészet varázsával: Pozsonyt. Napokig rótta a régi utcákat, könnyezve állt a Bástya utcai ház előtt, mert Klein tanár rég az angyalok karát dirigálta az égben... A barátságos ház ridegnek tűnt most. A régi gyerekszoba ablakából idegen férfi dugta ki fejét és elutasítóan mérte végig a bámuló idegent. Szomorúan ment tovább a Bástya utcán, majd a Káptalan utcán, melyen a kanonokok házai hallgatagon és idegenül tekintettek reá, mintha sohasem látták volna őt, mikor a dómba vezetett útja. Megállott a régi dóm előtt. A viharvert szürke falak gótikus csipkéikkel és bolthajtásaikkal az ég felé törtek imát és áhítatot árasztva. Az

északi bejáraton lépett a templomba, s lépteit valamilyen titkos erő irányította a kórusra. Áthajolt a karzaton és körültekintett. Egy öreg anyóka ült csak csendesen a padban rózsafüzért morzsolgatva. Erkel leült az orgonához. Mikor felnyitotta fedelét, megszólalt a toronyban a harang, éppen Angelust ütött. Tompítva, de behatóan hangzott a harangszó a templom belsejében és a színes ablakokon át misztikusan szűrődött be a napsugár. Kezei révetegen siklottak végig a billentyűkön, s ujjait egy titokzatos erő nyomta rájuk hangokat kicsalva, melyek lelke mélyén vették kezdetüket és melódiába egyesültek. Szíve mélyéből tört fel a dallam, mint láva a tűzhányó mélyéről. Így hangzott fel először a pozsonyi dóm orgonáján az a dallam, mely a mai napig minden magyar — legyen az hazájában vagy azon kívül — szívét összeszorítja és szemébe könnyeket csal. „Isten, áldd meg a magyart. . ."

Közben a harangszó véget ért, de nem a dallam, mely nem fog véget érni sohasem, míg magyar él a földön. Így lett Pozsony szülőhelye a Magyar HIMNUSZ-nak.

ÁPRILY LAJOS:

Menedék

S mikor völgyünkre tört az áradat
s már hegy se volt, mely mentő csúccsal intsen,
egyetlenegy kőszikla megmaradt,
egyetlen tornyos sziklaszál: az Isten.

Haza

Egy életben kétszer vesztettem el.
Nincs, nincs. Bús sorsot értem és kietlent.
Hová vezetsz utam? Egy hang felel:
Keress magadnak elveszíthetetlent.

Nagyapám tanítása

(Részlet az író „Voltam" című készülő önéletrajzából)

— A szó az ember legnagyobb kincse — mondta volt nagyapám, ahogy ott ültünk egy este a borízű almafa alatti kispadon. — Aki oktalanságra pazarolja, Istent gyalázza ezzel. Mert Isten azért adta a szót, hogy gondolatainkat közölni tudjuk egymással, megértsük egymást és a világ békességét szolgáljuk. A baj az, hogy az elfogultság irányítja ma az emberi világot és nem a jóakarat. Márpedig az elfogultság gyűlöletet virágzik és pusztulást terem, akárcsak a nadragulya gyökere, a pusztulás pedig eltöröl mindent erről a földről, amit emberi szív és elme alkotott évszázadok alatt.

Hétesztendős voltam, amikor ezeket mondotta, s a faluból felhallatszott a hadba indulók részeg éneke: „Megállj, megállj kutya Szerbia . . .!" Drága jó nagyapám. Még ma is látom, hogy ott ült, ősz szakállával, egyenes derékkal, gácsértollas kopott vadászkalapjával a fején és mondta lassú, súlyos szavakkal:

— Bizony, tartsd észben mindég: a szó az ember legnagyobb kincse. Gazdálkodj vele okosan. Nem fecsegésre való, nem is átkozódásra. Ne halljam többé a szádból, hogy „a fene egyen meg", mert ez azt jelenti, hogy rákos betegséggel kívánod valakinek a halálát. Amikor haragszol, fogd be a szád és gondolj arra, hogy Isten teremtett mindent és mindenkit, és Isten átkozza, aki átkozódik . . .

Drája jó nagyapám. Mindazt, amit az életről és az emberekről, mindazt, amit az emberi élet igazságairól tudok, tőle tanultam. Ime, átléptem már én is a nyolcvanat, akárcsak ő annak idején, amikor ott ültünk kettesben a mezőházi zsindelyes kúria megetti borízű almafa alatt. De még ma is olyan tisztán hallom a hangját, mintha csak itt állna mellettem: „Jóindulat helyett elfogultság vezeti az embereket s az elfogultság gyűlöletet terem, gyűlölet meg pusztulást hoz magával . . ."

Drága jó nagyapám. Hálát adok az Úristennek, hogy szavainak igazságát csak részben élte meg. Erdély pusztulásának csak

a kezdetét látta. A román király emberei s a mezőségi oláhok tiszteltek benne az igazságos magyar urat, aki halála napjáig igyekezett bölcsen használni a szót, s mondta mindenkinek, akivel összehozta a sors, magyarnak, románnak egyformán, bármennyire is unták már a szavait: „Az ördög útját járja ma a világ, elfogultság diktálja a politikát és el is visz az ördög mindnyájatokat!"

Bizony úgy is történt. S én, a megvénült unoka, idekint a száműzetésben már csak annyit tehetek, hogy megőrzöm ennek a bölcs magyar nemzetes úrnak a tanítását, hogy el ne vesszem ebben a zűrzavarban. Amit Isten és ember viszonyáról tudok, amit az istenalkotta világ szépségéről tudok, amit a jóindulat erejéről és az elfogultság átkáról tudok, amit az embernek embertársai felé irányuló elkötelezettségéről tudok, s amit tudok arról, hogy mit jelent és mivel jár erdélyi magyarnak lenni: azt mind tőle tanultam maréknyi, gyorsan múló esztendő során. Bár sírját is eltüntették odahaza, nyomát is eltüntették: áldja meg emlékét az egy örök Isten.

Tőle tanultam egyik legfontosabb tudásomat, mely végigsegített életem göröngyös útján: a kimondott szó és az emberi idő értékét. Ekkor már iskolába jártam s egy este ezt mondta nagyapám: „Holnap ne jöjj haza az iskolából, hanem eridj egyenest le a tóhoz. Városba kell mennem, de napnyugtára ott várok reád a szokott helyen, a füzes alatt."

Fölcsillanhatott a szemem, mert szerettem nagyapámmal erdőt-mezőt járni, de különösképpen a tavat. „Ott leszek!" — ígértem örömmel.

Másnap azonban történt valami, az én számomra nevezetes dolog, ami kiverte fejemből a nagyapámnak tett ígéretet. Tanítóm tudtomra adta, hogy fölvett az évvégi versenyekre készülő csapatba mint futót és távugrót. Nagy kitüntetés volt ez! A futással nem is volt baj, futottam én eleget le és föl a dombokon, hanem az ugrásban nem volt gyakorlatom. Így aztán mihelyt vége volt a tanításnak, fölsirültem nehányad magammal a temető melletti legelőre ugrást gyakorolni. Úgy belemelegedtem a versenyzésbe, hogy bizony sötét este volt már mire hazaértem. Az istálló előtt Jóska kocsis éppen kifogta a lovakat nagyapám kocsijából. Ekkor jutott eszembe az ígéret. Kissé kényelmetlenül éreztem magam, ahogy a ház felé ballagtam, de bíztam abban, hogy nagyapám megérti mi történt és nem neheztel az elmaradásért.

De nagyapám nem értette meg. Ott fogott el a tornác sötétjében. Bé se engedett a házba.

— Ülj le oda a padra — mondotta kurtán.

Leültem. Ő állva maradt.

— Ide figyelj — mondta komoran —, ha egyszer megígéred valakinek, hogy ekkor és ekkor itt vagy amott leszel, és nem vagy ott időben, csak két mentséged lehet: meghaltál, vagy olyan beteg vagy, hogy mozdulni se tudsz! Hogy nem haltál meg, azt látom. Nos, mi a betegség, hadd hívjam a doktort?!

Elmondtam neki nagy szorongva ott a sötétben, hogy mi történt. Nagyapám szó nélkül végighallgatott. Mikor aztán kifogytam a szóból, megszólalt. Súlyos, lassú beszéddel.

— Ide figyelj — mondta. — Vannak emberek ezen a földön, akik úgy dobálják ide-oda a szavakat, meg az ígéreteket, hogy azoknak semmi értékük nincsen többé. Mi Wassok nem ezek közé tartozunk. Ha mi mondunk valamit, az áll mint a sziklakő. Ha mi a szavunkat adjuk, azt tartjuk is, ha belepusztulunk is! Érted?

— Értem — hebegtem megrendülve.

— Dehogyis érted — csapott le reám a szava —, de elmagyarázom úgy, hogy megértsed. Látod itt a mellényem zsebében az aranyórát? Nagyapámtól kaptam amikor leérettségiztem. Amikor leérettségizel, a tied lesz. Ez az óra számomra minden csecsebecsénél értékesebb. De ellophatod. Visszaadhatod, vagy megtérítheted az árát. Ellophatod valakinek a lovát, tehenét, ökrét, vadászpuskáját. Mindenét ellophatod és visszaadhatod megint, vagy megtérítheted az árát. Csak egy valamit ha ellopsz valakitől nem térítheted meg soha. S ez az idő! Ha valakinek az idejét lopod, azt úgy megloptad, hogy soha jóvá nem teheted. A várakozásban eltelt időt semmi hatalom a földön nem hozhatja vissza. Nincs, eltelt. vége. Örökre elveszett és te voltál az, aki a jóvátehetetlen veszteséget okoztad. Érted?

Értettem. Úgy megértettem, hogy attól a naptól kezdve ha valakinek szavamat adom, hogy ekkor és ekkor itt vagy amott leszek — akkor már ott vagyok öt perccel azelőtt, még ha vénasszonyok esnek is az égből, ahogy drája jó nagyapám szokta volt mondani. Erre neveltem gyermekeimet és unokámat is. Nem azért, mert késni neveletlenség, hanem mert több annál. Aki öt percet késik, az öt percet ellop valakinek az életéből, amit nem tehet jóvá soha.

— A megbízható embert még ellensége is tiszteli — mondta volt nagyapám —, mert a megbízható ember a társadalom sziklaköve, amire országot lehet építeni. A többi szemét, amit elfú a szél...

Bizony igaza volt. Ezért viharzik úgy a történelem szele, mert sok szemetet kell még elfújnia, míg sziklát talál.

Ballada Erdélyről

Elveszett a szabad akarat,
aztán a csillagos ég, a nap,
hogy elszabaduljon a sötétség
Nicolae vad uralma alatt.

Sírok csendjéből lopott fejfák,
kitépett nyelvű, bús iskolák,
máglyára küldött keresztlevelek,
elnémított népdalok, mondák!

Elapasztott édes anyanyelv,
halálba kergetett életkedv,
agyonvert pap ajkán fagyott ige,
kinek arcára hóhér vizelt.

Aztán a bús Krisztussá vert nép:
— maradt-e még bordája ép?
Gerinces lenne, ó, mennyire az,
ha tudná, kihúzná magát még.

Már lopják falvait alóla,
pereg a szörnyű homokóra,
szemfoga nőtt a gonosz időnek,
új Dracula szállt a karóra.

Onnan vijjog mint keselyű,
tőle még a méz is keserű,
az is vak, aki embernek látja,
dicsérheti hamis hegedű.

A karóba húzó is lakolt,
mert az igazság mégsem halott,
Nicolae Dracula is majd fizet,
Erdély ismét látja a napot!

És leszen világosság megint,
nagy hit szór a sötétségbe színt,
a csillagok vigyázó szemével
Isten mégis Erdélyre tekint.

Garfield, 1988. augusztus 26.

NÉGYESY IRÉN:

Úton. . .

I.

Milyen különös szállás ez
minden ingyenre megy
éjjelenként csak azt álmodom
mindenki szeret —
a kelő nap aranytálcán
kínálgat kincseket
a föld etet felhő itat
selymes fű a talpam alatt
lomb fejem felett —
milyen különös szállás ez;
rám ezer virág nevet
minden madárka áthatón
kiáltja nevemet —
a Gazda nem látható
— vagy csak egy rebbenet —
(méri ütőeremet)
— és Úr mindenekfelett!

II.

Hogy jó lovad legyek
tedd rám a nyergedet
pattanj a nyeregbe
Uram indíts: mehet!

Simogasd meg hátát
hogy bírja zabolád
hegyre fel völgybe le
Te ülj a nyeregbe —

hogy én vihesselek
ha dúlnak a szelek
s Te emelj engemet
ha zúgnak tengerek.

Egymással — egymásért
az egész világért —
csókold meg helyettem
akiket szerettem.

III.

A kertem minden reggel
harmattal lucskos már
a vadszőlőtőn este
nem rajzik a madár

a tűzbogarak fénye
már ködfátyol alatt
kalapot tett fejére
füstös felhőből a nap

az ősztől kergetett nyár
hulló levélen szalad —
a tél után tavasz vár
— biztatgatom magamat.

P. KRUPA SÁNDOR OFM:

Merengek Isten tenyerén

— A kuglizó pók —

Csodálatos májusi reggel. A bíborában forgó nap még csak az imént bukkant fel ásítozó földünk peremarcán. De már kint vagyok fenyőillatot lehelő hatalmas kertünkben. Valamit látni akarok. Hatalmas pókháló állja utamat egy nagy fa és egy bokor közé kifeszítve. A szivárvány minden színében csillogó harmatgyöngyök varázslatossá teszik. Keresem a tündért, mert ez az álmok álma gyöngyfátyol csak tündér testét fedheti. Ám helyette egy pók ül csillagvára közepén. Mintha ő maga is gyönyörködne tündérpalotájában.

A gyöngyöktől kirakott háló megbabonáz. Általa ezer csillag ragyog szememben. A fának dűlök. A pók kastélya szélére húzódik. Nézem a csodát. Miért kell ennek ilyen szépnek lennie? Kinek kedvéért, szeméért? Ha nem jövök erre, akkor is ilyen volna? Boldog vagyok, hogy láthatom. Lélegzetem szinte akadozik. Mily csodálatosan finomak a fonalak. Gondolatnyiak, a maroknyi harmatgyöngy alatt mégsem szakad össze. És a kivitelezése? Fantasztikusan szép és művészi. Mi ehhez egy kalocsai csipke? Ez a háló így valóban tündérpalást, ha ugyan nem Isten palástjának egy darabkája...

Máris Isten tenyerén érzem magam. Előttem Isten egyik legcsodásabb alkotása. Tudom, hogy az Övé és nem a póké. És csodás alkotottja, a pók, Istennek tündérpalástot szövő ujja. Álmodozom. A merengés reggeli imám lesz. Lelkemben felcsendül Szt. Ferenc Naphimnusza: „Áldott légy, Urunk, minden teremtményedben", a pók testvérben is! Ferenc is ismerte a pókot. Megbámulta csodás hálóját és megdicsérte érte. Mégis, egyiküket kérte, hogy vegye le hálóját Mária szobrának arcáról, mert Mária arcát sohasem fedte a bűn fátyola.

A pókot mindenki leginkább hálójáról ismeri. Legtöbbünk azt hiszi, hogy mindenfajta pók hálója egyforma. Legfeljebb egyik kisebb, a másik nagyobb. Pedig ez nem így van. Mindegyiknek más kiképzésű hálója van. Olyan, amelyik életformájának legjob-

ban megfelel. Helyesebben, amilyenre Isten, a nagy tanítómester megtanította — minden más tudnivalóval együtt —, mielőtt világra jött volna, még „anyja" méhében. Így mondja ezt a próféta és zengi a zsoltáros az emberről. De így van ez az állatoknál is. Talán még jobban, mint az embernél, mert ők tehetetlenebbek. Ő pedig inkább mindig a tehetetlenebbeket babusgatja, mint a jó földi anyák. A pókok is mások, hálójuk is különböző, mert Alko-

tójuk nem bírja az egyformaságot. Végtelen fantáziájával igyekszik azt eltüntetni. Mi mégis félünk, hogy a mennyországban majd unatkozunk. Ó, mi balga emberpókocskák!

Nézem hálójának szálait, amelyről lassan a felkelő nap eltünteti a reggel gyöngyeit. Olyan gyöngék, hogy a Biblia a gyöngeség példájaként emlegeti. Általa a pók mégis él a paradicsomkert óta elkerülve földünk minden helyére, kivéve az Antarktiszt. Emberi szemmel napjainkig csoda volt folyadékból fonalat készíteni. Ma is csak hatalmas gyárakkal sikerül. Kivitelezése mérnöki produkció és kémikus alkotása. A kifeszített szálakra, hogy könnyebben elfogja áldozatait, a pók ragadós cseppeket rak. A meghökkentő ebben az, hogy ő maga ebbe a folyadékba nem ragad bele. Kémikusaink ezt még a mai napig sem tudják megcsinálni. Az sem mindennapi okosság tőle, hogyha hálójába olyan bogár akad bele, amelyikkel nem bír elbánni, segíti kiszabadulni kötelékeiből, nehogy az egész hálót összeszaggassa. Innét a mondás: A zsarnokok futni engedik a nagy bűnösöket, de a kicsiket elcsípik.

Az én pókocskám szürke. De vannak közöttük olyan színesek, hogy versenyezhetnek a madarak és virágok pompájával. Ő nem nagy, csak akkora lehet, mint egy mezei poloska. Ám vannak közöttük gombostűfejnyiek és kilenc centisek is. Mintha a nagyság mit sem számítana, mert a tűhegynyi éppúgy megél, mint az „elefánt" pók. Mi mégis annyira odavagyunk testünk nagyságával.

Farkasszemet nézünk egymással. Én kettővel, ő tizenhattal. Uramisten, mit csinálnánk mi ennyi szép szemmel — különösen a nők! —, ha Jézus még a kettőre is azt mondotta: vágd ki, ha megbotránkoztat! Vajon 30 ezer fajtája közül melyikbe tartozhat? Hím vagy nő? Hálója szélén nincsenek pók-koponyák, amiről ezt eldönthetném. Vannak ugyanis olyan pókok, amelyek párzás után csak hátranyúlnak, s egyszerűen leharapják szerelmük fejét. Kedves emlékként hálójuk sarkába helyezik. Kicsit borzong a hátam. Megvallom, a szeretet kifejezésének nem a legkedvesebb jele. Noha igaz, az emberek is mondják: úgy szeretlek, hogy majd megeszlek! Mi ezt elhagytuk, a pókok meg átvették volna tőlünk? Lehet, most nem lenne rossz divat. Ha gyakorolnák, bizonnyal nem dühöngene közöttünk annyira az AIDS kolerája.

Gyerekeket sem látok hálója szélén, akiknek ha baj van, vészcsengőként megrángatja hálójának széleit: lurkók, szaladjatok gyorsan anyátok szoknyája alá! Illetőleg ha eleség van, így kolompol nekik: pulyák tálalva, gyertek gyorsan haza!

Egyébként a pókmamák viselkedése gyermekeikkel szemben nagyon szélsőséges. Van, amelyik valahová csak lerakja tojásait, a többit aztán Istenre bízza. (Az emberi társadalomban is ismert jelenség!) A másik már kis zsákot sző nekik. Olyant, hogy akár ezer tojást is belerakhat. Aztán ezt a zsákot, mint legnagyobb kincsét mindig magával hordja. Inkább meghal, de nem válik meg tőle. Ezeknél a gyerek úgy látszik még „áldás" és kincs. S mint ilyentől, nem félnek. A mama kelés előtt kirágja a zsák száját és fiai szép sorban gyöngyfüzérként hátára rakja. Ettől kezdve ott lovagolnak a kis huszárok és gurulnak bölcsőjükben az olykor sirdogáló bébik. A lurkók innét indulnak ki vadászgatni és rohannak ide vissza, ha „farkas" ólálkodik a közelben... Tagadhatatlan, az anyai szeretetnek szép példája.

De van ennél meghatóbb is! Ezek már eleve hátukra rakják tojásaikat. Ráragasztják. Ha rásüt a nap, a mama háta mint valami rubintgyűrű csillog. S mikor kis fiai kikelnek, ő meghal. Testét így adja nekik eledelül. Mert való, a kicsik első eledele az anyjuk teste!... Meghal az anya, hogy a gyerekek éljenek! Az embernél milliószor fordítva van: meg kell halnia a gyereknek, mert az anya akar élni! Ha erre gondolok, az a kísértő gondolat ötlik fel eszemben: nem lenne jobb, ha az ember is ilyen pók lenne? Isten ítélőszéke elé talán könnyebb szívvel állhatnánk. Mert Jézus azt mondotta: Annak van legnagyobb szeretete, aki életét adja másokért. De hál' Istennek, még ilyen anyák is vannak az emberi nemben.

Megtörlöm a szememet s pókom hálójára nézek. Táplálékának maradványai hálójában itt-ott. Könnyű róluk kitalálni, hogy a legegyszerűbb pók módon szerzi táplálékát. Mások kacifántosabban. Az egyik például csapóajtós csövet sző. A cső fenekén fogja a csapóajtó fonalát. Amikor a „sültgalamb" beszáll a csőbe vagy bejön, egyszerűen becsapja mögötte az ajtót. Ebből a kelepcéből nincs menekvés. A többi már csak pók szakácskérdés.

Hihetetlen, de ennél van még furfangosabb is. Ez a pók egyáltalán nem vesződik háló meg cső, vagy effélék szövésével. Nevet társain: bolondok, anyag- és erőpazarlók. Többet ésszel mint erővel! Egyszerűen egy szálat két ág között kifeszít. Ennek a közepéről leenged egy másikat, s végére ragadós anyagból gömböt eszkábál, olyan kugligolyófélét. A debreceni játszóterünkön nekünk is volt ilyen kuglink, a golyó keresztfáról csüngött alá, a bábuk fölé. A pók ezzel a golyóval célozza meg a feléje repülő lepkét. Még a mozdulata is olyan, mint a mi kuglizó gyerekeinké volt. Találata szinte biztos. Nem kilencet üt ugyan egy lendítésre,

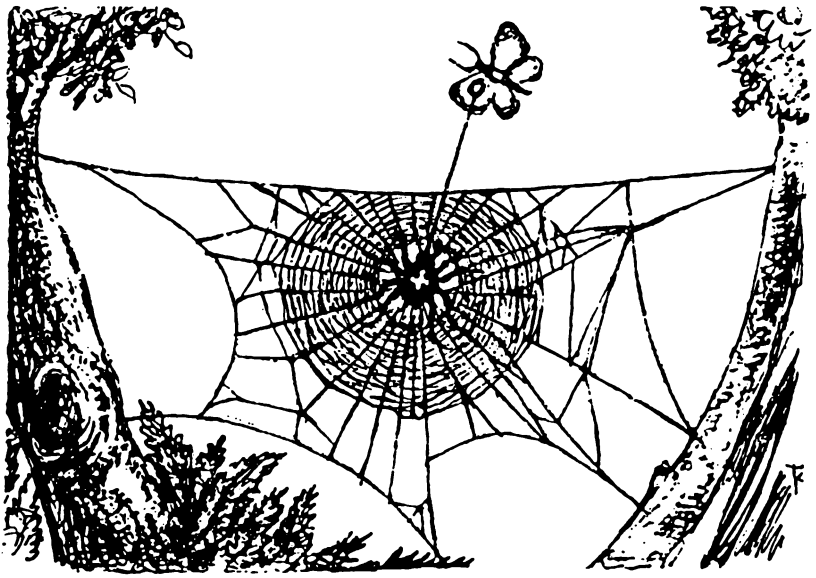

de egy lepke bizonnyal golyójához ragadva vergődik. Egyszerű, mint egy pofon. Igaz? Máris ülhet pástétommal terített asztalához... Nos, magyarázza meg valaki, hogyan találta ki e pók ezt a furfangot? Ha nem Isten tanította meg, miért e sok vadászási forma? Ha ugyanakkor mindegyik jó... Most légy okos, Domonkos!

Erre az okosságra még szükségünk van, mert a pók furfangjának, okosságának még nem értünk a végére. De nem ám! A tudósok úgy érezték, hogy ez a pók áldozatait valamiképpen golyója elé csalogatja. Ugyanis feltűnt nekik, hogy ez a huncut leginkább a hímlepkéket fogja el. Sőt azokból is csak kilenc fajtát. Hát hogyan tudja ez a pók a sokfajta lepke közül már messziről eldönteni — még szürkületben is —, hogy a közeledő pecsenyéi közé tartozik-e vagy sem? Amelyik igen, azt lelövi, amelyik nem, azt futni engedi. Nagy nehezen jöttek csak rá csalafintaságára. Nyitja a titoknak az, hogy a pók olyan „parfümöt" bocsát ki magából, ami a hímeket már messziről csalogatja, vonzza feléje. Amilyent e lepkefajok nőstényei. Így lesz a kuglizó póknak mindennap kilencféle csemegével terítve az asztala.

Most már mindent tudunk? Dehogy tudunk, dehogy! Tudjuk például azt, honnét tudja ez a pók, hogy kedvelt lepkéit milyen illatok érdeklik? Az anyjától tanulta, akit életében talán sohasem látott? S ha megtudta, ki tanította rá, hogyan kell ezeket a sza-

gokat előállítani? Hiszen ezeket elkészíteni vegyészgyárainknak is művészet! Kilencféle parfümöt raktároz a testében? Vagy abban a pillanatban gyártja, amikor amelyikre szükség van? Messziről felismeri áldozatát? Gyorsan megnyom egy gombot és a varázsoló illat máris száll, permetezik áldozata felé?

Nekem az efféle isteni színjáték, illetőleg keresztrejtvény. Mégpedig olyan, hogy térdre kényszerít, mert tudom, hogy Isten káprázatot el bábjai által. Természet-színpadán nekem reggeltől estig játszik és én nem győzök játékában gyönyörködni földig borulva...

Mégis, pókocskámtól sajnálattal távozok. Sajnálom, mert az emberek általában félnek a pókoktól, üldözik, irtják őket, noha egyesek szerencsét hozó amulettként viselik nyakukban. Üldözik, pusztítják őket. Pedig általában nem ártanak se embernek, se növénynek, se állatnak — hangoztatják a tudósok. Sőt annyi káros bogarat pusztítanak el — kezdve a legyektől —, hogy vannak olyan tudósok, akik azt hiszik, ha pókok nem lennének, ember se létezhetne a földön.

Ne bántsuk hát őket, ha lehetséges. Merengésünkben úgy lássuk őket, mint Istent dicsőítő zsoltárok egy-egy tündöklő, ragyogó betűjét. Ha találkozunk velük, gondoljunk a Szentírásnak velük kapcsolatos figyelmeztetéseire:

„Az Istent nem ismerő ember olyan, mint a pók: bizalmát gyönge házába és hálójába helyezi! A gonosz ember munkája gyönge, mint a pók hálója: ruhát nem lehet belőle készíteni!"

Búcsúzásul megsimogatom kis pókomat. Nem szalad el. Szervusz, a viszontlátásra!

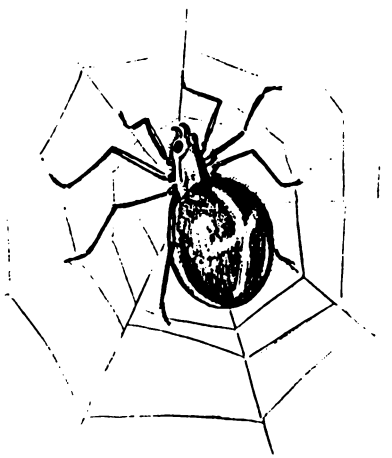

A besúgó

Kopott ülések. Zöld volt vagy piszkosbarna... — nem tudni. Az emberek is kopottak, agyonmosottak. Az ablakon jóformán nem lehet kilátni és a mellékhelyiségek használhatatlanok... Mindenki fáradtan bóbiskol, itt-ott egy döccenésre felnéz, azután fásultan újból lehanyatlik a fej. A vonat Kolozsvár felé robog. A sarokablaknál negyvenes, markáns arcú, sötét szemű román férfi újságot olvas. Szemben vele a felesége. Nyaralni voltak, néha szót váltanak. Az újságos férfi mellett idősebb házaspár, Nagypálék ülnek, mellettük a sarokülés üres. Szemben középkorú férfi, a férj testvére. Kissé halkabban beszél hozzájuk. Magyarul. Mellette csinos, jól öltözött fiatal nő. Lehet, hogy lány, lehet, hogy asszony. Karcsú, jó kosztümben, ápolt kezeiben könyvet tart és mintha bóbiskolna ő is. A vonat robog. Jön a kalauz, jegyeket kér. Nagypálék, az új utasok útlevelet nyújtanak át.

Néhányan meglepve felnéznek a kék útlevelek láttán. Külföldiek. Érdemes felébredni, idegenek vannak a kupéban: messziről jöttek. Az ilyenektől néha hall az ember valami újat, valami érdekeset. Nem a mindennapit. A meguntat, a szomorút, az elkeserítőt, a szürke hétköznapokat, a gondot, a reménytelen jövőt. Az agyontárgyalt nehéz helyzetet. Jó lenne azonnal ezer kérdéssel megrohanni őket, hogy meséljenek. Meséljenek egy más világról, ahol több a kenyér és kevesebb a gond. Ahol nem kell félni, ahol nem kell sorba állni, ahol nem kell suttogva beszélni és éjszaka vért izzadva figyelni, ha megáll egy autó a ház előtt...

Már minden elkopott. A harisnya foltozva, a kesztyű kizsírosodva... De a valamikori modor mégis tiltja a faggatózást, hogy meséljen már valamit az óceánon túli utas. Meséljen vagy hazudjon valamit, hogy lehessen még valamibe kapaszkodni, remélni. A múltból a nevelés tiltja a kérdezősködést, a jelenben a félelem. Csukott szemmel remélik hát, hogy egyszer csak megszólal a két idegen.

Nagypál kimegy a folyosóra; a tájat nézi a maszatos ablakon

át. A dombok lágy hullámának találkozását az éggel, a zölddel borított domboldalakat. Amott kis falu apró házakkal. Szeretne többet látni a faluból, az életéből, az emberekből, akik itt élik a mindennapokat. Mint ő is valamikor régen. Azután elment, és most hazajött megkeresni a múltat, a még élőket. Robog a vonat s gondolatai előrerohannak Kolozsvárra. Pár óra múlva ott lesznek, ahol valamikor otthon voltak. Széles utcáin, parkjaiban, a Szamos mentén, az öreg fák alatti sétányon, s az Erzsébet úti házban, ahonnan valaha elindult. Istenem — sóhajt fel —, mennyi idő telt el azóta. Mi minden történt azóta!

Bent az újságot olvasó férfi mozdul meg. Szétnyitja újságját, majd odatartja a mellette ülő nő, Nagypálné elé. Az először elmerültségében nem is látja az eléje nyujtott újságot. Ránéz szomszédjára, aki kedves udvariassággal tartja azt.

— Látom, maguk Amerikából jöttek. Mit szól ehhez? Nézze, mit ír az újság, nézze a képet. Itt táncol Ford, a maguk elnöke a mienkkel. Nagy dolog ez kérem. Na mit szól ehhez?

A kérdés olyan hirtelen jön, hogy nem is ér rá gondolkozni. Az előbb még az útszéli falvak báját figyelte, egy-egy kék lepke pehelykönnyű röppenését. Hány évtizeden át gondolt vissza vágyakozással erre a tájra, erre az útra, amelyen valamikor annyit jártak. Egy percig nézi az újságot, az idegent. Eszébe jut, hogy el kellett mennie innen, mert magyarok, s mert belefáradtak a két évtizedes vegzálásba magyarságuk miatt.

„— Nekünk magyaroknak itt ki kell tartani, ez a mi hazánk, s mi innen el nem megyünk, ha rajtunk fát vágnak is" — mondta apa.

„— Az ötödik emeletről vágom ki ezt az átkozott magyart, ha addig élek is!" — emlékezett férjének egy kollégájára.

Végül is elindultak a nagy útra, amely azóta is tart. Idegen országok, idegen nyelv, idegen népek, idegen szokások. Jó emberek, rossz emberek, akadékoskodók és segítők. Mennyi új szoba, mennyi út, mennyi változás! Új állás, új otthon, új szokások, új barátok...

Végül is belenéz az újságba, amit a mellette ülő hűségesen tart eléje. A fényképen a két táncoló vénember. Az, akinek köszönhetik, hogy lassan minden magyar hajszolt lett itt, s az, akinek fogalma sincs arról, hogy hullákon táncol. Egy ezeréves nép múltján táncol, s a termőföld, amin lábaival tapos, ennek a népnek a véréből ontja ilyen gazdagon virágait.

Nézi az újságot, nézi... Választ várnak tőle, hogy mit szól ehhez... Hát mit szólhat hozzá? Csak azt, ami eszébe jut.

— Elég szégyen, hogy egy ekkora ország elnöke eljön ide és táncra perdül ezzel a... ezzel a... gazemberrel!

Az újságot tartó férfi egy percre elkomolyodik, majd arca ijedtre válva mély ráncokba süllyed. Szemben a felesége lecsukja szemeit. Ő nem hall, ő nem lát semmit. Majd otthon megmondja Virgilnek, a férjének, hogy megőrült. Vonaton, emberek előtt ilyesmit egyáltalán szóba hozni...!

Egy láb elindul, s Nagypálné hirtelen erős bokarúgást érez, melyre fájdalmában felszisszen. Nem érti miért? Mit tett? Mit mondott? Mit rugdossák? Hát nem mondhat mást egy ilyen kérdésre! Hogy mit szól hozzá? Hát mit szólhatna hozzá? Talán dicsérje a népnyúzót? Ahonnan ő jött, ott bárkinek, bármikor, bármilyen hangon megmondhatja, hogy mihez mit szól.

— Mit rugdosol? — kérdi sértetten a szemben ülő férfit, s sógorát.

Az ingerülten feláll és kilép a kupéból. A bátyja mellé áll, aki az ablaknál állva olyan elmélyülten nézi a tájat, hogy nem is hallja, miről beszélnek a háta mögött.

— Mond meg a feleségednek — szól visszafogott hangon —, hogy ő elmegy innen, de én ittmaradok és ha sokat beszél, engem úgy összevernek, hogy arról koldulok. Hát nem tudja a feleséged, hogy itt mi van?

— Miről van szó? Mit mondott? Miért vagy olyan dühös, mi bajod van vele?

— Úristen, mit csináljak két ilyen naiv emberrel?! Hívd ki, mert lecsirkefogózza az elnököt.

— Hát talán nem az? A magyar iskolák bezárva, az egyetemet eltüntették és teljesen átállították románra, a magyar lakosságot széjjelszórták a Regátba, az utcák neveit románra változtatták, még a sírokat is elkotorják, mintha itt magyarok soha nem éltek volna.

A sógor most nem oda figyel. Befelé figyel: hogy beszélnek-e még s hogy mit tegyen, mert ezek a holdban élnek és nem tudják, hogy itt micsoda világ van. Atyaisten, mi lesz ebből! — lép vissza a kupéba.

— Nem jössz velem? — szól az asszonyhoz. — Gyere, keressünk valami harapnivalót. Megkeressük a szendvicsest — s húzza kezénél fogva az asszonyt.

— Nem volt annál szendvics, csak valami szürke ital. Abból pedig nem akarok inni... De jövök már. Mi van ma veled?

Kimennek. A folyosón nincs senki, csak az ura. A harmadik kupé mögött, amelynek ajtaja csukva van, megállnak. A sógor

végre megszólal. Halkan, rekedten suttogva, de még mindig kissé ingerülten.

— Könyörgöm, inkább semmit ne beszélj. Itt nem lehet az elnököt szidni, meg kritizálni. És ha nem dicséred, akkor jobb ha hallgatsz. Nézd, ez egy más világ, megmondtam már előre otthon. Emlékszel? Mielőtt elindultunk...

Az asszony eltöpreng. Persze, az az idegen ott mellette lehet egy provokáló, egy spicli... Azt mondják, tele van velük az ország. Azért tolta eléje az újságot. Itt a sógora, éppen eleget ült már hol ezért, hol azért. Tényleg hibás. Bántja is a dolog. Vállára teszi a kezét.

— Igazad van. Igyekszem. Hallgatni fogok. Megpróbálom jóvátenni. Gondolod, hogy az újságos besúgó?

— Fenét. Nem ő a spicli. Bárgyú utas, sőt örült, hogy szidtad az elnököt, hiszen a legtöbb román utálja. És örült, hogy valaki kimondta. Láttam az arcát.

— Na látod. Hát akkor mit izgulsz?

— Kérlek, vigyázz! Igenis ott van a spicli. Ott ül mellettem, veled szemben.

— Velem szemben? — hüledezik az asszony. — Velem szemben egy szép lány ül. Olyan kedves, jó arca van. Te képzelődsz!

— Ne magyarázz. Spicli, ha mondom. Láthattad, a többinek mind jegye volt, neki egy hivatalos utalványa. Ez jogosította őt erre az útra, erre a vonatra. Arra megy, amerre küldik...

— Csak nem képzeled, hogy mi, kis szürke utasok olyan fontosak vagyunk, hogy rólunk jelentést kell készíteni?!

— Nem képzelem. Én itt élek, én tudom! Figyeli a szavatokat, az arcotokat, a holmitokat, hogy esetleg dollár van nálatok és valakinek átadjátok. Figyeli a megjegyzéseiteket, a gondolataitokat, a lélegzeteteket. Ez az állása. Érted? Mit gondolsz, miből van neki angol szövetből a kosztümje?

— Azt is érti, amit magyarul beszélünk?

— Nem tudom. Itt minden magyar tud románul és sok román tud magyarul. Ez Erdély. Már nem emlékszel?

— Egy magyar csak nem lesz besúgó?

— Nem tudom, hogy magyar-e. Lehet román, lehet akármi. Itt minden második ember spicli, nagyrészt azért, mert kényszerítik rá. Hidd el nekem és beszélj az időjárásról vagy akármiről, csak hagyd békén az elnököt.

Nagypál lép oda hozzájuk:

— Ne vitatkozzatok, ez is behallatszik. Gyertek be, gyere fiam.

Visszaülnek mindannyian a kupéba. Csend van. A spiclinek tartott csinos nő olvas. Valami román könyvet. Nagypálné a címét próbálja kibetűzni. Kissé lehajtja fejét, meggörbíti nyakát, hogy elolvassa, de nem tudja, mert a nő ujja eltakarja. Végül a nő észreveszi próbálkozását. Ránéz szürke szemével, hűvösen figyeli a kíváncsi szemben ülőt. Magyarok — idegenből. Valaha itt éltek, azután elmentek. Elmehettek innen. Ez a legkönnyebb, elmenni, amikor baj van. Ők el sem mehettek volna.

— Szeret olvasni? — kérdi Nagypálné románul. — Ne haragudjon, hogy kukucskáltam, de engem minden könyv érdekel.

— A román is? — kérdi a nő kissé élesen.

— Hát... valamikor sokat olvastam azt is. Itt jártam iskolába, később Regátba kerültünk, s ott aztán nem is lehetett mást olvasni. Maga nem olvas magyarul?

— Nem — szól röviden a válasz.

— De tud magyarul, ugye?

A nő hallgat. Belemerül a könyvbe s úgy tesz, mintha nem hallotta volna a kérdést. A beszélgetés eddig románul folyt s az újságos román csak csendben figyelt vagy váltott szót feleségével. Szép, barna nő volt, nagy sötét szemekkel. Erősen festett ajka kiduzzadt kreolos arcából, de kidolgozott kezei semmiképpen sem hasonlítottak azokhoz az elegáns, szép román nőkhöz, akik ragyogó cipőkben, bundákban élték még nem is olyan régen a román asszonyok tipikus életét cukrászdákban, sétányokon, vendéglőkben s a parkok virágos sétányain.

A vonat zakatolva szuszogott dombnak felfelé. Kint szálas fenyők vigyázták a völgyet, virágos mezők tették csodálatossá az erdélyi tájat. Nagypálné fájó szívvel nézte. Meleg érzés öntötte el, mintha ma is itt élne.

Említette az előbb — szólalt meg az újságos román —, hogy szeret olvasni. Amerikában is hozzájut magyar könyvhöz? És egyáltalán, meséljen egy kicsit a kinti világról. Az ittenit ismerjük, az ittenit szeretjük — mondta lassú megfontolással —, de a kinti világ is érdekel.

Nagypálné mosolyogva forfult feléje. Milyen kedvesen, tapintatosan érdeklődik az amerikai életformáról...

— Nehéz egy akkora országról röviden mesélni, de szívesen mesélek, ha érdekli. (Bokája körül újból érezte az enyhe figyelmeztetést, de ez alkalommal csak gyengéden, óvatosan.)

— Nagy ország, hatalmas területet magába foglal. Mi Kaliforniában élünk. Ott mindig napsütés van, ott a tenger, virágok, pálmák és persze munka, munka, mint mindenütt. Sokan még

szombaton, vasárnap is dolgoznak, de hát hol nem... ? Ami a könyveket illeti, hát a nagyobb egyetemek könyvtárában majdnem minden nemzetiség könyvei, újságjai megtalálhatók.

— Román is?

— Hát persze — nevetett Nagypálné. — Egész külön osztálya van a könyvtárnak, ahol német, lengyel, olasz, francia, spanyol, akár hottentotta irodalom is van — ha létezik olyan.

Szemben a lány letette a könyvet. Talán beszélgetésüket figyelte, de az is lehet, azt várta, mikor tér át az idegen utas az ország kritizálására vagy jelenlegi hazája dicséretére.

Stancu Annának hívták. Édesapja valaha az állambiztonsági hivatalban volt állásban. Közepes ranggal és fizetéssel, mert magyar lányt vett el feleségül azokban az időkben, amikor az ország vezetősége még arra buzdította polgárait, hogy vegyüljenek, házasodjanak be magyar családokba. Stancu Jonel szerelemből házasodott, s eszébe sem jutott az akkori időkben működő politikai háttér. A „Siguranta" megtartotta ugyan a jó munkaerőt, de előmenetele el volt vágva, s Stancu Jonel a reménytelen élet, az elmarasztalás és egyéb kellemetlenségek miatt elég fiatalon fejezte be életét.

Stancu Anna szerette az édesapját, s amikor elvesztette, életük még jobban elindult a lejtőn. Értesítették, hogy a hivatalból kiutalt lakásból ki kell költözniük s megözvegyült édesanyjával tanácstalanul bolyongtak a nagyváros zsúfolt házai között kedves, tágas lakásuk után valamennyire megfelelőt keresni.

Anna egy szép napon édesapja volt főnökébe botlott és megemlítette a rájuk zuhant problémát. A férfi végigmérte, majd vállát átfogva nagyon barátságosan felajánlotta, hogy szívesen kiutal egy másik szép hivatali lakást apró szívesség ellenében. Az apró szívesség nem Anna szépségére vonatkozott, nem a testét kérte — hanem a lelkét.

— Nézze — mondta a főnök —, maga szép és fiatal. Elküldjük színházba, koncertekre, sporteseményekre, utakra. Ott lesz diplomáciai fogadásokon. Mágnesként vonzza az udvarlókat, fecsegőket. Figyeljen és jelentsen, elvégre ha a virágzásnak indult hazát kritizálnák, az csakis ellenségtől jöhet, akiktől az országot óvni kell. Természetesen akárhol, akármit mondanak, a kiértékelés a mi dolgunk és nem a magáé.

Ezek kis halak — gondolta Nagypálékat figyelve. Kis senkik, akik itt jól éltek s az első bajra cserbenhagyták a hazát, mert a külföld csábos fénye lidércként csalta őket. Külföld. Guruló dollár. Kalifornia, pálmák, fények s kék tengerek fénylő hullámai...

Ahelyett, hogy a hazát támogatták, építették volna. Hivatalos megbizatása nemrég Olaszországba vitte, társaskirándulásra osztották be. Egy fiatalembert — aki párttag volt — kellett különösen figyelnie. Az udvarolni kezdett neki, hívta, lépjenek le együtt, szebb az élet a szabad világban... De ő édesanyjára gondolt s már a jugoszláv-román határról jelentett. Bukarestbe érve a fiatalembert két állambiztonsági fogta közre és szállította le az autóbuszról. A lépcsőről még egyszer visszanézett... Annát azóta üldözik azok a szemek...

— Más világ az ott kint — felelt Nagypálné beszámolójára az újságos román, de felesége figyelmeztető szemvillanására zavart dadogással harapta össze ajkait.

— Más bizony — nevetett Nagypálné. — Dolgozni kell, de van miért. Itt borzasztó ez a szegénység, ami mindenhova elkísér... — szaladt ki a száján.

Sógora elvörösödve ugrott fel.

— Hát ha ott kint minden olyan nagyszerű, mit szaladgáltok mindig haza? Tavaly a lányod volt itt... tudod mennyi mindent próbált meg, hogy itt folytathassa tanulmányait az egyetemen.

— Az én lányom...? — kiáltotta majdnem sikoltva, de férje a szokatlan hangra belépett.

— Gyere, fiam, mutatok valamit — s mosolytalan arccal erélyesen fogta meg felesége kezét és valósággal kihúzta a kupéból. Kint eltűntek a folyosó hajlatában, s kettőjük párbeszédét már nem hallotta senki.

A vonat robogott. A következő állomásnál, ahol csak 5 perc volt a várakozási idő, Stancu Anna szép nyugodtan leszállt és az állomás épületébe ment. Fegyveres katonák lézengtek a pályaudvaron, új utasok szálltak fel. A katonák úgy lődörögtek, mintha semmi dolguk nem lenne, csupán a véletlen ejtette volna oda őket

Az újságos román férfi is lesétált és ő is eltűnt az állomás egyik ajtaján keresztül. Egy tíz év körüli kisfiú hideg italt árult. Kopott volt, szegényes, s reménykedő szemekkel nyújtogatta poharát a vonat ablakán kinéző utasok felé.

— Kisfiam — szól Nagypál —, cigarettát nem árulsz?

— Nem — válaszolt a gyerek.

— Van-e az állomáson üzlet vagy trafik?

— Van, de csak képeslapokat és rossz cukorkát árulnak. Tessék venni borvizet, valódi, finom. Hordóval hozzák és ma még szinte semmit nem adtam el belőle.

Nagypál pár lejt nyujtott feléje. A gyermek szeme felragyogott, de mire hálálkodásra nyitotta volna száját, a vonat lassan

tolatni kezdett. Az utasok futni kezdtek, hogy elérjék a kocsik ajtaját. Miután mindenki felszállt, a vonat elindult.

— Szegény gyerek — mondta Nagypál hangosan, mikor visszaült helyére. — Ma még alig adott el valamit, pedig nemsokára dél lesz.

— Román gyerek — szólalt meg Stancu Anna, az angolkosztümös utas. A karcsú, bájos, finom arcú lány... a besúgó... A vonatok hozzák-viszik, szállítják utasaikat. Mögöttük utak, városok, sorsok. Előttük célok, álmok vagy börtönök. A vonat robog, néha felsikolt, s hangja messzire hallatszik — majd elvész a hegyek sűrűjében.

— Román gyerek? Hát nem mindegy az — szólalt meg Nagypálné —, akár román, akár magyar, szomorú, hogy így kell keresnie kenyerét. Már dél van s még jóformán senki sem vásárolt. Látja, kedvesem — fordult Annához —, milyen kár, hogy ebben a szép országban, amit az Úristen valamikor jókedvében teremtett, ilyen szomorú, nehéz élet van. Ember — ember. Mit számít, hogy milyen nemzetiségű? Ez azelőtt bizony nem volt. Nem kérdeztük, milyen vallású, nem kérdeztük, mi volt az apja, nem kérdeztük, román vagy magyar-e. Elfértünk mindannyian. Segítettük, becsültük egymást. Voltak román kollégáim is, akikkel még ma is levelezek, s ha módomban áll, néha egy-egy apró csomagot küldök nekik. Valamikor súlyos beteg voltam, operálni kellett, a hivatalomban lettem rosszul. Egy zsidó kollégám tett be a kocsijába, két román az uramat kereste meg telefonon. Az orvosom ugyan magyar volt, de amikor kábulatomból magamhoz tértem, elsőként azt a két virágcsokrot láttam meg, melyeket egy örmény és egy román kolléganőm hozott betegágyamhoz. Naponta jöttek, látogattak, segítettek. Emberek voltak... erdélyi emberek voltak. Kedvesem, én ebbe az Erdélybe jöttem vissza, mert azt a meleg szeretetet, mely nem ismert különbséget ember és ember között — soha nem tudtuk elfelejteni. Alig várom, hogy megérkezzünk Kolozsvárra és meglátogassam őket. Már azt, aki még él, mert bizony nagyon sokan már régen... — ijedten nyelte le a mondatot. Már megint elfutnak vele a gondolatok... —, már régen elhallgattak. Tudja, kedvesem, öregek már, s bizony sokan elindultak oda, ahol megszűnik minden, ahol semmi különbség nem lesz, ahol már csak lelkek lebegnek a mérhetetlen űrben, ahol már teljesen mindegy, hogy odalent a fölfön ki volt, mi volt — gazdag vagy szegény volt, szász vagy román volt. Ott mindez mindegy. Csak az számít, mennyit ért, mint ember azon a helyen, ahová Isten állította...

A kalauz nyitott be.

— Tessék készülni... Kolozsvár felé közeledünk...

Mindenki megmozdult. Bőröndöket, csomagokat szedtek, kabátka, kendő került elő. A sógor is bejött a kupéba, mert előzőleg jobbnak látta a kedves rokonoktól kissé távolabbra kerülni. Se figyelmeztetni nem akarta már őket, sem hallgatni, hogy miként keverhetik bajba akár őt, akár saját magukat.

A vonat lassított, eltűntek a kedves falusi utcácskák, a virágos mezők s a dombok haragoszöld szépségei. Sínek tömkelege, raktárházak, komor, kopott épületek. Az utasok felsorakoztak, a folyosók megteltek.

Az újságos román hagyta el elsőnek a kupét. Nagypálné még mentegetődzött.

— Ne haragudjanak azért, amit mondtam. Nem akartam én senkit sem bántani. Régen nem élek itthon, s abban az országban, ahonnan jövök, az embernek nem kell ügyelnie minden szavára.

A kiszállók sora elsodorta újságosékat. A fiatal román nő hirtelen feléje fordult.

— Hagyja már abba! — majd közelebb hajolva szinte súgva mondta: — Kolozsvárott jó félórát áll a vonat. Itt a kupéban várjanak meg. Azonnal visszajövök, csak valami elintéznivaló van. A saját érdekükben okvetlenül várjanak meg! — Ezzel leszállt.

Nagypálnéban meghűlt a vér. Ez a magyarul suttogó hang, sógora fagyos hangulata, férje komor arca... Mennyire készült a Kolozsvárra érkezés boldog pillanatára. Szájíze megkeseredett s idegesen nézte a kint nyüzsgő tömeget, majd visszaült helyére. Nagypál ijedten nézett rá.

— Mi lelt, fiam, reszket a kezed. Rosszul vagy? Most? Amikor végre idáig elérkeztünk?

— Ülj mellém egy percre — húzta maga mellé az urát, s elmondta a nő óhaját, ami szinte parancsnak hangzott. — Istenem — sírta el magát —, hallgatnom kellett volna egész úton. Én nem tudok szájkosárral a számon hazudozva beszélni.

— Én megmondtam már otthon, itt is figyelmeztettelek — morogta sógora. — Látod, nem használtál a helyzetnek és magadnak, valamennyiünknek — a jó ég tudja...

— Ne idegeskedjetek előre — szólt nyugodtan Nagypál. — Majd meglátjuk, elvégre amerikai állampolgárok vagyunk és...

— De nagyra vagy vele — vágott a szavába öccse. — Te elmész, de én itt maradok!

— Ugyan, mit csinálhatnak nekünk? S miért? Hogy nem dicsértük ezt a tönkretett országot? Hát lehet ezt dicsérni? Féle-

lem, nyomor, az emberek némán ülnek mint egy temetőben. Itt valaha emberek éltek emberi életet. Láttam játszó, kacagó gyermekeket, éneklő, szép fiatalságot... Most meg akárhová nézek, minden kihűlt, szürke, szomorú...

Stancu Anna jelent meg az ajtóban. Hangja hivatalosan, hidegen csengett.

— Az önök részéről megjegyzések hangzottak el, melyekről a hatóságok tudomást szereztek. Jobb, ha elhagyják az országot. Kérem — vált hangja enyhébbé —, hagyják el az országot. Kérem, menjenek tovább a vonattal.

Nagypálnét szomorúság, bánat és ijedelem furcsa keveréke öntötte el. Hangjában a könnyek érződtek, amikor megszólalt.

— Sejtenem kellett volna, hogy maga besúgó. De látva ezt a kedves, tiszta arcot, őszinte, becsületes szemeit, semmiképpen nem akartam elhinni ezt a feltételezést. Hát mit mondtam én, ami nem igaz? S ha már kritizáltam, miért kellett magának bejelenteni? Katonák fognak elvinni — intett a peron felé, ahol valóban katonák jártak fel s alá —, mert szidtam az elnöküket? A miénket is szidtam. Higyje el, ezt Amerikában nyugodtan tehetem. Hát hogyan tudott ezért feljelenteni bennünket? Mi történik most? Amerikai polgárok vagyunk. Lecsukhatnak vagy megverhetnek minket, de csak hazamegyünk. Maga viszont ittmarad. Hogy tud magával szembenézni, hogy embereket, akik visszavágytak hazájukba, megkínoztatott?

Stancu Annának fájtak a szavak. Ahogyan Nagypálnét nézte, egyre inkább saját édesanyja jutott eszébe, akit annyiszor kellett csitítania, amikor nem tudta mérgét visszatartani e felfordult világ láttán. Órájára nézett. Nem volt sok idő a magyarázkodásra.

— Sajnálom, nekem ez az állásom, nekem ez a kötelességem. De nem szeretném, hogy bántódásuk essék, ezért szólok, hogy utazzanak el, hagyják el az országot. Már csak három napjuk van úgyis hátra!

— Hát ha nem akarja, hogy bántódásunk essék, miért kellett minket feljelenteni? Muszáj volt?

— Igen — bólintott szomorúan Stancu Anna. — Nem tudhatom, hogy nem jelentette-e fel magukat más, aki szintén hallotta a megjegyzést. Minket ellenőriznek.

— Más? Ki lehet az a más?

— Nem tudom. Lehet, hogy az, aki az újságot mutatta. Lehet, mert ő is leszállt a vonatról, ő is bement az állomás épületébe.

— Az, aki cigarettáért ment le?

— Nem tudom. Egyet tudok, hogy ott nem lehet cigarettát kapni, s azt neki tudnia kellett. Mondom, nem tudom, de ha jelentette és én nem, akkor az állásommal játszom és főleg a szabadságommal! Sajnálom, igazán sajnálom. Könyörgöm, próbáljanak megérteni és menjenek tovább, át a határon!

Szegény lány — nézett maga elé Nagypálné. — Itt és abból él, hogy másokat feljelent. Ez a kenyere. Talán hogy legyen mit enni, hogy családjával együtt valahol lehajthassa a fejét... Ha tud ezek után egyáltalán aludni. Szegény, szerencsétlen fiatal nő... Vajon miért... vajon miért...!

— Megértem. Nagyon sajnálom magát, de megértem. Csupán egyet nem értek meg. Miért jött utánunk és figyelmeztet most minket? És mi vár ránk, ha ittmaradunk?

Annának az olaszországi kirándulás fiatalemberének szemei jutottak eszébe. A szomorú, lemondó, reményt vesztett szemek — bennük a félelem.

— Hogy mi vár magukra? Behívják magukat az államvédelmi hatóság irodájába, vallatják, leckéztetik, esetleg megtiltják, hogy valaha is az országba jöjjenek. Vagy a sógoruknak kellemetlenkednek. S hogy miért figyelmeztetem magukat? Az én édesanyám is magyar!

Egy pillanatra mindenki némán nézett maga elé. A csend tragédiáról árulkodott: elgyötört, meghurcolt magyarok életéről, megalkuvó magyarok álmatlan éjszakáiról.

Stancu Anna csak nézte a kiürült kupét a három utassal és annyi mindent szeretett volna még mondani. Megmagyarázni, talán valamit üzenni egy szabad világnak... Nézte Nagypálné csalódott, szomorú arcát.

— Ez, asszonyom, már úgyis más város. Talán jobb is, ha nem látja... Hiszen nem ismerne rá...

Azzal kilépett a kupéból és pillanatok alatt eltűnt az állomás forgatagában.

Kint hátizsákos utasok nyüzsögtek, szálltak fel a vonatra, mögöttük fegyveres katonák sétáltak a peronon. A háttérben lengtek a piros-sárga-kék zászlók, s valaki kendőt lebegtetve könnyes szemekkel nézett a lassan kigördülő vonat után...

LEMKE GYULA:

Így hírösödik a legény

Ez az eset, persze, a két háború között történt

*

Még csak pitymallott, de borzongató hajnali hűvösség helyett a nyári éjszakából visszamaradt, langyos meleg itatta át a levegőt. Bodri kutya máris piros nyelvet öltögetve feküdt a küszöb előtt. Fejét lustán nyugtatta két pracliján. Csak szemei pislogtak idegesen, mert a kocsmából idevetődő muzsikaszó csiklandozta dobhártyáját. Csirkék, tyúkok eleinte egyesével, majd csoportosan káricsáltak le az eperfáról, amit ezen a vidéken szederfának hívnak. Mindjárt kapkodták is föl az éjszaka lehullott fekete gyümölcsszemeket. Csupán a fényes tollazatú öreg kakas menetelt gőgösen az istállóval szembeni trágyadomb tetejére. Pár pillanatig figyelte a keleti látóhatár pirosságát, köszörült egyet-kettőt a torkán, aztán harsányan megeresztette a hangját: kukorikú! Kicsit csalódottan figyelt, erős lábkarmaival toporzékolt egy verset a száraz, szalmás alom között, majd megint nekiveselkedett: ku-ko-ri-kú! Erre vörösen izzó arcával előlépett a föld széle alól a Nap. Kakas-őfelsége most már diadalmasan kurjantott, aztán sietve lebillegett a szemétrakásról és kacarászva udvarolni kezdett a tyúkmenyecskéknek.

Hirtelen kitárult a ház ajtaja és széles vászongatyában, patyolat ingben, sötét mellényesen kilépett a gazda. Csizmájával félretakarította a föltápászkodni készülő kuvaszt. Bodrinak hízelkedni lett volna kedve, de most mégis jobbnak látta továbbkotródni. Mérges futással rebbentette szét a szöszmötölő baromfifalkát.

Szalay Mihály sunyorgás nélkül, percekig bámult a fölkelő Napba. Szálfa termetével úgy állt a lövellő sugarak dícsfényében, mint áldozatot bemutatni készülő hajdani táltos. Valójában arra is készült: tiszta áldozatra. Kaszák, kévék és gabonakeresztek dicsőítik vagy tíz napon át az Urat.

Tegnap, Péter-Pál napján már elvégezte a kezdő vágásokat.

Jóval mise előtt, ünnepi öltözékben tempózott ki kaszájával a laposra. Föltekintett az égre, megemelte fekete kalapját, szelt egy sort a búzatábla bal szélén. Akkor zsebkendőjével letörölte homlokáról a verejtékcseppeket, gondosan lapjára fektette az éles szerszámot és nagy bizakodással elindult a templomba. Éppen másodikat csöndítettek. Harangszó kísérte az áldott gabonaföldek között.

Templomi búcsú napja is volt Péter-Pál. Virágoktól, búzacsokroktól illatozott az oltár, szép buzdító beszédet mondott a plébános úr, egeket ostromolt a hivősereg éneke.

Este, természetesen, a szokásos búcsúi ünneplés következett. Szalay Mihály korához és tekintélyéhez illően csak párat koccintott a komákkal, sógorokkal, egyetlen csárdásra fölkérte a feleségét, aztán jóval éjfél előtt kedves barátságban hazaballagott Juliska asszonnyal. Legénysorba szökkenő Gábor fiának annál inkább nem akaródzott a hazamenés.

— Hadd mulatozzon egy kicsit — kelt fia pártjára Juliska. — Annak üdején te sem vótál különb — tette hozzá nyomatékul.

— Nem bánom — fordult Mihály gazda a jóvágású fiúhoz —, de üsmered a jelszót: „Aki éjjel legény, nappal is legény legyen!"

Most hát itt van a másnap. Gábor ma váltja föl első ízben az apját, mint vezérkaszás. — Akkor ég a munka, ha a gazda szüve adja hozzá az ügyekezetet — hallotta Mihály az apjától, az meg az ő édesapjától, és így tovább fölfelé, talán ezer éve is száll a paraszti intés.

— Hangyák törvénye ez a földet túró népnél — töprengett el Szalay. Vágott szűzdohányból sodorni kezdett egy cigarettát. Közben gondolata visszatért a fiához.

— Üzün esik majd a gyedöknek a nehéz munka így, mulatozást követően. — Mindjárt el is határozta, hogy a délebéd után hagyja szundázni Gábort s pár órára fölváltja a kaszaforgatásnál.

Apai melegséggel a szívében rágyújtott a cigarettára és elindult az istálló felé. Ekkor jutott el tudatáig a kocsmai zenebona: hegedűsírás, bőgőpuffogás, egyre vaduló kurjongatás.

— A lusta lumpok rázzák a rongyot. — Bográcsos Pistára, meg Korcz Jancsira gondolt, akik így búcsú alkalmával fenekére vernek tavaszi keresetüknek. Megrögzött szokás ez a nincstelen napszámosok között. Duhajkodással fényesítik a nyomorúságot.

Elmélkedésében itt egy kicsit meg is torpant. Ugyan nem keveredtek-e közibük a részesaratói? Nem, velük nincsen semmi

baj. Az öreg Kiskapás Menyhárt fiával, feleségével, meg a menyével most tűnt fel a Rózsa utca kanyarjánál.

Szalay Mihály megnyugodva lépett az istállóba.

Ferkó, a szolgagyerek már megetette a teheneket és szorgalmasan vakarta a lovakat. Véraláfutásos szemei azonban elárulták, hogy kimaradt az éjjel. Gábor meg húzhatta a lóbőrt, mert sehol nem mutatkozott. Ez a felelőtlenség elvette a mély szippantások ízét.

— Kőcsd fő a gyedököt! — rendelkezett bosszúsan a gazda.

— Nem kőthetem, mert nagyon is ébren van — vigyorgott vissza Ferkó. — Ott húzatja a Pipacsban.

— Csak nem evett belé a zsibanyavala?! — hörkent föl Szalay Mihály, s mint aki nem hisz a fülének, fölhágott a padlásra, ahol Gábor ütötte volt fel a legénytanyáját. A fekhely simán letakarva, látszott, hogy az éjjel nem érintette senki.

Mihály gazdába még a káromkodást is belefojtotta a düh. Ilyen szégyen még a Szalayaknál nem fordult elő, hogy aratás reggelén valaki is a kocsmában pazarolja az Istennek szentelt időt. Ha gyorsan ki nem fordul a pitvarba, azonnal megüti a guta.

Juliska kötényéből eleséget szórt a baromfiknak. Már tudta, hogy nagy baj van, mert a csárdai danolók között megismerte a fia hangját. Sietve megelőzte a férjét, mielőtt az levegőhöz jutott volna.

— Gyün a szüvem mindjárt, hiszen hallhassa, hogy most fujják az utóját. — Vidámságot tettetve még dudorászta is: „Sárga a csikóm, sárga a nyereg rajta. . .”

— Te is ezzel a nótával szoktál a majálisokból hazahujjogatni — tette hozzá macskadörzsölködő hangon az asszony.

Szalay lehiggadt. A hirtelen természetű ember még mindig vajaskenyérré változott, ha Juliska kicsit is hízelgésre fogta a szót. Gyámoltalanul téblábolt a farakás körül.

A dalolásnak azonban nem szakadt vége. Gábor mintha dacolni akart volna az apjával. Érces hangján egyedül vágott a nótába:

Esteledik, hajnalodik
Gulya, ménes takarodik
Vén számadó káromkodik,
Mert a bojtár jó bort iszik.

Mihály ekkorára éppen a farakáshoz ért. Agyát elborította az indulat. Mély lélegzetet vett, aztán hirtelen mozdulattal hóna alá kapta a fejszét.

Az asszony meg csak nézte. Végtelen nagy elszántság költö-

zött minden idegszálába. Kitört belőle az anyatigris. Ez az ember ki nem megy erről az udvarról. Elgáncsolja vagy kikaparja a szemét, beleharap a torkába...

Szalay lépett párat, aztán visszafordult s fejszéjével akkorát csapott a vágótuskóra, hogy a csupagyökér fadarab pozdorjává mállott.

Kiskapásék már beérkeztek az udvarra. Meghúzódva figyelték a jelenetet. Az öreg János végül is előrement.

— Mehessünk gazda, nincs mit itt várni. Lány lapul a bokorban. Gábor meg a Pénzes Gergő leszámoláson vannak.

— Fölváltva táncútatták Rozikát egész éccaka — adta hozzá a magyarázatot Kiskapás menye.

Rozika alatt a félkezű Miháczy Balázs lányát kellett érteni. Miháczy volt a legzsírosabb és ezért a legdölyfösebb paraszt a faluban. A jobb karját is valamelyik megsértett haragosa puskázta szét egy körvadászaton. Most csak úgy képzettársítás folytán jelent meg közöttük a félkezű gazda alakja. Rozikán és a legényeken volt a hangsúly.

— Félfüllel hallottam, amikor egyik fölkérésnél Gábor azt súgta a Rozikába karoló Gergőnek: „Hát, pajtás, az Ég ítélkezzen fölöttünk!" Amaz pedig csak biccentett, hogy „Amen" — emlékezett a fiatalabb Kiskapás is.

Bizony az nagy szó, ha két legény égi ítélkedést emleget. Ott nem babra megy a játék. Ki tudná ezt jobban, mint Szalay Mihály. Három hónapot ült a Julis miatt, holott nem is folyt vér. Puszta ököllel kólintotta homlokon vetélytársát. Pont a tizennyolcadikban taposott akkor, mint most a Gábor. Csak ne csináljon ez a gyerek bolondságot! Nagyobb gond ez már a szépséges aratásnál is.

A kocsmában közben párbajjá fajult a nótázás.

— Ucca, ucca, de bánatos ucca

Utoljára megyek végig rajta... — kezdte a Pénzes Gergő basszusa.

— Kecskeméti fegyház, sűrű ablak rajta

De sok édesanya sírva jár alatta... — válaszolt a Gábor magas tenorja.

— Itt már halálos a virtus! — nyilallt a rémület Szalay Mihályba. Önkéntelenül közelebb húzódott kétségbeesetten fülelő asszonyához. Ez általában így van: komoly veszedelemben közelebb kerülnek egymáshoz a házastársak.

A Pipacs felől szakadatlan csörömpölés hallatszott. Most

vagdossák falhoz odaát a borosüvegeket meg a poharakat. Ezt mindenki tudta.

Szalay magához húzta remegő feleségét, mintha örvény széléről próbálná elkapni. Az erős férfi is érezte azonban, hogy rettenetesen tehetetlen. A végzetet le nem foghatja, mert ha most elrohanna is a kocsmába, csak gyalázatba keverné a fiát. A szégyen rosszabb lenne, mint a halál.

— Ferkó fiam — szólt a szolgalegényhez —, szaladj a Pipacsba és ha úgy kerül, ne hagyd a gyedököt.

— Nem féltem én a kisgazdát — felelt félfuttából Ferkó. — Láttam, mielőtt a majálisba ment, csizmája szárába szorította a böllérkést.

A „kés" hallatára Juliska eldőlt, mint a zsák. Még szerencse, hogy az ura izmos karja fönntartotta a zuhanástól.

A kocsmai csörömpölésbe — változatosság kedvéért — tompa puffanások vegyültek. Bodri hátborzongató vonyításba kezdett.

— A Gábor és a Gergő most rámolják ki a csárdai bútorokat, meg a bámészkodó népeket — állapította meg tárgyilagosan az öreg Kiskapás.

Úgy illik az, hogy a haragosok mulassanak, nótázzanak együtt, míg magukra nem maradnak. Aztán kezdődik a leszámolás. Úgy látszik, most már sürgőssé vált ez a leszámolás, azért vernek ki egyesült erővel mindenkit az ivóból.

Talán az egész falu a készülő csatára ügyelt, mert alig hallatszott szekérzörgés, a földekre induló kaszás férfiak, sarlós fehérnépek is a Pipacs kerítésénél leskelődtek.

A pokoli zörej váratlanul elmúlt. Pillanatokig halálos csönd. Hirtelen a kocsmaajtó vágódott ki recsegve-ropogva. Biztosan a tulajdonost akolbólították az udvarra.

— Most már összemennek! — jelentette az ácsorgóknak messze hallhatóan a vendéglős.

Két kakastollas csendőr rohant a bíró háza irányából. Egy lány élesen felsikított, aztán a többi asszonynépek is jajveszékelésbe fogtak.

Szalayék udvarán szinte megállt a levegő. Senki nem mert a másikra nézni. Bodri abbahagyta a tutulást. Dörrenésnek hallatszott, amikor egy eperszem leesett a fáról.

Lélegzetszakadva berohant Ferkó.

Ki merne ilyenkor kérdést intézni? Ki merne a végzet elébe menni, ami már lecsapott ugyan, de amíg nem tudjuk miként, addig lehet magunkat hitegetni. De hát végeredményben mindegy:

Gábor fekszik-e véresen vagy Gergő. Egyik a sírba, másik a tömlöcbe megy.

A szolgalegény azonban kérlelhetetlenül szólásra nyitotta a száját. Szalay Mihály szeretett volna ráförmedni: „Fogd be a pofádat!" vagy „Semmit nem akarok hallani!", meg ilyesmiket, de már késő volt. Ferkó beszélt.

— Mondtam, hogy nem köll a kisgazdát fétteni. Pénzes Gergő elterült, akár egy kidöntött madárijesztő. Gábor csak egyet suhéntott és kész!

Szalay Mihályból úgy bugyborékolt elő a kérdés, mint tüdeje szakadt emberből a vér:

— Csak egyet suhéntott, aszondod? Ügyenyesen a szüvibe?

Ferkó jóízűen nevetett. — Nem nyúlt Gábor a csizmaszárába. Csupán ököllel fültövön csapta a bicskával hadonászó Gergőt.

— Fültövön csapta? Ököllel? Akkor életben maradt a Gergő — simogatta felesége puszta karját Szalay. Ez megállapítás volt, nem kérdés, de Ferkó beszédessé vált:

— Gondulom, hogy Gergő életben maradt, mert mikor a kocsmáros pofán loccsantotta, elkezdett pislognyi.

Szalay Mihályból kiszállt a szörnyű izgalom, akár felfújt disznóhólyagból a szufla. Kicsit röstelkedett is, hogy az előbb annyira elhagyta magát. Tekintélye érdekében gorombára fogta a szót:

— Egy Szalay sohasem használ bicskát, csak odasuhént. Ezt tudhatnád, Juliska. Mondtam má, hogy mindétig fölösen nyafogsz. Jobban teszed, ha délebédre igazítod magadat.

Aztán neheztelően Kiskapásék felé:

— János bácsi is mindétig itt rostokol a házanépével, a Laposon meg kipörög az áldott búzaszöm.

— Ferkó, te csak futkosol, mint a kergebirka, ahelett, hogy itatnyi terelnéd a jószágot.

A mérges parancsolatokra mindenki ijedten rebbent a dolgára. Szalay Mihály pedig kicövekelt a kapu elé. Gáborral éppen akkor masíroztak a csendőrök a bíró háza felé. Szemeit törölgetve Miháczy Rozika futott mellettük.

— Ez jó jel — dörzsölte markát Szalay. — A lány határozottan a fiammal tart, nem a Gergőt mozsdati...

A gyedököt bekasznizzák két-három hónapra. Ennyi dukál egy ökölcsapásért, nem több. Mikorára kigyün, megforr az új bor, készek lesznek a hízók, csaphatjuk a lagzit.

Már nem reszkettek az ujjai. Nyugodtan pödört a vágott dohányból.

Sodrás közben kórusban kiabáltak a mezőre tartók:

— Mihály bácsi! Vüszik a fiát a csöndérek!

Szalay gőgösen kétfelé törölte zászlónyi bajuszát s csak ennyit vetett a kiabálók felé:

— Hájszen ez a röndje a dúgoknak. Így hírösödik a legény!

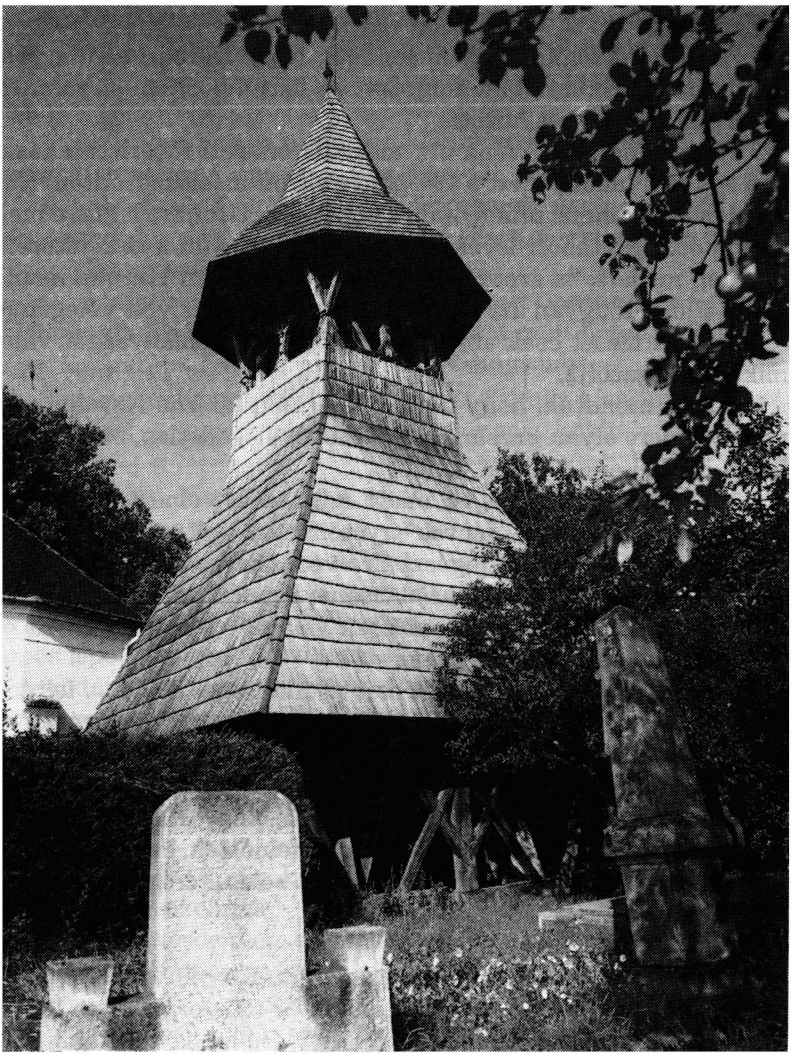

Karolin néni

Az ismeretségünk úgy kezdődött, hogy Karolin néni a postánál a távíró hivatalban dolgozott és barna borítékban minden vasárnap bélyegeket hozott.

Karolin néni az Aréna úti, második emeleti főbérleti lakásában egyedül lakott, mert a vőlegénye eltűnt az olasz fronton. Ezt minden alkalommal mindenkinek elmondta. Utoljára a Piave mellől kapott egy tábori levelezőlapot, ez is ott van a bekeretezett fénykép mellett, és azóta csak fekete ruhában jár Karolin néni.

Hallottuk ugyan azt is tőle, hogy soha nem is volt vőlegénye és az egész mesét csak azért találta ki, hogy vénlányságát valamiképpen igazolja.

Azt is mondták, hogy nincs ember, aki kibírná Karolin néni mellett, mert olyan házsártos, kötekedő, elégedetlen, és mindenben a hibát kereső. Igazi vénlány.

Mi azonban a bélyegek miatt mindezeket elnéztük Karolin néninek. Sőt, amikor elsőéves egyetemisták voltunk, elmentünk hozzá, hogy felkérjük a jogászbálra védnökasszonynak.

Leültetett a szalonban az alacsony, kerek, kézimunkával terített asztalhoz, apró ezüst kupákban valami édes likőrt kínált és nagy komolyan fordult hozzánk.

— Elfogadom a meghívást és a védnökséget is, de... feltételeim vannak. Az első, hogy a védnöki asztalnál a járásbíróság elnöke mellett üljek, mert az özvegyember. A második, hogy a rendezőség minden tagja felkér táncolni legalább egyszer, végül véletlenül se jusson valamelyiknek eszébe, hogy Karolin néninek szólítson. Az az idő már elmúlt, maguk felnőttek, én pedig megfiatalodtam és még lány vagyok és nálam sokkal öregebbek is férjhez mentek már...

Mindent megígértünk.

A bálon minden úgy történt, ahogyan Karolin kisasszony kívánta. Az özvegy járásbírósági elnök is megforgatta és kézről kézre kapkodták, mint a legszebb lányt. De hiába volt minden, a

bál elmúlt és Karolin csak kisasszony maradt. Véletlenül sem akadt egy kérő sem a láthatáron.

Később, a rossz nyelvek szerint elterjedt a hír, hogy a Diszkrét Vidéki Földbirtokosasszony házasságközvetítő irodájában is próbálkozott, de nem akadt még egy árva kisgazda, vagy nyugdíjas tűzoltóparancsnok sem.

Időközben a postától nyugdíjba küldték.

Ezt a szót, hogy „nyugdíj", megint nem volt szabad kimondani. Hiszen ebből a szolgálati időre és így közvetve a korára lehetne következtetni. Ő maga mindig csak így mondta: Otthagytam a postát. Majd talán valamelyik nagy céghez elmegyek személyi titkárnőnek, vagy a legrosszabb esetben gépírókisasszonynak...

Miután azonban ez soha nem következett be, Karolin kisasszony otthon, az Aréna úton élte egyedül az életét.

A háború alatt egyszer találkoztam vele Pesten. Légoltalmi házparancsnok volt és abban reménykedett, hogy talán egy elhagyott, elkeseredett férfi megkéri a kezét.

Úgy látszik, ez sem következett be, mert ezután sokáig nem találkoztam Karolin kisasszonnyal. Csak a múlt héten hallottam, hogy látogatóba érkezik rokonaihoz Arlingtonba.

Sok szemrehányó levél után, amiket Karolin kisasszony írt az Aréna útról Arlingtonba az orvos rokonnak, küldtek végre egy repülőjegyet a látogatásra. A jegyre felháborodott hangú levélben válaszolt Karolin kisasszony. A budapesti jegyirodában ugyanis úgy magyarázták meg, hogy ez egy turistajegy, olcsóbb mint a másik.

Aztán mivel Karolin kisasszony turistát csak hátizsákkal, szöges bakancsban tudott elképzelni, akik a nyolcvanhármas villamos lépcsőjén fürtökben lógtak a Hűvösvölgyi végállomásig, a jegyirodában a vicces hivatalnok unva Karolin kisasszony sok kérdezgetését, azt mondta:

— Hát kérem, ez repülő-turistajegy és ez azt jelenti, hogy a repülő farkában van egy kis hely, ahová a turisták beülnek és a lábuk kilóg a repülőből, de azért nem veszélyes, mert nem eshetnek ki...

Nosza erre Karolin kisasszony csupa tőmondatos levelet írt az arlingtoni rokonnak.

— Hát ezt érdemlem én meg tőletek, hogy olyan jegyet küldtök, hogy a lábam be se fér a repülőbe, amikor úgyis úgy félek felülni arra a légi targoncára...

Sok levélben kellett megmagyarázni, még én is írtam, hogy

nem turista módon kapaszkodik majd a gépen és a tenger felett, hanem csak nyugodtan üljön fel, és hogy még jobban biztatgassam, beírtuk a levél végére: „.. . .itt nagyon keresettek és kapósak a magyar lányok és van lehetőség arra. . ."

Tudtuk, hogy erre a levélre még ha a repülő tetején is kellene utazni, akkor is azonnal indulni fog.

Valóban meg is érkezett Karolin kisasszony, bár mint elmesélte, sok baja volt, mert az orvosi vizsgálathoz nem volt hajlandó levetkőzni, és csak felhasított ruhaujján lehetett az oltást beadni.

Még mindig olyan gyors beszédű, szapora nyelvű és izgága volt Karolin kisasszony, pedig már az évek alaposan eljártak felette.

Hamar megismerkedett az amerikai fiatalító csodaszerekkel: krémek, pakolások, műhaj, elektromos vibráló készülék, gyógytorna — mindezek sokat segítettek Karolin kisasszony külcsínén.

Az orvos rokonnál nagyon jól érezte magát és a gyerekekkel még az iskolába is eljárt, amiről aztán borzadállyal mesélt. Megrökönyítette, hogy az iskolában a gyerekek egy krokodilt etetnek, amit valamelyik Floridából hozott és kis dobozban volt; most pedig már akkora, mint egy fürdőkád. A gyerekek a drugstore-ból apró zöld teknősbékákat hoztak haza és az egyiknek egy szivaros dobozban fehér egerei is voltak. Ezektől Karolin nagyon félt, mert mindig arra gondolt, hogy egyszer kiszöknek a dobozból és bemennek az ő szobájába. — Hát én azon nyomban meghalnék. . . — mondogatta mindig.

Egyszer ajándékba kaptak egy nagy papírdobozt, amelyre kívül az volt ráfestve, hogy „húsevő növény". Vénusz légycsapója, amelyik legyeket fogdos. Mivel itt Amerikában a lakásokban nincs légy, a növény megelégszik azzal, ha darált húst kap naponta, amit itt hamburgernek hívnak és bizony nem olyan jó, mint a fasírozott.

Igen mutatós virág volt és a használati utasításoknak megfelelően cserépbe ültették és etették hamburgerrel. Úgy látszik, hogy ezt szerfelett kedvelte, mert szemlátomást gyarapodott és növekedett. Két ága volt és az egyik már három araszra nőtt és piros, meg sárga pettyes levelével, virágjával pompázott a szobában. Karolin kisasszony csak úgy messziről nézte és mindig megjegyezte:

— Hogyan lehet ilyen rosszindulatú és kellemetlen növényt tartani a házban. . .

A család ezen és hasonló kijelentésein jókat derült. A nagyobbik fiú mesélte, hogy az egyik gyereknél olyan nagy már a húsevő növény, hogy hetenként fél font darált húst is megeszik, és csakis a legfinomabb húst kell neki venni, mert másként otthagyja az egészet.

Aztán arról is beszéltek, hogy valahol a guatemalai őserdőben embernagyságúra is megnőnek ezek; húsevő és liánszerű karjaikkal mint a polip ragadják meg áldozataikat és az onnan többet kiszabadulni nem tud. A televízióban is mutattak aztán egyszer éjfél után egy ilyen történetet: az őserdőben csak a csontvázak maradtak meg a növények liánjai között, sőt éjszaka álmukban, orvul utánanyúltak az ártatlan embereknek. Karolin kisasszony nem szerette az ilyen történeteket.

Egy napon az egész család távol volt. Az orvos betegeknél, az asszony gyerekzsúrra vitte a gyerekeket. Karolin maradt otthon egyedül.

Korán fekvő volt mindig és mint afféle egyedülélő lány, lefekvés előtt megnézte, hogy minden ajtó, ablak jól be van-e zárva. A gáz elkapcsolva és a vasaló nem forró-e... Egy pohár langyos tejjel a kezében éppen a szobájába indult, amikor tekintete a húsevő virágra esett. Úgy látszik, elfelejtették a gyerekek megetetni. Még bizonyos kárörömet is érzett a gonosz növény iránt és bement a szobájába. A sok beszéd miatt azonban nem tudott nyugodni. Becsavarta a haját és megitta a langyos tejet, de mindig csak a növény járt az eszében. Ma nem kapott húst és éhes. Egyedül van itthon az egész házban...

Óvatosan kisettenkedett újra a nagy szobába és megnézte közelebbről. Mintha haragosan viselkedne és a csúnya vörhenyes sárga pettyek mint mérges szemek meredtek rá.

Gondolkozott. Akármennyire is nem szereti, éjszakai nyugalma és testi-lelki biztonsága miatt jobb, ha megeteti a bestiát.

Felöltötte pongyoláját és kiment a konyhába, hogy a jégszekrényből egy kis darált húst hozzon az éhes növénynek.

Nem volt otthon darált hús...

Úgy gondolta, hogy a vacsorából maradt rántott csirkéből egy fél szárnyat odavet neki. Lakmározzon, utóvégre az is hús.

Kezében a szárnnyal a növény felé közeledett, de egy darabka prézli a szőnyegre esett. Lehajolt, hogy felvegye. A hajolgatás közben egyszerre úgy érezte, hogy a növény megharapta...

Még sikoltani is elfelejtett, úgy rohant ki a házból. Keresztül a kerten, átugrotta az orgonabokrokat és egyenesen a mögöttük lakó Tulipán Boldizsár lakásába szaladt be segítségért.

Később aztán a rossz nyelvek szerint azért, mert Tulipán Boldizsár tizenöt éve özvegysorban élő nyugdíjas, aki mellékesen házeladással is foglalkozott és még mindig jól beszélt magyarul. Aztán hogy mi harapta meg Karolin kisasszonyt hajladozás közben, az örökre titok maradt.

Tulipán Boldizsár azonban másnap ünneplőbe öltözött és eljött megkérni Karolin kisasszony kezét, mert mégsem hozhat hírbe egy tisztességes leányzót. Ő tudja, hogy mit és hogyan kell elintézni, tehát feleségül veszi.

Tulipán Boldizsár akkor éppen hetvenkét éves volt és Karolin kisasszony ragaszkodott a fátyolhoz.

Az eskövőre én is hivatalos voltam.

Az ajándékok között egy kis dobozban volt egy húsevő növény. Karolin kisasszony magához ölelte, megcirógatta és megcsókolta. Végeredményben mégiscsak neki köszönhette a szerencsés nászt — mondogattuk. Valaki meg is jegyezte később:

— Ki tudja. . .? Talán nem is volt éhes és nem is harapott az a növény. . .

Tulipán Boldizsár azonban azután is mindig büszkén mesélte:

— Szegénykém, úgy megijedt, hogy egyenesen hozzám szaladt. Hát erre most már nem volt mit tenni. . . !

VAJDA ALBERT:

Tányér bableves

Még Londonban éltem, amikor lakásom ún. „étkező konyhájában" találkozott egymással két honfitárs: egy magyar fiatalember és egy tányér magyar bableves.

A fiatalember akkor már öt hete tartózkodott Angliában és pontosan öt hét óta nem evett olyan ételt, amely kedvére lett volna. Amikor beállított hozzánk és whiskyvel kínáltam, rám emelte bánatos tekintetét, nagy barna szeme átforrósodott és halk, kissé reszkető hangon azt kérdezte:

— Bableves nincs?

Megbeszéltük, hogy másnap eljön ebédre és feleségem bablevest készít. Egy pillanatra lehúnyta a szemét és arcán olyan kifejezés jelent meg, mint amikor az ember távoli kedvesére gondol. Azután olyan hangon, amelyben némi aggodalom bujkált, megkérdezte: — Csipetke lesz benne? — Megnyugtattuk, hogy lesz. Bólintott, nagyon komolyan. — És magyar kolbász? — kérdezte. — Igen, igen — mondtuk kórusban —, magyar kolbász is lesz benne.

Másnap pontban tizenkettőkor beállított. Inge fehéren villant ki zakójából, haja lesimítva, arca kiberetválva. Egész megjelenésén látszott, hogy készült az ebédre, még nyakkendőt is kötött, ami a mai fiataloknál ritkaságszámba megy.

— Mit iszol? — kérdeztem.

— Semmit — felelte és mint valami áradat zuhant ki belőle: — Bablevest akarok enni!

Láthatta arcomon a meglepetést, mert megfogta a karom és így folytatta:

— Öt hete vagyok Angliában és öt hét óta ez lesz az első rendes étel, amely lemegy a torkomon. Semmivel sem akarom előre elvenni a szájam ízét.

Nem szóltam egy szót sem. Akkor már tizedik éve éltem Angliában, volt tehát némi fogalmam az angol konyháról. Tudtam pontosan, hogy Angliában, elsősorban Londonban, jól lehet ét-

kezni, ha az embernek elegendő pénze van ahhoz, hogy megfizesse a jó éttermek a kitűnő francia, olasz, indiai vagy magyar vendéglők árait. De ha valakinek kiszámított valuta zizeg, vagy inkább csörög a zsebében, ha valaki kénytelen az olcsó önkiszolgáló éttermek vagy eszpresszók olasz „típusételeivel" megtölteni a gyomrát, akkor az bizony ilyen kitörésekre fakad, ha másfajta étel közelségébe kerül.

— Mondd — kérdezte fiatal barátom, miközben a konyha felé szimatolt, ahonnan részegítő illatok áradtak —, mondd, hogyan tudnak az angolok ilyen ételeket enni?

— Hogyan tudnak? — kérdeztem vissza. — Egyszerű. Ők szeretik az angol ételeket.

Megütközve nézett rám. Mindig csodálkozunk, ha valaki nem szereti ugyanazokat az ízeket, mint mi. Pedig az igazság az, hogy az angolok valójában azokat az ízeket szeretik, amelyeket mi magyarok ízetlennek tartunk. Számos angol ismerősöm tért vissza azzal svájci útjáról: — Gyönyörű ország, de a koszt rémes! — Ezt mondták Európa egyik elismerten legjobb konyhájára, a francia-svájci konyhára, amely változatos és az ínycsiklandozó ízeknek káprázatos vegyüléke.

Tízéves angliai tartózkodás után, mint szakképzett „angológus" persze tudtam, hogy éppen ez a baj. A változatosság és az, hogy a svájci ételeknek íze van. Az angol a világ egyik legkonzervatívabb népe, irtózik a változástól és a változatosságtól. Ez a megállapítás a táplálkozásra is vonatkozik.

Angliai életem első három hónapjában, egyetlen szó angol nyelvtudás nélkül egy londoni hirdetési vállalatnál kaptam állást. Delente három angol kollégámmal egy kis étterembe jártunk. Mind a hárman, mindennap körülbelül tíz percig tanulmányozták az étlapot, azután azt mondták:

— **Sausages with chips.**

Magyarul: virsli sült krumplival. Három hónapon át, hétfőtől szombatig **minden délben** virslit ettek sült krumplival. Ezt csak az tudja igazán értékelni, aki evett már az angol virsliből, amelynek annyi köze van a bécsi virslihez vagy a mi debreceninkhez, mint a legújabb típusú amerikai jet repülőgépnek az odahaza munkaversenyben gyártott mosógéphez. Az angol virsli tölteléke olyan, mintha finomra őrölt cipődoboz tetőt őröltek volna össze prézlivel. És ezt ették három hónapon át angol kollégáim. Talán még ma is eszik, ha el nem hunytak virslimérgezésben.

Az angolokat hidegen hagyja, hogy olyan a konyhájuk, mint amilyen. Angliában az étkezés különben is harmadrangú valami.

Ha van nép, amely a gyakorlatban bizonyítja azt a régi mondást, hogy nem azért élünk, hogy együnk, hanem azért eszünk, hogy éljünk..., akkor az angol az. Talán azért olyan íztelen a legtöbb angol étel, hogy a kísértés ne legyen túlságosan nagy. Egy tejfellel meglocsolt töltött káposzta láttán házikolbásszal, sertéskarajjal, dagadóval, vérpezsdítő indulót dobolnak a gyomornedvek. De ha leteszik az ember elé a papírvékonyra szeletelt angol roastbeef-et, mellette a vízben kifőtt káposzta, karfiol, zöldborsó, zöldbab, melyeknek íze az embert bánatos reggeleken felszálló ködre emlékezteti... nos, akkor nem a táplálkozás öröme felett érzett ujjongás árad szét bennünk, hanem úgy érezzük, nem érdemes élni, hanem végig kell zuhanni egy mocsaras láp szürke talaján és sírni, sírni, sírni...

Nyilván így néznek ételeikre az angolok is, anélkül, hogy ez tudatossá válnék bennük. De bizonyára ezért látni a legtöbb karcsú nőt és férfit a brit szigeten és ezért nincsenek telve a különböző gyógyhelyek gyomorbeteg angollal.

Azt hiszem nem tévedek, ha azt mondom, hogy a Cromwellt követő idők puritánjai kezdték el az angol konyha puritánná tételét; a gyomor örömeit elvetve odahelyezték azt a test egyéb tilalomra ítélt gyönyörei mellé.

Viktória kora a maga álszent légkörével szintén nem kedvezett az angol konyhaművészetnek. Abban az időben, amikor úri társaságban nem volt szabad kimondani a „csirkemell" kifejezést, hanem helyette ezt kellett mondani: **fehér hús** — nos, ilyen légkörben az ízek okozta esetleges kéj is megvetendőnek számított. Az asztalok lábára vászonból készült zsákocskákat húztak, nehogy a „mezítelen" asztalláb erkölcstelen gondolattársításokra adjon alkalmat. Elképzelhető, hogy az ily módon „felöltöztetett" asztalra milyen ételeket tálaltak fel. Ezeknek az időknek maradványa a mai angol konyha, amelyre minden külföldi panaszkodik.

Ezért volt máig sem halványuló, felejthetetlen élmény számomra az a bizonyos találkozás fiatal magyar barátom és a tányérban párolgó magyar bableves között. Ma is magam előtt látom arcát, azt a kifejezést, amely elöntötte vonásait, amikor leült az asztal mellé és belemerítette kanalát a barnás-pirosas lébe, amelyben apró csipetkék, vöröslő kolbászkarikák, bársony-rózsaszín sonkafoszlányok úszkáltak. Arcán földöntúli áhítat látszott, amikor lenyelte az első falatot. Feleségemmel ültünk és néztük; hadd vallom be, humoristához egyáltalában nem illő kis meghatódottsággal.

Nem egyszerű táplálkozás volt ez, hanem ahogy e sorok elején írtam, két honfitárs találkozása. Mit sem számított az, hogy a csipetke lisztje Franciaországból érkezett, a sonka Új-Zélandból, a bab és hagyma Spanyolországból... A lényeg az volt, hogy magyar asszony készítette és a kolbász valódi karikára vágott gyulai volt. És ami a legfontosabb: az íze... Igen, az íze az otthont idézte, ugyanaz a hazai bablevesé volt, amelyet gyerekkorunk óta megszoktunk és szeretünk. És amelynek ízét visszük magunkkal emlékeink között, bárhová is vessen a sors.

Némán ültünk az asztal körül, nem tudtunk enni, csak fiatal barátunkat néztük. Szótlanul evett. Járt a kanál, ritmikus mozgással a tányér és a szája között. Megszűnt számára a világ, nem voltak krízisek és feszültségek, balesetek és emberi tragédiák. Csak ő volt és egy tányér bableves, az otthon, a mámor, a révbe érés jelképe.

A második tányér után, amikor feleségem belemerte a harmadik adagot, fiatal barátunk vöröslő arccal, gyöngyöző homlokkal ezt mondta feleségemnek:

— **Az Isten áldja meg azért, amit velem tett.**

És ezzel nyomban nekiesett a harmadik tányér bablevesnek.

Különös korunkban számos régi igazság dőlt meg vagy legalábbis átalakult. És ha van is némi igazság abban, hogy szívet cseréljen, aki hazát cserél..., azért nyugodtan hozzátehetem: nem árt, ha a gyomorcseréről sem feledkezünk meg...

A nyolcadik sóhaj a hegyen

A nyolcadik és talán az utolsó:
A visszhang,
amit én keltettem a világban
most visszatér hozzám.
Az égő csipkebokor mélyéről jön,
vagy az íriszek koszorújából,
talán a te hangod.

Magányom felhőin
ibiszek és flamingók úsznak,
a táj Veronika-kendőjén
halványan parázslik az arcod.
Add nekem magadat egészen,
töviskoszorúddal együtt.

Találkozásunk már nem lesz oly rettenetes.
Nincsenek villámok,
Andromeda köde
szelíden dereng az égen,
elenyészek benned hiánytalanul,
a régi dimenziók is beléd temetődnek.
Bár a mókusok itt is nagy
farklobogással szökellnek a fákon,
rád feledkezésem hálójából
nem tudsz kibújni már.

A Senki Szigete vagyok most is,
kiköthetsz partjaimon,
örömmel hódolok vitorláid előtt.
Zene már nincs,
alig vet hullámot bennem a látható világ.

Csak hűvös anemónák
és a sejtelem:
Szép vagy!

Jó volna téged fürkészni mindig,
eszmélkedésedet szimatolni,
naphosszat lesni
kaptáradból merre rajzanak a méhek.

Aztán fölkelnék,
ha még tudnék,
támogatva a fűszeres szelektől.
Megkönnyebbülten magasodnék beléd,
míg el nem nyelne örökre
a kéklő végtelenség.

Szt. Erzsébet Villa, Hamilton, 1988. szeptember

AZ IDEGENBEN ÉLŐ
MAGYAROKNÁL
AZ ÖSSZETARTÓ ABRONCS
AZ EGYHÁZ
ÉS A SZÍV AZ OLTÁR.

(Prohászka Ottokár)

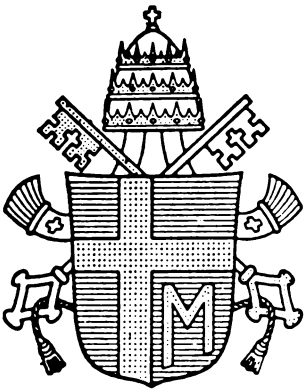

AZ ANYASZENTEGYHÁZ FEJE
II. JÁNOS PÁL

Róma püspöke
Jézus Krisztus helytartója
az egyetemes Egyház legfőbb papja
Nyugat pátriárkája
Itália prímása
a római egyháztartomány érseke és metropolitája
a Vatikán-város államfője
Isten szolgáinak szolgája
családi nevén

KAROL WOJTYŁA

Született a lengyelországi Wadoviceben 1920. május 18-án
Pappá szentelték 1946. november 1-én
Krakkói segédpüspökké nevezték ki 1958. július 4-én
Püspökké szentelték 1958. szeptember 28-án
Krakkói érsek 1964. január 13-án
Bíborossá kreálta VI. Pál pápa 1967. június 26-án
Pápává választották 1978. október 16-án
Az Egyház egyetemes főpásztori szolgálatát
ünnepélyesen megkezdte 1978. október 22-én

Jelmondata:
TOTUS TUUS.

Római katolikus magyar papok és magyar egyházközségek címtára az Egyesült Államokban

Akron, Ohio
Jézus Szent Szíve templom
Dr. Zalotay József
212 East Voris Street
Akron, Ohio 44311
Telefon: (216) 434-4348

Bartkó J. Alajos
nyugdíjas plébános
1584 Creighton Avenue
Akron, Ohio 44310
Telefon: (216) 633-8418

Alhambra, California 91811
Carmelite Fathers
Perjés P. Antal O.C.D.
510 North El Molino Street

Allentown, Pennsylvania 18101
Szent István templom
Frank Lawrence
510 Union St., West
Telefon: (215) 439-0111

Auriesville, New York 12016
P. Moltesz József S.J.
Jesuit Retreat House
Telefon: (518) 853-3033

Barberton, Ohio 44203
Szentháromság templom
P. Carl Ciprian O.F.M.
368 Wooster Road, North
Telefon: (216) 745-4735

Bethlehem, Pennsylvania 18015
Kapisztrán Szent János templom
Edward C. Bolez
910 East Fourth Street
Telefon: (215) 866-2714

Bremen, Indiana 46506
St. Dominic Church
Horváth Márton
212 North Maryland Street
Telefon: (219) 546-3601

Brooklyn, Ohio 44144
Denka Ferenc
nyugdíjas plébános
Issenmann Plaza
4185 Brookway Lane
Telefon: (216) 351-4469

Buffalo, New York
Szent Erzsébet templom
Skrapits János
986 Grant Street
Buffalo, N.Y. 14207
Telefon: (716) 875-6586

Magyar piarista atyák
Piarist Fathers
Calasanctius School
175 Windsor Avenue
Buffalo, New York 14209
Telefon: (716) 885-8508

P. Dr. Gerencsér István Sch.P.
Iskola alapítója
P. Fodor Miklós Sch.P.
Telefon: (716) 883-3096

Canisius College
P. Juhász László S.J.
P. Derecskey János S.J.
2001 Main street
Buffalo, N.Y. 14208
Telefon: (716) 883-7000

Burton, Michigan 48509
Blessed Sacrament Church
P. Phillip Schweda O.F.M.
P. Mandl Maximus O.F.M.
P. Krupa Sándor O.F.M.
Fr. Baráth Benedek O.F.M.
6340 Roberta Street
Telefon: (313) 742-3151

Canton, Georgia 30114
Dr. Szépe W. László
Rt. #ll, Sixes Road

Cape Coral, Florida 33910
St. Andrew Church
Fekete A. Jenő
P.O. Box 845

Carteret, New Jersey 07008
Szent Erzsébet templom
Patrick Barrett
119 Washington Avenue
Telefon: (201) 541-5202

Chicago, Illinois 60622
Szent István templom
P. Eördögh András S.J.
2015 West Augusta Boulevard
Telefon: (312) 486-1896

Cleveland, Ohio
Szent Erzsébet templom
Antal András
Bálint Géza diakónus
P.O. Box 20175
Cleveland, Ohio 44120-0175
Telefon: (216) 231-0325;
589-0140

Szent Imre templom
Siklódi Sándor
Balássy Géza diakónus
1860 West 22nd Street
Cleveland, Ohio 44113
Telefon: (216) 861-1937

Szent Margit templom
Roskó László
11607 Honeydale
Cleveland, Ohio 44120
Telefon: (216) 231-0531

Dr. Horváth Miklós
professzor
John Carroll University
Cleveland, Ohio 44118
Telefon: (216) 397-1886

Kárpi Ferenc
nyugdíjas plébános
16812 Truax Ave.
Cleveland, Ohio 44111
Telefon: (216) 252-6029

De Pere, Wisconsin 54115
P. Dr. Mihályi Gilbert O.Praem.
nyugdíjas plébános
St. Joseph Priory
103 Grant Streeet

Derby, New York 14047
P. Dr. Miskolczy Kálmán Sch.P.
6472 Lake Shore Road
Telefon: (716) 947-4412

Detroit, Michigan 48209
Szent Kereszt templom
P. Pocsai Vendel O.F.M.
P. Dr. Füzér Julián O.F.M.
Mindszenty József bíboros szentté avatási bizottság igazgatója
8423 South Street
Telefon: (313) 842-1133

Devon, Pennsylvania 19333
Piarista Atyák, Piarist Fathers
Devon Preparatory School
363 Valley Forge Road
Telefon: (215) 688-7337
P. Mustos István Sch.P.
P. Meskó Lajos Sch.P.
P. Dr. Magyar László Sch.P.
P. Pázmány Géza Sch.P.
P. Bendik István Sch.P.

East Chicago, Indiana 46312
Szentháromság templom
Skerl Alfonz
4759 McCook Avenue

East Palestine, Ohio 44413
Our Lady of Lourdes Church
Török Dezső
200 East Main Street
Telefon: (216) 426-9346

Fairfield, Connecticut 06430
Szent Imre templom
Szent István Kusztódia
P. Németh Róbert O.F.M.
kusztos
P. Szlezák Imre O.F.M.
838 King's Highway
Telefon: (203) 334-0312

Farrell, Pennsylvania 16121
Szentháromság templom
P. Kertész Tamás O.F.M.
1132 Fruit Avenue
Telefon: (412) 342-0794

Fort Pierce, Florida 34949
Sághy Pál
312 Granada Street

Glenmont, New York 12077
St. Michael's Chapel
Vida Elemér
P.O. Box 85
Telefon: (518) 462-2016

Green Bay, Wisconsin 54301
St. Willebrord's Church
P. Dr. Veszelovszky Albin
préposti vikárius (Jászóvárról)
209 South Adams Street
Telefon: (414) 435-6075

Guasti, California 91743
San Secondo D'Asti Church
Ladislaus J. Varga
10441 Turner Ave.
Telefon: (714) 984-7159

Hammond, Indiana 46320
Vrabély István
5304 Hohman Avenue
Telefon: (219) 937-4900

Homestead Park, PA 15120
Molnár Richárd
nyugdíjas
4515 Main Street
Telefon: (412) 461-2241

Irving, Texas 75033
Ciszterci Atyák
Cistercian Abbey
Our Lady of Dallas
1 Cistercian Road
Telefon: (214) 438-2044
P. Dr. Farkasfalvy Dénes O.Cist. apát
P. Rábay Kristóf O.Cist. prior

P. Kis-Horváth Paszkál
O.Cist. subprior
P. Dr. Monostori Bánk
O.Cist.
P. Dr. Szödényi Demjén
O.Cist.
P. Dr. Csizmazia Placid
O.Cist.
P. Dr. Lékai Lajos O.Cist.
P. Dr. Ferenczy Csaba
O.Cist.
P. Dr. March Ralph O.Cist.
P. Dr. Zimányi Rudolf
O.Cist.
P. Dr. Hardy Gilbert O.Cist.
P. Szarka Boldizsár, O.Cist.
P. Marton Henrik, O.Cist.
P. Dr. Lackner Béda O.Cist.
P. Kimecz Alajos, O.Cist.
P. Dr. Nagy Mózes O.Cist.
P. Dr. Balás Dávid O.Cist.
P. Kovács Máté, O.Cist.
P. Chladek Menyhért, O.Cist.
P. Dr. Kereszty Rókus O.Cist.
P. Dr. Lelóczky Gyula O.Cist.
P. Dr. Marton Bernát O.Cist.

Irvington, New Jersey 07111
Nagyboldogasszony templom
Msgr. Dr. Pogány György
112 Maple Avenue
Telefon: (201) 374-8880

Jamesburg, New Jersey 08831
Poór P. Albert
nyugdíjas plébános
191-A Malden Lane
Telefon: (609) 395-0338

Lackawanna, New York 14218
Mária mennybemenetele templom
Gerencsér István Sch.P.
80 Steelawanna Avenue
Telefon: (716) 822-9828

Latrobe, Pennsylvania 15650
St. Vincent Archabbey
P. Dr. Sebastian Samay O.S.B.
Telefon: (412) 539-9761

Lorain, Ohio
Szent László templom
Demetzky Sándor
1412 East 29th Street
Lorain, Ohio 44055
Telefon: (216) 277-8187

DDr. Záhorszky E. Gyula
nyugdíjas plébános
5856 Hoover Blvd.
Lorain, Ohio 44053
Telefon: (216) 233-7398

Los Angeles, California 90011
Szent István templom
P. Dr. Horváth A. Benedek
O.Praem.
P. Rettig Hermann József
O.Praem.
3705 Woodlawn Avenue
Telefon: (213) 234-9246

Los Angeles, California 90031
Dr. Nagy József
2346 Sichel Street
Telefon: (213) 223-0046

McKeesport, Pennsylvania 15132
Szent István templom
Kató István
2125 Beacon Avenue
Telefon: (412) 672-0693

Miami, Florida 33176-2646
St. Catherine of Siena Church
Msgr. Szabó I. János
nyugdíjas
9200 S.W. 107th Avenue
Telefon: (305) 274-6333

Milwaukee, Wisconsin 53233
Szent Imre templom
P. Krigler Béla Sch.P.
1017 North 17th Street
Telefon: (414) 933-1240

Morristown, New Jersey 07960
Loyola Retreat House
P. Havas János S.J.
161 James Street
Telefon: (201) 539-0740

Mt. Vernon, New York 10552
St. Ursula's Church
P. Dr. Kilián Csaba O.F.M.
professzor
Fordham University
214 E. Lincoln Avenue
Telefon: (914) 688-0085

Munhall, Pennsylvania 15120
Szent Margit templom
Joseph Girdis
435 Tenth Avenue
Telefon: (412) 461-0854

New Brunswick, N.J. 08901
Szent László templom
1 Mindszenty Square
P. Kiss Máté O.F.M.
P. Pier G. Pius O.F.M.
P. Végvári Vazul O.F.M.
Fr. Csordos István O.F.M.
215 Somerset Street
Telefon:
(201) 545-1427 (pléb.)
(201) 846-9543 (zárda)

New York, New York
Szent István templom
Kormon József
P. Kamarás Mihály O.F.M.
414 East 82nd Street
New York, N.Y. 10028
Telefon: (212) 861-8500

Kapisztrán Szt. János
Kusztódia
Saint John Capistran Friary
P. Csorba Domonkos O.F.M.
kusztos, zárdafőnök
Fr. Patrick J. Darnell O.F.M.
Fr. Louis M. Pintye O.F.M.
209 East 83rd Street
Gracie Station, P.O. Box 71
New York, N.Y. 10028-9998
Telefon: (212) 879-2280;
734-1718; 734-7002

Magyar Jezsuita Atyák
Hungarian Jesuit Fathers
P. Babos István S.J. superior
P. Ádám János S.J.
P. Hegyi Márton S.J.
P. Héjja Gyula S.J.
P. Varga Andor S.J.

Fordham, University
New York, N.Y. 10458
Telefon: (212) 579-2800

Msgr. Varga Béla
225 East 72nd Street
New York, N.Y. 10021
Telefon: (212) 249-6850

North Tonawanda, N.Y. 14120
Msgr. Szabó Gyula, nyug.
71 Keil Street
Telefon: (716) 695-9919

Notre Dame, Indiana 46556
Dr. Gabriel Asztrik
egyetemi professzor
A Francia és a Bajor
Tudományos
Akadémiák l. tagja
margit-szigeti c. prépost
P.O. Box 578
Telefon: (219) 239-5076
(219) 232-0241

Orange, California 92667-1042
Dr. Parker Keresztesy László
O. Praem. apát
Szántó S. Hubert O. Praem.
iskolaigazgató
Gelencsér L. Pál O. Praem.
Horváth Ellák O. Praem.
Rudnay A. Kelemen O.Praem.
1042 Star Route
Telefon: (714) 858-0222

Passaic, New Jersey, 07055
Szent István templom
Török Béla
223 Third Street
Telefon: (201) 779-0332

Pert Amboy, New Jersey 08861
Magyarok Nagyasszonya templom
697 Cortland Street
Telefon: (201) 442-0512

Philadelphia, Pennsylvania
Archdiocesan Hungarian
apostolate
Spaits S. György
7201 Milnor Street
Philadelphia, PA 19135
Telefon: (215) 624-5634

St. Vincent's Seminary
P. Nagy Ágoston C.M.
500 E. Chelten Ave.

St. Joseph Rectory
P. Szeder Mihály S.J.
321 Willings Alley
Philadelphia, PA 19106
Telefon: (215) 923-1733

Pittsburgh, Pennsylvania
Szent Anna templom
Bolváry Pál
4735 Chatsworth Avenue
Pittsburgh, PA 15207
Telefon: (412) 421-3063

P. Varga L. József C.S.Sp.
professzor
Duquesne University
Pittsburgh, Pa. 15282
Telefon: (412) 471-4767

Dizmachek Ferenc
nyugdíjas
St. John Vianney Manor
2600 Morange Road
Pittsburgh, PA. 15205
Telefon: (412) 922-3064

Portage, Pennsylvania 15946
Keresztelő Szent János templom
900 Johnson Avenue
Telefon: (814) 736-9747

Portola Valley, CA 94025
Bencés Atyák
Benedictine Fathers
Woodside Priory School
302 Portola Road
Tel.: iskola: (415) 851-8221
Tel.: kolostor: (415) 851-8220
P. Hites Kristóf O.S.B.
P. Horváth Pius O.S.B.
P. Barát Benignusz O.S.B.
P. Dr. Jávor Egon O.S.B.
P. Németh Maurus O.S.B.

Princeton, New Jersey 08542
P. Dr. Jáki Szaniszló O.S.B.
P.O. Box 167

Providence, R.I. 02903
Msgr. Varsányi Vilmos
1 Cathedral Square
Telefon: (401) 278-4515

Ridgewood, New York 11385
St. Matthias Church
Dallos J. Ferenc
58-15 Catalpa Avenue
Telefon: 821-6447

Roebling, New Jersey 08554
Nagyboldogasszony templom
1290 Hornberger Avenue
P. Capistran Polgár O.F.M.
P. Dennis Baum O.F.M.
Fr. Kacián József O.F.M.
Fr. Kurt Munn O.F.M.
Telefon: (609) 499-0161

Saint Bonaventure, N.Y. 14778
P. Dr. Gaál Gedeon O.F.M.
Franciscan Institute
St. Bonaventure University
Telefon: (716) 375-2105

Saint James, N.Y. L.I. 11780
St. Philip and James Church
P. Cser László S.J.
454 North Country Road
Telefon: (516) 584-5454

St. Louis, Missouri 63102
St. Mary of Victories Church
Somos József
Szent István Egyházközség
744 South 3rd Street
Telefon: (314) 231-9062

San Francisco, CA 94118
St. Anne's Home
Dr. Jaszovszky József
nyugdíjas plébános
300 Lake Street

Scranton, PA 18508
Szent István templom
316 William Street
Telefon: (717) 342-4881

South Bend, Indiana 46613
Magyarok Nagyasszonya templom
Molnár D. Antal
829 West Calvert Street
Telefon: (219) 289-6704

Msgr. Peterson Elemér
1705 S. Catalpa Street
Telefon: (219) 288-0225

South Norwalk, CO 06854
Szent László templom
Edwin F. Burke
István J. Bálint
25 Cliff Street
Telefon: (203) 866-1867

Sparta, Wisconsin 54656
P. Dr. Füz Balázs O. Cist. prior
Cistercian Abbey of Spring Bank
Rt. 3, Box 159
Telefon: (608) 269-8138

Toledo, Ohio 43605
Szent István templom
Hernády Márton
1880 Genesee Street
Telefon: (419) 691-1673

Trenton, New Jersey 08611
Szent István templom
P. Lenner Jenő O.F.M.
P. Mustos István Sch.P.
Amerikai Magyar Kat.
Papi Szövetség elnöke
(Keleti partok)
210 Genesee Street
P.O. Box 4563
Telefon: (609) 394-5965

Troy, Michigan 48083
P. Dr. Rékási S. József
O.Praem.
751 Coachman Drive, Apt. 4
Telefon: (313) 689-1807

Walkerton, Indiana 46574
Horváth P. József
nyugdíjas plébános
R.R. 4, Box 136 B
Telefon: (219) 586-3678

Warren, Ohio 44483
St. Joseph Church
Türk P. János
420 North St., N.W.
Telefon: (216) 393-0226

Washington, D.C.
Catholic University
Dept. of Canon Law
P. Örsy László S.J.
Washington, D.C. 20064
Telefon: (202) 635-5492;
635-5662

Georgetown University
P. Sebes József, S.J.
Telefon: (202) 625-4697
P. Zrínyi József, S.J.
Telefon: (202) 625-4989

Wauwatosa, Wisconsin 53213
St. Jude Church
Jelinek Antal
734 Glenview Avenue
Telefon: (414) 258-8821

West Chester, PA 19380
Sts. Peter & Paul Rectory
Kovács D. Lajos
1325 Boot Road
Telefon: (215) 692-2216

West Des Moines, IA 50265
Msgr. Kovács János
nyugdíjas
1400 Buffalo Rd.
Telefon: (515) 224-1919

Woodbridge, New Jersey 07095
Kármelhegyi Boldogasszony
templom
Vincze Mihály esperes
267 Smith Street E.
Telefon: (201) 634-1438

Yonkers, New York 10701
Szent Margit templom
P. Kiss Gábor S.J.
76 Locust Hill Avenue
Telefon: (914) 423-2211

Youngstown, Ohio
Szent István templom
Frank M. Lehnerd
854 Wilson Avenue
Youngstown, Ohio 44506
Telefon: (216) 743-1905

Magyarok Nagyasszonya templom
P. Dr. Mészáros György O.F.M.
545 North Belle Vista Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-6829

Bakos István
3267 Sheridan Rd.
Youngstown, Ohio 44502

Szent István Kusztódia
Alverna Ferences Zárda
517 South Belle Vista Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-1888
P. Vitéz Baán Q.F.M.
zárdafőnök
Fr. Antal Reginald O.F.M.
P. Dengl Miklós O.F.M.
P. Kelemen Konrád O.F.M.
Fr. Kish Imre O.F.M.
P. Kiss Barnabás O.F.M.
P. Kugler Gottfried O.F.M.
vikárius
P. Ligeti Angelus O.F.M.
P. T. Péter Regalát O.F.M.

Ferences Nyomda
Könyv- és Kegytárgyüzlet:
P.O. Box 2464
1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-2600

A Katolikus Magyarok Vasárnapjának Szerkesztősége és Kiadóhivatala:

P. Ligeti Angelus O.F.M.
P. Kiss Barnabás O.F.M.
szerkesztők
P.O. Box 2464
1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-2600;
799-3335

Rendeljen könyvet a Vasárnap
könyvosztályáról
P. O. Box 2464
Youngstown, Ohio 44509

Görög katolikus magyar papok címtára az Egyesült Államokban

ARCHDIOCESE OF MUNHALL, PA.

Most Rev.
Stephen J. Kocisko, D.D.
Metropolitan Archbishop of Munhall
54 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214

Chancery Office:
54 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214
Phone: 412-322-7300

Most Rev.
John M. Bilock, D.D., V.G.
Auxiliary Bishop-Vicar General
54 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214

Egyházközségek:

Duquesne, Pa. 15110
St. Mary's Church
Rev. Edward Lucas
1209 Kennedy Avenue
P.O. Box 334
Phone: 412-466-1914

McKeesport, Pa. 15132
Transfiguration Church
Rev. Edward Lucas
121 Sixth Street
Phone: 412-672-0728

Munhall, Pa. 15120
St. Elias Church
Rev. Donald Valasek
4290 Homestead-Duquesne Rd.
Phone: 412-461-1712

Youngstown, Ohio 44511
St. George Church
Rev. Daniel Loya
1726 Canfield Road
Phone: 216-782-2865

Ashtabula, Ohio 44004
St. Nicholas Church
1104 E. 15th St.
Phone: 216-964-3536

DIOCESE OF PASSAIC

Most Rev.
Michael J. Dudick, D.D.
Bishop of Passaic
Most Rev. George H. Kuzma
D.D. Aux. B.P.
445 Lackawanna
West Paterson, New Jersey
07424

Chancery Office
101 Market Street
Passaic, N.J. 07055
Phone: 201-778-9595

Bridgeport, Conn. 06605
Holy Trinity Church
Rev. Marcel L. Szabo
155 Scofield Ave.
Phone: 203-334-7089

Carteret, N.J. 07008
St. Elias Church
Rev. Edward Semko
42 Cook Ave.
Phone: 201-541-5213

Coatesville, Pennsylvania 19320
St. Mary's Church
Rev. Joseph Ball
82 Gap Road
Phone: 215-384-5252

Elizabeth, New Jersey 07206
SS. Peter and Paul Church
Rev. Andor Rakaczky
316 First Avenue
Phone: 201-353-7246

Matawan, N.J. 07747
Basilian Fathers of Mariapoch Monastery
360 Monastery Lane
Phone: 201-566-8445

Superior
Rev. Joseph J. Erdei, OSBM

New Brunswick, N.J. 08901
St. Joseph Church
Rev. Frank Eles
30 High Street
Phone: 201-545-1686

New York, N.Y. 10028
Exaltation of the Holy Cross Church
Fr. Michael Kamarás, OFM
323 East 82nd Street
Phone: 212-737-1159

Perth Amboy, N.J. 08861
St. Michael Church
Rev. Basil Rakaczky, OSBM
401 Hall Avenue
Phone: 201-826-7792

Scranton, Pa. 18505
St. John Church
Rev. John Cigan
310 Broadway
Phone: 717-342-8930

Somerset, New Jersey 08873
Rev Joseph Homa
285 Hamilton Street
Phone; 201-545-5500

Trenton, N.J. 08611
St. Nicholas Church
Rev. S. J. Skinta
968 S. Broad Street
Phone: 609- 392-2282

Union, New Jersey 07083
Rev. Koman Orestes
1250 Wilshire Drive
Phone: 215-646-5553

DIOCESE OF PARMA

Most Rev.
Andrew Pataki, D.D.
Bishop of Parma

Chancery Office
1900 Carlton Road
Parma, Ohio 44134
Phone: 216-741-8773

Burton, Ohio 44021
Máriapócs kegyhely
Byzantine Catholic Church of The Weeping Madonna of Mariapoch
17486 Mumford Road
Telefon: Kegyhely és nővérek: 216-834-4078

Rev. Michael Huszti
17486 Mumford Road
Phone; 216-834-8807

Lorain, Ohio 44052
St. Michael Church
Rev. John Kovach
3056 Reeves Ave.
Phone: 216-282-3808

Solon, Ohio 44139
St. John Byzantine Catholic Church
Fr. Thomas Loya
36125 Aurora Rd.
Phone: 216-248-0417

DIOCESE OF VAN NUYS (CA)

Anaheim, California 92805
Annunciation Church
Rev. Msgr. George Vida
319 N. Harbor Blvd.
Phone: 714-533-6292

Denver, Colorado 80209
Holy Protection Church
Rev. Stephen Washko
1074 S. Cook St.
Phone: 303-778-8283

Van Nuys, California 91411-3441
Most Rev. Thomas V. Dolinay, D.D.
5335 Sepulveda Blvd.
Phone: 818-907-1051

Rev. Edmund M. Idranyi
Secretary to the Bishop
5336 Sepulveda Blvd.
Phone: 818-907-1051

Római katolikus magyar papok címtára Kanadában

Agincourt, Ont. M1T 3K7
Kopfensteiner István
3526 Sheppard Avenue
Telefon: (416) 293-7974

Calgary, Alberta
Szent Erzsébet templom
Molnár István
P. Gombos Mihály S.D.B.
819-13th Avenue S.W.
Calgary, Alberta T2R 0L1
Telefon: (403) 228-3834
Telefon: (403) 228-3817

Horváth Miklós
nyugdíjas plébános
910-7A Street, N.W.
Calgary, Alberta T2M 3J3
Telefon: (403) 284-3231

Courtland, Ontario N0J 1E0
Szent László templom
P. Kővári Károly S.J.
P.O. Box 190
Talbot Road
Telefon: (519) 688-2098

Dundas, Ontario L9H 5G7
St. Joseph's Villa
P. Virágh Andor S.J.
56 Governor's Road
Telefon: (416) 628-4295

Edmonton, Alberta T5G 1M7
Szent Imre templom
P. Hámor József S.D.B.
12960 112th Street
Telefon: (403) 452-1198

Granby, Quebec J2G 8E9
P. Németh Antal S.V.D.
Séminaire du Verbe Divin
C. P. 518
Telefon: (514) 378-7732

Hamilton, Ontario
Szent István templom
P. Fülöp József S.J.
P. Kiss Lajos S.J.
130 Barton Street East
Hamilton, Ontario L8L 2W4
Telefon: (416) 529-1213

Msgr. Kocsis József
Msgr. Makko Lajos
St. Elizabeth Villa
391 Rymal Rd. W.,
Hamilton, Ont. L9B 1V2
Telefon: (416) 388-9691

Msgr. Dr. Henkey Károly
8 Szőllősy Circle
Hamilton, Ont. L9B 1T8
Telefon: (416) 388-1655

London, Ontario N6C 1H2
Szent István templom
P. Molnár Miklós S.J.
P. Beőthy Tamás S.J.
155 Bruce Street
Telefon: (519) 434-9963

Medley, Alta, T0A 2M0
Lt. Rev. John Dömötör O.F.M.
P.O. Box 1130
C.F.B. Cold Lake
Telefon: (403) 594-8169, 594-6227

Montreal, Quebec
Magyarok Nagyasszonya templom
P. Csókay Károly S.J.
P. Deák Ferenc S.J.
P. Boday Jenő S.J.
90 Guizot Street West
Montreal, Quebec H2P 1L4
Telefon: (514) 387-9503

Regina, Saskatchewan S4R 0Y1
Vezér Mihály
nyugdíjas
1855 2nd Ave., North, Apt. 2
Telefon: (306) 949-1289

Scarborough, Ontario M1N 1N3
P. Miklósházy Attila S.J.
St. Augustine Seminary
2661 Kingston Rd.
Telefon: (416) 267-6016

Saskatoon, Sask. S7K 3H2
Prof. Dr. Bisztyo József
730 Spadina Cresc. East

Toronto, Ontario
P. Horváth Tibor S.J.
2 Dale Ave.
Toronto, Ont. M4W 1P3
Telefon: (416) 922-2476

P. Somfai Béla S.J.
94 Isabelle St.
Toronto, Ont. M4Y 1N4

P. Nemesszeghy Ervin S.J.
provinciális, novicius mester
Telefon: (416) 921-6486
Fr. Póta László S.J. gondnok
Telefon: (416) 921-6572
P. Nagy Ferenc S.J.
Telefon: (416) 972-1634
Hungarian Jesuit Noviciate
Szent Imre Noviciátus
94 Lyndhurst Ave.
Toronto, Ont. M5R 2Z7

P. Marosfalvy László S.J.
512 Jarvis St.
Toronto, Ont. M4Y 2H6
Telefon: (416) 926-9519

„A Szív" szerkesztősége
P. Sajgó Szabolcs S.J.
P. Nagy Ferenc S.J.
A Szív Magazine
P.O. Box 533, Station Q
Toronto, Ont. M4T 2M5

Vancouver, B.C. V5N 1S2
Magyarok Nagyasszonya templom
P. Ugrin Béla S.J.
1810 East Seventh Avenue
Telefon: (604) 253-2577

Dr. Zsigmond Albert
4859 College High Rd.
Vancouver, B.C. V6T 1G6
Telefon: (604) 224-2158

Victoria, B. C. V9B 4Y8
Záchfalvy I. L.
687 Marlisa Place
Telefon: (604) 474-2096

Welland, Ontario L3B 3C2
Magyarok Nagyasszonya templom
Erős Sándor
337 Hellems Avenue
Telefon: (416) 734-3772

Willowdale, Ontario M2N 3B7
Szent Erzsébet templom
P. Jaschkó Balázs S.J.
P. Békési István S.J.
P. Máté József S.J.
P. Orbán Miklós S.J.
P. Sajgó Szabolcs S.J.
Telefon: (416) 733-2446
Fr. Feigl Rudolf S.J.
432 Sheppard Ave., East
Telefon: (416) 225-3300

Windsor, Ontario
Szent Antal templom
P. Töreki Ödön S.J.
1334 Benjamin Avenue
Windsor, Ontario N8X 4M9
Telefon: (519) 256-2196

Winnipeg, Manitoba R3G 2B1
Szent Antal templom
P. Páldeák Iván Szabolcs
O.F.M.
365 Burnell Street
Telefon: (204) 772-8140

P. Dr. Szabó Szerén O.F.M.
Tache Nursing Center
185 Despins Street
Winnipeg, Manitoba R2H 2B3
Telefon: (204) 233-7772

Görög katolikus magyar papok címtára Kanadában

Courtland, Ontario N0J 1E0
Szent György templom
Very Rev. Bodnár István
püspöki helynök
R.R. 2
Telefon: (519) 688-2210

Hamilton, Ontario L9C 3P7
Szent Mihály templom
Very Rev. Bodnár István
püspöki helynök
525 West 5th Street
Telefon: (416) 387-5958

Windsor, Ontario N9A 4E3
Szűz Mária Oltalma, g.k.
Rev. Barna Sándor
631 Giles Blvd. East
Windsor, Ontario N9A 4E3
Telefon: (519) 258-9173
Telefon: (519) 255-9343

Welland, Ontario L3B 4T8
Keresztelő Szent János
templom
Rev. Conrad B. Dachuck
Rev. Marozsán László
diakónus
111 Second Street
Telefon: (416) 735-3433, 732-3270

Római katolikus magyar női szerzetes rendek az Egyesült Államokban

Daughters of Divine Redeemer
(Isteni Megváltó Leányai)

Anyaház:
999 Rock Run Road
Elizabeth, Pa. 15037

Katolikus Magyar Aggmenház
Little Flower Manor
Springfield Road
Darby, Pa. 19023

Daughters of Divine Charity
(Isteni Szeretet Leányai)

Anyaház:
St. Joseph Provincialate
56 Meadowbrook Rd.
White Plain, N.Y. 10605
Telefon: (914) 946-4547

St. Mary's Home
225 East 72nd Street
New York, N.Y. 10021
Telefon: (212) 249-6850

St. Mary's Residence
2120 Orleans Street
Detroit, Michigan 48207

Katolikus Magyar Aggmenház
Holy Trinity Provincialate
St. Elizabeth Briarbank
1315 North Woodward Ave.
P.O. Box 224
Bloomfield Hills, Mich. 48013
Telefon: (313) 644-1011

Little Sisters of the Poor

17550 Southfield Rd.
Detroit, Mich. 48235

Sisters of Social Service
(Szociális Testvérek Társasága)

440 Linwood Avenue
Buffalo, N.Y. 14209
Telefon: (716) 883-0112

Social Mission Sisters
(Magyar Missziós Nővérek)

P.O. Box 399
Lenox Hill Sta.
New York, N.Y. 10021

Our Lady of Máriapócs
17486 Munford Road
Burton, Ohio 44021
Telefon: (216) 834-4078

Sisters of Social Service
(Szociális Testvérek Társasága, Canada és California)

Anyaház:
1120 Westchester Place
Los Angeles, Calif. 90019

Noviciátus:
4316 Lanai Road
Encino, California 91316

Sisters of Mercy
(Szatmári Irgalmas Nővérek)

St. Joseph's Home
Rt. 1 — Box 353-A
Hewitt, N.J. 07421
Telefon: (201) 853-7212

Római katolikus magyar női szerzetes rendek Kanadában

Sisters of Social Service
(Szociális Testvérek Társasága, Kanada és USA)

Noviciátus:
500 Huron Street
Toronto, Ont. M5R 2R3
Telefon: (416) 922-0458

Lelkigyakorlatos ház:
Holy Spirit Centre
88 Fennel Avenue, W.
Hamilton, Ont. L9C 1E7
Telefon: (416) 385-1222

30 Rochelle Cres.
Willowdale, Ont. M2J 1Y4
Telefon: (416) 497-6722

2531 19th Street, S.W.
Calgary, Alberta T2T 4X4
Telefon: (403) 245-1825

103 Argyle Street
Regina, Sask. S4R 4C4
Telefon: (306) 924-0058

Society of the Sacred Heart Sisters
(Jézus Szíve Népleányai Társasága)

Corda Books
St. Elizabeth Village
393 Rymal Road, West
Hamilton, Ontario L9B 1V2
Telefon: (416) 387-1545

Jézus Szíve Otthon
Box 249
Courtland, Ontario N0J 1E0
Telefon: (519) 842-5831

Sisters of Our Lady
(Kalocsai Szegény Iskolanővérek)

546 Euclid Avenue
Toronto, Ontario

Magyar egyházi szolgálatban álló lelkészek Európában

Anglia

Lakatos Dénes
St. Mary's Presbitery
124 East Parade
Bradford, B01 5EE

Tüttő György
főlelkész
Dunstan Hause
141 Gunnerbury Av.
London
W3 8LG
Tel.: 01 992 8054

Auszrtia

Msgr. Anisich Jenő
Kloster Riedenburg
A-6900 Bregenz
Tel.: 05574/ 31 4 53

P. Benkő Antal SJ
Gerlgasse 10/B
A-1030 Wien
Tel.: 0222/ 78 41 91

Bognár Vilmos
Litzelhofenstr. 9
A-9800 Spittal/Drau
Tel.: 04762/ 5022

Msgr. Dr. Gróh Béla
Richard-Wagner-Str. 3
A-6020 Innsbruck
Tel.: 05222/ 26 3 22

Hegyi György
Pressgasse 8
A-1040 Wien
Tel.: 0222/ 566 256

Dr. Kerny Géza
főlelkész
Senefeldstr. 6
A-4020 Linz/D.
Tel.: 0732/ 42 5 86

P. Nyers János SDB
Brockmanngasse 69
A-8010 Graz
Tel.: 0316/ 727 674

P. Teleki Béla SJ
Dr. Ignaz-Leipl-Platz 1
A-1010 Wien
Tel.: 0222/5331-1225

Tóth Béla
Schillerstrasse 4/1
A-6040 Innsbruck

Belgium

Dobai Sándor
főlelkész
Rue des Anglais 33
B-4000 Liege
Tel.: 041/ 233 910

Franciaország

Fülöp Gergely
74, rue du Grand Roule
F-69110 Ste Foy-Les-Lyon
Tel.: 7/ 850 1636

Illés Róbert
2, Av. du Pont de l'Europe
F-67000 Strassbourg
Tel.: 088/ 618 504

Kiss István
Moselle
F-57340 Viller par Morhang

Molnár Ottó
42, rue Albert Thomas
F-75010 Paris
Tel.: 01/ 420 861 70

P. Dr. Ruzsik Vilmos CM
főlelkész
308 Route Nationale
F-59910 Bondues
Tel.: 20/ 462 558

Hollandia

Kondor Tibor
Vasco da Gama Str. 12
NL-5223 RB -'s Hertogenbosch
Tel.: 073/ 217 057

Németország

Bárány József
Mumsenstr. 10
D-2000 Hamburg 1
Tel.: 040/ 4392446

Czódor István
Langenstücken 40
D-2000 Hamburg 65
Tel.: 040/ 601 9294

Dr. Cserháti Ferenc
Oberföhringerstr. 40
D-8000 München 81
Tel.: 089/ 982 637;38

Fehér István
Ung. Realgymn.
D-8455 Kastl
Tel.: 09625/ 249

Fejős Ottó
főlelkész
Oberföhringerstr. 40
D-8000 München 81
Tel.: 089/ 982 637; 38

Dr. Frank Miklós
Englischer Garten
Radio Freies Europa
D-8000 München
Tel.: 089/ 21020-284

P. Gyurás István SJ
Irmeintrudstr. 14 B
D-7987 Weingarten
Tel.: 0751/586 76

Horváth János
Werastrasse 63
D-7000 Stuttgart 1
Tel.: 0711/ 262 3786

Dr. Koncsik Endre
Kardinal-Döpfner-Platz 7
D-8700 Würzburg
Tel.: 0931/ 386 243;128 72

v. Kölley György
Oberföhringerstr. 40
D-8000 München 81
Tel.: 089/ 982 637;38

Kőmíves János
Sterngasse 5
D-8900 Augsburg
Tel.: 0821/ 351 78

Dr. Major Márk
Steelerstr. 110
D-4300 Essen
Tel.: 0201/ 284 740

P. Matyasovich Henrik SJ
Oppenheimerstr. 49
D-6000 Frankfurt/M 70
Tel.: 069/ 612 166

P. Mórocz István OFM
Friedrich-Ebert-Str. 34
D-6800 Mannheim 1
Tel.: 0621/ 333 500

Dr. Ritter Márton
igazgató
Ung. Realgymn.
D-8455 Kastl
Tel.: 09625/ 249

P. Serei Károly SJ
Thieboldgasse 96
D-5000 Köln 1
0221/ 238 060

Szigeti István
Viktoria Allee 25
D-5100 Aachen
0241/ 500 511

P. Szőke János SDB
A papi szenátus elnöke
Bischof-Kaller-Str. 3
Postfach 1209
D-6246 Königstein 1
Tel.: iroda 06174/ 291(0)210
lakás 06174/ 627 15

Dr. Tölgyes Lajos
Kloster
D-8304 Mallersdorf
Tel.: 08772/ 240

Msgr. v. Vargha Gábor
Pf. 3, Michelfeld
D-8572 Auerbach
Tel.: 09643/ 1393

Norvégia

P. Horváth Kálmán SJ
főlelkész
Gladsvej 23
N-0047 Oslo 4
Tel.: 02/ 153 244

Olaszország

P. Dr. Kovách Angelus OFM Cap.
Via Vittorio Veneto 27
I-00187 Roma
Tel.: 06/ 462 850

P. Salamon László OFM Cap.
Via del Casaletto 481
I-00151 Roma
Tel.: 06/ 537 3319; 536 207
537 3361

Svájc

P. Cserháti Ferenc Kálmán OFM
Raimattstr. 18
CH-3011 Bern
Tel.: 031/256 142

Csobánczy-Tóth József
Winterthurerstr. 135
CH-8057 Zürich
Tel.: 01/362 3303

P. Dér János SJ
Dorfstr. 2
CH-6035 Perlen

P. Prof. Mehrle Tamás OP
főlelkész
Albertinum
CH-1700 Fribourg
Tel.: 037/ 226 097

Poósz Lajos
Wasgenring 70
CH-4055 Basel
Tel.: 004161/ 430747

P. Rába Lukács OSP
Av. des Bergieres 59
CH-1004 Lousanne
Tel.: 021/ 36 99 70

Dr. Vecsey Lajos
Langgasse 79
CH-9000 St. Gallen
Tel.: 071/ 252 801

Svédország

Rasztovácz Pál
Johannisgarden
Trollbergsvaegen 10
S-42155 Vaestra Frölunda
Tel.: 031/ 475673

Pártfogóink, nyugdíjasaink, kisegítő lelkészek és irodalmárok

Ambrus Szaniszló
Hainbuchenstr. 50
D-6000 Frankfurt/M
Tel.: 069/ 35 03 86

P. András Imre SJ
Linzerstr. 263/18
A-1140 Wien
Tel.: 0222/ 942 189

Dr. Bálint Imre diakónus
C.C. 69. Moreno (1744)
Prov. Buenos Aires
Argentina

P. Dr. Prof. Békés Gellért OSB
Via della Conciliazione
I-00193 Roma
Tel.: 06/ 561 368

Deli Imre
R. K. Pfarramt
CH-8857 Vorderthal
Tel.: 055/ 69 11 41

P. Dr. Endrédi Csanád OSB
Reumazentrum 1. Med. Klinik
8403 Bad-Abbach
Tel.: 09405/4635

Groza József
Boulevard De Sabana Grande
Piso 1 - Apto 105
Sabana Grande
Caracas 1050-A
Venezuela

Dr. Harangozó Ferenc
Oberföhringerstr. 40
D-8000 München 81
Tel.: 089/ 98 26 37;38

P. Hegyi János SJ
Schloss Fürstenried
D-8000 München
Tel.: 089/ 755 5064

S. E. Dr. Kada Lajos
érsek
Via del Casaletto 481
I-00151 Roma
Tel.: 06/ 698 4202; 537

P. Dr. Karikás Günter OSB
Reumazentrum 1. Med Klinik
8403 Bad-Abbach
Tel.: 09405/ 4635

Kemenczei Gábor
Kirchstr. 21
D-7244 Waldachtal
Tel.: 07443/ 2344

Kreisz Mihály
Bischof-Ketteler-Str. 21
D-7980 Ravensburg

S. E. Dr. László István
megyéspüspök
St. Rochus Str. 21
A-7000 Eisenstadt
Tel.: 02682/ 998 2525

Mészáros Tibor
Kleinhüningeranlage 23
CH-4507 Basel
Tel.: 061/ 653035

P. Nádor Albert
Kloster Engelberg
D-8766 Grossheubach
Tel.: 09371/2625

Németh János
Schneidergasse 27
CH-4000 Basel

Németh János
Implerstr. 50/A
8000 München 7
Tel.: 089/ 9039779

Dr. Radics János
Postfach 1247
D-4724 Wadersloh
Tel.: 02523/ 1398

P. Dr. Radnai Tibor OFM Cap.
Tegetthofstr. 2
A-1010 Wien
Tel.: 0222/ 566 256

P. Szabó Ferenc SJ
Via dei Penitenzieri 20
I-00193 Roma
Tel.: 06/6982 (Radio Vat)

Dr. Szücsi László
Feldstr. 8
CH-8890 Flums
Tel.: 085/ 31177

SZENT ISTVÁN ZARÁNDOKHÁZ RÓMÁBAN:

Casa di S. Stefano
Via del Casaletto 481 — I-00151 Roma, Italy
Telefonok: (06) 53-73-319, (06(53-77-361

MAGYAR SZEMINÁRIUM
PÁZMÁNEUM

Rektor: Dr. Liptay György
Boltzmanngasse 14 — A-1090 Wien, Austria
Telefon: 0222/3441053

FIGYELEM!

Cím- és telefonszám-változását vagy helyesbítését kérjük azonnal beküldeni, de legkésőbb szeptember 15-ig a Vasárnap Kiadóhivatalának: Catholic Hungarians' Sunday P. O. Box 2464, 1739 Mahoning Avenue Youngstown, Ohio 44509

HALOTTAINK

P. Borbély István SJ
1987. november 27.

Dr. Bobák Sándor
1987. december 13.

P. Füzes József Zalán OFM
1987. december 21.

Msgr. Horváth István
1988. április 5.

Msgr. Dr. Közi Horváth József
1988. május 26.

Msgr. Dr. Shereghy Bazil
1988. június 16.

Dr. Nagy Anzelm O.Cist apát
1988. június 29.

P. Varga Bertalan SDB
1988. július 15.

Dr. Eperjes Ernő
1988. augusztus 26.

R. I. P.

A VASÁRNAP

A Katolikus Magyarok Vasárnapja a szabad világ legnagyobb magyar nyelvű katolikus világnézetű politikai hetilapja, melyben azonban felekezeti különbségre való tekintet nélkül mondják el gondolataikat az öt földrészen szétszóródott magyar tollforgatók, akikből a lap írógárdája áll. A Vasárnap élénk figyelemmel kíséri a hazai magyar élet minden rezdülését, az elszakított területek magyarságának harcát a megmaradásért.

A Katolikus Magyarok Vasárnapja immár 95. éve szolgálja a magyarságot. Egy esztendei előfizetési díja 20 amerikai dollár.

Megrendelhető:

Katolikus Magyarok Vasárnapja
P. O. Box 2464, 1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509

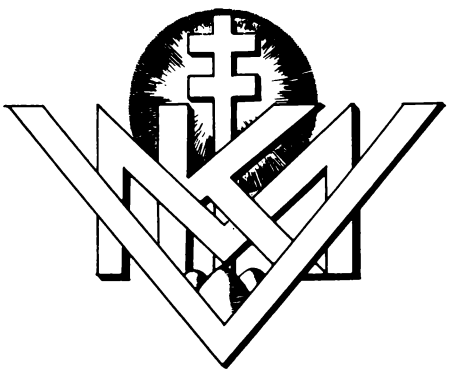

Katolikus Magyarok Vasárnapja
Catholic Hungarians' Sunday
The only Hungarian Catholic Weekly in North America

A VASÁRNAP NYOMDÁJA

A Vasárnap nyomdája modern nyomdatechnikai berendezéssel ellátott üzem. Vállalja mindenfajta nyomtatvány elkészítését, de elsősorban könyvkiadásra specializálja magát. A szedés a legújabb típusú elektromos fényszedőgéppel történik, majd a saját fotólaboratóriumban elkészített nyomólemez szövegét ofszetgép viszi papírra.

Bővebb felvilágosításért írjon a következő címre:

Catholic Publishing Company
P. O. Box 2464, 1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509

Tartalom

Aggódás — kopogtatás 3
Naptár 4
Tudnivalók az 1989-es év ünnepeiről 28
Dr. Halmos Milán: Időszerű számvetés 30
Filippi István: Zárszámadás a harmadik évezred előtt 34
Bujdosó Bálint: Kettős hőseposz — két véres század vértanúiról 58
P. Krupa Sándor OFM: Mindszenty torzító tükörben 75
Hajnal László Gábor: Kívül-belül leselkedő magány. . . ! 79
Flórián Tibor: Meddig üti még? 92
Dr. Mailáth István: A szlovák kérdés, mint nemzetközi probléma az 1938—39-es években 93
P. Cser László SJ: Piros-fehér-zöld 110
Dr. Lelbach Antal: Délvidéki vagyok 111
Kisjókay Erzsébet: Isten elszunnyadt? 119
Dr. Kállay Kristóf Ervin: Az Európai Egyesült Államok 120
Dr. Habsburg Ottó: A múlt tanulsága 131
Márton István: Kereslek 133
Kováts Lajos: Hazám az anyanyelvem 134
Végvári: Köszönt egy ember. 141
P. Dr. Füzér Julián OFM: Egy pionír magyar plébános portréja 142
Puszta Sándor: Fölajánlás 154
Stirling György: Utazás egy szobor körül 155
Negyedi Szabó Margit: Nagy Isten, add vissza a hazám! 165
P. Dr. Mihályi Gilbert O.Praem.: Az író és az olvasó 166
Dr. Töttösy Ernő: A törvényesség paródiája 175
Kosztolányi Dezső: A magyar romokon 182
Terebessy Emőke: Beszélő kapuk 183
Dr. Kugler Béla: Erkel Ferenc Pozsonyban 189
Áprily Lajos: Menedék — Haza 191
Dr. Wass Albert: Nagyapám tanítása 192
Kertész László: Ballada Erdélyről 195
Négyesy Irén: Úton. 196
P. Krupa Sándor OFM: Merengek Isten tenyerén 198
Thiery H. Ilona: A besúgó 204
Lemke Gyula: Így hírösödik a legény 215
Dr. Füry Lajos: Karolin néni 222
Vajda Albert: Tányér bableves 227
Tűz Tamás: A nyolcadik sóhaj a hegyen 231
Név- és címjegyzék 234

ÁRA: 7 USA-DOLLÁR